

Етимолошки речник српског језика
Свеска 4: БЛ–БЉ

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS
CLASSE DE LANGUE ET DE LITTERATURE
COMMISSION POUR LE DICTIONNAIRE ETYMOLOGIQUE
INSTITUT DE LA LANGUE SERBE DE A.S.S.A.
SECTION D'ETYMOLOGIE

DICTIONNAIRE ETYMOLOGIQUE DE LA LANGUE SERBE

Fondateur
†PAVLE IVIĆ, membre de l'Académie

Rédacteur
ALEKSANDAR LOMA, membre de l'Académie

Fascicule 4: BL–BLJ

Belgrade
2023

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
ОДБОР ЗА ЕТИМОЛОШКИ РЕЧНИК
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ
ЕТИМОЛОШКИ ОДСЕК

ЕТИМОЛОШКИ РЕЧНИК СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Оснивач
академик †ПАВЛЕ ИВИЋ

Уредник
академик АЛЕКСАНДАР ЛОМА

Свеска 4: БЛ–БЉ

Београд
2023

Уредник свеске:

АЛЕКСАНДАР ЛОМА

Помоћник уредника свеске:

Марија Вучковић

Уређивачки одбор:

Марта Бјелетић, Јасна Влајић-Поповић, Александар Лома,
Снежана Петровић

Редакција одредница:

Марија Вучковић, Орсат Лигорио

Ауторска обрада одредница:

Марија Вучковић (М. В.)

Јелена Јанковић (Ј. Ј.)

Маја Калезић (М. К.)

Орсат Лигорио (О. Л.)

Александар Лома (А. Л.)

Соња Манојловић (С. М.)

Жељко Степановић (Ж. С.)

Ана Шпановић (А. Ш.)

Сарадња на техничким пословима:

мср Марија Раденковић

Рецензенти:

проф. др Јасмина Грковић-Мејџор, редовни члан САНУ

проф. др Александар Лома, редовни члан САНУ

проф. др Мато Пижурица

проф. др Љубинко Раденковић, дописни члан САНУ

Тираж: 300 примерака

Издавање ове књиге финансијски је помогло Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2023. години број 451-03-47/2023-01 од 17. 1. 2023. године, који је склопљен с Институтом за српски језик САНУ

Издају: Српска академија наука и уметности

Институт за српски језик САНУ

Компјутерски прелом: Давор Палчић

Ликовно решење корица: Растко Ћирић

Штампа: Планета принт

Уз Четврту свеску ЕРСЈ

Петнаест година које деле ову од претходне свеске *Етимолошког речника српског језика* дуг су период у радном и животном веку. Толики дисконтинуитет у једном оваквом лексикографском подухвату могао је понекога обесхрабрити у погледу његове будућности. Но протекло време није било испуњено „празним ходом“, већ оним што смо у предговору Трећој свесци назвали „престројавањем у ходу“. За нас то је значило попуњавање ауторског тима младим кадровима, њихово академско профилисање у смеру етимолошке лексикографије и обуку за самосталан рад на пољу етимологије српског језика. Тим је од 2008. године проширен с петоро сарадника, тако да нас је у овом тренутку укупно једанаест. У међувремену је одбрањено осам докторских дисертација, од којих је пет непосредно везано за израду ЕРСЈ. Одреднице у овој свесци потписују највећим делом млађи сарадници, који су их израдили под надзором и уз помоћ старијих колега. Свеска је тања од претходних а планира се да и наредне буду сличног обима, како би се надаље успоставио знатно бржи ритам излажења. Упоредо се од 2010. године при Етимолошком одсеку Института за српски језик САНУ одвија рад на *Приручном етимолошком речнику српског језика* (ПЕРСЈ), на којем је ангажовано четворо најстаријих чланова тима; први од његова четири тома у овом тренутку припрема се за штампу. Премда усредсређен на основни лексички фонд савременог стандардног језика, ПЕРСЈ је замишљен да својим лексикографским приступом што боље „утре пут“ даљем писању тезаурусног ЕРСЈ.

Временски размак од изласка претходне свеске ЕРСЈ условио је у овој четвртој обиман списак допуна коришћених извора и литературе. Осим тога, уведене су неке новине: савременији начин писања индоевропских паралела и реконструкција; потписивање аутора иницијалима испод одредница. Жеља да се презентира сва расположива грађа нужно је и у овој свесци ишла на уштрб прегледности појединих одредница, поготову њихових првих делова. Тај проблем биће превазиђен преласком на писање и објављивање речника у дигиталном окружењу, на чему Етимолошки одсек већ ради у сарадњи са Одсеком за дигитализацију Института за српски језик САНУ. Надамо се да ће у не тако далекој будућности читаоци

имати пред собом на екранима прегледну и унакрсно претраживу верзију ЕРСЈ, а његови аутори могућност да га стално допуњавају и исправљају, према сопственим сазнањима али и критичким одзивима, за које смо унапред захвални.

Уређивачки одбор

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

(ДОПУНЕ)

Часописи

- БК** — Бранково коло, Сремски Карловци.
БМДС — Билџен Миколошког друштва Србије, Београд.
ИУГУ — Известия Уральского государственного университета, Екатеринбург.
КИС — Културна историја Срвља, Сврљиг.

*

- BDZb** — *Bosanskohercegovački dijalekatski zbornik*, Sarajevo.
ČR — *Čakavska rič*, Split.
IJSLP — *International Journal of Slavic Linguistics and Poetics*, Los Angeles.
JiS — *Jezik in slovstvo*, Ljubljana.
LSM — *Letopis Slovenske Matice*, Ljubljana.
OrCl — *Orientalia et Classica*. Труды Института восточных культур и античности, Москва.
Slovinac — *Slovinac. List za knjigu, umjetnost i obrtnost*, Dubrovnik.
Starine — *Starine*, Zagreb.
Studia Linguarum — *Studia Linguarum*, Москва.
Studia Russologica — *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Russologica*, Kraków.
ŽA — *Živa antika*, Skoplje.

Извори

- Башановић-Чечовић** — Ј. Башановић-Чечовић: *Рјечник говора Зејне*, Подгорица 2010.
Белић — А. Белић: Дијалекти источне и јужне Србије, СДЗб 1/1905.
Богдановић VI — Н. Богдановић: Говор села Словиња, СЈ 4/1999, 269–276 (лексика 275).
Богдановић VII — Н. Богдановић: Антропогеографски речник југоисточне Србије, СДЗб 63/2016, 1–276 (речник 17–232).
Бојиновић I — М. Бојиновић: Рјечник гламочког говора, СДЗб 62/2015, 1–246.
Бојиновић II — М. Бојиновић: Додатак Рјечнику гламочког говора, СДЗб 65/2018, 915–1059.
Бојиновић III — М. Бојиновић: Други додатак Рјечнику гламочког говора, СДЗб 67/2020, 1–122.

- Букумирић** — М. Букумирић: *Речник говора северне Метихије*, Београд 2012.
- Венелин** — Ю. Венелин: *Влахо-болгарскія или дако-славянскія грамоты*, С. Петербургъ 1840.
- Вртипрашки-Кувизић** — Р. Вртипрашки-Кувизић: *Говор Мокринчана – Мокрински речник*, Нови Сад 2013. (речник 163–364).
- Глишић** — Ј. Глишић: Лексика народне медицине у тимочко-лужничким говорима, СДЗб 64/2017, 309–370 (речник 314–365).
- Далмација I** — С. Далмација: *Рјечник говора Срба зајадне Босне*, Бања Лука 2017.
- Динић IV** — Ј. Динић: Допуне Тимочком дијалекатском речнику, СДЗб 66/2019/2, 741–880.
- Ђоковић I** — Ј. Ђоковић: *Рјечник никишићког краја*, Подгорица 2010.
- Ђорђевић С.** — С. Ђорђевић: Лексика куће и покућства села Доњи Крупац, *Караџић* н.с. 1/2009, 52–74 (речник 59–73).
- Ђуркин** — В. Ђуркин: Лексика куће и покућства у говору Угљевика и Забрђа, СЈ 10/2005, 533–544.
- Златановић I** — М. Златановић: *Речник говора југа Србије*, Врање 2014.
- Златковић** — Д. Златковић: *Речник њиројског говора*, Београд 2014.
- Златковић VI** — Д. Златковић: Допуна Речнику њиројског говора, СДЗб 64/2017, 603–993 (речник 608–993).
- Златковић VII** — Д. Златковић: Друга допуна Речнику њиројског говора, СДЗб 67/2020, 123–297.
- Зобеница** — С. Зобеница: Из лексике источне Лике (Доњи Лапац и Јошан), СДЗб 63/2016, 735–838 (речник 738–828).
- ЗСПП** — *Зборник средњовековних ћириличких њовела и њисама Србије, Босне и Дубровника*, књ. 1, 1186–1321, прир. В. Мошин, С. Ћирковић, Д. Синдик, Београд 2011.
- Копривица** — Ј. Копривица: *Речник говора Бањана, Грахова и Ојуђиних Рудина*, Подгорица 2006.
- Марковић/Трајковић** — Ј. Марковић, Т. Трајковић: *Речник жаргонизама јужне њруге*, Ниш 2017.
- Николић В.** — В. Николић: Из речника рабација с планине Таре, *Расковник* 51–52/1988, 43–58.
- ОР** — Д. Милорадов, В. Павковић, С. Пузовић, Ј. Рашајски: *Орњиолошки речник*, Београд 2016.
- Пејчић-Митић** — М. Пејчић-Митић: Метеоролошка лексика у говору Сврљига, КИС 5/2007. (речник 39–79).
- Петровић/Капустина** — Д. Петровић, Ј. Капустина: Из лексике Качера, СДЗб 58/2011, 1–336 (речник 31–336).
- Петровић/Капустина I** — Д. Петровић, Ј. Капустина: Речник Драгачева, СДЗб 66/2019/2.
- Петровић/Ћелић/Капустина** — Д. Петровић, И. Ћелић, Ј. Капустина: Речник Куча, СДЗб 60/2013.

- Пешут** — П. С. Пешут: Особена лексика у црногорским анегдотама, *Расковник* 42/1984, 45–76.
- Поповић/Петровић** — М. Поповић, Д. Петровић: О говору Спича: Грађа, СДЗБ 56/2009, 1–275.
- Првуловић** — Б. Првуловић: *Лексика старијих занатлија*, Ниш 2008.
- Рајковић I** — Љ. Рајковић: Прилог познавању горњовасојевићког говора, *Расковник* 27/1981, 132–134.
- Рајковић II** — Љ. Рајковић: Прилог познавању горњовасојевићког говора (II), *Расковник* 28/1981, 93–94.
- Рајковић III** — Љ. Рајковић: Прилог познавању горњовасојевићког говора (III), *Расковник* 29/1981, 68.
- Рајковић IV** — Љ. Рајковић Кожељац: *Речник џимочког говора*, Неготин 2014.
- Ристић** — Д. Ристић: *Рјечник говора околине Мојковца*, Подгорица 2010.
- РЈЊ** — М. Стевановић, М. Вујанић, М. Одавић, М. Тешић: *Речник језика Пејтра II Пејтровића Његоша*, књ. I (А–О), књ. II (П–Ш), Београд 1983.
- РКС = Даничић** (в. ЕРСЈ I: 14).
- Родић/Јовановић** — Н. Родић, Г. Јовановић: *Мирослављево јеванђеље. Криптичко издање*, Београд 1986.
- РССЈ ОС** — *Речник славеносрпског језика. Огледна свеска*, приредили: И. Бјелаковић, И. Цветковић Теофиловић и А. Милановић, Нови Сад 2017.
- Савић** — Б. Савић: Народна медицинска лексика Великог Блашка (код Бањалуке), СДЗБ 64/2017, 995–1066.
- Списи Св. Саве** — Ђ. Трифуновић, Т. Јовановић, Љ. Јухас: *Азбучни показатељ речи у списима светог Саве*, Београд 1980.
- СТИЈОВИЋ I** — Р. Стијовић: Речник Васојевића, СДЗБ 54/2007, 1–323.
- СТИЈОВИЋ II** — Р. Стијовић: *Речник Васојевића*, Београд 2014.
- Стојановић** — Р. Стојановић: Црнотравски речник, СДЗБ 57/2010, 9–1060 (речник 23–1060).
- Теодосије** — *Животиј светог Саве*, написао Доментијан, на свијет издало „Друштво српске словесности“ трудом Ђ. Даничића, Београд 1860.
- Ћирић I** — Љ. Ћирић: Речник говора Лужнице, СДЗБ 65/2018/2.
- Ћирић II** — Љ. Ћирић: Допуна Речнику говора Лужнице, СДЗБ 68/2021, 605–771.
- Ћоровић** — В. Ћоровић: *Списи Св. Саве*, Београд / Сремски Карловци 1928.
- Цветановић** — В. Цветановић: *Речник зайлањског говора*, Гаџин Хан 2013.
- Цвијетић** — Р. Цвијетић: *Речник ужичког говора*, Ужице 2014.
- Цукут** — С. Цукут: Српски говори Шипова, СДЗБ 68/2021, 1–158 (речник 136–143).

*

- Hadžić I** — I. Hadžić: *Rožajski rječnik*, Rožaje 2013.
- Halilović** — S. Halilović: Govorni tipovi u međuriječju Neretve i Rijeke dubrovačke, BDZb 7/1996. (rečnik 246–261).
- Jokić** — B. Jokić: *Rječnik veličkoga govora*, Podgorica 2012.
- Lipljin I** — T. Lipljin: *Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora*, Varaždin 2013.
- Milković** — I. Milković: *Lička štokavska ikavica*, Zagreb 2009.

- Otašević** — D. Otašević: *Njeguški rječnik*, Podgorica 2012.
Reković — I. Reković: *Rječnik plavsko-gusinskog govora*, Podgorica 2013.
Vuković — S. Vuković: *Ričnik selaškega govora. Rječnik dijalekta Selaca na otoku Braču*, Split 2001.

Литература, приручници

- Агапкина 2002** — Т. А. Агапкина: *Мифопоэтические основы славянского народного календаря. Весенне-летний цикл*, Москва.
Аникин — А. Е. Аникин: *Русский этимологический словарь*, Москва 2007—.
Белетич 2007 — М. Белетич: Из фолклорно-мифологической лексики (*блаза* и *блазна*), *Этимология* 2003–2005, 12–22.
Белић 2006 — А. Белић: *Историја српског језика. Изабрана дела Александра Белића*, т. 4, Београд.
Бенвенист 2002 — Е. Бенвенист: *Речник индоевројских уједначенова: љивреда, сродство, друштво, власит, љраво, религија*, Сремски Карловци / Нови Сад.
Бузмакова 2016 — О. В. Бузмакова: *Сопоставительный анализ наименований объектов живой природы в русском и польском языках (на материале названий грибов)*, Выпускная квалификационная работа магистра филологии, Санкт–Петербург.
Вучковић 2013 — М. Вучковић: *Конјинуантне љрасловенских основа *gъb-, *gub-, *gub- у српском језику*, докторска дисертација у рукопису, Београд.
Грковић-Мејдор 2006 — Ј. Грковић-Мејдор: Семантичка промена као одраз сусрета култура (пагански и хришћански културни модел код Словена), *Сусрет култура*, Нови Сад, 481–491.
Грковић-Мејдор 2013 — Ј. Грковић-Мејдор: *Историјска лингвистика. Когнитивно-типолошке студије*, Сремски Карловци / Нови Сад.
Динић 1978 — М. Динић: *Српске земље у средњем веку: историјско-географске студије*, Београд.
Дронова 2005 — Л. Дронова: Прилагателное *благой* в историко-культурном контексте, ИУГУ 39, *Гуманитарные науки*, Вып. 10, 175–190.
Дьяченко — Г. Дьяченко: *Полный церковно-славянский словарь*, Москва 1900.
Ђокић М. 2003 — М. Ђокић: *Српско-хрватски филономски дериваити на -ика у индоевројском контексту (са посебним освртом на семасиологију назива за даље биљке у класичним језицима)*, магистарски рад у рукопису, Београд.
Ђорђић 1958 — П. Ђорђић: Културни дуализам и старословенска лексика, ГФФНС 3, 117–125.
Зорић 2018 — М. Зорић: *Славенизми у раним драмама Јована Стерије Поповића*, Нови Сад.
Ивић 1971 — П. Ивић: *Српски народ и његов језик*, Београд.
Ивић М. 1995 — М. Ивић: *О зеленом коњу: нови лингвистички огледи*, Београд.
Јанковић 2014 — Ј. Јанковић: О придеву *благ „мрсан“* у српском језику, *Контексти* I, Нови Сад, 165–183.

- Јанковић 2017** — Ј. Јанковић: *Етимологија у часопису „Наш језик“*, докторска дисертација у рукопису, Београд.
- Јовановић 1989** — Г. Јовановић: Црквена и црквенословенска лексика у народним говорима и њена адаптација, HDZb 8, 41–53.
- Јошић 2016** — Н. Јошић: *Вођарска лексика и терминологија у српском језику*, Београд.
- Јуришић 2022** — М. Јуришић, Нешто о предлогу *близу* у српским народним говорима, *Језици и културе у времену и простору* 10/1, Нови Сад, 167–178.
- Караџић 1847** — Вук Стефановић Караџић: *Нови Завети Господа нашега Исуса Христа, Сабрана дела Вука Караџића*, књ. 10, Београд.
- Клајн/Шипка** — И. Клајн, М. Шипка: *Велики речник страних речи и израза*, Нови Сад 2008³.
- Лигорио 2017** — О. Лигорио: Сх. *блатор*, ЗМСФЛ 60/1, 13–37.
- Лигорио 2018** — О. Лигорио: Сх. *блута* (из балканског латинитета XIII), ЗМСФЛ 61/1, 19–32.
- Лигорио 2020** — О. Лигорио: Сх. *каши*, ЗМСФЛ 63/1, 21–24.
- Лома 1994а** — А. Лома: На ушћу Дњепра у Колубару. Стара словенска баштина у географској терминологији Ваљевског краја, *Ваљевац. Велики народни календар за 1994*, Ваљево, 229–236.
- Лома 2013** — А. Лома: *Топонимија Бањске хрисовуље. Ка осмишљању старосрпског топонимског речника и бољем познавању околних словенских именских образаца*, Београд.
- Лома 2014** — А. Лома: Историјска топонимија рудничког краја, *Рудник – шатај висина*, Београд, 537–571.
- Лома 2015** — А. Лома: На именословним врелима V. Осврт на нова издања старосрпских извора, ОП 22, 741–754.
- Лома 2022** — А. Лома: Из старосрпске металуршке терминологије: *близница*, ЈФ 78/2, 207–220.
- Маковский 1989** — М. М. Маковский: *Удивительный мир слов и значений. Иллюзии и парадоксы в лексике и семантике*, Москва.
- Московљевић I** — М. Московљевић: *Речник савременог српског књижевног језика с језичким савјетником*, Београд 2000³.
- Никитовић 2013** — З. Никитовић: Именица *благоућробије* у дијахронијској перспективи, *Наука и традиција. Зборник радова са научног скупа (Пале, 18–19. мај 2012.)*, Пале, 157–168.
- Николић 1983** — М. Николић: О речима *разблудан*, *заблудан* и *блештајини*, *блештајини*, НЈ 26/1, 50–53.
- Парашкевов** — Б. Парашкевов: *Етимологични дублети в българския език*, София 2008.
- ПЕРСЈ** — *Приручни етимолошки речник српског језика*, Београд 2023–.
- Петровић Т. 2006** — Т. Петровић: *Здравица код балканских Словена*, Београд.
- Радић 1909** — Ђ. Радић: *Наше ошровне змије и биљке*, Београд.
- Савић В. 2013** — В. Савић: *Богослужбена лексика у српским језицима од XII до XIV века*, докторска дисертација у рукопису, Нови Сад.

- СДРЯ XI–XIV** — *Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.)*, гл. ред. Р. И. Аванесов, Москва 1988–.
- Симић 1988** — В. Симић: *Рударсѣтво гвожђа средњовековне Србије и Босне*, Београд.
- Смирнова 1966** — О. И. Смирнова: Один случай энантиосемии, *Лексикология и словообразование древнерусского языка*, Москва, 56–67.
- СМР** — Ш. Кулишић, П. Ж. Петровић, Н. Пантелић: *Српски митолошки речник*, Београд 1970.
- Софронијевиќ 2007** — В. Софронијевиќ: Божилак, виножито, суница, СЕД, 381–392.
- Спасојевић 2013** — М. Спасојевић: *Глаголи на -(j)ети, -ѣм у корелацији са глаголима на -ити, -ѣм у савременом српском језику (нормативни и лексикографски аспекти)*, Београд.
- СпИндекс** — *Сјоредбен индекс кон речнициѣе обрабоѣувани во рамкиѣе на Комисијаѣа за црквенословенски речници ѣри МКС*, ред. З. Рибарова, Скопје 2015–.
- Срп. енци.** — *Српска енциклопедија*, Нови Сад / Београд, 2010–.
- СС** — *Старославянский словарь (по рукописям X–XI веков)*, ред. Р. М. Цейтлин, Р. Вечерка, Э. Благова, Москва 1994.
- Страхов 1988** — А. Б. Страхов: Слова с корнем *благ-/блаж-* с отрицательными значениями в восточнославянских диалектах (К проблеме влияния славяно-византийского миссионерства на язык и культуру Древней Руси), *IJSLP* 37, 73–114.
- Толстая 2008** — С. М. Толстая: *Пространство слова. Лексическая семантика в общеславянской перспективе*, Москва.
- Толстой 1976** — Н. И. Толстой: Из географии славянских слов: 8. ‘радуга’, ОЛА 1974, 22–76.
- Толстой 1982** — Н. И. Толстой: *Блаже — Макарий*, МЈ 32–33/1981–1982, 677–687 = **Толстой 1995**: 347–358.
- Толстой 1995** — Н. И. Толстой: *Язык и народная культура. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике*, Москва.
- Толстой 1995а** — Н. И. Толстой: Несколько болгарско-русских лексических соответствий, *Dialectologia slavica. Сборник к 85-летию С. Б. Бернштейна, Исследования по славянской диалектологии IV*, Москва, 36–39.
- Толстой/Толстая 1988** — Н. И. Толстой, С. М. Толстая: Народная этимология и структура славянского ритуального текста, *МСССЯ* 10, 248–264.
- Топоров** — В. Н. Топоров: *Прусский язык* 1–5, А–L, Москва 1975–1990.
- Топоров 1982** — В. Н. Топоров: Из индоевропейской этимологии II (1–3), *Этимология* 1980, 134–157.
- ТРМЈ** — *Толковен речник на македонскиот јазик* 1–6, Скопје 2003–2014.
- Ушаков** — Д. Н. Ушаков: *Толковый словарь русского языка I–IV*, Москва 1934–1940.
- Хацић 1995–1996** — И. Хацић: Новозабележена народна имена гљива, НЈ 30/1–5, 96–108.

- Цейтлин 1977** — Р. М. Цейтлин: *Лексика старославянского языка*, Москва.
- Черных** — П. Я. Черных: *Историко-этимологический словарь современного русского языка I–II*, Москва 2007.
- Чернышева 2008** — М. И. Чернышева: Семантика словообразовательных моделей с начальными *благо-* и *бого-* (новые данные), МСССЯ 14, 540–553.
- Якушкина 2003** — Е. И. Якушкина: Аксиологическая трактовка ‘скромного’ и ‘постного’ в свете диалектных данных, ЭИ 8, 222–229.
- Яшкін 1971** — І. Я. Яшкін: *Беларускія геаграфічныя назвы: тапаграфія, гідралогія*, Мінск.

*

- ALEW** — *Altltitauisches etymologisches Wörterbuch* 1–3, Hamburg 2015.
- Bańkowski** — A. Bańkowski: *Etymologiczny słownik języka polskiego* 1–2, Warszawa 2000.
- Beekes** — R. S. P. Beekes: *Etymological Dictionary of Greek* 1–2, Leiden/Boston 2010.
- Bezljaj 1960** — F. Bezljaj: Slovenska imena gob, JiS 6/3, 104–107.
- Cleasby/Vigfusson** — R. Cleasby, G. Vigfusson: *An Icelandic-English dictionary*, Oxford 1874.
- Crepajac 1978** — Lj. Crepajac: Prilog proučavanju grčkih semantičkih pozajmljenica i prevedenica u srpskohrvatskom, ŽA 28/1–2, 75–84.
- Derksen 2015** — R. Derksen: *Etymological Dictionary of the Baltic Inherited Lexicon*, Leiden/Boston.
- de Vaan** — M. de Vaan: *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages*, Leiden 2008.
- de Vries** — J. de Vries: *Nederlands etymologisch woordenboek*, Leiden / New York / Köln 1992³.
- Duden** — *Duden Wörterbuch*. <http://www.duden.de/woerterbuch>
- Dybo 2002** — V. A. Dybo: Balto-Slavic Accentology and Winter’s Law, *Studia Linguarum* 3/2, 295–515.
- ERHJ** — *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika* I–II, ur. R. Matasović, Zagreb 2016–2022.
- EWA** — *Etymologisches Wörterbuch des Althochdeutschen*, Göttingen 1988–.
- FEW** — W. von Wartburg et al.: *Französisches Etymologisches Wörterbuch. Eine Darstellung des galloromanischen Sprachschatzes* 1–25, Bonn etc., 1922–2022.
- Grković-Major 2015** — J. Grković-Major: On the semantic development of OCS *blqđ-*, SEB 18, 149–157.
- Grković-Major 2021** — J. Grković-Major: Serbian Church Slavonic influence on the Old Serbian language, *Old Church Slavonic Heritage in Slavonic and Other Languages*, Praha, 271–279.
- HBZ** — 91, 164, MAD 54 ve 173 numaralı Hersek, Bosna ve İzvornik livâları icmâl tahrîr defterleri (926–939 / 1520–1533), Ankara 2006.
- Heidermanns** — F. Heidermanns: *Etymologisches Wörterbuch der germanischen Primäradjektive*, Berlin / New York 1993.
- Hirtz 1930** — M. Hirtz: Zmije kućarice, ZNŽ 27, 243–254.

- Holub/Lyer** — J. Holub, S. Lyer: *Stručný etymologický slovník jazyka českého*, Praha 1978².
- IEW = Pokorny** (в. EPCJ 1: 27).
- Jakubowicz 2010** — M. Jakubowicz: *Drogi słów na przestrzeni wieków*, Warszawa.
- Králik** — L. Králik: *Stručný etymologický slovník slovenčiny*, Bratislava 2015.
- Kroonen** — G. Kroonen: *Etymological Dictionary of Proto-Germanic*, Leiden/Boston 2013.
- Kukuljević-Sakcinski 1863** — I. Kukuljević-Sakcinski: *Acta Croatica – Listine hrvatske*, Zagreb.
- Loma 1998** — A. Loma: Mundartliche Gliederung des späten Urslavischen und frühe slavisches Stammesbildungen. Mit besonderer Rücksicht auf die sorbisch-serbischen Isolexten, *Prasłowiańszczyzna*, 143–160.
- Loma 2000a** — A. Loma: Skythische Lehnwörter im Slavischen. Versuch einer Problemstellung, *SEB* 1, 333–350.
- LPS = Miklosich Lex.** (в. EPCJ 3: 13).
- Matasović** — R. Matasović: *Etymological Dictionary of Proto-Celtic*, Leiden/Boston 2009.
- Matasović 2014** — R. Matasović: *Slavic Nominal Word-Formation: Proto-Indo-European Origins and Historical Development*, Heidelberg.
- Mažiulis** — V. Mažiulis: *Prūsų kalbos etimologijos žodynas*, Vilnius 2013.
- Meillet 1902** — A. Meillet: *Études sur l'étymologie et le vocabulaire du vieux slave* I, Paris.
- Meillet 1905** — A. Meillet: *Études sur l'étymologie et le vocabulaire du vieux slave* II, Paris.
- Merkù 2006** — P. Merkù: *Krajevno imenoslovje na slovenskem zahodu*, Ljubljana.
- MNW** — *Middelnederlandsch Woordenboek*. <http://ivdnt.org/woordenboek/middelnederlandsch-woordenboek/>
- Molnár 1985** — N. Molnár: *The Calques of Greek Origin in the Most Ancient Old Slavic Gospel Texts*, Budapest.
- Němec 1979** — I. Němec: Kritéria jinoslovanského původu slov v slovanske etymologii, *Slavia* 48, 329–331.
- NESSJ PZ** — M. Furlan: *Novi etimološki slovar slovenskega jezika. Pokusni zvezek*, Ljubljana 2013.
- NIL** — D. S. Wodtko, B. Irslinger, C. Schneider: *Nomina im Indogermanischen Lexikon*, Heidelberg 2008.
- Orel RED** — V. Orel: *Russian Etymological Dictionary* 1–4, Calgary 2007–2011.
- Otrębski 1965** — J. Otrębski: *Gramatyka języka litewskiego*, tom II: *Nauka o budowie wyrazów*, Warszawa.
- Popović M. 2005** — M. Popović: *Reči francuskog porekla u srpskom jeziku*, Beograd.
- Pronk-Tiethoff 2013** — S. Pronk-Tiethoff: *The Germanic Loanwords in Proto-Slavic* (Leiden Studies in Indo-European 20), Amsterdam / New York.
- Rammelmeyer** — M. Rammelmeyer: *Die deutschen Lehnübersetzungen im Serbokroatischen. Beiträge zur Lexikologie und Wortbildung*, Wiesbaden 1975.
- RCJHR** — *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*, Zagreb 2000–.

- Schrijver 1991** — P. Schrijver: *The Reflexes of Proto-Indo-European Laryngeals*, Amsterdam/Altanta.
- Seebold 1970** — E. Seebold: *Vergleichendes und etymologisches Wörterbuch der germanischen starken Verben*, The Hague / Paris.
- SJS** — *Slovník jazyka staroslověnského. Lexicon linguae palaeoslovenicae* 1–4, Praha 1958–1997.
- Skok 1948** — P. Skok: Novi primjeri $\text{t} > \text{ia}$, Rad JAZU 272, knj. 1, 34–38.
- Slapšak 1987** — S. Slapšak: *Vukov Rječnik i prevedenice sa grčkog*, Novi Sad.
- Smoczyński** — W. Smoczyński: *Słownik etymologiczny języka litewskiego*. <https://romanes.org/pub/alii/Smoczy%C5%84ski%20W.%20S%C5%82ownik%20etymologiczny%20j%C4%99zyka%20litewskiego.pdf> [Приступљено 18. 7. 2023]
- Smoczyński 2007** — W. Smoczyński: *Słownik etymologiczny języka litewskiego*, Wilno.
- Snoj** = M. Snoj: *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana 2016³. (в. EPCJ 1: 28, 2: 10).
- Štrekelj** — K. Štrekelj: *Slovarski doneski iz živega jezika narodovega*, LSM 1894, 1–61.
- Vajs 2003** — N. Vajs: *Hrvatska povijesna fitonimija*, Zagreb.
- Walde/Hofmann** — A. Walde, J. B. Hofmann: *Lateinisches etymologisches Wörterbuch* 1–2, Heidelberg 1938–1956.
- *
- Μπαμπινιώτης** — Γ. Μπαμπινιώτη: *Ετυμολογικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Αθήνα 2010.

СКРАЋЕНИЦЕ

(ДОПУНЕ)

Језици и дијалекти

бсл.	балтословенски	стенгл.	староенглески
влаш.	влашки	стир.	староирски
курон.	куронски	сткорн.	старокорнишки
млавест.	младоавестијски	стмађ.	старомађарски
пбалт.	прабалтски	стпољ.	старополски
пгерм.	прагермански	стпрованс.	старопровансалски
пкелт.	пракелтски	стсас.	старосаски
сард.	сардски	стукр.	староукрајински
српољ.	средњепољски	стфриз.	старофризијски
ссл.	севернословенски	стчеш.	старочешки
ставест.	староавестијски	тох.	тохарски
стбрет.	старобретонски	хрв.-цсл.	хрватскоцрквенословенски

Места и области

(исте скраћенице са почетним малим словом имају значење придева)

Нег.	Неготин	Шум.	Шумадија
-------------	---------	-------------	----------

Граматичке скраћенице

sg. t.	singulare tantum, само у једнини	suppl.	suppletivus, суплетив
---------------	----------------------------------	---------------	-----------------------

Остале скраћенице

агр.	агрикултурни	мин.	минералошки
жарг.	жаргонски	нераспр.	нераспрострањено
зап.	западни	правн.	правнички
ист.	источни	рлг.	религијски
јз.	југозападни	сев.	северни
ји.	југоисточни	сз.	северозападни
јуж.	јужни	си.	североисточни
кр.	крај(еви)	штамп.	штампарство, штампарски
мик.	миколошки		

*

eaed.	eaedem, исте (ауторке)	eid.	eidem, исти (аутори)
--------------	------------------------	-------------	----------------------

РЕЧНИК

блабан *бл̌абан* т. ‘чунак за ткање (у загонеци)’: Блабан бахће по зелену Бишћу, а пет га чекају, пет га гоне НЗаг (РСА), *бл̌абан*: Балабан букће кроз зелено бусје НЗаг Новаковић (РЈА), *баламбай̑*: Баламбат скаче кроз бијеле башче НЗаг Новаковић (РЈА; РСА).

• Нејасно.

Можда настало варирањем облика *балабан* у метафорској употреби у значењу ‘петао’ или ‘ован’, уп. **балабан**¹. Могуће у вези са с.-х. *балван* услед промене ‘трупца’ → ‘чунак’; ако је тако, треба рачунати са метатезом *ал* > *ла* (која не може бити стара) и асимилацијом *б – в* > *б – б* (као у **блатор** > *блатор* или пак *Бован* > *Бобан*, такође у вези са *балван*). Даље в. **балван**, уп. дијал. *бобан*, рус. дијал. *болббан*. Сва три облика (*блабан*, *балабан*, *баламбай̑*) јављају се као варијанте истог денотата (‘чунак’) у загонеци која има неколико варијанти, у којима може али не мора да развије етимолошку фигуру – иницијално звуковно слагање са (најчешће ономотопејским) глаголом (уп. Sikimić 1996: 192).

С. М.

***блабосити** *блабосий̑и*, -им impf. ‘тепати, муцати’: *blabositi*, ne umit govoriti Микаља, XVII в., ‘неразговорно говорити, говорити којекако’: *Vidje... mrtve slike njih čudesa, mog'o je o njih blabositi, nije mu od živijeh besjediti J. Кавањин*, XVIII в. (РЈА).

• Од псл. **bolbositi*, *bolbos'ŕ*, уп. слч. дијал. *blábosit'* ‘много и узалудно говорити’ (SSN), *bl'abosit'* ‘брбљати’, рус. дијал. *балабóсить* ‘говорити глупости’ (SP 1: 302; ЭССЯ 2: 171).

Уп. и рус. дијал. *балабóшить* ‘id.; брбљати’, укр. *балабóшити* ‘брбљати, говорити’ (SP, ЭССЯ I.с.). Тачна паралела у лит. *balbāsytė* ‘брбљати’, *balbasuoti* (Skok 1: 166; Fraenkel 1: 31 s.v. *balbėti*; SP, ЭССЯ I.с.). Према Sławski 1974: 52, псл. **bolbositi* је интензив ономотопејског порекла са суфиксом **-os-*, уп. **брбосити**, а према ЭССЯ I.с., глагол на **-iti* изведен од основе **bolbos-* можда дисимиловане од **bolbol-*, уп. псл. **bolboliti* (SP 1: 301; ЭССЯ 2: 170–171). Уп. **блелетати**.

М. В.

блаван *бл̌аван*, *бл̌авна* т. ‘ниска зељаста биљка у слободној природи, *Nolosteum umbellatum*’ Ниш (РСА).

• Нејасно.

Једина потврда је из Сава Петковић, *Додай̑ак флори околине Ниша*, Београд 1885; наведени акцентолошки лик на том терену не може бити аутентичан. У РСА 1: 597 s.v. упућује се на синонимно *блевак*, *блевка* у *Природној историји* (II део: Ботаника) Косте Црногорца из 1882. године. Упркос сумњи да ботаничка имена која се могу наћи само у том приручнику „нису из народних уста покупљена“ (Јуришић 1895: 46), показало се да нека од њих ипак припадају

корпусу традиционалне фитонимије. Лик *блевак* могао би бити секундарна варијанта од *йљевак* који Симоновић s.v. *Holosteum* наводи из грађе РСА, уз друге називе исте врсте *йљевел*, *йлијевел* и *йлијевуљ* изведене од псл. **pelva > плева* (у питању је коровска биљка), но *блаван*, *-вна* се с формалне стране тешко да повезати с том породицом.

М. К., А. Л.

блавор *блѡвѡр*, *-ора* т. ‘врста змије’ ЦГ (Вук), ‘змијолики гуштер, *Pseudopus apodus*’ иб. (РСА; Шоћ), Херц. (РСА), Загарач (Ћупићи), ‘онај који је подмукао, неискрен, лукав’ Пива (Гаговић), Стара ЦГ (Пешикан), *блѡвѡр* ‘блавор; будаласт човек, ветропир’ Ускоци (Станић), *блавѡр* ‘гуштер који се креће као змија’ Никшић (Ђоковић), ‘слепић’ Коњухе (Рајковић I), *блѡворић* dem., *блавѡрић*, *блѡворина* f. augm. Далм. (РСА), *блавѡрѡина* Загарач (Ћупићи), *блавѡруша* ЦГ (Вук), *блавѡруша* Загарач (Ћупићи), *блѡвѡраиши*, *-ѡм* impf. ‘причати којешта, брбљати’ ЦГ; *блѡбѡр* т. ‘блавор’ Далм.; *блѡхѡр* (РСА); *блѡвѡр* Дубр. (Вук); *блѡбѡр* ‘id.; лукав човек; лажов’ ЦГ (РСА), Спич (Поповић/Петровић), *блѡр* (RJA), ‘аветиња, глупан’ Васојевићи (Боричић), Ускоци (Станић), *блѡрић* dem., *блѡрина* f. augm., *блѡрина*, *блѡришииѡ* п. ‘место где живе и где се легу блавори’, *блѡришииѡ* (РСА); *блѡѡр* т. ‘блавор; будаласт човек, ветропир’ Ускоци (Станић); *блеур* Дрвар (Јовичић); *блѡр* ‘блавор’, *блѡр* ЦГ (Вук; РСА; Шоћ), Љубиша (RJA), *блѡруша* f. ЦГ (Вук; РСА), *блѡрушина* augm./pej. ib.; *брѡбѡр* т. Херц.; *бѡбѡр*; *бѡвѡр* (РСА). — Од XVI в. *блавѡр* Ветранић, Микаља, Стулић, *блавѡрак*, *блавѡран* Ветранић (RJA).

• Од непознатог палеобалканског облика путем влат. **ballaurus* (Skok 1:170; Лигорио 2017); уп. рум. *bălaur* ‘змај; чудовиште’, арум. *bul’ear* ‘змијурина’, алб. *bullar* ‘блавор, *Pseudopus apodus*; слепић, *Anguis fragilis*’.

Позајмљеница из неког палеобалканског језика, вероватно илирског и(ли) дачког, која је до српско-хрватског доспела посредством вулгарног латинитета. Лигорио 2017 на темељу с.-х. *блавѡр* и рум. *bălaur*, одакле је као позајмљеница с.-х. *бѡлаѡр* ‘блавѡр’ Д. Милановац (РСА), реконструише влат. **ballaurus* ‘блавѡр, *Pseudopus apodus*; змај’, а на темељу чак. *мулаѡѡр* и слн. *moláver* / *molávar* влат. **mallaurus* ‘id.’. Варирање **ballaurus* / **mallaurus* подсећа на варијацију која се јавља у неким реликтима трачког језика; уп. нпр. теоним *Bendis* / *Mendis* и хидроним *Bargos* / *Margos* ‘Морава’. На западном Балкану постоји и **ballaurus* и **mallaurus*. Варијанта **ballaurus* налази се на територији која је изворно припадала Далматима и Илирима (ЦГ, Херц., Далм.), а варијанта **mallaurus* на територији која је изворно припадала Либурицима и Хистримима (Хрв. Приморје, Истра). На источном Балкану постоји само **ballaurus*, а налази

се на територији која је изворно припадала Дачанима (Румунија). Судећи по томе, влат. облик **ballaurus* / **mallaurus* могао би на источном Балкану бити позајмљеница из дачког, а на западном из илирског и(ли) либурнског. За илирско порекло говори и суфикс *-aurus*, који се налази и у неким другим речима илирског порекла; уп. нпр. антропоним *Med-aurus* и топоним *Epid-aurus*. Ако је тако, остаје да се размотри да ли је дачки облик позајмљен из илирског или *vice versa*. Крајња етимологија у сваком случају није са сигурношћу позната, а до краја није разјашњена ни улога коју у овој етимологији игра алб. *bullar*; тај облик – без сумње веома важан ако не и кључан за коначан етимолошки суд – могао би бити било сродан са илирским и(ли) либрунским те дачким обликом или пак позајмљен из илирског, вулгарнолатинског или румунског. Било како било, од алб. *bullar* је свакако позајмљено арум. *bul'ear*. У српско-хрватском постоји много различитих варијанти од влат. **ballaurus*; то су *блабор*, *блавур*, *блахор*, *блаор*, *блаур*, *блеур*, *блор*, *брабор*, *бабор*, *бавор* итд. Све оне упућују на један те исти праоблик у српско-хрватском, *блавор*, од којег је онда свака варијанта постајала на свој начин, дејством различитих фонетских, лексичких и семантичких промена. Обичније фонетске промене су дисимилација *бл – р > б – р*, као у *бабор*, *бавор*, асимилација *бл – р > бр – р* и *б – в > б – б*, као у *брабор*, *бабор*, губитак *в* испред лабијалних вокала, као у *блаор* (одакле могуће хиперкоректном попуном хијата *блахор*), *блаур*, контракција *а(в)о > о*, као у *блор*, итд. Међу лексичким променама највише се истиче укрштање које се ослања на више различитих појмова; у варијанти **главор** то је с.-х. **глава**, у варијанти **змајур** с.-х. **змај**, у варијанти **мањур** вен. *magnar* ‘јести’ итд. Међу семантичким променама у очи највише упада пејоризација ‘блавор’ → ‘глупан, будала’; одавде онда и *блаворајџи* ‘причати којешта, брбљати’.

О. Л.

блавунати *блавѹнаџи*, -āṃ impf. ‘говорити у сну или у бунилу’ (РСА).

• Нејасно.

Због недостатка конкретних дијалекатских потврда до даљњег неизвесно. Могуће од с.-х. *блаворајџи* ‘причати којешта, брбљати’, што је деноминал изведен од **блавор** ‘змијолики гуштер, *Pseudopus apodus*’, одакле услед пејоризације онда и ‘глупан, будала’. Ако је тако, с.-х. *блавунати* би од **блавурајџи* било услед дисимилације *л – н < л – р*, а **блавурајџи* би поред *блаворајџи* било као и *блавур* поред *блавор*. Такође, можда се може претпоставити и веза са ит. *balbettare* ‘муцати’, *balbo* ‘који муца, муцав’, и(ли) са породицом *бун < блн, белен, блан, бланути се, бунцати*.

О. Л.

благ *блāг, блāга, блāго* (блāжѣ comp., блāзи pl. заст.) adj. ‘bonus’ НП (Вук 1818; Вук; RJA; РСА), Војв., Вршац (РСГВ), Радимња (Томић II), Стара ЦГ (Пешикан), ‘добродушан, нежан, мио (о човеку)’ НПосл, ‘милостив (о Богу, Исусу, Богородици, свецу)’ (RJA; РСА), рлг. ‘радостан (о вести,

из јеванђелског текста) (РСА), ‘који је сношљив, угодан’: Јер је јарам мој благ, и бреме је моје лако Нови завет Вук (РЈА; РСА), ‘смирени, тих; пријатељски, увиђаван; одмерен, тактичан, који није жучан; попустљив’ (РСА), ‘добре нарави, доброћудан, помирљив, нежан’ бачки Буњевци (Реић/Ваџлија; Секулић), Ускоци (Станић), Никшић (Ђоковић I), Вasoјевићи (Боричић), Загарач (Ђупићи), Поткозарје (Далмација), ‘мио (о животињи: овци, јагњету, псу)’ НПр Љубиша (РЈА), ‘који је лакше природе (о болести); који ублажава болове (о леку)’ (РСА), ‘који није шкодљив; умерено топао, умерено хладан, не много оштар, пријатан (о природним појавама)’ (РЈА; РСА), бачки Буњевци (Реић/Ваџлија), ‘топао’ Ускоци (Станић), ‘тих, угодан, повољан (о ветру)’ (РЈА; РСА), ‘пријатан, мек (о светлости, бојама)’, ‘тих; милозвучан’, ‘који је пријатног укуса, који није љут, прекисео, преслан (о јелима, млеку, киселом млеку, вину итд.)’: Паприка се сади обично о Благовести, те да би била за јело блага Левач и Темнић (РСА), благо млијеко (Вук 1818; Вук; РЈА), Ускоци (Станић), Лазаревац (Реметић I), Никшић (Ђоковић I), Загарач (Ђупићи), Поткозарје (Далмација), сев. Метохија (Букумирић), ‘разблажен, мек (о ракији итд.)’ бачки Буњевци (Реић/Ваџлија), ‘сладак, укусан’ НП (РСА; Вук 1818; Вук), ‘мрсан (о дану)’ Пирот, ‘празничан, славски (о данима)’ Шапчанин, Рудничко Поморавље, агр. ‘који садржи песка, те се мрви (за глину, иловачу)’: Блага глина је ... једно од најплоднијих земљишта, ‘који се поступно уздиже или спушта; који не мења нагло правац’, мин. ‘који је трошан, сипкав’, ‘који не нагриза; који је слабе концентрације’, правн. ‘који мање окривљује, терети’, ‘који чини срећним, спокојним, блажен’ (РСА), *blâg*, *blága*, *blâgo* ‘миран, тих, мекан’ Дубр. (Бојанић/Тривунац), *blâg*, *blāgā*, -ð: Ово је млијекѡ блāgѡ, а ја бѡл’е вѡлѡм каѡд маѡло л’ѡтнѡ Кучи (Петровић/Телић/Капустина), *blâg* ‘слаб’ Копаоник (Радић I), *blâg*, -a, -o ‘сладак; укусан’ Тимок (Динић), Каменица код Ниша (Јовановић В.), Пирот (Златковић), Лесковац (Митровић), Лужница (Ђирић I), Црна Трава (Стојановић), Призрен, ‘који није љут, кисео, горак’, ‘тих, миран (о човеку)’ *ib.* (Чемерикић), Лесковац (Митровић), *благ*, *благā*, *благѡ* (*благји pl.*) ‘сладак’ Лужница (Манић), *благ* (*благји pl.*) Пирот (Златковић I), *благ*, -a, -o *ib.* (Живковић), црнотравска Кална (Богдановић III), Јабланица (Жугић), ‘пријатног укуса (није љуто, кисело, опоро); добродушан, тих, питом, приступачан’ Дрвар (Јовичић); у стајаћим спојевима: *благји мелем* т. мед. нар. ‘лековита маст’ Заплање, Херц. (РСА), *blâg мѡјлем* ‘врста мелема за видање опекотина и рана’ Призрен (Чемерикић), *благо ко мелем* Јасеново (РСГВ); *блага боѡка f.* ‘благ облик

пришта': Зли пришт зове се и блага бољка стога да се не осили него да буде блага Параћин (РСА s.v. *бoљka*); *блáга бѹба* 'пчелиња матица' Копаоник (Радић I), *блáга бѹба* 'пчела' Белоиње (Вукадиновић), Врање (Златановић I), Тимок (Динић), *блага буба* 'пчела (у тепању)' (РСА); *блáга гѹба* у басми против змијског уједа: Блага губа пројде преко грамаде Врање (Златановић I); *блáга рáна* 'доброћудни тумор' црнотравска Кална (Богдановић III), 'тешка рана' Каменица код Ниша (Јовановић В.), 'црни пришт, anthrax' Тимок (Динић), *благá рáна* 'лака храна' Црна Река (Марковић I); *Блáгá Мáрија* 'хришћански празник (22. јул / 4. август)' (РСА), *Блáгá Мáрија* Ускоци (Станић); *блáгá рáкија* 'ракија која се пече само једанпут' Мачва (Лазић I), *блáга рáкија* 'ракија разблажена водом и скувана са медом или шећером или и једним и другим' Призрен (Чемерикић), 'грејана (и зашећерена) ракија, која се ујутру служи у младожењином дому након његове прве брачне ноћи' Врање (Златановић I), *блáга рећија* Тимок (Рајковић IV); *блáго вино* n. 'слатко вино' Каменица код Ниша (Јовановић В. I), 'шира, мошт' Пирот (Златковић), *благó вино* 'слатко вино' ib., Лесковац (РСА); *благ(и) дан(и)* в. **благдан**, *блáга срéда* f. 'дан када се мрси (не пости)' Каменица код Ниша (Јовановић В.), *блáга срéда* Црна Река (Марковић I), *блáги њéйáк* m. Каменица код Ниша (Јовановић В.), *блáги њ-ејáк* Црна Река (Марковић I), *блáги њејáк* Каменица код Ниша (Јовановић В.), Црна Трава (Стојановић), *благи њејáк* 'петак који пада у ускршњу недељу (када се не пости)' НПр (РСА), *блáђи њéйáк* 'први петак по Ускрсу, кад се, мимо обичаја, једе мрсна храна' Пирот (Живковић; Златковић), *блага недеља* f. 'трећа седмица пред Велики ускршњи пост' Хомоље (СЕЗБ 19: 10), 'седмица пред Велики пост у којој су среда и петак разрешени поста' Врањско Поморавље (id. 86: 159); у фитонимији: *блага јабука* 'суручица, *Filipendula ulmaria*' (Симоновић; РСА), *благ-ѡајраи̑* m. 'Polypodium vulgare' Врање (Симоновић), *блáги ѡáйраи̑*: Кóрење од блáги папрат се еде Црна Трава (Стојановић), *блáђи ѡáйраи̑* Пирот (Златковић); *блага губа* f. мик. s.v. **благва**; у изразима: *би̑и̑и блага руке* 'бити издашан', (*назваи̑и*) *благо вече (блáгу ноћ)* ' (пожелети) добро вече (доброу ноћ)' И. Г. Ковачић (РСА), *блáге вéзе* 'ништа не зна' Црна Трава (Стојановић), *као блага година*: Изјутра јој мртвој лице дошло ка блага година Никшић (Ђоковић I); поименичења: **благó**¹ n.; *блáго, -а* m. 'мила, драга мушка особа (син, брат, девер)', 'мушкарац блага, питоме нарави' Ускоци (Станић), надимак од миља за девера Пива (Гаговић), хур. за младог мушкарца Бањани у ЦГ (Копривица) ⇒ *блáгбв, -ова, -ово* adj. 'који припада благу, који је од блага

и сл.' Ускоци (Станић), *благовна́ души́* f. 'добар човек' Пирот, *благовно́* adj./n. 'увредљива игра речи, скривалица' ib. (Златковић I), *благован*, -а m. 'мушко дете (при тепању)': *Благоване* мој, *благ*о наји Дучина под Космајем (Чемерицић; s.асс.), *Благо*, -а ЛИ, хур. надимак Ускоци $\Rightarrow$ *Благџов*, -ова, -ово adj. 'који припада Блугу, који је од Блага и сл.' ib. (Станић); *Благџи*, -џ m. ЛИ зап. Босна (Далмација I); *блага* f. 'доброћудна, мирна, добродушна женска особа' Ускоци (Станић), Васојевићи, 'храна без киселине или љутине' ib. (Боричић), хур. за драге младе особе Бањани у ЦГ (Копривица), *благџа* 'пчела', interj. пчелама када се 'шикају', када се окупљају: У књицу, *благџа*, у књицу *благџа* Загарац (Ћупићи), *Блага* ЛИ ЦГ (РСА), Ускоци (Станић), *Блага* Зворник, Ровца, Бока, Цетиње, Бар, Г. Милановац и Рудник, Врњачка Бања, Куршумлија, Зајечар, Призрен, Приштина, Ниш (Грковић М. 1977: 223), *џблага* 'масна, мрсна храна' Лесковац (РСА; асс.?), *џблага* ib. (Митровић), *џблага* 'добра, питома, нежна особа' Ускоци, 'умирење, ублажење' ib. (Станић), Пива (Гаговић); прилози: *благо* (*благџе* сопр.) adv. 'на благ начин, са благошћу, пријатно' (РСА), 'тихо, пријатно, угодно' бачки Буњевци, *благо* ib. (Peić/Bačlija; Sekulić), *благ*о ирон. 'тешко некое' Мачва (Лазих), *благо* 'слатко, пријатно' Пирот (Златковић), Лужница (Манић), ib. (Ћирић I) $\Rightarrow$ *џблаг*о сопр. 'слађе' ib. (id.), Пирот (Златковић), *најблаг*о sup. 'најслађе' Лужница (Ћирић I), у изразима: *за благо расудији* заст. 'наћи за сходно, сматрати за добро' Његош (РСА), *до благо* 'до краја (до ситости, до испуњења жеље; до ослобађања од гнева)' Пирот, *наблаг*о adv. 'у сласт, са апетитом, са уживањем' ib. (Златковић), *џблаг*о 'прилично благо' (РСА); узвик **благ**о²; са префиксима: *неблаг*, -а, -о adj. 'који није благ, који се не одликује благошћу; прилично суров, немилосрдан' (РСА), Ћ. Поповић (RJA), *џблаг*, -а, -о 'прилично благ' (РСА), *џблаг*, -а, -о сопр. од *благ* 'слађи' Каменица код Ниша (Јовановић В. I), Тимок (Динић), *џреблаг*, -а, -о 'сувише благ' (РМС), Шулек, Ћ. Поповић (RJA), Ускоци (Станић), 'id. (о јелу)' Никшић (Ђоковић I), 'хуман, болећив' ib. (Ђоковић), *џреблаг* 'пресладак' Лесковац (Митровић), *џреблаг*о adv. 'превише благо' Ускоци (Станић), *џриблаг*, -а, -о adj. 'превише благ' бачки Буњевци (Sekulić); сложенице: **благдан**, *благобезобразан*, -зна, -зно adj., *благобезобразни*к m., *благобезобразлук* в. **безобразан**, *благобџка* f. 'биљка којом се лечи црни пришт' Врање (Златановић I), **Благовест(и)**, **благовестити**, **Благовештеније**, **благовремен**, **блаоголагољив**, **блаогласан**, **блаогласије**, **благодарити**, **благодат**, **благодет**, **благодух**, **благодушан**, *благокорка* f. 'врста сочних диња с танком кором' Врање (Златановић I), *благолџав*,

-а, -о adj. шал./ирон. 'који много и непристојно говори', *благолјајавџи*, -осџи f. 'особина онога ко је благолајав' Бачка (РСА), **благонаклон**, **благородан**, **благорође**, *благосѣмка* f. 'кајсија слатких семенки' Врање ⇒ *благосѣмче* n. (*благосѣмчики* pl.) dem. ib. (Златановић I), **благосиљати**, **благословити**, **благостање**, **благодворити**, **блаугодан**, **благоутробан**, **благоутробије**, **благочаст**, *Благошџја* m. надимак Врање (Златановић I); деноминали: ***благнити** / ***благнети**, **блажити**; изведенице: *благан* m. хур. 'драга мушка особа; мушкарац благе нарави' Ускоци (Станић), име коњу Ужице (Цвијетић), *благџи* име које млада одмила даје мушкарцима из мужевљеве куће ЦГ (РСА), *благџић*, -*џића* dem./хур. 'драга мушка особа; мушкарац благе нарави' Ускоци, *благџиша* хур. ib. ⇒ *благџишић*, -ина, -ино adj. 'који припада благиши, који се односи на благишу' ib., *Благџиша* m. ЛИ, хур. надимак ib. ⇒ *Благџишић*, -ина, -ино adj. 'који припада Благиши' ib. (Станић); **Благоје**, **благос**, **благосџа**; *благџа* f. 'назив за обрадиву земљу' Лепеница (РСА), *благџа* бот. 'врста слатке јабуке која доспева о Петровдану, петровача' Јабланица (Жугић); *благџица* 'срећница' ЦГ (РСА), ирон. 'благородна жена' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *Благџица* ЛИ Црна Трава (Стојановић), *благџа* m. 'особа питоме нарави' Тимок (Рајковић IV; Богдановић VII); *благџа* f. бот. 'јабука петровача' Сиринић, *благџичка* Ниш, Лесковац (РСА; асс.?), 'добра јабука' Ужице (Цвијетић), *благџичка јабука* 'јабука петровка': Јабука *благџичка* (каже се за притворна а зла човека) Лесковац (Митровић); **благџиња**, **благост**, **благота**, **благџа**, **благџи**; *благџиша* f. име козе Врање (Златановић I); *благџишић* m. хур. 'драга особа' Бањани у ЦГ (Копривица); *благџи* 'сласт' Пирот (Златковић); изведени придеви: *благан*, -а, -о adj. dem.: Благана светлост очи му примами Змај (РСА), *благџи* 'врло сладак' Лесковац (Митровић), indecl. Јабланица (Жугић), *благџачак*, -чка, -чко Каменица код Ниша (Јовановић В.), Пирот (Живковић), Врање (Златановић I), *благџачџк*, -чка, -чко Каменица код Ниша (Јовановић В.), Пирот (Живковић; Златковић), Лужница (Ћирић I), Тимок (Динић), 'сладак, слаткаст' Јабланица (Жугић), Црна Трава (Стојановић), *благџачџк*, -а, -о Врање (Симоновић Б.) ⇒ *благџачко* n. хур. 'слатко; укусно' Пирот (Златковић), adv. 'у сласт, са великим апетитом', 'умилно' Лужница (Ћирић I), *йоблагџачко* хур. 'прилично слатко; слађе' Пирот (Златковић), *благџичџк*, -џичка, -џичко adj. 'сладак' Црна Трава (Стојановић); такође и *благџак*, -џика, -џико 'пријатан, угодан' (РСА; s.асс.), *благџи* n. 'слатко; укусно' Пирот (Златковић), *благџица* f./m. 'благ човек' Херц., *благџиња* f. 'нежан, љубазан, човечан поступањ; такво поступање', *благџичке*, -џичка pl. бот.

‘врста слатких јабука’ Тимок (РСА; асс.?), *блажичка* ‘слатка јабука или крушка’ ib. (Динић), ‘врста слатке јабуке’ ib. (Рајковић IV), Лужница (Манић; Тирић), црнотравска Кална (Богдановић III), *блажовика* Хрв. (RJA; РСА); чак. *блѡги* adj. ‘благ’ Брусје (ČDL), кајк. *благ* ‘који је добре нарави, добротив, човечан, уљудан; који је слабог интензитета (о боји)’ (RHKKJ). — Од XII в. српсл. **благъ** ‘добар’ (PKC; RJA), *иго во мое благо и вѣѣме мое лько естъ — ѡ всакомъ дѣлѣ блазѣ* 1198–1199. (MS 5), *разоумъ же блага* Карејски типик 1199. (Списи Св. Саве 15; цитат из Библије: Пс. 111, 10), *дѣлъ моихъ благыхъ на земли богъ не видѣ* 1302. (MS 65), *благомоу ѡтѣцѣ небесномуу* 1302–1321. (id. 77), *благааго кофене добра отѣсася* 1332. (id. 101), *ничимъже ѡстае благыхъ обичан* 1495. (id. 539), 1324. ‘користан’, XVI в. ‘обилан, богат’: *благъ хлѣвъ* (LPS); од XVI в. *благ* ‘добар’ Вранчић, Микаља, Бела, Белостенец, Волтић, Стулић, ‘дарежљив’ Вранчић, Микаља, Ј. Каванџин, ‘добар (о времену: часу, дану)’ Живот Александра Великог, Ј. Каванџин, ‘срећан, блажен, честит’ П. Хекторовић, Х. Луцић, ‘родан, обилан (о земљи)’ Х. Луцић, И. Гундулић, ‘срећан (о звезди)’ id., ‘угодан (о мирису)’ Ј. Каванџин (RJA), 1784. ‘милостив (о богу, небу и сл.)’, ‘умерен, тих, пријатан, угодан’ (PCCJ OC); XVII–XVIII в. *благо* adv. ‘мило, мирно’, ‘нежно’ (RJA); српсл. **неблагъ** ‘зао, лош’ Теодосије (PKC), *неблаг* Стулић (RJA); српсл. **пѣблагъ** ‘optimus’ (PKC), **пѣблагомъ** богъ 1348. (MS 129), *ѡреблаг* Стулић (RJA); од XIV в. хрв.-цсл. **благъ** ‘добар, милостив’, ‘мио, угодан, кротак’, уместо **слатка**: *vkusête i vidite êko blagъ est’ g(ospod)ъ, χρῆστός ὁ κύριος, suavis est Dominus’* (RCJHR).

• Од псл. **bolgъ(jь)*, уп. стсл. **благъ** ‘добар’, мак. *благ* ‘сладак; који није горак, љут’, ‘добар, мек, нежан’, дијал. *блак* ‘сладак; пријатан, укусан; пресан (о млеку)’ Егејска Македонија (Пеев), буг. *благ* ‘добар, мио; добродушан; пријатан, умирујућ; пријатан (о ваздуху, сунцу, времену и сл.)’, заст. ‘који је лакше природе (о болести); који није јак (о сапуну)’, дијал. ‘сладак’, дијал. *блѧк* ‘id.; који није љут; пресан (о млеку)’ Ћустендил (БД 6: 139), слн. књиж. *blág* ‘племенит, добар; нежан, мио, пријатан; који доноси срећу’, слч. књиж. *blahý* ‘срећан, пријатан, благословен’, чеш. књиж. *blahý* ‘срећан, блажен, пријатан, добар’, *Blag, Bláh* ЛИ од XII в., пол. *blogi* ‘срећан, који доноси срећу’ од XVI в., заст. ‘добар, милосрдан’, дијал. ‘срећан; вредан, драгоцен; добар’, *Blog* ЛИ од 1449. год., рус.-цсл. *благый* ‘добар, добродушан, милосрдан’ 1073, рус. заст. *благóй, -áя, -óе* ‘добар, срећан, користан, храбар’, *бологой* ‘пун здравља’, укр. заст. *благий* ‘срећан, блажен’, дијал. ‘тих, спокојан’ (Skok

1: 166–168; SP 1: 306–307 s.v. **bolgъ* 1.; ЭССЯ 2: 174; Sadnik/Aitzetmüller 5: 327–328 § 263; Derksen 51; ПЕРСЈ 1 s.v. *blāg*).

Иако придев има псл. старину, истсл. и јсл. паралеле су добрим делом књижевне, посведочене из цсл. извора. ЭССЯ I.c. не наводи истсл. потврде, док се у SP I.c. псл. обликом сматра рус. **бологѡй*, очуван у дериватима и топонимастици, а за рус.-цсл. и рус. *благ-* напомиње се да су из црквенословенског (тако и у ESJS 64–65). Псл. реч нема поуздане дубље етимологије (id. 65; Дронова 2005: 177–176). Традиционално тумачење своди се на везу са авест. *bərəjaya-* ‘поздрављати’, *bərəg-* ‘обред, ритуал’, стинд. *br̥has-pāti-* м. ‘господар молитве’ (Berneker 1: 69; Фасмер 1: 188 s.v. *болого*; Machek 55; ЭССЯ 2: 173 s.v. **bolgo*). Оно је неизвесно стога што индоир. *r* може рефлектовати како пие. **l*, тако и **r* (уп. Derksen 51 s.v. **bôlgo*). Формално је могуће, али семантички неуверљиво, извођење од пие. **b^helg-* ‘блистати’ > стинд. *bhārgas-* ‘сјaj, светлост’ (Ślawski 1: 36 повезује са лет. *baīgans*), лат. *fulgor* ‘муња’, *fulgēre* ‘блистати, блискати’, тох. АВ *pālk-* ‘сијати, горети’, које претпоставља примарно значење ‘блистав, светао’ одакле се потом развило ‘добар’ (IEW 124; Фасмер, SP I.cc.; Holub/Kopečný 1: 69; БЕР 1: 52; Bezlaž 1: 23; ЕСУМ 1: 203 s.v. *благѡ*; Черных 1: 92; Bańkowski 1: 61; Snoj 74; Gluhak 133; Boryš 32; Аникин 3: 222–223 s.v. *благо* I, 4: 22–23 s.v. *бологой*; ERNJ 1: 62; Králík 72; Толстой 1995: 349). Трећа могућност ослања се на претпоставку да је -гъ у позитиву придева суфикс, а да је корен исти као у компаративу *болѡи* < псл. **bol’ьѡ*, уп. псл. **dьlgъ* > *дуг*, поред компаратива *дѡльѡи*, *дѡльѡи* (А. Vaillant, RES 9/1929/1–2: 7; SP, ЭССЯ, Gluhak, ПЕРСЈ I.cc.; Грковић-Мејџор 2006), в. **благѡ**¹. Skok 1: 167a спаја све три претходно поменуте етимологије, тако што повезује пие. **b^hel-* ‘сијати се’ са кореном придева **bol-*, који се очувао у компаративу, и са суфиксом -гъ у авестијској паралели, што се у ESJS I.c. сматра мало вероватним. Претпоставка да су **bolgъ* и **bolgo* прасловенски иранизми, од скитског **balga-* < **bagla-* < стيران. **bagda-*, поред **baxta-* = стинд. *bhaktá-*, перс. *baxt* ‘удео, судбина, срећа’, одатле преко турског с.-х. заст. дијал. *bā(x)ūi* ‘срећа’, *bāiūlija* ‘срећник’ (в. **бахт**), од истог корена као **богат** и **бог**, в. **благо**¹ (Loma 2000a: 346), са семантичке стране има одређену привлачност, али је са формалне сасвим хипотетична. Семантичка разумењеност стсл. придева **благъ**, **благъи** очувала се због фреквентне употребе у сакралним текстовима, у којима се неретко јавља као антоним за **зълъ**, а у неким текстовима замењен је са **дѡвѡъ** (Толстой 1995: 350–351). Према ESJS I.c., семантички и историјски је немогуће тумачење И. Њемеца, по којем је стсл. **благъ** девербал од *blažiti*, који је на јсл. терену од **ob(v)lažiti* ‘овлажити’ → ‘учинити укусним, пријатним’ (Němec 1979: 331). Секундарна, метафоричка значења придева *благ* из сфере укуса су синестетичка и нису наслеђена из псл. периода, већ су карактеристична за јсл. језике (в. Јанковић 2014; Sadnik/Aitzetmüller 5: 327 § 263; о семантичком цепању изворне лексеме услед стсл. транспозиције в. Грковић-Мејџор 2013; о гр. утицају на значења у старословенском в. Дронова 2005: 182; о семантичком развоју тог придева у јсл. језицима в. Jakubowicz 2010: 109). Уп. паралелизам

значења псл. придева **dobrъ* у словенским језицима у значењу ‘укусан (о јелима, хлебу)’ (SP 3: 313–316), в. **добар**. Ареал придева *благ* у значењу ‘који је пријатног укуса’ широк је, обухвата централну Србију, ЦГ, Бос. Крајину, зап. Метохију и Лужницу, док је ареал значења ‘сладак’ ограничен на ји. Србију и југ КМ, в. *благо* ‘слатко; колач’ s.v. **благо**¹. Псл. придев **bolgъ* је на ист. делу јсл. терена, због укрштања са **volg-* > **влага** (в. **блажити**), развио ново значење ‘мрсан’, уп. буг. дијал. *благый* adj. ‘мрсан’, у споју *благъ дѣнь* ‘дан када се не пости’ (Геров), *блѣк петѣк*, *блага срѣда* ‘среда и петак када се мрси’ Пирдоп (БД 4: 90), *блѣк петѣк*, *блага срѣда* ‘петак, среда у Тодоровој недељи, прве седмице Ускршњег поста’ Ихтиман (id. 3: 40), рус.-цсл. *благый* ‘мастан’ (sic!) (SP 1: 306–307 s.v. **bolgъ* 1, уп. рус.-цсл. *благый*: *благый трапезы* ‘сласна, сладокусна, гурманска трпеза’ XI в. (Срезневский)). Skok l.c. не тумачи тај развој, већ само констатује да је придев *благ* ‘знао i ‘kad se može meso jesti’’. Толстая 2008: 479–481 запажа семантичку везу између ‘мрсног’ и ‘влажног’ (као и ‘посног’ и ‘сувог’, в. op.cit. 60–61) у рус. дијалектима, која се осликава у називима хране од псл. **melko*, **volg-* и **syръ*. Етимолошку повезаност речи у значењу ‘маслац, маст’ и ‘течност’ Маковский 1989: 127 s.v. *масло (жир)* налази у гр. *δαίσιος* ‘маст’ и јерм. *tam-uk* ‘мокар, влажан’, *tamk-anat* ‘квасити’, стинд. *dāni-* ‘кап, роса’, авест. *daun-* ‘река, поток’, осет. *don* ‘вода, река’. Са етнолингвистичког аспекта, запажа се и веза између ‘мрсног’ и ‘нечистог’, која се посебно рефлектује у народном календару, у именовању дана и недеља, уп. буг. *Блага неделя* ‘бела недеља, када се једе месо’ (Агапкина 2002: 37–38; о томе детаљније в. Якушкина 2003; Толстая 2008: 478–479), уп. са називима за дане од Божића до Богојављења када се може јести мрсна храна: *благјни дни*, *благјичњаци* Тимок s.v. **благјан**, *благји дани* Попово Поље (ист. Херц.) s.v. **благдан**, буг. дијал. *благјноѣи* pl. (ПРОДД), који се зову још и *мрсни*, *некршѣени*, *нечистѣи дани*, буг. *погани дни* (Јанковић 2014: 178). У јуж. Србији потврђен је назив за змију *блага гѣба* f. (в. *гѣба* ‘змија’) у басми ‘од поганицу’: Блага губа пројде преко грамаде Врање (Златановић II), детаљније о томе в. Вучковић 2013: 443–445. За стајаћи спој *блага ракија* (ји. Србија), уп. мак. *блага ракија* ‘слатка, врућа ракија, којом послужују првог дана после венчања’ (ТРМЈ), буг. дијал. *блага ракия* (РБЕ s.v. *благ*²). За називе *блага бољка* ‘благји облик пришта, pararitium’ В. Морава, Параћин и *блага рана* ‘црни пришт, anthrax’ Тимок, као и назив за биљку којом се лечи црни пришт *благобољка* Врање, уп. клетве којима се изражава ‘жеља да потенцијалном непријатељу на носу или језику израсте бубуљица или слична израслина’, које Петровић Т. 2006: 120–121 повезује са буг. *благата рана* ‘пришт’ Дупница (Толстой 1995а: 37) и рус. *благот* ‘лош, отрован’, те закључује да је резултат табуизације (слично и Веџерка 2006: 181). Уп. још и буг. дијал. *благји рани* ‘ране на глави детета’ Дервент (БД 5: 224) и *благъ като мехлемъ на ранѣ* ‘зао, лош човек’ (Геров). Потврде са негативним значењима, према SP 1: 307 s.v. **bolgъ* 2, псл. су старине, карактеристичне за истсл. језике (о енантисемији придева *благ*, в. Смирнова

1966: 56–67; Дронова 2005; о негативним значењима тог придева у истсл. дијалектима в. Страхов 1988). Хришћански народни празник *Блага Марија* ‘Св. Марија Магдалена (22. јул / 4. август)’ Бољевац, Гружа (Недељковић 1990: 27), потврђен и као *Блажена Марија* у Мачви и *Блаженица* у НП (в. **блажен**), настао је преосмишљењем од *Блажена* (чешће *Огњена*) *Марија* ‘Св. великомученица Марина (17/30. јул)’. Псл. старине је, од псл. придева **bolgъ(jь)*, поименичени облик *благо* п. < **bolgo* sub., в. **благо**¹, и адвербијализовани *благо* < **bolgo* adv., уп. мак. *благо*, буг. *благ*, пол. *blogo* од XV в., слч. *blaho*, струс. (дијал.) *болого*, док је из црквенословенског: рус.-цсл. *благо*, рус., укр. *благ* (SP 1: 305 s.v. **bolgo* 2. : *bolzě*), в. и код осталих изведеница: **благинѝа**, **благост** и **благота**. Префигирани српсл. облици **неблагъ** (> *неблаг*) и **пѣблагъ** (> *преблаг*) посведочени су у стсл./цсл. изворима, уп. стсл. **пѣблагъ** ‘веома добар’ (СС; SJS), **неблагъ** ‘који није добар’ (SJS), рус.-цсл. *неблагъ*, *неблагий* и *преблагий* (СРЯ), *прѣблагъ* (LPS). Сложенице са *благо-* већином су стсл. порекла, настале по грчким моделима са εὖ- ‘добро-’, уп. **Благовест(и)**, **благовестити**, **Благовештеније**, **благовремен**, **блаоголагољив**, **блаоголасан**, **блаоголасије**, **благодарити**, **благодат**, **благодет**, **благодух**, **благодушан**, **благонаклон**, **благородан**, **благорође**, **благосиљати**, **благословити**, **благостање**, **благодарити**, **блаогоугодан**, **блаоутробан**, **блаоутробије**, **благочаст**. Сложенице *благолѧјав* и *благолѧјавѡсѡи*, као и *благобезобразан* и *благобезобразлук*, шаљиво према цсл. сложеним придевима са *благо-*, s.v. **безобразан**. За фитоним *благосемка* у Врању, уп. мак. *благусѣмка* f. ‘кајсија са крупним, слатким плодовима’ Егејска Македонија (Пеев). Исти ареал има фитоним *благ-ѡаѡраѡи*, уп. буг. дијал. *блага папрат* ‘слатка папрат’ (РБЕ s.v. *благ*²), који БЕР l.c. изводи од придева *благ* (Sadnik/Aitzetmüller l.c.). Домаћи је хипокористик *благѡѡин*, уп. у ЭССЯ 2: 174 псл. **bolgōtъ* < **bolgati* на основу једне чеш. потврде *Blahút* m. ЛИ. Изведенице *благжак*, *благжица*, *благжина* итд. засноване су на палатализованој основи *благж-*.
J. J.

блага *блѧга* / *блѧга* f. (обично pl.) ‘удлага, дашчица за облагање прелома костију’ Пољица, Трешњево (РСА), *блѧга* Стара ЦГ (Пешикан), *блѧгѧ* Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *блѧге* pl. ‘летвице или љуске од липе или кошћеле које се стављају на сломљену руку или ногу да би се преломљено место учврстило’ Зета (Башановић-Чечовић), *блѧгаѡи*, *блѧгѧм* impf. ‘стављати блѧге на прелом костију’ ЦГ, *блѧжѡиѡи*, *блѧжѡѡм* ib. (РСА), *блѧжѡѡи*, *блѧжѡѡм* Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *зблѧжѡиѡи*, *зблѧжѡѡм* / *зблѧжѡиѡи*, -ѡм pf. Трешњево, ЦГ, *зблѧга* / *зблѧга* f. (обично pl.) ‘блага (в.)’ ib. (РСА); *ублѧжѡѡи*, -ѧжѡѡм pf. ‘наместити прелом, имобилизирати’ Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); *ѡблага* f. (поред *удлага* у истом значењу) ‘дашчица за имобилизацију сломљених удова’ Васојевићи (СТИЈОВИЋ II).

- Декомпоновано од *облага* ‘облог’ Врање (Јома 2000: 603).

Декомпонована реч која је место *об-лага* подељена као *о-блага*, уп. блр. дијал. *блѡга* ‘поље које се не сеје годину, две или више’ (Јашкин 1971: 24), поред *аблѡга* ‘id.’, ‘небо прекривено облацима’, ‘пусто обрадиво земљиште’ и књиж. *облѡга* ‘запуштена њива’ (ЭССЯ 28: 18 s.v. **obloga*). Даље в. *обложити*. В. и *облога*. Облик *ублага* настао контаминацијом (*о*)*блага* и *удлага*.

С. М.

благај *blàgāj*, *-gaја* т. заст. некадашњи назив за угледније имање сељака који није био турски кмет, него власник Херц., *Blàgāj*, *-gaја* село у Босни, на реци Сани, са рушевинама некадашњег града у близини; село и рушевине старог града у Херцеговини, близу Мостара (РСА; Вук), бачки Буњевци (Sekulić), *Благáј* Стара ЦГ (Пешикан) ⇒ етници *Благáјац*, *-ја*, *Блàгáјка* f., *Блàгáјкиња*, *Благáјанин* т. (РСА); *Блàгаја* f. планина у Србији; село у Србији још око године 1827, а сада га нема (РЈА), *благајић* т. зоол. ‘*Gypaetus barbatus*’ (ОР), *Блàгајић* презиме (РСА), *благáјац*, *-ја* зоол. ‘*Aquila heliaca (melanoëtus)*’ (РСА; ОР), ‘*Gyps fulvus*’ (ОР), ктетик *блàгáјскѣ*, *-ā*, *-ō* adj. (РСА; Вук; РЈА), изрази: ~ *нахија*, ~ *орао*, овамо вероватно и: *благáјлија* / *благáјлија* т. зоол. ‘*благајац* (в.)’: Од бирземана су ... на гласу орлови Благајлије у благајскијем гредама Невесињски (РСА), ‘*A. heliaca*’ (ОР), *благáјлија* ‘врста орлова за које кажу да их има много око Благаја’ Бањани у ЦГ (Копривица); *багáјлија* f. ‘орао крсташ, само у народној песми’: Ће полеће јастреб тица љута, | ... А за њиме двије багајлије, | Багајлије, два орла велика НП Петрановић (РСА), *багáјлија* т. Пива (Гаговић), *багајлија* f. НП (РЈА; s.асс.). — Од XV в. име местима Благај на Бунџи: § *нашемъ гѣадъ* Благаю 1423, Сандаљ Хранић Млечанима (MS 328), 1448. *castrum Blagay*, 1454. *civitate Blagii* (Динић 1978: 210), од 1469. седиште турског кадилука (Šabanović 1982: 117); Благај на Сани: 1446. *кнеза Иваниша Благанскога ... благански* (Kukuljević-Sakcinski 1863: 66), 1550. *нахија Билај-Благај* (спојене две нахије, *Билај* = *Бјелая*, Šabanović 1982: 154); Благај код Доњег Вакуфа (Ускопља): 1520–1533. *Blagay* (индекс уз дефтере) (HBZ 117); *Благајски* презиме господи којој је припадао Благај 1696. Витезовић (РЈА).

- У крајњој линији од псл. **bolgъjъ* (Skok 1: 16 s.v. *-āj*, 166 s.v. *blâg*), уп. слн. **Blagáj* (Merkù 2006: 45).

Псл. **bolgъjъ* одређени је вид придева **bolgъ* ‘благ, добар’; уп. нпр. псл. **bělъjъ* ‘бѣли’ > с.-х. *Бел-ај* или псл. **тъglъjъ* ‘маглом завијени’ > с.-х. *Маглај* (Skok 1: 16, 2: 353 s.v. *tàgla*). Даље в. **благ**. Назив орла *багајлија* може се тумачити регресивном дисимилацијом, уколико је орао назван по граду, тј. ако је *благајлија* изворно ‘благајски’ са турским придевским суфиксом, а није плод

народне етимологије; другачије RJA 1: 149; Skok 1: 88. За облик *благај* т. у значењу ‘благајник, похлепан човек’ НПосл Даничић (RJA) в. **благајник**.

С. М.

благајна *blàgâjna* f. ‘каса’, ‘место где се врше уплате и исплате, где се чува новац и остале новчане вредности, где се продају карте, улазнице и сл.’, ‘имовина у новцу и вредносним папирима’ Гружа (РСА), ‘благајна’ Футог, *благâjna* Вршац (РСГВ), јуж. Барања Хрвати (Sekereš IX); *blàgâjnik* т. ‘онај који рукује благајном’ (РСА), Војв. (РСГВ), бачки Буњевци (Sekulić), *blàgâjnik* / *благâjnik* Слав. Подравина (Sekereš V), *благâjnik* Вршац (РСГВ), јуж. Барања Хрвати (Sekereš IX), *благајник* 1849. (Михајловић 1982–1984), *blàgâjnîkov* / *blàgâjnîkôv*, -ова, -ово adj. ‘који припада благајнику’, *blàgâjnîковица* f. ‘благајникова жена’, *blàgâjnîчкî* / *blàgâjnîчкî*, -а, -о adj. ‘који се односи на благајника и благајну’ (РСА), *blàgâjница* f. ‘жена благајник’ (id.), бачки Буњевци (Sekulić), ‘благајна, трезор’, фиг. ‘ризница, богатство (материјално или духовно)’ (РСА), *благâjница* Вршац (РСГВ), *благајница* ‘благајна’ 1842, *благаница* ‘трезор’ 1846. (Михајловић 1982–1984), *blàgâjnišîvo* п. ‘место где се чува новац и остале новчане вредности, где се врше уплате и исплате, где се продају карте, улазнице и сл.’, ‘благајнички послови, благајничка служба’ (РСА); *ублагајнишî*, -им pf. ‘запленили’ (RJA); чак. *благâjna* f., *благâjnik* т. Брусје (ČDL), кајк. *благајник* (RHKKJ). — Од XVII в. *благајник*: Velikoga blagajnika mjesto hrani И. Гундулић, Blagajnici zovu se ovi, ki gospocko blago hrane Ј. Палмотић, Бела, ‘Fisco praefectus’, ‘Homo fiscalis’ Белостенец, Стулић; од XVIII в. *благајни* adj.: blagajna pohrana, aerarium Бела, Стулић, *благајнички* Бела, ‘Fiscalis’, ‘Fiscarius’ Белостенец, Стулић, *благајнишîvo* Бела, *благајница* 1765, *благаоница* ‘aerarium’ Бела, Стулић (RJA).

- Изведеница недовољно јасног образовања; уп. слн. *blagâjna* XIX в., *blagâjnik* XVIII в. (Snoj 74; Bezljaj 1: 23 s.v. *blâg*).

Изведеница ограничена на зап. део јсл. простора може се различито тумачити. Уколико се пође од старијег облика *blàgâjnik* као *nomen agentis* од **благо**¹, образованог према *blâgâjnik* као превод за лат. *sēcrētārius* > **секретар**, у том случају би *blàgâjna* била деноминал, као пуристичка замена за **каса**. Друга је могућност преосмишљење предлошка **vъ-lag-al-ъnica* > цсл. **вѣлагальница** ‘кеса за новац’ (LPS), од **vъlagati* > *улагати* (в. **положити**), уп. заст. *благаоница* ‘благајна’ поред *благајница* ‘id.’, да би онда од те речи, схваћене као женски род од *благајник*, одбацивањем моционог суфикса -ица било начињено *благајна* (ПЕРСЈ 1 s.v. *blâgo*). Код Скока се реч *благајна* тумачи као поименичење придева *blàgâjnî* ‘ad thesaurum spectans’ < *blâgo* ‘thesaurus’ (Skok 1: 167a s.v. *blâg*), док ERHJ 1:

62 изводи директно од именице *благо* (тако и Sadnik/Aitzetmüller 5: 328–329 § 263), уз напомену да је реч касно потврђена, а да су из старијих извора *благајни*, *благајница* и *благаоница*. У RJA је посведочена реч *благај* м. ‘благајник, похлепан човек’ у народној пословици код Даничића (XVIII в.): *Lakomac blaga(j) je*, а *blago gospodar*, уп. кајк. *благај* ‘управитељ владарскога, црквенога или државнога блага, ризничар’: *Blagaj (fiškuš) kraljevski prva polovina XIX v.* (RHKKJ), в. **благај**. Уз реч *благајник* ‘благајник’ (Stulli) у RJA стоји коментар да реч није поуздана; можда је преосмишљено према **благо**¹. Новокованица *ублагариџи* pf. ‘запленили’ *Juridisch-politische Terminologie* (RJA), варијанта од *ублагајниџи*, можда је наслоњена на лат. *obligare* ‘обавезати; ставити под хипотеку, заложити’. Слн. реч *blagājna*, по Сноју, преузета је из хрв. *blāgājna* < *blāgo* (Snoj l.c.). Sadnik/Aitzetmüller l.c., 332 § 263b и Bezlaј l.c. објашњавају је као нову позајмљеницу.

J. J.

благва *blāgva* f. мик. назив за разне врсте гљива: ‘*Amanita caesarea*’ (PCA), ‘*Boletus regius*’ (id.; RJA), *blāgva* Тимок (Рајковић IV), *благва* ‘*Art Schwamm*’, ‘*B. regius*’ (Поповић Ђ. II), ‘*A. caesarea Scop.*’, ‘*B. regius Krombh.*; *Boletus lupinus Fr.*’, ‘*Lactarius piperatus Fr.*’, ‘*Psalliota campestris (L.) Fr.*’ (Симоновић), ‘*B. regius Krombh.*’, ‘*Agaricus piperatus L.*’, изрази: ~ *црљена*, ~ *дивја*, ~ *сџекла* ‘врста гљиве’ (Šulek); *blāgviца* dem. (PCA), *blāgviћ* m. ‘*B. regius*’ (id.; RJA), *благвић* (Šulek; Симоновић), *благдџић* (PCA; асс.?), *blāgovић* J. Борјанић (грађа PCA); кајк. *благва* ‘*L. piperatus*’ 1840. (RHKKJ). — Од XVII в. *благва* општи назив за гљиву Танцлингер, ‘*Fungus regium*’ Витезовић (Vajs 2003: 385–386), ‘*fungus ruber, fungus regius, fungus herilis, boletus*’ Белостенец, ‘*Boletus, ein kleiner gelber Pfifferling*’ Јамбрешић (RJA), ‘*Gattung der köstlichen Pfifferlinge*’ Патачић (Vajs 2003: 387), ‘*Schwamm*’ Волтић, ‘*boletus*’ Стулић (RJA); кајк. *благва* ‘врсте гљива: *Boletus edulis*; *A. caesarea*; *P. campestris*’ Хабделић, Белостенец, Јамбрешић (RHKKJ), ‘*boletus, fungus herilis*’ Хабделић (Vajs 2003: 386).

• Подложно различитим тумачењима; уп. слн. *blāgva* ‘*A. caesarea*’ (SSKJ), *blāgva* ‘*der Pfefferschwamm (L. piperatus); der Röhrenpilz (boletus)*’ (Pleteršnik), ‘*A. caesarea*; *L. piperatus*; *Boletus*’ (Bezlaј 1: 24).

Миконим *благва*, идентификован као *A. caesarea* (Scop.) Pers. (Срп. енци. I/2: 208), посведочен је у PCA и код Симоновића из истог (и јединог) извора: *Боїтаничка тїерминологија*, Београд 1934. Такође, потврђен је на западном делу с.-х. подручја, у: К. Blagaić, *Gljive naših krajeva*, Загреб 1931: 85, 88 (но те потврде нема код Симоновића, иако се налази у списку извора) и код М. Медића у часопису БК 1898: 1117–1118 и рукописној збирци *Природојисна или јесїасїивенична зрница* 1931: Ljudi беру за jelo ... glive, od kojih kuhane se jedu: mleč, blagva Хрв. Загорје (грађа PCA). Његов ареал (Хрв.) преклапа се с хомонимним

називом као десигнатом за врсту *Butyriboletus regius* (Krombh.) D. Arora & J.L. Frank (= *B. regius*), на основу потврда из Борјановићеве збирке (у грађи РСА) и Шулековог *Imenika bilja* (у РСА, РЈА и код Симоновића). Мотивација за пренос назива могла би се објаснити запажањем М. Медића (у БК I.c.): Вода, у којој се благве [*A. caesarea*] кухају, пожути као и од врсте *Boletus regius*. Код Ж. Јуришића (Симоновић) посведочене су две миколошке идентификације: *Agaricus bisporus* (J.E. Lange) Imbach (= *P. campestris* (L.) Fr.), познатија као *џечурка* и *рудњача* код Вука, и *Lactifluus piperatus* (L.) Roussel (= *L. piperatus* Fr.), потврђена и у Хрватској, из Борјановићеве збирке (грађа РСА) и код Шулека. Код Јамбрешића и Патачића се назив *благва* налази са немачким еквивалентом *Pfifferling*, за који Vajs 2003: 387 сматра да има хиперонимску вредност и да се према Марцеловој класификацији (Marzell) односи на врсте *Cantharellus cibarius* и *L. piperatus*, док је у осталим старим лексикографским изворима тај миконим идентификован као лат. *bōlētus*, уп. са слн. *blāgva*, *blāgovka*, *oblāgva* f. ‘der Pfefferschwamm (*L. piperatus*); der Röhrenpilz (*boletus*)’ (Pleteršnik). У сумњива образовања спада: *благва* за врсту *Rubroboletus lupinus* (Fr.) Costanzo, Gelardi, Simonini & Vizzini (= *B. lupinus* Fr.) (Радић 1909: 94), те га Симоновић наводи уз знак питања, и облик *благар* ‘*A. caesarea*’ (Симоновић), потврђен једино код Благоића, op.cit. О непоузданости тог извора писао је Б. Иванчевић (БДМС 1/1995: 11). Од историјских лексикографских извора (о томе детаљније в. Vajs I.c.), миконим *благва* је добро потврђен у „илирским“ речницима који доносе кајк. и чак. материјал, а слабије у речницима са претежно шток. материјалом (само код Стулића, не и код Микаље и Дела Беле, иако су и у њима забележени називи гљива). На простору Србије је тај назив, према мишљењу миколога М. Каљевића (БДМС 2/1996: 24), преузет из хрв. миколошке литературе. Миконим *blāgva* Skok 1: 167a s.v. *blāg*, а за њим ERNJ 1: 63, тумачи као изведеницу од придева *благ* < **bolgъ* (јъ) са суфиксом -*va*; уп. са називом *блага губа* ‘*Phallus impudicus* (L.) Fr.’ Врање (Симоновић; РСА), који Sadnik/Aitzetmüller 5: 328 § 263, потом Bezljaj I.c., повезују са буг. *blāgata* ‘id.’, што је у БЕР 1: 52 s.v. *благ* од псл. придева **bolgъ* (за ономасиологију врсте *P. impudicus* в. ОС 5–6 s.v. *бабушка*, *бабушка*²). ЭССЯ 2: 173 и Дронова 2005: 182, с.-х. *blāgva*, слн. *blāgva* и стслн. *blava* ‘хлеб’ (< **blagъva*) своде на псл. именицу **bolgo* < **bolgъ* (јъ) (в. *благо*¹). Bezljaj I.c., уп. и Sadnik/Aitzetmüller I.c., 5: 332 § 263b, изводи слн. *blāgva*, *blāgovna*, *blāgovka*, *oblāgva* > *oglāvka* са метатезом, с.-х. *blāgva*, *благар*, *blāgviћ* и кајк. *блања* од псл. **blagy*, **blagъve*, уз коментар да је дубља етимологија нејасна, док у раду (Bezljaj 1960: 106) помишља на везу, коју сугерише Е. Fraenkel, са рус. *благой*, чеш. *blahový* и стлит. *blagnas* ‘лош, љут’, који Smoczyński s.v. *blagnas* сматра славизмом, као и *blōgas* ‘зао’ из стблр. *благий*. За псл. **bolgy*, *bolgъve* од *ǫ*-основе, са доцнијим преласком у *a*-основе (тип *буква* < **buku*, *bukъve*), можда у неким случајевима треба претпоставити негативно значење и узети у обзир **bolgъ* 2. ‘рђав, лош, слаб’ (SP 1: 307), од којег се изводе пол. дијал. *blogawy* ‘слаб на ногама’ си. Пољска, чеш. *bláhový* ‘глуп, луд, суманут’ и слн. *blagiūtati* ‘посртати,

тетурати'; ту се могу још придодати рус. дијал. *благун*, -а m. 'отровна гљива' Костромска област, *благуша* f., *благуши* pl. 'нејестиве гљиве' Смоленска област, *благушка*, -и 'нејестива гљива' ib. (СРНГ), *благой гриб* 'id.', које Бузмакова 2016: 47, 90, 135 објашњава од основе *благ*- 'лош; луд; зао'. За слн. *blagútati*, Bezljaj l.c. указује на могуће девербално порекло, упућујући на лит. *blāgnytis* 'отрезнити се' и повезујући с називима *molnjena goba* 'agaricus muscarius' (Pleteršnik) и *nore gobe* 'халуциногене гљиве' (SSKJ). Лит. *blāgnytis* значи још и 'ведрити се (о небу)', 'поправљати се (о здрављу болесника)', што је по Смочињском (Smoczyński l.c.) деноминал од *blagnas* (< псл. **blag*- 'зао, лош'?), но значењем пре одговара псл. **bolg*- 'добар, благ' > **благ**, уп. **благнути**. Разграната семантика придева **благ** оставља простор и за претпоставку о повезаности миконима *благва* (можда и **блањавка**) са значењем 'сладак, укусан', од којег је изведен јсл. фитоним **благун**, с обзиром на то да врста гљиве *A. caesarea* (Scop.) Pers. расте најчешће крај храстова. Са гласовне тачке гледишта, могао би се извести од **ob-volg*- 'омрсити се', уп. у истом значењу *о-блажиии* < *o-bolžiti* < **obvolžiti* 'овлажити' s.v. **блажити**. Уколико се пође од тога да се с.-х. *благва* првенствено односи на врсту *A. caesarea*, која је из рода пулавки, те је у младости обавијена белом опном, овојем (Срп. енци. l.c.; уп. код Белостенца *благва* = *кнезница* 'бела опна из које кнезница излази' = лат. *volva* 'бела корица, која личи на јаје, из које *благва* излази', као и са другим синонимним називима за ту врсту гљиве: *скорујача*, *гађуша*, *лонче*, *йоџадија* итд., Хаџић 1995–1996: 99; уп. и са ит. *ovolo buono*, ERNJ l.c.), могло би се претпоставити, због слн. *oblāgva*, да је с.-х. облик *благва* декомпонован од **ob-volk*-, са озвучењем *k* > *g(v)*, уп. с.-х. *дблага* 'одећа; навлага, облога', стчеш. *oblaka* 'одећа', *obvlaky* pl., рус. дијал. *оболо́ка* 'id.; поклопац', укр. дијал. *оболо́ка* 'белика, слој дрвета између коре и сржи', слн. *oblak* m. 'зелени омотач ораха' од псл. **obvolka* f. (в. ЭССЯ 31: 84–85 s.v. **obvolka* I/**obvolko* I/**obvolkъ* I < **obvelk'ti*, према Махеку од пие. **ǔelk-/ǔelg*- 'влажан, мокар'), као и пољ. *oblóczka* мик. 'hymenium, наслага спора на гљивама' (id. 80 s.v. **obvolčьka* I/**obvolčьkъ* I). Са сличном семасиологијом је слн. миконим *blánja* s.v. **блањавка**, који према опису гљиве код Штрекеља – кад је млада налази се у затвореној белој љусци, има црвенкастожути шешир с листићима (Štrekelj) – у потпуности одговара изгледу врсте гљиве *A. caesarea* (Scop.) Pers., и у ЭССЯ 2: 176 s.v. **bolna* изводи се од псл. основе **boln*- > **bolna* 'беличаста опна, мембрана', 'белика, слој дрвета између коре и сржи', 'чворуга' (в. SP 1: 307–308 s.v. **bolna* 1).

J. J.

благдан *blāgdān* / *blāgdān* m. 'празник, обично већи' НПр, 'крсно име, слава' (РСА), 'дан кад се мрси' Пирот (id.; асс.?), *blāgdān*, *blāga dne* 'dies festus, празник' (Вук; RJA), 'крсно име' (Вук), *blāgdān* 'празник' бачки Буњевци (Peić/Ваџлија), *blāgdan* Вршац, Јасеново, *blāgdan* Војв. (РСГВ), *blāgdān* Драгачево (Петровић/Капустина I), *blāgdān* Ново

Милошево (РСГВ), бачки Буњевци (Sekulić), *благдан* Пирот (Живковић; Златковић), Лесковац (Митровић), Црна Трава (Стојановић), Лужница (Ћирић I), ‘id., дан кад се мрси (не пости)’ Пирот (Златковић I), Црна Река (Марковић I), *благден* ‘празник’ Пирот (Златковић; Живковић), Тимок (Динић), Лужница (Ћирић I), ‘id., мрсан дан’ Пирот (Златковић I), *благдѣн* ‘празник’ ib. (Живковић), Јабланица (Жугић), ‘id., дан када се мрси’ Тимок (Рајковић IV), Врање (Златановић I), *благдѣн, блазидана* pl. ‘празник’ Свиница (Томић I), *благђидан* ‘дан неког свеца’ црнотравска Кална (Богдановић III); *Благодѣн* ЛИ Врање (Златановић I); *благовдѣн* ‘дан неког свеца’ црнотравска Кална (Богдановић III); синтагма *благ дѣн, блага днѣ* ‘dies festus, празник’ (Вук 1818; RJA), ‘крсно име’ (Вук 1818), М. Ђ. Милићевић (РСА), *благ дѣн* Радимња (Томић II), Мрче код Куршумлије (Радић), Копаоник (id. I), Г. Цапарде (Ђукановић I), *благ дани* pl. ‘време од Божића до Богојављења када се не пости’ Попово Поље, ‘дани када се мрси’: Овце и козе ... народу су давале богат мрс за блага, „блажне“ дане К. Костић (РСА s.v. *дѣн*), ‘празници’ Избиште (РСГВ); *благдѣњи, -ѣ, -ѣ* adj. ‘празнички, свечани’ зап. кр. (RJA; РСА), *благдѣњи, -а, -е* Футог (РСГВ), *благдѣњскѣ, -ѣ, -ѣ* зап. кр., *благдѣнскѣ / блѣдѣнскѣ, -ѣ, -ѣ* (РСА), *благдѣнски, -а, -о* Футог (РСГВ), *благдѣнски* Лесковац (Митровић) ⇒ *нѣблагдѣнскѣ, -ѣ, -ѣ* ‘непразнички’, *благдѣнски / блѣдѣнски* adv. ‘свечано’, *благдашињи, -ѣ, -ѣ* adj. ‘празнички, свечани’ (РСА), *благдашињи, -а, -е* Војв. (РСГВ), израз *благдашиње одѣло* ‘свечано одело’ Мокрин (Вртипрашки-Кувизић); *благдѣник* m. / *благдѣница* f. ‘мали празник’: Благдани се дијеле на велике благдане и благданице (или благданике), т. ј. мале благдане М. Кушар, *благдѣнѣсѣ* ‘свечаност’, *благдѣнѣсѣво* n., *благдѣновѣсѣ, -дѣнујѣм* impf. ‘празновати’ (РСА); чак. *блѣдан* m. ‘благдан’ Брусје, *блѣдон* Драчевица, *блѣги дѣн* ‘црквени празник’ Брусје (ČDL), *Благдан* презиме Мунданије на острву Раб (РСА), кајк. *благдан* ‘светковина, светачни дан’ (RHKKJ). — Од XVI в. *благдан* ‘празник’ Н. Рањина, Вранчић, *благ дан* Н. Рањина, М. Ветранић, И. Гундулић; придеви *благдан* Бела, Белостенец, Стулић, *благодан, благдански, блгадѣњи*; од XVII в. *благдановѣсѣ* Бела, Белостенец, Волтић, Стулић; од XVIII в. *благданиѣсѣ* и *благданѣсѣ* Бела, Стулић, *ѣредблагдан* Стулић (RJA); од XIV в. хрв.-цсл. **благдѣнь, -днѣ** ‘празник, светковина’, **благъ дѣнь** (RCJHR), XV в. *благдан, благ дан* Monumenta Croatica (RJA).

• Сложеница од **благ** и **дан** ‘dies festus’ према лат.-гр. узору (Skok 1: 167b s.v. *blâg*), уп. мак. *благден* ‘празник’ (SP 1: 306 s.v. **bolgъ* 1.), дијал. *благ ден* Егејска Македонија (Пеев), буг. дијал. *благъ день* ‘дан када се мрси’,

‘добар, срећан дан’ (Геров), дијал. *благ ден* (РБЕ s.v. *благ*²), *благден* околина Софије (БД 1: 242).

Значење ‘празник’ (в. **благ** у значењу ‘празничан, славски (о данима)’) ширило се из западних, приморских крајева јсл. простора (в. потврде с Брача, Сења и острва Вргада у ERNJ 1: 62 s.v. *blāgdān*), док се *благдан* ‘дан када се мрси’ ји. Србија ареално поклапа са придевом **благ** ‘мрсан’. У сложеници *блāђидан* из црнотравске Калне, придев је у одређеном виду, за умекшавање *г* испред *и* у ји. Србији в. Белић 191–196, уп. *блāђи њēџиак* Пирот s.v. **благ**. У чакавском *блāјдан г* је прешло у *ј*, в. FO 261 § 2.225. О етимолошкој и семантичкој повезаности речи у значењу ‘празник’ и ‘јести’ в. Маковский 1989: 127 s.v. *праздник, праздновать*.

J. J.

благинџа *блāгинџа* f. заст. ‘благост, доброта’: Нему понагли уподобити се у правди, кротости, благињи и милости Стерија (РСА), ‘блага, питома, нежна женска особа’ Ускоци (Станић), ‘масне материје за кување сапуна (чварци, лој, покварени сир и сл.)’ Тимок (РСА), *Блāгинџа* ЛИ Србија (id.; РЈА), *блāђиње* п. ‘масноћа за кување сапуна’ Тимок (Динић), *наблагинџав*, -а, -о adj. ‘сладуњав’: *наблагинџаво вино* Врање (Златановић I), *наблāђинџав*, -а, -о Тимок (Рајковић IV). — Од XIII в. српсл. **благџина** ‘bonitas, доброта’, **благџини** XIV в. (LPS), 1793. *благинџа* ‘врлина, крепост’ (Михајловић 1982–1984).

• Од псл. **bolgyni*, уп. стсл. **благџини** ‘добро’, ‘доброта’ (CC; SJS; ESJS 64 s.v. *blagъ*; Sadnik/Aitzetmüller 5: 331 § 263b), буг. *благинџа* ‘мрс (месо, млеко, маслац, сир)’, дијал. *блāгина* Ботевград (БД 1: 186), *благин’а* ‘нешто слатко’, ‘нешто укусно за јело’ Самоков (id. 3: 203) (ЭССЯ 2: 174–175).

Псл. именица изведена је од придева **bolgъ(jъ) > благ* суфиксом **-ун’а < *-уни* (в. Slawski 1974: 139–140; Vaillant 4: 385–386). Значење ‘сладуњав’ придева *наблагинџав*, *наблāђинџав* потиче од **благ** ‘сладак’, док је значење ‘масноћа’ у вези са **благ** ‘мрсан’, уп. *облага* f. ‘масноћа, масна храна’ Лесковац (Митровић) s.v. **благ** и *блāгоџа* ‘масноћа за прављење сапуна’ Црна Река (Марковић I), *блāгоџа* Тимок (Рајковић IV) s.v. **благота**. Цсл. слоју припада рус.-цсл. *благинџа*, *благини* ‘врлина’ XIII в., ‘срећа’ XV в. (СРЯ), овамо можда спада и *благинџа* посведочена код Стерије, уп. Љ. Тумарић, ППЈ 39/2008: 81.

J. J.

***благнити / *благнети** *благни* 3. sg. impf. ‘одавати сладак, слаткаст укус’ Лужница (Ћирић I), Црна Трава (Стојановић), *зблāгним* pf. ‘засладити, пошећерити’, ~ *се* ‘засладити се, осладити се’ Јабланица (Жугић), *зблагни* ‘засладити’ Лесковац (Митровић), *зблāгни* 3. sg. Пирот (Живковић), Црна Трава, ‘осладити се’, ‘постати слађи’ ib. (Стојановић),

‘почети одавати слаткаст укус’ Тимок (Рајковић IV), *обла́гним (се)* ‘засладити (се)’ Јабланица (Жугић), *обла́гни* 3. sg. ‘осладити се’, фиг. ‘допасти се’ Црна Трава (Стојановић).

• У крајњој линији од **благ** < псл. **bolgъ(jь)*, уп. буг. дијал. *благни* ‘имати сладак укус’ Родопи (БД 2: 130), *благне́я* (РБЕ).

Деадјектив на **-iti*, од непосредног придева на **-пъ*, као *и́и(иј)есни́и* од *и́и(иј)есан* < **těsknъ* (в. Skok 3: 474a s.v. *ĩskati (se)*), уп. *блажни́и* од млађег придевског образовања на **-ьпъ* (в. **блажан**) или можда секундарна варијанта од **ob-bolg-nŕti* s.v. **благнути**. Интранзитивно значење глагола указивало би на образовање **благне́и*, *благни* на **-ѣти*, тип *виде́и*, *види*. Ареално (ји. Србија) и семантички поклапа се са придевом **благ** ‘сладак’.

J. J.

благнути *бла́гну́и*, *бла́гнѐм* pf. ‘лакнути (на души)’, ‘попустити у јачини, у оштрини’ Санџак, фиг. ‘разгалити се, развеселити се’ (РСА), ‘окренути се на добро, као блага бити (у басми)’: *tebe će laknut*, *tebe će blagnut* Ковачевић (RJA), *бла́гне* 3. sg. ‘ублажити, лакнути (на души), попустити (о болу)’ Тимок, Лужница (Глишић), Пирот, ‘отоплити’ *ib.* (Живковић), Лужница (Ћирић I), ‘*id.*, пролепшати се (о времену)’ Тимок, *збла́гне* ‘постати слаткаст’ *ib.* (Рајковић IV), Врање, ~ *се* ‘засладити се’ *ib.* (Златановић I), *збла́гне* *imprf.* ‘почети одавати слаткаст укус’ Тимок (Рајковић IV), *обла́гну́и*, *обла́гнѐм* pf. ‘учинити блажим, лакшим, олакшати, ублажити бол, тегобу (о јелу, напиту)’, ‘разблажити нечим љутину (у устима)’ Врање, ~ *се* ‘ослободити се велике љутине (у устима) ублажујући је нечим’ *ib.* (РСА), *обла́гнем* ‘постати слађи’ *ib.* (Златановић I), *обла́гне* 3. sg. ‘отоплити (о времену)’ Пирот (Живковић), Тимок (Рајковић IV), ‘попустити (о мразу)’: *Ду́ну ју́г, обла́гну вре́ме* Лужница (Ћирић I), ‘постати слађи (о воћу)’ Тимок, *обла́гње* *imprf.* ‘попуштати (о хладноћи)’ *ib.* (Рајковић IV), *набла́гње* ‘имати помало благ, слаткаст укус’ Јабланица (Жугић), *набла́гње* 3. sg. Црна Трава, *набла́гњичав, -а, -о* adj. ‘који је слаткаст’ *ib.* (Стојановић), Јабланица (Жугић), *набла́гњичав, -а, -о* Лужница (Ћирић I); *бла́кну́и*, *бла́кнѐм* pf. ‘отоплити’ (РСА).

• Перфективно образовање на *-ну́и* према имперфективу **блажити**. Перфектив **bolgnŕti* се не реконструише за прасловенски (ни у ЭССЯ ни у SP). Био би то деадјективни глагол на **-nŕti, -ne-* као *мекну́и*, *мекнем, и́врдну́и*, *и́врднем*, где су имперфективни облици без проверба секундарни у односу на перфективне **ob-meǵъk-nŕti, *ob-tvŕd-nŕti* а значење компаративно (‘постати мекши / тврђи’) те би и овде предност ваљало дати провербираном **ob-bolg-nŕti* са компаративним значењем ‘постати блажи’, које се такође не реконструише у ЭССЯ, само **ob-bolžiti* (26: 115). Значења која се односе на

сладак укус у вези са **благ** ‘сладак’, в. и ***благнити** / ***благнети**; уп. буг. дијал. *облăгнува ми* ‘постајати слатко у устима’, ‘добити неку корист’ Родопи (БД 2: 223), *заблăгнува* ‘постајати сладок’ Самоков (id. 3: 217). Код облика *блăкнуйи* дошло је до укрштања са **ob(ь)lbgъknuti* (Јома 2000: 603–604; уп. ЭССЯ 28: 34), в. **лакнути**; уп. мак. *олекне* ‘лакнути’, буг. *олѣкнѣ* (Геров), дијал. *олѣкнѣва* ‘умиривати се’ (ЭССЯ I с.).

С. М.

благо¹ *блăго* п. ‘ресуніа’ НП (Вук 1818; Вук), ‘бона, добро, имање, иметак’, ‘новац’ НП, НПр, НЗаг, ‘већа количина злата, сребра и других драгоцености, које су негде сакривене’ В. Богишић, Кучи (РЈА; РСА), ‘лежећи, тезауриран новац’, ‘новчана награда за извршење крвне освете’ Кучи, ‘богатство у земаљским производима’ (РСА), ‘благо’ Војв., Вршац (РСГВ), Стара ЦГ (Пешикан), ‘богатство, имовина’ бачки Буњевци (Peić/Bačlija; Sekulić), ‘новац, злато, материјална добра’ Драгачево (Петровић/Капустина I), ‘новац, драгоцености’ Васојевићи (Боричић), ‘богатство у новцу, стоци и имању’ Прошћење (Вујичић), ‘богатство’ Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), ‘id.; имовина’, ‘злато’ Ускоци (Станић), ‘драгоценост, богатство’ Никшић (Ђоковић I), ‘новац од сребра или злата’ Гламоч (Бојиновић I), ‘стока, марва’ Хрв. (Вук; РЈА), претежно зап. кр., Буковица, приморско-лички Буњевци, Срби Граничари, Ресава (РСА), ‘сва стока једног домаћинства’ Војв. (РСГВ), ‘стока; говедо’ бачки Буњевци (Peić/Bačlija; Sekulić), ‘стока’ Ужице (Цвијетић), Драгачево (Петровић/Капустина I), Васојевићи (Боричић), Ускоци (Станић), Никшић (Ђоковић I), Поткозарје (Далмација), Лика (Ајџановић), Банија и Кордун (Петровић Д.), Шипово (Цукут), Гламоч (Бојиновић I), ‘богатство у стоци’ Рожаје (Надџић), ‘обиље, велико мноштво’: читаво благо ријечи (РСА), ‘обиље’ Дубр. (Бојанић/Тривунац), фиг. ‘духовне, културне вредности’: *народно* ~, *језичко* ~, *књижевно* ~, *културно* ~, ‘благостање, имућност’ НПосл Вук, ‘добро, срећа; добробит, корист’, ‘драго, вољено биће’ Котари (РСА), ‘срећа, добро’ ист.-бос. Ере (Реметић), ‘сушта доброта, душа (често са допуном: *од човека, од жене* и сл.)’, ‘племенитост, доброта; пријатност’, ‘воће укувано у шећеру, слатко’ ји. Србија (РСА), ‘тазе кисело млеко’ Васојевићи (Боричић), ‘маза’ Никшић (Ђоковић I), *блăго* ‘закопано злато, златници’ Лужница (Ћирић I), ‘све што вреди, лепе и од вредности ствари’, ‘колач’ Призрен (Чемерићи), *благо* ‘благо’ 1837. (Михајловић 1982–1984), ‘богатство, имовина’, ‘злато, накит’, ‘стока, стадо’ Дрвар (Јовичић), ‘колач’: *јосно благо* или *шайлија* (грађа РСА), ‘слатко’ Врање (Симоновић Б.); у

изразима: *бело* ~ ‘сребро, сребрн новац’ НП Вук, *божје* ~ ‘оно што је преко потребно, драгоцено, што доноси користи (о пшеници, хлебу, јелу, киши и др.)’ НПосл, НП (RJA; PCA), ‘мазга’ зап. кр. (Вук; PCA), ‘говече’ (грађа PCA), *живо* ~ општи назив за стоку НП (RJA; PCA), *крујно* ~ ‘говедо’ Хрв. (Вук; RJA), зап. кр. (грађа PCA), бачки Буњевци (Reić/Vačlija), *сијно* ~ ‘новци мањи од дуката’ НП Вук (RJA), ‘козе и овце’ Хрв. (Вук; RJA), ЦГ (грађа PCA), ‘свиње и овце’ бачки Буњевци (Reić/Vačlija), *рогаџо* ~ ‘говече’ зап. кр., личко-босанска међа (грађа PCA), *лежеће* ~ ‘новац који се не троши, него се чува’ НП Вук, *јусџо* ~ ‘новац без господара, који се не троши и кад се за њега не мари’ НП Вук (RJA), *рудно* ~ ‘руде’, ~ *цара Радована* ‘недостижно, баснословно богатство’ (PCA), *ни за џарево / џарово* ~ ‘ни за шта на свету’ Футог, Вршац (PCГВ), *ни за џарево* ~ ‘id.’, *ни љо које* ~ ‘ни по коју цену’ бачки Буњевци (Reić/Vačlija), *јливаџи* у *блугу* ‘живети у изобиљу’ (PCA), ~ *од човика (жене, дѣтѣта)* ‘врло добар човек (жена, дете)’ бачки Буњевци (Reić/Vačlija), ~ *љуџко* ‘добра, питома, благородна особа’ Ускоци (Станић), ~ *за умир Кучи* (Петровић/Ћелић/Капустина; значење?); сложенице: *благоносац / благоносац*, *-сца* т. ‘онај који носи благо’ Вучитрн; изведенице: *блѣжан*, *-жна*, *-жно* адј. (само у одређеном виду) ‘који је у вези са стоком, марвом’: ~ *сѣруга*; *блѣшко* п. dem./хур. ‘богатство у земаљским производима’ Буковица (PCA), *блѣшце* хур. ‘стока’ (Вук; RJA), Бјелајско Поље и Бравско у Бос. Крајини, *блѣшче*, *-ѣша* dem. В. Богишић (PCA), НЗаг, НПр Бос. Крајина, Хрељин (грађа PCA) ⇒ *блѣшчѣд* coll., *благѣнче*, *-ѣша* ‘марвинче’ Пожега, *благѣнче / благѣнче*, *-ѣша* ‘блѣшче (в.)’ М. Крлежа; *благѣшница* f. ‘једина наследница родитељског имања’ В. Богишић (PCA), Хрв. приморје (RJA), *благѣрица* В. Богишић (PCA), Хрв. приморје (RJA); чак. *блѣго* п. ‘стока’ Дуга Реса и Карловац (Pegušić I), Бриње (id. IV 91), *благо* Водице у Истри (Skok 1: 167a), *блѣго* ‘благо’ Брусје, ‘стока’ Драчевица (ČDL), кајк. *блѣго*, *-а* Туропоље (Šojat), *блѣго*, *-а* Гола (Večenaj/Lončarić), *благо* ‘иметак, имање; скупочена роба; новац; накит; драгоцености (богатство) уопште’, ‘стока, марва’, ‘богатство у производима и плодовима земље’ (RHKKJ). — Од XIII в. српсл. *благо* ‘bonum, добро (морално)’ (PKC s.v. *благъ*), ‘bonum, добро’ XIV в. (LPS), ‘добро (телесно или умно)’: *тѣмъ же что въздамы ти или что принесу ти что моего недостойнства за блага твоя, яже створишь яси и твориши ѿ мнѣ гдѣшнѣмъ* XIII в. (Šaf. Pam. 14; RJA), *датель благашихъ* 1222–1228. (MS 8), *пониже не створишь блага на земли* 1302. (id. 65), *невесныхъ благъ сподобльшоу се* 1349. (id. 142), 1389–1399. (id. 243), *богъ милосердынъ вса-*

комоу благоу давьць XIV в. (Данило 168; RJA); стерп. благо ‘res, fortunaе (материјално)’ (PKC s.v. *благъ*), ‘имање’: *вранѣти своиѡмъ силѡмъ и воинѡмъ градь и прѣдъградѣ и людѣи и нѣхъ благоу* 1387. договор Твртка са Дубровчанима (MS 210), упоредо са *иманье* ‘имање’: *да би ѡнъ господинъ крѡль своиѡмъ главѡмъ и своиѡмъ благомъ, ѡманѣѡмъ и ш-неговѣми властѣлми и съ людѣми и ш-нихъ ѡманѣѡмъ хѡтѣлъ доѣи ѡ градь* id. (id. 210–211), у опозицији према непокретној имовини: *да е не ѣс ѡставити за живота мога и не ни за чию вољс [...] ни за благо ни за граде* 1410. Сандаљ Хранић својој мајци Анки (id. 274), ‘новац’: *да ѡне тѣсѣме и карѣвани моѣс [трговци] поити ѡ Которъ [...] своиѡмъ благомъ и трѣгомъ* 1423. Сандаљ Хранић Млечанима (id. 327), ‘драгоцености’: *прѣмисмо [...] ниже речено именовано благо. наипрѣво прѣмисмо злата [...] и аспрѣ [...] и ѡ сѣдовехъ златехъ* 1441. поклад деспота Ђурђа (id. 406), ‘новац’ у опозицији према *иманье* ‘драгоцени предмети’: *и ѡс-то посла свѡга блага и иманья властитѡга* 1466. (id. 496), благо и *иманье* [...] *херцега Стѣпана [...] ест ѡвози: [...] седамъ десетъ тисѣкъ дѣкѡтъ златѣхъ [...] вѣнци три з дробниѡмъ висѣзѡмъ* 1466. (id. 497); *благо* ‘bonum, добро’ Вранчић, Микаља, Бела, Јамбрешић, Волтић, Стулић (RJA); од XVI в. *благовиѡ* ‘благ’, ‘богат’ Вранчић, Бела, Белостенец, Волтић, Стулић, XVII в. *благовиѡиѡи* ‘богатити се’, XVIII в. *благасѡ* ‘богат’ Ј. Каванѡин, *благовиѡиѡе* ‘благо’ Матеић, *благовиѡо*, XIX в. *благовиѡиѡсѡ* и *благовиѡиѡсѡво* ‘богатство’ Стулић (RJA); XIV–XV в. хрв.-цсл. *благо* ‘добро, доброта’, ‘богатство, иметак’, *εὐλογία, benedictio*: *g(ospod)i prѣd’šyl’ ego esi v bl(a)gih’ i sladkih’, ‘ἐν εὐλογίαις, in benedictionibus dulcedinis’* (RCJHR), ‘добро, имање, иметак’, ‘стока’, *живо благо* општи назив за стоку Monumenta Croatica (RJA).

• Од псл. **bolgo*, уп. стсл. *благо* ‘добро’, ‘имање’ (CC s.v. *благъ*; SJS; ESJS 64 s.v. *blagъ*), мак. *благо* ‘добро, имање’, ‘новац, злато’, прен. ‘духовно или материјално богатство’, ‘слатко’, буг. *blàgo* sg.t. ‘добро’, pl.t. ‘добробит’, дијал. *благо* ‘добро, имање’, ‘слатко’, ‘мрсно јело’, слн. *blagó* ‘роба’, ‘тканина’, заст. ‘иметак’, нар. ‘стока’, слч. *blaho* ‘блаженство, срећа; корист’, чеш. *blaho* ‘блаженство, срећа, благостање’, стполь. *blogo* ‘добро, срећа’ XV в., струс. *болого* ‘bonum’ 1019, рус.-цсл. *благо* 1073, pl.t. ‘богатство, изобиље’, укр. *blàgo* ‘добро, срећа’ (SP 1: 305; ЭССЯ 2: 173; Derksen 51; Sadnik/Aitzetmüller 5: 327–329 § 263; ПЕРСЈ 1 s.v. *blàgo*).

Псл. поименичење, у средњем роду, придева **bolgъ* > *благ*, у значењу ‘bonum, добро, срећа’ (уп. с.-х. *блага* ‘доброта’). Иако именица има псл. старину, истсл. и јсл. паралеле су добрим делом књижевне, пореклом из црквенословенског.

ЭССЯ I.c. не наводи истсл. потврде, док се у SP I.c. обликом псл. порекла сматра струс. *болого* (уп. рус. *бóлого* ‘благо’, нар. ‘добро’, укр. дијал. *не-з-бóлога*, Фасмер 1: 170, 188; Аникин 3: 222–223, 4: 22; Черных 1: 92; ЕСУМ 1: 203), а за рус.-цсл., рус. и укр. *благо* напомиње се да су из црквенословенског. Ту спада и слн. *blagó* заст. ‘доброта’, док је значење ‘(тржишна) роба; тканина’ новије из XV в. (Snoj 74; Bezljaj 1: 23 s.v. *blāg*). Именица је у старословенском имала хришћанску термилошко вредност, која се пренела са придева **благъ** (о старословенској семантици тог придева в. Грковић-Мејдор 2013). Значење ‘бопа, имање, земаљско добро’, развијено у јсл. језицима и у рус.-цсл., полази од ‘добар’ у материјалном смислу (Skok 1: 167 s.v. *blāg*; ERHJ 1: 62), уп. **дѣла имѣ земѣныхъ твоихъ благъ • нескѣждно (наслаждение)** (SJS; Sadnik/Aitzetmüller 5: 328 § 263). Сличан развој значења је и код поименичења *добро* ‘имање’ < псл. **dobro* (SP 3: 301–302 s.v. **dobro* 1.) в. **добар**; тај паралелизам синонима потврђен је у црквенословенском, в. **добро** п. ‘bonum, бона, добро’, ‘бопа, имовина’ (SJS), уп. хрв.-цсл. **добро** ‘иметак, имање, благо’ XIV в. (RCJHR) и у буг., в. Парашкевов 63 s.v. *благ*. Реч *благо* је народна у ужем, секундарном значењу ‘стока’, о чему сведоче потврде из народног стваралаштва, као и широк ареал (зап. крајеви шток. терена, данашња Хрв., БиХ, ЦГ, делови Србије, Војв., Ресава), а семантички развој, од значења ‘имање’, чест је и природан, посебно у сточарским крајевима када је стока била једино имање и кад је замењивала новац (П. Рађеновић, СЕЗБ 35/1925), уп. са истим развојним путем речи **добитак**, **имање**, **скот**, **стока** и **мал** (П. Ивић, НЈ н. с. 4/1953/9–10: 361; Ј. Л. Вуковић, НЈ 3/1935/1: 22–26). Бенвенист 2002: 31–40 исти семантички помак на примеру ие. **peki* ‘стока’ објашњава као семантичко ширење термина који испрва означавају богатство, по превасходству стоку. Потврде поименичења придева у средњем роду *благо* у значењу ‘слатко; колач’ су са ист. дела јсл. ареала, уп. мак. *благо* п. sg.t. ‘слатко’, ‘слаткиши који се спремају у тепсијама’ (TPMJ), дијал. *blágo* / *blágu* ‘слатко од воћа’, *blágu* ‘баклава’ Егејска Македонија (Пеев), буг. дијал. *благо* п. ‘нешто слатко’ (РБЕ s.v. *благ*²), ‘слатко од воћа’ (Геров). Толстой 1995а: 354, нап. 10 наводи пример из рус.-цсл. *благо* ‘слатко’ које је у вези са гр. γλυκεῖα, а потврђено је у Генадијевској библији (у њеном преводу учествовали су хрв. глагољаша, те се из тог разлога ту може наћи лексика са јсл. простора). О културном моделу ‘сладак’ → ‘пријатан’ → ‘добар’, карактеристичном за иранске језике, као и о вези са ‘млеком’ и ‘храном’, в. Дронова 2005: 185–188. За с.-х. *благарица* ‘кћи наследница родитељског имања’, уп. слн. дијал. *blagarica* ‘id.’ Истра (Bezljaj I.c.) и *blagar* m. nomen agentis од *blagô* ib. (NESSJ PZ 115–116), уп. са слн. синонимним обликом *blagovnica* (id. 116). Дубље порекло псл. **bolgo*, као и придева **bolgъ*, подложно је различитим тумачењима, за која в. **благ**. Уп. претпоставку, која се темељи на типологији, да је псл. именица **bolgo* првобитно означавала, као и **bogъ*, удео, судбину (уп. **бог**, **богат**, **небог**, **убог**), што се огледа у корелацији срећа/богатство – несрећа (Л. А. Сараджева, према Дронова 2005: 181). Мотив закопаног блага чест је у народним причама,

но најзаступљенији је у источној Србији (о томе детаљније в. СМР 23–24; Срп. енци. I/2: 208).

J. J.

благо² *бл̋аго* interj. (обично проширено: *благо (ли) си га / благо си (ми)*, са дативом) за исказивање да је неко срећан, да се нешто може сматрати срећним (РЈА; РСА): Благо мене! ето мога кума НП Вук — Благо мени јутрос и до вијека! НПр Вук — Благо ли си га и мени и теби, да је он жив НПр Чајкановић — Његош, М. Ђ. Милићевић, Змај, Матавуљ, Нушић (РСА), Војв. (РСГВ), бачки Буњевци (Реић/Ваџлија; Sekulić), Радимња (Томић II), Стара ЦГ (Пешикан), Поткозарје (Далмација), (у именичкој служби, обично у НПосл) ‘радост, радовање’: Ни благо да дође, ни куку да не дође НПосл Вук (РСА), *бл̋аго мени! благо њеби! благо њему!* ‘beatum me!’ (Вук 1818; Вук), *бл̋аго*: Бл̋аго тебе ју сред гòре! Косово (Елезовић I), сев. Метохија (Букумирић), *бл̋аго јој (му) се* ирон. ‘како само може себи тако нешто допустити’ Мачва (Лазих), *бл̋аго њеби* Никшић (Ђоковић I), *бл̋аго њеби* Каменица код Ниша (Јовановић В. I), *бл̋аго си га мајће* ‘благо мајци кад има тако доброг сина (ћерку)’ Тимок (Динић), ‘Оди при мене бл̋аго мајке — Бл̋аго си га тебе, мори Ма̀ро, сьз твоје браћу, сьз твоја крила Призрен (Чемерикић), part. за изражавање задовољства, среће и радости: Бл̋аго си га тебе Лужница (Ћирић I), Црна Трава (Стојановић), *бл̋аго си га (њему, њебе)* Пирот (Златковић VII), *благо мени* узречица за појачавање онога што се исказује (при умиривању, опомени, придобијању за нешто и др.) (РСА); *бл̋ашко* adv. hур. од *бл̋аго*: Бл̋ашко ли си мене! | [...] | Тешко ли си мене! НПосл Вук (id.; РЈА), *бл̋ашко ли си мени!* ‘beatum me!’ (Вук 1818; Вук); *бл̋агòш* interj. ‘бл̋аго (в.)’: Сretoше га мала ђеца, | ... Па из гласа благош вичу НП, НПр (РСА), *бл̋агòш мени!* ЦГ (РЈА), за исказивање дивљења, узвик среће Рожаје (Надџић), Васојевићи (Боричић), Горњи Васојевићи (СТИЈОВИЋ I), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), Загарач (Ћупићи), Зета (Башановић-Чечовић), Стара ЦГ (Пешикан), Мојковац (Ристић), Прошћење (Вујичић), Ускоци (Станић), *бл̋агош (њебе, мене)* Косово (Елезовић I), *бл̋агош (мени)* Велика (Јокић), *бл̋агош / благòш (нама, мене)* сев. Метохија (Букумирић), *бл̋агòш* Никшић (Ђоковић I), *бл̋агош!* ‘beatum me’: бл̋агош мени! ЦГ (Вук; асс.?); хипокористици: *бл̋агош т., благòшан, благòшанка f., благòшица, бл̋агошка, бл̋агешко т., бл̋агеша f., бл̋агешка* назив за драге младе особе Бањани у ЦГ (Копривица); *благòшаїи, бл̋агòшāм / благòшаїи, -āм impf.* ‘говорити, викати *благòш, радовати се, веселити се*’ ⇒ *заблагòшаїи, -āм / заблагòшаїи, -āм pf.* ‘почети викати *благòш, силно се обрадовати*’, *благòшевић / бл̋агòшевић т.* ‘онај коме

се радује мајка или ко други, коме се говори *благош*’ Ускоци (Станић); такође *блăгој* interj. ‘*блăго* (в.)’: Благој си ти, Митре! БК 1903, *блăгбч*: Ој благоч си га нама! ЦГ (РСА), *благоч* (у игри калумпер) Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина, s.асс.); чак. *блăго* ‘благо (теби)’ Брусје (ČDL), кајк. *благо* part. у изразу: ~ (*си га*) *мени, мене* (*їеби, њему...*) за исказивање задовољства, радости, среће (RHKKJ). — Од XIV в. српсл. **БЛАГО**: **БЛАГО** **ИМЬ!** (Данило 366), *благо* М. Марулић, Х. Луцић, М. Држић, Д. Рањина, И. Гундулић; Микаља, Бела, Белостенец, Стулић (РЈА); хрв.-цсл. **БЛАГО**: *bl(a)go mně êko smeril’ me esi* ‘*ἀγαθόν μοι, bonum mihi*’ 1359. (RCJHR).

• Од прилога *благо*, в. **БЛАГ**, уп. цсл. **БЛАГО** **МЪНѢ** ‘*o me felicem*’ (LPS), буг. дијал. *блăго* (*ми, їи, му...*) узвик за изражавање дивљења, одобравања (Геров; РБЕ), длуж. *blozko* (*nam*) ‘добро!’ (Muka; Schuster-Šewc 1: 37; Sadnik/Aitzetmüller 5: 332 § 263b; Loma 1998: 152).

Адвербијални узвик *блăго* и изведени домаћи хипокористик *блăшко* појачани су партикулом *ли*, док се у стсл. јавља са партикулом *же*: **БЛАГОЖЕ** interj. ‘*εὖγε, euge, добро!*’: **МНѢ** **БЛАГО** **ЖЕ** **БЛАГО** **ЖЕ** (CC; SJS), уп. хрв.-цсл. **БЛАГОЖЕ**: *stidećei se g(lago)ljućei mně bl(a)gože bl(a)gože* XIV в. (RCJHR), рус.-цсл. *благо же*: благо же, благо же видѣсте очи наши (Срезневский), *бл̑го же бл̑го же ѡшмѣ вашимѣ* XIV в. (СДРЯ XI–XIV), калк је према гр. *εὖγε* (ESJS 64 s.v. *blagъ*, 1145 s.v. *že*; Sadnik/Aitzetmüller 5: 327–328 § 263). Од **blāgo-že* је срп. дијал. *благощ* (Bezlaј 1: 23–24 s.v. *blāgor*), као и чак. *блăgor* Водице у Истри (Skok 1: 167 s.v. *blāg*) и слн. *blāgor* (*mu/ti, si ga*) узвик за исказивање среће (SSKJ; Bezlaј l.c.), са регуларном променом *r < že* (ESSJ 1: 334 s.v. *-že*; Аникин 4: 22 s.v. *болого*). За облике *благощ* и *благоч*, потврђене у ЦГ и КМ, уп. прилоге *дваиш* и *двач* ЦГ (РЈА), које Skok 1: 464 s.v. *dvā* објашњава од цсл. прилога *dъvašъdu* ‘два пута’, уз промену *d > t* и испадање *t*, а затим промену *š > č* по аналогiji. Облик *блăгој* можда од **благо јеси їи*, док хипокористик *блăгош* вероватно од *благо (је)си мени* у директном обраћању, са *си > сј > ш*. Облик *блăгоша* f. име јагњету ојагњеном на Благовести Сврљиг (РСА), *блăгоша* ‘овца или коза која је на свет дошла на Благовести или око тога дана’ и име таквој овци или кози Тимок (Динић) мотивисан је првим делом сложене хеортонима **Благовест(и)**, уп. са називом тог празника *Благдѡјица* f. s.v. **БЛАГОЈА**. Уп., такође, у истом значењу узвике **БЛАЗЕ** и хрв.-цсл. **ДОВЪѢ** ‘*εὖγε, καλῶς, euge, bene, добро*’ (RCJHR), од цсл. прилога, са српскословенским потврдама (LPS), док у супротном значењу, уп. узвик *їеишко мени! їеишко њему!* Бела, Вук (РЈА 18: 269 s.v. 3. *težak*), s.v. **ТЕЖАК**. Овде можда и потврда из Рожаја *блăгна* f. у изразу за исказивање дивљења: Она је моја блажна (Надѣић), која може бити резултат укрштања, в. глагол **БЛАГНУТИ** ‘лакнути, поћи набоље’ (< **ob(b)lъgnoti*) који се наслонио на придев *благ* или ***БЛАГНИТИ** / ***БЛАГНЕТИ** ‘одавати сладак укусу’.

благован *благòван* т. ‘мирисна биљка исоп, *Hyssopus officinalis*’ Ниш (РСА; асс.?: Симоновић; s.асс.), *благòвањ* (РСА; асс.?: Симоновић; s.асс.), *блáговањ* Тимок (Рајковић IV).

- Изведеница од **благ** или затамњена сложеница са тим придевом у првом делу.

Акценат у РСА тешко да је аутентичан, вероватно је стављен према *благòван* ‘ждероња’ из Борјановићеве збирке (БиХ, Срем, Хрв.). Ако се пође од јединог дијалекатског записа код Рајковића, насловни облик на -н могао би се поистоветити са пасивним партиципом *блāговāн* од *благòваиши* (РЈА са примером: *kruh izrezan bez truda je blagovan* НПосл Дубр.); ти партиципи могу се адјективизовати, нпр. *мйловāн* ‘мио, драг, вољен’; Чемерикић у својој збирци има *благован*, -а т. ‘мушко дете (при тепању)’ из Дучине под Космајем, са примером: Благоване мој, блāго наји s.v. **благ** и уз напомену да се не сећа нагласка. Док је на западу **благовати** ‘јести (мрсно)’, на истоку значи ‘уживати’, те би фитониму у основи могао лежати придев партиципског порекла **блāгован* ‘блажен’, тј. **‘блажени цвет’*, уп. *блажéнак* ‘*Geum urbanum*’ s.v. **блажен**. Варијанта *благовањ* као **кочањ** поред *кòчāн*, или можда наслањањем на глаголску именицу *благòвање* ‘уживање, благостање’ Лесковац поред *благувāње* Тимок, Пирот (лик са -у- према презенту *благујем* у говорима где се инфинитив не чува), уп. **благовати**. Боље објашњење за -њ и убедљивију семантику пружа поређење са придевом *благòвñи* ‘који пријатно мирише’, посведоченим само код писаца XIX в. (Стерија, Ћ. Јакшић, Шапчанин), код којих се просуђује као русизам (< рус. *благòвñный*, РСА 1: 606 s.v.), а у руском је од стсл. **благòвоньнѣ**; у српскословенском **благòвон(ьн)ѣ** од XIII в.: **благòвонии цвѣтъци** Св. Сава, **благòвоньнаа мастъ** [уље] Првовенчани (РКС; LPS); за етимологију другог члана придевске сложенице уп. **воњ**. Слаба тачка овог тумачења је завршно -ањ / -ан уместо очекиваног **-оњ* / -он; ваљало би претпоставити накнадну преоблику сложенице која се више није осећала као таква под утицајем изведеница типа *мйловāн* (в. горе), *рāдовāн* ‘положајник’. Алтернативно би се фитоним, опет полазећи од варијанте на -н, нешто сложенијим али и правилнијим путем дао извести и из синонимног придева **благоухан(и)* ‘миомирисан’, који би након испадања -х- дао **благоуан*, а одатле, прелазом интервокалског у у в, *благован*. Уп. стсл. **благòжуханьнѣ**, српсл. **благòоџуханьное мѣсто** Првовенчани (РКС), где је други члан пасивни партицип претерита од псл. **oxati*, прасродног са **воњ**, *вòнаиши*, в. **њух**. Стсл. **благòвоньнѣ** и **благòжуханьнѣ** сматрају се калковима према гр. придеву εὐωδής који се њима предаје у преводним текстовима, али источносрбијански фитоним могао би бити и народног, а не књишког порекла, ако се допусти да су за ковање веома бројних сложеница са **благò-** у значењу ‘добро’ творци староцрквенословенског књижевног језика имали предлошке у живим говорима на словенском југу.

благовати *благòваѣи*, *блăгуѣм* impf. ‘јести, обедовати; гостити се’ НПр (Вук; РСА), НПосл (RJA), Конавли (ZNŽ 27: 123), Пољица (id. 8: 264), К. Руварац, Ђ. Јакшић, С. М. Љубиша, С. Сремац, С. Матавуљ, М. Шапчанин, М. Бан, В. Богишић (грађа РСА), Његош (РЈЊ), Сомбор (РСГВ), ‘уживати; проводити са уживањем’ Стерија (РСА), М. Ђ. Милићевић (RJA), М. Шапчанин, С. Сремац, Ј. Веселиновић, Л. Костић, Ј. Суботић, М. Глишић, М. Ракић, Ј. Игњатовић (грађа РСА), ‘уживати’ Војв. (РСГВ), *благòваѣи*, *блăгуем* ‘лепо живети, уживати’ Ускоци (Станић), *благòваѣи* Слав. Подравина (Sekereš V), *благòваѣи* ‘јести’ бачки Буњевци (Sekulić), *благòваѣи* Слав. Подравина (Sekereš V), *блăговăѣи*, *блăгуѣм* ‘гостити се; уживати (у јелу и пићу)’ Зета (Башановић-Чечовић), *блăгуѣм* ‘уживати, живети у благостању’ Пирот (Живковић), Лесковац (Митровић), НПосл Врање (Златановић I), *блăгуе* 3. sg. ‘живети у изобиљу’ Тимок (Рајковић IV); са префиксима: *доблагòваѣи*, *-ăгуѣм* pf. ‘појести до краја’ Далм., *наблагòваѣи*, *-ăгуѣм* ‘најести се (у здравици)’ Херц. (РСА), ~ *се* (Вук; РСА), ‘науживати се’ Ј. Веселиновић, Ристић-Кангрџа (РСА), *наблагòваѣи се*, *наблăгуѣм се* ‘најести се’ бачки Буњевци (Sekulić), *ѣоблагòваѣи*, *-ăгуѣм* ‘појести, обедовати; презалогајити’ (РСА), *ѣоблăговăѣи*, *ѣдблăгуѣм* ‘мало појести’ бачки Буњевци (Sekulić), *ѣроблагòваѣи*, *-гуѣм* ‘провести време благујући’ (РМС); девербали: *благòваѣње* п. ‘уживање, благостање’ М. Ђ. Милићевић (RJA), ‘уживање у јелу’ бачки Буњевци (Sekulić), *благòвање* ‘уживање, благостање’ Лесковац (Митровић), *блăгување* Пирот (Живковић), Тимок (Рајковић IV); *благòвалѣиѣиѣи* ‘трпезарија; ресторан’ (РСА), бачки Буњевци (Sekulić) ⇒ *благòвалѣиѣиѣи*, *-ă*, *-ô* adj. ‘који припада благовалишту; који се односи на благовалиште’, *благòваониѣа* f. ‘трпезарија; ресторан’, *благòваона*, *благòвниѣа*; *благòван* т. фиг. ‘ждероња’ (РСА); чак. *благòваѣи*, *блăгуѣм* impf. ‘јести’ Брусје, Драчевица (ČDL), *блăговăѣи* / *благòваѣи* Блато, Корчула (Московљевић). — Од XVI в. *благòваѣи* ‘јести’ Вранчић, Микаља, Бела, Белостенец, Волтић, Стулић, ~ *се* М. Ветранић, од XVIII в. ‘уживати’; од XVI в. *благòвање* ‘јело’ Н. Рањина, Микаља, Бела, Волтић, Стулић, XIX в. ‘уживање’; од XVIII в. *благòвалаѣ* ‘онај који једе’ Бела, Белостенец, Стулић, *благòвалиѣа* ‘она која једе’ Бела, Стулић (RJA).

• Од псл. **bolgovati*, *bolgujō*, уп. мак. *блăгува* ‘уживати, наслађивати се’, дијал. ‘мрсити’, буг. дијал. *блăгувам* ‘живети срећно, добро, у благостању’ (РБЕ; ПРОДД), ‘јести мрсну храну током поста’ (РБЕ), слн. *blagovati*, *-ûjem* ‘напредовати’, ‘уживати’ (ЭССЯ 2: 174; Sadnik/Aitzetmüller 5: 330–331 § 263b).

Деноминал од псл. **bolgo* (> **благо**¹), са суфиксом **-ov-ati, -u-jq* (ЭССЯ I.c.). Семантичка мотивација је, по Даничићу (RJA 1: 420; тако и ERNJ 1: 63), ишла од ‘у опће у добру бити, добро бити и милину осећати од тога, uživati (у опће) а по том jesti (као једући uživati, јело uživati, па отуда са свијем као jesti)’. Уп. **блажити** ‘испуњавати блаженством; пријатно утицати’. Према Скоку (Skok 1: 167 s.v. *blâg*, тако и Јанковић 2014: 174), глагол *благòватии* ‘јести месо’ → ‘јести добро’, по образовању је деноминал од придева **благ** ‘кад се може месо јести’. Са ареалне и семантичке тачке гледишта, значење ‘јести’ заступљено је у западним крајевима (отуд Pletersnik 1: 31 коментарише да је слн. *blagovati* из с.-х.), а значење ‘уживати’ у источним крајевима, уп. у RJA I.c. коментар да се друго значење употребљава у оним крајевима у којима прво значење није у обичају. Значење ‘уживати’ можда је добијено укрштањем са глаголом **блажити** ‘наслађивати се, уживати у чему, пријатно се осећати’, ‘уживати, сладити се’. Значење ‘јести’ проистекло је од именице **благо**¹, уп. *божје благо* ‘хлеб; јело’ и *благо* ‘стока’, као и коришћење глагола (на)*благòватии* у споју са *благо*: Постави га за сопре свијетле | Па му дава блага бловати НП (грађа РСА), И нехотице се груди ширише да би се наблаговале блага што Бог земљи даје Ј. Веселиновић (РСА). Значење ‘живети у благостању, изобиљу’ у ји. Србији развило се од значења речи **благо**¹ ‘имање, богатство’, уп. *йливатии у благу* ‘живети у изобиљу’ (РСА), *благòвитии* impf. ‘богатити се’ (RJA). Фонетска варијанта са -у- у потврди из Пирота *благување* и кајк. *благуватии* impf. ‘јести’, *благување* п. ‘једење; јело’ (РНKKJ) под утицајем презента са -у-, уп. са облицима *зблажује* 3. sg. impf., *зблажуван* adj. Тимок s.v. **блажити**.

J. J.

Благовест(и) *Блăговѣсѣи* f., *Блăговѣсѣи* pl., ијек. *Блăговијесѣи*, *Блăговијесѣи* pl., ик. *Блăговѣсѣи* ‘хришћански празник који се светкује 25. марта / 7. априла као дан када је Богородица примила „благу вест“ о зачећу’ (РСА), *Блăговѣсѣи* Ресава, Срем, ијек. *блăговијесѣи*, *благовијесѣи* pl. (Вук 1818; Вук; RJA), ик. *блăговѣсѣи* (Вук), бачки Буњевци (Peić/Vašlija; Sekulić), *блăговѣсѣи*, ијек. *блăговијесѣи*, ик. *блăговѣсѣи* ‘пријатна, радосна вест’, фиг. ‘по хришћанском веровању: откровење, дар божји’ (РСА), *Блăговесѣи*, *-ѣсѣи* / *-ѣсѣи* pl. ‘хришћански празник’ Војв., Вршац (РСГВ), *Блăговесѣи* Радимња (Томић II), *Блăговесѣи* Каменица код Ниша (Јовановић В. I), Свиница (Томић I), *Блăговес* т. Јабланица (Жугић), Призрен (Чемерикић), pl. Црна Трава (Стојановић), *Блăговијесѣи*, *-сѣи* f. Прошћење (Вујичић), ист.-бос. Ере (Реметић), pl. Банија и Кордун (Петровић Д.), Никшић (Ђоковић I), *Блăговијесѣи* Поткозарје (Далмација), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *Блăговијесѣи* Стара ЦГ (Пешикан), Ускоци (Станић), *Блăговијес*, *-сѣи* Загарач (Ћупићи), ‘id.; радосна, драга вест’ Никшић (Ђоковић I), *Блăговијес* ‘хришћански

празник' Ускоци, *бл̋говѣс*, *-есѣи* 'лепа пријатна вест' *ib.* (Станић); у изразу *Благовѣсѣи ѿриѿовѣсѣи* 'што се тиче зиме' НПосл (Вук 1818; Вук), *Благовѣсѣи ѿриѿовѣсѣи* 'није тачно да о Благовѣсѣима престаје зима (то се само прича)' (РСА), *Бл̋говесѣи ѿриѿовесѣи* Косово (Елезовић I), *Бл̋говес*, *ѿриѿовес* пословица о могућности промене времена на горе у приликама када је зима блага Призрен (Чемерикић), *бл̋говѣсѣи ѿриѿовѣсѣи* 'о времену, због честих и многих промена на тај дан' бачки Буњевци (Peić/Bačlija; Sekulić); *бл̋говѣсѣиан*, *-сна*, *-сно* adj., ијек. *бл̋говѣсѣиан* 'који се односи на Благовести', 'радостан' (РСА); *Благовѣц*, *-вца* m. 'Благовести' Призрен (Чемерикић); чак. *Бл̋говисѣи*, *-и* f. 'празник Благовести' Трогир (Geić/Slade-Šilović II), *Бл̋говисѣи*, *-и* Драчевица (ČDL). — Од XIV в. стсрп. **благовѣстъ** 'annuntiatio B[eatae] V[irginis] M[ariae]' (PKC; Zett 153; RJA), на **благовѣсть** 1397. (MS 229), на **благовѣсть** 1452. (id. 456), на **благовѣсть** 1452. (id. 453), 1458. (id. 480); XVIII в. *благовѣсѣи* 'evangelium' С. Русић, Стулић (из бревијара), *благовѣсѣиан* 'који је у вези с благовести' (RJA).

• Од цсл. (?) **благовѣстъ** или поствербал од стсл. **благовѣстити** (ПЕРСЈ 1 s.v. *Бл̋говѣсѣи*), уп. буг. *благовѣст* књиж. заст. 'учење Исуса Христа', 'радосна вест' (РБЕ), слн. *blagovĕst* 'јеванђеље' (Pleteršnik), *blagovĕst* 'пријатна вест' (SSKJ).

М. Сној у Bezlaј 4: 304 s.v. *vĕst* изводи слн. *blagovĕst* од цсл. **благовѣстъ** f., но треба рећи да ту реч Миклошич у LPS даје без потврде, са значењем 'εὐαγγέλιον, evangelium', у којем је она очевидан калк према грчкој, сложеној од елемената εὖ- 'добро-' и ἄγγελος 'весник' (Μπαμπινιώτης 509), в. **благ**, **вест**, уп. **јеванђеље**. То значење је, међутим, слабо и позно посведочено, док Даничић у РКС има **благовѣстъ** само као хеортоним 'Благовести', и то не из српскословенских него из старосрпских извора (повеља и писама) у MS, а Цет придодаје само још једну потврду из 1493. у ПП 2: 144 и даје као семантички еквивалент стсрп. речи гр. εὐαγγελισμός (Zett l.c.), премда раније као предлогак са којег је она калкирана наводи εὐαγγέλιον (id. 129). Насупрот Скоку (Skok 1: 168a s.v. *blāg*), преведеницом грчког Εὐαγγελισμός може се сматрати само цсл. **благовѣштение** (в. **Благовештеније**), али не и **благовѣстъ**. У недостатку потврда за ту реч у црквенословенском, она би у значењу хришћанског празника могла бити домаћа старосрпска изведеница од стсл. глагола **благовѣстити** 'донети добру вест', који се у српскословенском употребљава управо у контексту најаве Девици Марији да ће родити Исуса (в. **благовестити**, тамо и примере из Доментијана и Теодосија), слично као што је од истог цсл. глагола у староруском независно образован поствербал *благовѣстѣ* m. 'звоно пре почетка службе у цркви' 1667. (Аникин 3: 226). Облик *Благовѣц* m. из Призрена (Чемерикић), уп. са буг. дијал. *Бл̋говец* 'празник Благовест' (БЕР 1: 52 s.v. *благ*); о народном називу *Благовец*

• Од стсл. **благовѣстити** pf., ређе impf. ‘саопштити / саопштавати добру вест’, уп. буг. *благовестјам* impf. књиж. ‘саопштавати добру вест (о рођењу Исуса Христа)’ (РБЕ), рус.-цсл. *благовѣстити* ‘εὐαγγελίζεσθαι’ XIв. (Срезневский), ‘објавити радосну вест’ 1113, ‘проповедати Христово учење’ 1076, ‘објавити постављање архијереја’ 1423, ‘обавестити звоном о почетку црквене службе’ 1530. (СРЯ), рус. *благовестіть* impf. ‘id.’, прен. ирон. ‘раструбљивати’ (Аникин 3: 226).

Калк према гр. εὐαγγελίεσθαι, деноминалном глаголу од εὖ- ‘добро-’ и ἀγγελία ‘вест’, као и остали лексички дублети **БЛАГОВѢСТВОВАТИ**, **БЛАГОВѢСТОВАТИ**, **БЛАГОВѢСТЪСТВОВАТИ** у стсл. споменицима (CC; SJS; ESJS 64 s.v. *blagъ*; Цейтлин 1977: 285–286; Molnár 1985: 87–88). Српсл. **БЛАГОВѢСТНИКЪ** < стсл. **БЛАГОВѢСТНИКЪ** м. ‘гласник радосних вести’, ‘јеванђелиста’, калк је према гр. εὐαγγελιστής (CC; SJS; ESJS l.c.), уп. буг. *благовѣстник* књиж. ‘према хришћанској религији, анђео који носи добру, благу вест’, ‘гласник радосних вести’ (РБЕ). Другачије Skok 1: 168a s.v. *blâg*, где претпоставља да је *благовијесѣиѣи* impf. деноминал од *Благовијесѣи*. Даље в. **благ**, **вест**, **Благовест(и)** и **Благовештеније**.

J. J.

Благовештеније *Благовѣшѣиѣије* п., ијек. *Благовѣшѣиѣије* ‘хришћански празник који се светкује 25. марта / 7. априла као дан када је Богородица примила „благу вест“ о зачећу’ (РСА), *благовѣшѣиѣије* ‘annuntiatio В[eatae] V[irginis] M[ariae] (по манастирима)’ (Вук), *Благовѣшѣиѣе*, ијек. *Благовѣшѣиѣе* ‘хришћански празник’, манастири у Србији: у Овчарско-Кабларској клисури, у си. подгорини планине Рудника, у Горњачкој Клисури, *благов(ј)ѣшѣиѣенскѣи*, -ѣ, -ѣ adj. ‘који се односи на Благовештење, Благовести’: Благовѣштенски месец ЦГ — Благовѣсти (по чему се мјесец април назива „благовѣштенски“) увелико се светкују Буковица у Далм. (РСА), *благовѣшѣиѣенски*, -а, -о: ~ црква Вршац, *благовѣшѣиѣенски*, -а, -о: ~ ваиар (РСГВ), *благовѣшѣиѣенскѣи*, -а, -о: ~ месец ‘март (по црквеном календару)’ Ужице (Цвијетић), *благовѣшѣиѣенскѣи* мјесец м. Тимок (Рајковић IV); *благовѣшѣиѣанац*, -нца ‘онај који слави Благовештеније’ Херц. (РСА); кајк. *Благовѣшѣиѣе* / *Благовешѣе* / *Благовѣшѣе* п. ‘празник Благовести’ (РНKKJ). — Од 1200. год. српсл. **БЛАГОВѢШТЕНИЈЕ** ‘Благовести’ (РКС), **На прѣздникъ БЛАГОВѢЩЕНІА** Хиландарски типик (RJA), **на свѣтоѣ БЛАГОВѢЩЕНІЕ** (Списи Св. Саве 13), 1324. (LPS), **мѣсеца мѣста на БЛАГОВѢЩЕНІЕ** 1326. (MS 85), 1488. (id. 537), ‘aetum nuncium’ (РКС; RJA), **БЛАГОВѢЩЕНІЮ ДИВЕЩЕ СЕ** 1293–1302. (MS 57), 1348. (id. 133), XVII–XIX в. *благовѣшѣиѣе* ‘evangelium’ Стулић (из бревјјара) (RJA); хрв.-цсл. **БЛАГОВѢЩЕНІЕ** ‘добра вест, проповедање (јеванђеље)’ XV, XVI в., ‘annuntiatio B. V. M.’ од XIV в. (RCJHR).

• Од стсл. **БЛАГОВѢШТЕНИЈЕ** ‘добра вест; јеванђеље’ Супрасаљски зборник, ‘хришћански празник Благовести’ Асеманијево јеванђеље, уп. буг. *Благовѣщѣиѣе* ‘Благовести’ (РБЕ), рус.-цсл. *благовѣщѣиѣе* ‘радосна вест’ 1113, XVI в., ‘Благовести’ 1493. (Срезневский; СРЯ), рус. *Благовѣщѣиѣе* (Фасмер 1:170; Аникин 3: 226–227).

Калк према гр. Εὐαγγελισμός (τῆς Θεοτόκου) ‘саопштење добре вести (Богородици)’ (CC; SJS; ESJS 64 s.v. *blagъ*; Аникин l.c.), код Срба као хеортоним млађи од народског **Благовест(и)**. У грчком је εὐαγγελισμός глаголска именица од εὐαγγελίζεσθαι као што је **благовѣштеније** од **благовѣстити** (в. **благовестити**); словенски пар је калкиран према грчком. Потврда из Асеманијевог јеванђеља за стсл. **благовѣштеније** ‘Εὐαγγελισμός, Annuntiatio’ (CC) налази се у календару, не у основном тексту (Цейтлин 1977: 215, 43). Даље в. **благ** и **вест**.

J. J.

благовони в. **благован**.

благовремен *благòвремен*, -а, -о adj. ‘који се врши на време, правовремен’
⇒ *неблагòвремен*, -а, -о ‘закасно’, *благòвремено* adv. ‘на време’ (РСА), *благоврѣмено* Војв., Вршац (РСГВ) ⇒ *неблагòвремено* ‘у невреме; касно’, *благòвременòсѣи*, -òсѣи f. ‘особина онога што се врши на време; предузимање, вршење, наступање нечега на време; правовременост’
⇒ *неблагòвременòсѣи*, -òсѣи ‘закашњење’ (РСА), *благоврѣмѣнсѣиво* п. заст. ‘правовременост’ Д. Обрадовић (РЈА), *благовременсѣиво* ‘згодан час; право време’ Д. Обрадовић, Сарајлија (РСА). — Од XIV в. српсл. **благовѣрѣмѣньнь** ‘правовремен’: **благодѣтъ ѡбѣрѣмѣ въ благовѣрѣмѣньноѹ помощѣ** 1324. (Zett 152), **миѣ во благовѣрѣмѣньнѣ рѣшти достоинно ѣсть** (Данило 328; Zett l.c.), **Благовѣрѣмѣньнь же часъ** 1518. (Zett l.c.); хрв.-цсл. **благовѣрѣмѣньнь** XIV–XV в. (RCJHR).

• Од стсл. **благовѣрѣмѣньнъ** ‘правовремен’, уп. мак. *благовремен* (TRMJ), буг. *благоврѣменен* књиж. заст. (РБЕ), рус.-цсл. *благовѣрѣмѣньный* (Срезневский), *благовременный* XVI в. (СРЯ), рус. *благоврѣменный* (СРЯ XVIII в.; Даль s.v. *благовеличіе*).

Калк према гр. εὐκαιρός ‘благовремен’ (CC; SJS; LPS; Zett l.c.; ESJS 64 s.v. *blagъ*; А. Белић, НЈ н. с. 1/1950/9–10: 355–356; Brodowska-Honowska 1960: 106; Срепјас 1978: 80), сложен од εὖ- ‘добро-’ и καιρός ‘час, прилика’ (Μπαμπινιώτης 514). У савременом с.-х. језику реч је ревитализована посредством рус. језика (Skok 1: 167b s.v. *blāg*; Московљевић I 853; Maretić 1924: 4; Б. Терзић, ЗбМСС 64/2003: 206; детаљније о томе в. Јанковић 2017: 629–637). Синонимни придев *ipравовремен* је познији калк према нем. *rechtzeitig* (Rammelmeyer 256 s.v. *pravodoban*; Срепјас 1978 l.c.). Славенизам *благоврѣмѣнсѣиво*, посведочен код Д. Обрадовића, преузет је из рус.-цсл. *благовременство* ‘благостање’ 1409, 1691. (СРЯ), ‘повољно време’ (СРЯ XVIII в.), уп. цсл. **благовѣрѣмѣньство** п. ‘εὐκαιρία, opportunitas, згодно време’ (LPS). Даље в. **благ** и **време**.

J. J.

J. J.

J. J.

J. J.

благодарити *благодáриѣи*, -им impf. ‘gratias ago’ (Вук 1818), *благодáриѣи*, *благòдāрѣм* (im)pf. tr. ‘захвалити, захваљивати’ НП Вук (RJA; PCA), intr. Д. Обрадовић, НП и НПосл Вук (id.), Прошћење (Вујичић), зап. Босна (Далмација I), *благодáриѣи*, *благòдāрѣм* Војв., *благодáриѣи*, *благòдāрѣм* Вршац (PCГВ), *благодáриѣи*, *благòдāрѣм* Васојевићи (Боричић), *благòдāрѣи*, *благòдāрѣм* у изразу: *благодáримò га / благодáримò Бòга, кàко га онàко сàзда* Крушево (Елезовић I), *благодáри* 3. sg. Радимња (Томић II), *благòдāрѣм* impf. ‘захваљивати’ Призрен (Чемерићи), Пирот (Златковић), *благодáри* 3. sg. Црна Река (Марковић I), *благодарѣиѣи* (im)pf. ‘захвалити, захваљивати’ Његош (РЈЊ; Стијовић С. 145); са префиксима: *заблагòдáриѣи*, -òдāрѣм pf. ‘захвалити’, ‘осетити захвалност према некоме’, ~ се ‘захвалити’ (PCA), *наблагòдáриѣи се*, -òдāрѣм се (RJA; PCA), *облагòдáриѣи*, -òдāрѣм заст. ‘захвалити се (некоме)’ Ј. Игњатовић, ‘пролепшати се, отоплити (о времену)’: О Госпи Благовисти (25. марча) вриме, омеқшало, облагодарило Пољица у Далм., *ѣоблагòдáриѣи*, -òдāрѣм заст. ‘захвалити’; изведени глаголи: *благодарòваѣи*, -дāрујѣм заст. ‘подарити, даровати’, *благодарѣваѣи*, -дāрујѣм / -дāрѣвāм impf. iter. ‘захваљивати’ НПр, Ј. Стејић, *заблагòдари́ваѣи*, -āрујѣм / -āрѣвāм (PCA), *облагòдари́ваѣи*, *облагòдари́ујѣм* према *облагòдариѣи* pf. (RJA); девербали: *благодарѣ̀није* п. ‘црквени обред у знак захвалности поводом неког радосног догађаја’ М. Стојадиновић Српкиња (PCA), Његош (РЈЊ), ‘захвалност, благодарност’ Његош (id.; PCA), *благодарѣ̀ње* ‘*благодарѣ̀није* (в.)’ (PCA), *благодарѣ̀ње* ‘gratiarium actio’ (Вук 1818), *благодáрѣ̀ње* ‘gratia’ (RJA), *благодарѣ̀ње* ‘обред којим се некоме или нечему исказује благодарност’ Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *благòдарѐње* глаголска именица од *благодариѣи*, ‘божја служба захвалности у православној цркви поводом неког празника’ Никшић (Ђоковић I); *благодáриѣ̀ѣлан*, -лна, -лно adj. заст. ‘којим се изражава захвалност’ Ћ. Јакшић, ‘који се односи на црквени обред у знак захвалности поводом неког радосног догађаја’ Ј. Игњатовић; *блāгодāр* m. заст. ‘милостив дар, поклон’, *благòдāрје* п. заст. (PCA), ‘gratia, munificentia, beneficentia’, ‘beneficium’ (RJA), *блāгодāрје* ‘захвалност’ Драгачево (Петровић/Капустина I); *благодари́ја* f. само у изразу *Божја благодари́ја* Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); *блāгодāран*, -рна, -рно adj. ‘захвалан’ НПосл, Стерија (PCA), Д. Обрадовић (RJA), Његош (РЈЊ), Војв. (PCГВ), Драгачево (Петровић/Капустина I), заст. ‘дарежљив, благонаклон’, ‘подесан, згодан; плодан, издашан’, ‘користан’ (PCA), Војв. (PCГВ), *благòдāран*, -рна, -рно ‘гра-

tus' Срем, Банат, Бачка (Вук 1818), 'благодаран' Радимња (Томић II), *благодѡран*, -рна, -рно 'захвалан за учињено добро' Никшић (Ђоковић I), *благодѡран* Призрен (Чемерикић), *нѣблагодѡран*, -рна, -рно 'ingratus, immemor beneficii' Срем, Банат, Бачка (Вук 1818), 'незахвалан' НП Вук, Богишић, 'који нерадо даје дарове' (RJA), *нѣблагодѡран*, -рна, -рно 'незахвалан', 'који се тешко може успешно обавити (о послу, позиву и сл.)', 'неподесан, неприкладан; тежак, незгодан'; *блѡгодѡрно* adv. 'захвално' Стерија, Змај (РСА), 'дарежљиво' (RJA), *нѣблагодѡрно* 'незахвално; тешко' (РСА), *благодѡрнѣик* m. 'добротвор' ⇒ *нѣблагодѡрнѣик* 'онај који је незахвалан' (RJA), *нѣблагодѡрнѣик* (РСА); *благодѡрносѣи* f. 'gratus animus' (Вук 1818), *благодѡрносѣи*, -осѣи 'id., захвалност' Д. Обрадовић (RJA), Његош (РСА; РЈН), Ћ. Јакшић, Змај, С. Сремац, 'црквени обред у знак захвалности' Љубиша, заст. 'дарежљивост' (РСА), *благодѡрнос*, -сѣи 'захвалност' Прошћење (Вујичић), Драгачево (Петровић/Капустина I), *нѣблагодѡрносѣи*, -осѣи 'незахвалност' (РСА), Ћ. Поповић (RJA), Његош (РЈН); *благодѡрсѣиво* n. заст. 'благодарносѣи (в.)', 'благодар (в.)' (РСА), 'дарежљивост', 'захвалност' (RJA), *благодѡрсѣивен*, -а, -о adj. 'којим се изражава благодарност, захвалност' Ј. Стејић, 'који се односи на благодарење, црквени обред у знак захвалности поводом неког радосног догађаја' (РСА), *благодѡрсѣивен*, -а, -о 'којим се изражава захвалност' Д. Обрадовић (RJA); кајк. *благодарје* n. 'дарежљивост; изнимни дар; привилегија', *благодаран* adj. 'дарежљив', *благодарсѣиво* n. 'милост, дарежљивост, добротворство', 'повеља, владарска исправа' (РНKKJ). — Од XIII в. српсл. *благодѡрити* 'хвалити, одавати хвалу, захваљивати' (РКС; LPS; RJA), *благодѡроу те*, *владыко* (РКС), *благодѡрихъ бога* — *пѣсьнъми доуховными благодѡреце бога* (Списи Св. Саве 13), *благѡдѡрихъ бога и захвалихъ* 1368. (MS 178), од XVII в. *благодарити* 'давати, поклањати' Микаља, Бела, Белостенец (RJA), од XVIII в. tr. 'наградити' Волтић, 'даривати' Стулић, 'благосиљати' Белостенец, 'чувати, бранити' Белостенец (RJA), 'захвалити, захваљивати' 1784. (PCCJ OC), ~ *се* 'чувати се, бранити се' (RJA); од XIII в. српсл. *благодѡрѣствовати* 'захваљивати' (РКС), *благодѡрѣствовати бога* (LPS); *благодѡрѣствити*: ~ *днѡвола* XIII в. (id.), XV в. (РКС; RJA); *благодѡрѣ* 'захвалност' 1262, XIV в. (LPS); *благодѡрѣниѣ* (РКС), *благодѡрѣниѣ* (LPS), *да аште не да, да оумљачи пакы къ сѣбѣ и съ мљчаниѣмъ сѣди* и *благодѡрѣниѣмъ* Студенички типик Св. Саве 1208. (RJA s.v. *blagodārēnje*), *съ благодѡрѣниѣмъ и почѣстьми* 1347. (MS 125), *благодарѣније* 1814. (PCCJ OC); од XIII в. српсл. *благодѡрѣнь* 'захвалан' (РКС; RJA; Zett 141), *благодѡрѣные*

гласы Теодосије (ПКС; RJA), XIV в., ~ канонъ Хиландарски типик 1200. (LPS), од XV–XVI в. ‘дарежљив’: **въ всѣмъ те благода’на и благооутроб’на бити и благодѣтел’на къ своимъ злоторомъ**, *благодаран* Бела, Белостенец, Волтић, Стулић (RJA); од XIII в. српсл. **благодарѣствьнь** ‘захвалан’ (Zett 141), **благодарѣствьноу явити се** 1400. (ПКС; RJA), XV в. (LPS), ‘дарежљив’: **благодарѣствьною силою светааго доуха опльчаемъ** (Данило 280; RJA); од XIV в. **благодарѣство** ‘захвалност’ (Zett 141), XV в. (LPS), од XVI в. *благодарсѣво* ‘дарежљивост’ Вранчић, Микаља, Бела, Волтић, Стулић (RJA); од XV в. српсл. **благодаровати (бога)** ‘захваљивати’ (LPS); од XVI в. *благодарносѣи* ‘дарежљивост’ Вранчић, Бела, Волтић, Стулић, од XVIII в. *благодариваѣи* Бела, Стулић, *неблагодарносѣи* Бела, Белостенец, Волтић, Стулић (RJA); од XIV в. хрв.-цсл. **благодарѣствовати** ‘захваљивати’, **благодарѣи** ‘дар, милост’ (RCJHR).

• Од стсл. **благодарити**, **-ѣи** ‘захваљивати’ (ПЕРСЈ 1 s.v. *благодáрити*), уп. мак. *благодари (се)* (im)pf. ‘захвалити (се)’ (TPMJ), дијал. *благодàра* impf. Костур (БД 8: 210), буг. књиж. *благодаря (се)* (im)pf. (РБЕ; БЕР 1: 52 s.v. *благ*), дијал. *благодаря* impf. ‘радовати’ (ПРОДД), *бàгодари се* ‘захвалити се’ Ихтиман (БД 3: 40), слч. *blahodarit*’ из руског (Аникин 3: 228), рус.-цсл. *благодарити* ‘добро чинити’ XI в., ‘захваљивати’ XII в. (Срезневский; СДРЯ XI–XIV; СРЯ), рус. *благодарíть*, стблр. *благодáрити* (Аникин I.c.).

Калк према гр. εὐχαριστεῖν ‘бити захвалан’ (CC; SJS; ESJS 64 s.v. *blagъ*; Серајас 1978: 80; Slapšak 1987: 45), сложеном од εὖ- ‘добро-’ и χάρις ‘услуга, захвалност’ (Μπομπινιώτης 521–522), који се у стсл. споменику разликује од глагола типа **благотворити** = **благо творити**, **добротворити** = **добро творити** и сл., јер се у случају **благодарити** семантички не поклапа са **благо дажити** (Цейтлин 1977: 215). Реч је продрла у народни језик пре XVIII–XIX в. (не може се тумачити као русизам, детаљније о томе в. Јанковић 2017: 629–638), но ревитализована је под утицајем рус. (*по-/не-*)*благодарить* (ПЕРСЈ I.c.), уп. од рус. *поблагодарить* с.-х. *йоблагодарийи* (RJA 10: 134) и буг. *поблагодаря* (БЕР I.c.). Српсл. глаголи **благодарѣствовати** и **благодарѣствити** су од стсл. **благодарѣствовати**, **благодарѣствити** ‘gratias agere’ (CC; SJS; ESJS I.c.; LPS), уп. рус.-цсл. *благодарствовать* (Срезневский), рус. *благодáрствовать* (Ушаков), калк према гр. εὐχαριστεῖν (Шанский I/2: 129–130). Црквенословенског порекла је глагол *благодароваѣи*, уп. рус.-цсл. *благодаровати светаго доуха* (LPS), струс. *благодаровати* 1512. (СРЯ), док је у значењу ‘подарити, даровати’, са једном потврдом из Сплита из 1848. у РСА, у питању независна сложеница од *благ-* и *дароваѣи*. Цсл. су и именице, калкови према гр. εὐχαριστία: *благодáрѣње* од стсл./цсл. **благодарѣниѣ** ‘gratiarum actio’ (CC; SJS; ESJS I.c.), цсл. **благодарѣниѣ** ‘причест’ (Дьяченко), уп. мак. *благодарение* adv. ‘захваљујући’ (PMJ), буг.

благодарѣние п. књиж. ‘благодарност’, sg.t. ‘задовољство; уживање’ (РБЕ; према БЕР I.c. русизам), струс. *благодарение* ‘добро коме учињено’ XI в., ‘милостив дар’ 1400, ‘захвалност’ 1073. (СРЈ), рус. *благодарѣние* (Ушаков); *благодѣрје* од стсл. *благѣдѣнїе* ‘*gratiarum actio*’ (CC; SJS; ESJS I.c.), уп. рус.-цсл. *благодарїе* / *благодарье* (LPS), струс. *благодарїе* ‘милостив дар’ XVI в., ‘захвалност’ 1073. (СРЈ); *благодѣрсїво* од цсл. *благѣдѣство* ‘добročинство’ (SJS; ESJS I.c.), уп. струс. *благодарство* ‘id.; милостив дар’ XVII в., ‘побожност’ XI в. (СРЈ); као и придеви: *благодѣрсївен* од стсл. *благѣдѣствѣнъ* ‘*gratiarum actionis*’, калк према гр. εὐχαρίστηριος (CC; SJS; ESJS I.c.), уп. буг. *благодѣрствен* ‘којим се изражава благодарност’ (РБЕ; према БЕР I.c. русизам), струс. *благодарственный* XII в. (СРЈ), рус. *благодѣрственный* (Ушаков), и *благодѣран*, уп. мак. *благодарен* ‘захвалан’ (PMJ), буг. *благодѣрен* ‘id.’, ‘задовољан’ (РБЕ; БЕР I.c.), рус.-цсл. *благодарный* (Срезневский), рус. *благодѣрный* (Ушаков), калк према гр. εὐχάριστος (Шанский I.c.). Реч *неблагодаран* ‘незахвалан’ 1784. (РССЈ ОС), Стулић, Ђ. Поповић, ‘*illiberalis*’ Бела, Белостенец, Волтић, Стулић, Ђ. Поповић (RJA), Вук наводи у предговору свог превода *Новог Заветѣа* (Караџић 1847: 16) као „славенску посрбљену“, те и у RJA (7: 790 s.v. *neblagodaran*) стоји коментар да су обе речи (*не*)*благодаран* преузете у новије време из цсл. или рус. језика. За именицу *блѣгодѣр* m. ‘милостив дар, поклон’, уп. хрв.-цсл. *благѣдѣр* ‘дар, милост’ (RCJHR), али без потврда у стсл./цсл. Именица *благодѣрнѣсї* f. у значењу ‘munificentia, liberalitas’ потврђена је од XVI в., Вранчић, Бела, Волтић, Стулић (RJA), док је од XVIII в. у значењу ‘захвалност’ (RJA), 1841. (Михајловић 1982–1984), код Његоша русизам, од рус. *благодарность* (Стијовић С. 145–146), уп. буг. *благодѣрност* ‘захвалност’, ‘радост’ (РБЕ; БЕР I.c.). Даље в. **благ** и **дар**.
J. J.

благодат *благѣдѣтї* f. ‘favor, salus, incrementum’: Благодат Божја пада на земљу (кад иде киша) (Вук 1818; Вук; RJA), ‘*gratia*’ (RJA), ‘благослов, срећа’ бачки Буњевци (Sekulić), *благѣдѣтї* / *блѣгодѣтї* цркв. ‘благослов божји, милост божја која се излива на људе’ Нови завет Вук, фиг. ‘добробит, срећа’, фиг. ‘земаљски плодови, летина’, фиг. ‘благодотворна киша’ (РСА), *блѣгодѣтї* ‘добробит, корист; милост, спасење (од Бога)’ Војв. (РСГВ), *благѣдѣтї* Његош (Стијовић С. 146), *благѣдѣтї божї* / *бѣжи* ‘(тиха и корисна) киша’ Косово (Елезовић I); деноминал: *облагѣдѣтїиши*, *-їм* pf. ‘обасути божјом милошћу’ Нови завет Вук; изведенице: *благѣдѣтїан*, *-їна*, *-їно* adj. ‘који потиче од бога, који је дат од бога; који је благословен’ Нови завет Вук (RJA; РСА), ‘добар, пун врлина’, ‘који доноси добро, срећу, корист, пријатност; благодотворан, користан’, заст. ‘дарежљив, милостив’ Његош, ‘складан’ Доситеј (РСА), *блѣгодѣтїан*, *-їна*, *-їно* ‘који доноси добробит, благодотворан’ Вршац (РСГВ), *благѣдѣтїно* adv. ‘са благословом божјим

који се призива приликом обреда или који почива на одабраницима; са даром божјим, милошћу божјом која се излива на људе’, ‘благодарно, корисно, повољно’, ‘изобилно’, *благодѣйноѣстї*, *-оѣстї* f. ‘благодарност, корисност’, *благодѣйлив*, *-а*, *-о* adj. заст. ‘који чини добро некоме, милостив’, *благодѣиель* m. заст. ‘доброчинитељ’ Стерија, *благодѣиница* f. заст. ‘она која другима чини добро (обично о Богородици)’ (РСА). — Од 1200. српсл. *благодать* ‘милост (божја)’ (ПКС; Zett 141), *благодатию* божиею — *благодать приѣмъ* (Списи Св. Саве 13), *изволениемъ божьствьные* *благодати* 1302–1321. (MS 74), 1405. (id. 266), *благодѣи* ‘благослов (божји)’ 1784. (PCCJ OC), ‘*gratia, favor*’ Стулић (RJA); од XIII–XIV в. српсл. *благодатель* ‘доброчинитељ, добротвор’ (Zett l.c.), Доментијан (RJA), XIV в. (LPS), XIX в. *благодѣиель* Стулић (RJA); српсл. *благодательница* ‘доброчинитељка’: *богородице благодательнице* XIII в. (Šaf. Pam 12; ПКС; Zett l.c.), Доментијан (RJA), *благодѣиельница* Стулић (RJA); српсл. *благодѣиница* Карејски типик 1199. (Zett l.c.), да истиноу речемъ, *покладъ несеть богоу прѣсвѣтѣи матеѣи њего благодѣиници* Студенички типик Св. Саве 1208. (RJA); *благодѣиан* ‘милосрдан, благодаран’ 1784. (PCCJ OC); XIX в. *благодѣиельник* ‘доброчинитељ’ Стулић, *облагодѣии* ‘облагодарити’, *облагодаваии* Волтић, Стулић (RJA).

• Од стсл. **благодати** ‘милост’ (ПЕРСЈ 1 s.v. *благодѣи*), уп. мак. *благодати* ‘благослов, милост’, ‘благостање, срећа’ (ТРМЈ), буг. *благодат* ‘изобиље, берићет’, ‘божји благослов’, ‘благотворност, пријатност’, заст. ‘корист’ (РБЕ), слн. *blagodat* ‘срећа, благослов’ (SSKJ), слч. *blahodat*’ (Sadnik/Aitzetmuller 5: 330 § 263a), рус.-цсл. *благодать* ‘доброта’, ‘дар, милост (божја)’, ‘захвалност’ (СДРЯ XI–XIV), рус. *благодать* ‘добробит’, цркв. ‘милост (божја)’ Пушкин (Ушаков), укр. *благодать* ‘милост, добротинство’ (Sadnik/Aitzetmuller l.c.; Аникин 3: 228 s.v. *благодать* I). Догматски термин **благодать** (CC; SJS; ESJS 64 s.v. *blagъ*) секундаран је у односу на **благодѣтъ** (в. **благодет**) и представља његово рано преобличење, под утицајем глагола **дати**, в. **дати** (ПЕРСЈ l.c.). Slapšak 1987: 45 означава га као псеудопреведеницу. Вук је унео глагол *облагодѣишии* у свој превод Новог завета из цсл. (од цсл. **облагодатити**, **облагодѣтити** ‘gratiosum reddere’ LPS) и у предговору га помиње као „славенску ријеч“, која се у народу не говори (Карацић 1847: 16; RJA 8: 381). Даље в. **благ**.

J. J.

благодет *благòдей* f. 'favor, salus, incrementum' (Вук), 'сређа, благастане, богатство; добротинство' Прошћење (Вујичић), 'повољност, сређа, добро', m./f. 'особа питоме, благе нарави, благородна особа', у изразу:

лѣуцкѣ ~ ‘id.’; ‘одличан усев, обилан род, обиље, изобилност’ Ускоци (Станић), m. ‘добробит, срећа’ ист.-бос. Ере (Реметић), *благодетѣи* f. ‘благодет’ Војв., Вршац (РСГВ), *благодетѣи* ‘благородност, обиље; срећа; доброта’ Никшић (Ђоковић I), *благод(ј)етѣи* f. (ретко m.) ‘благослов божји; добробит, срећа’ (PCA), *благоддејѣи* f./m. ‘gratia’ НПр Вук (RJA); *благоддејѣиан*, -*їна*, -*їно* adj. ‘salutaris, prosper’ (Вук), ‘добар, мио, благ, благородан, племенит’ Ускоци (Станић), *благод(ј)етѣиан*, -*їна*, -*їно* ‘који је дат од бога; који је благословен; који доноси добро, благотворан; добар, благородан’ (PCA), *благођетѣиан*, -*їна*, -*їно* ‘id., добродушан као дете’ Загарач (Ћупићи), *благод(ј)етѣино* adv. ‘са благословом божјим; благотворно’ (PCA), *благоддејѣино* ‘мило, благо, благородно, племенито’, *благоддејѣинѡс*, -*остѣи* f. ‘благородност, племенитост’, *благоддејѣинѣик* m. ‘благ, питом, мио, добар мушкарац’, *благоддејѣилица* f. ‘блага, добра, мила жена’ Ускоци (Станић); *благодетѣелъ* m. ‘добротвор’, *благодетѣелъница* f. ‘доброчинитељка’ Стерија, *благодјеѣелъница*, *благодетѣелъка* заст. J. Игњатовић, *облагодетѣелъствоватѣи*, -*вујѣм* pf. ‘обасути благодатима, добротворствима’, *благодетѣелан*, -*лна*, -*лно* adj. ‘који чини добро некеме; милостив’, *благодетѣелница* f. ‘доброчинитељка’ Стерија, *благодетѣелство* n. ‘добро дело, добротворство’ (PCA). — Од XIII в. српсл. **благодѣтъ** ‘gratia’ (PKC; Zett 143), **въѡѣщета** **благодѣтъ** (PKC; RJA; Списи Св. Саве 13), 1302–1321. (MS 78), 1348. (id. 133), **благодетѣ прѣсветаго своєгѡ дѡуха на господство ми изина** 1387. (id. 205), **примихъ вожаственю благодарить** 1419. (id. 292), XIII–XIV в. (LPS); **благодѣтнь** ‘пун благодати’: **събороу благодарѣтьномоу Доментијан** (RJA), *благодјеѣиан* ‘id.; који добро чини другоме’ Н. Рањина, Ш. Будинић, ‘добродушан’ Н. Рањина (RJA); стерп. **благодѣтно** ‘benigne’: много имь **благодѣтнѡ** **благословисмѡ** таи градъ 1423. (MS 324; RJA); **благодѣтель** ‘добротвор’ (PKC; Zett 142; RJA), **благодарѣи Христа благодарѣтеля своєго Доментијан** (RJA), **желаноє слово принести къ своємѡ благодарѣтелю** 1378. (MS 186), **благодѣтелеви** XIII в. (LPS), *благод(ј)етѣелъ* 1784. (PCCJ OC); српсл. **благодѣтельница** ‘доброчинитељка’: **богородѣици благодарѣтельницаи** 1222–1228. (MS 10; PKC; Zett l.c.; RJA), **Богоуматери Господжи нашѣ благодарѣтельницаи Хиландарски типик** 1200. (Ђоровић 74; RJA), **богородице благодарѣтельницаи Доментијан** (RJA), XIII в. (Списи Св. Саве 13); **благодѣтница**: **нашь светѣи съ монастырь прѣсветые владычице наше госпожде богородице** **благодѣтницаи** — **прѣсветовъ богородицею благодарѣтницѡвъ Студенички типик** Св. Саве 1208. (RJA; Zett 143); од XV–XVI в. **благодѣтельствувати** ‘bene facere’ (PKC; RJA), **вьсегда благодарѣтельствоує ѡ родѣ нашемъ** 1495.

(MS 539), **благодѣтельнь** ‘који добро чини другоме’: **въ всѣмъ те благодаѣ’на и благооутѣв’на бити и благодѣтел’на къ своимъ злѣтворомъ** XV–XVI в., *благодѣйельно* ‘дарежљиво’ Стулић, *благодѣйельник* ‘добротвор’ id., *благодѣйельство* ‘добротворност’ id. (из брeвијара) (RJA); од XIV в. хрв.-цсл. **благодѣтъ** ‘милост’, ‘доброта, добротворство’, ‘захвалност’, ‘милиа, благост’, ‘врлина’, ‘моћ, снага, власт’, ‘лепота’, **благодѣтель** ‘добротвор’ (RCJHR).

• Од стсл. **благодѣтъ** ‘милост’, ‘доброта, добротворство’, ‘захвалност’, ‘врлина’, ‘добра вест’ (ПЕРСЈ 1 s.v. *благодѣй*), уп. рус.-цсл. *благодѣтъ* ‘доброта’, ‘дар, милост (божја)’, ‘захвалност’ (СДРЯ XI–XIV).

Стсл. реч сложена је од придева **благъ** и глагола **дѣти** ‘чинити’, в. **благ, дети (се)** (RJA 1: 407–408) и може се схватити као калк према гр. εὐεργεσία ‘добротворство’ (CC; SJS; ESJS 64 s.v. *blagъ*), изведеном од сложенице εὐεργέτης ‘добротвор’ (εὐ- ‘добро-’, ἔργον ‘дело’, Μπαμπινιώτης 512). Како се пак у стсл. споменицима речју **благодѣтъ** не преводи гр. εὐεργεσία него χάρις ‘милост’ (уп. ***аризати, харизма, харь**), помишља се и на други предложак калкирања, ствнем. *wolatat* од *wola* ‘добар’ и *tat* ‘дело’, и(ли) лат. *benefactum* од *bene* ‘добро’ и *facere* ‘чинити’ (Meillet 1905: 278; уп. Skok 1: 167b s.v. *blâg*, 415 s.v. *djěti*; Zett l.c.; Цейтлин 1977: 212–213; Чернышева 2008). Догматски термин **благодѣтъ** већ се у стсл. језику почео замењивати и уједначавати с лексичким дублетом **благодатъ** (в. **благодат**), што је довело до појаве дублета **благодѣтель** – **благодатель** (деталније о томе в. Ђорђић 1958: 120–124; Sadnik/Aitzetmuller 5: 330 § 263a; Цейтлин l.c.; Molnár 1985: 88–90). Разграничење дублетних облика са -а- и -ѣ- (-ѣ-) отежано је тиме што су се ови термини већ у старословенском, а онда и у његовим цсл. редакцијама, укључујући српскословенску, писали скраћено; нпр. у Студеничком типичу и Житију Св. Симеона од Св. Саве од осам помена у седам случајева чита се **блг(д)тъ**, са натписаним **д**, а само у једном недвосмислено **блгодѣтъ** (ПЕРСЈ l.c.). Изведени облик српсл. **благодатель** и његов синоним **благодѣтель** су од стсл. **благодѣтель** ‘добротвор’ и **благодатель** (CC; SJS); сматрају се у ESJS l.c. калковима гр. εὐεργέτης, уп. рус.-цсл. *благодѣтель*, *благодатель* (СДРЯ XI–XIV), в. и Аникин 3: 229 s.v. *благодѣтель*; Molnár 1985: 90–91. Семантички дублети су и **благодѣтельница** – **благодательница** и **благодѣтъница** – **благодатъница**; ESJS l.c. све наведене и друге облике сматра гр. калковима. Цейтлин l.c., а за њом Чернышева 2008: 543, наводи Мејеово мишљење да су та образовања настала приликом превода с германског и латинског, те закључује да се те сложенице у старословенском не појављују као уобичајени калкови према грчком. Према грађи коју даје SJS, изворни превод гр. εὐεργετέιν ‘добротворити’ биће **благодѣяти** који семантички и одговара гр. предлошку, а облици **благодаяти, благодати** су секундарни, настали у исходу вокалске контракције и наслањања на **да(и)ти**. О продуктивним цсл. изведеницама на -ѣлѣ **благодѣтънѣ** и **благодатънѣ** в. Brodowska-Honowska 1960:

89, 243, 245; Molnár 1985: 90. Grković-Major 2021: 276 разматрала је семантички трансфер ‘божји благослов’ у ‘владарски благослов’ код речи **БЛАГОДѢТНО**. Глагол *облагодѣиѣльсѣвовати*, према РСА 16: 285 од рус. *облагодетельствовать*, потиче од цсл. **ОБЛАГОДѢТѢЛЬСТВОВАТИ** ‘gratiae participem reddere’ (LPS), уп. рус.-цсл. *облагодѣтельствовать* ‘усрећити, учинити добро’ XIII в. (СРЯ).

J. J.

благодух ‘пријатан мирис’ в. **дух**.

благодушан *благòдушан, -ина, -ино* adj. заст. ‘добродушан, доброћудан’ (РСА), Футог (РСГВ), ‘великодушан, милостив, племенит’ Његош (РСА), *благодушан, -ина, -ино* ‘добродушан’ Радимња (Томић II), *благодушан, -на, -но* ‘који је благе нарави’ Пирот (Златковић IV; Богдановић VII), ‘id.; који помаже људима’ ib. (Златковић), *благòдушно* adv. ‘на благодушан начин; доброћудно; без роптања; великодушно’, *благòдушнòсѣй, -осѣи* f. ‘благост, доброта, доброћудност, питомост’, *благòдух, -а, -о* adj. ‘благе нарави, питом, добродушан’, *благòдуш(и)је* п. заст. ‘благодушност’ (РСА). — Од XIII в. српсл. **БЛАГОДОУШЬНЬ** ‘храбар’, **БЛАГОДОУШНО** adv.: *благòдоушно же имъ Теодосије* (Zett 142), *на малòдоушѣтѣсе, ни отнеуаѣти, ꙗко мьнециѣмьсе имъ погоуѣвша пользѣу нь благòдоушно же павѣ имѣти и радостно* Хиландарски типик 1200. — *нь благòдоушно же павѣ имѣти же и радостно* Студенички типик 1208, XIX в. *благодушан* ‘милосрдан’ Волтић, ‘пријатан, ведар’ Стулић (RJA); српсл. **БЛАГОДОУШИНЕ** ‘mens facilis’ Теодосије (PKC; RJA), ‘храброст, благост’ (Zett l.c.), ‘εὐψυχία, animus fortis’ (LPS); **БЛАГОДОУШЬСТВОВАТИ** ‘bono esse animo’ Теодосије (LPS; PKC; RJA); хрв.-цсл. **БЛАГОДОУШНѢ** ‘великодушно’ 1463. (RCJHR).

• Из црквенословенског, уп. буг. *благòдушен* ‘благ, добродушан; добар’ (РБЕ), слн. *blagodúšen* заст. ‘благ, добродушан’ (SSKJ), рус.-цсл. *благòдушньи* ‘εὐψυχος’ XI, XIV в. (Срезневский), *благòдушный* ‘благонаклон’ (СРЯ), рус. *благòдушный* ‘спокојан, безбрижан, радостан’ (Аникин 3: 229).

Калк према гр. εὐψυχος ‘срчан, храбар’, εὖθυμος ‘добро расположен, весео’ (Zett, Аникин l.c.; Срепјас 1978: 80), придевима сложеним од εὖ- ‘добро-’ и ψυχή ‘душа’ одн. θυμός ‘дух, срчаност, расположење’ (Μπαμπινιώτης 513). Значења црквенословенских потврда произлазе из грчких предлогака, но савремене потврде у значењу ‘доброћудан, срдачан’ могу да се тумаче, како то чини Skok 1: 167b s.v. *blāg*, од синтагме човек *благе душе*; уп. са варијантом **ДОВОДОУШЬНЬ** ‘весела духа’ из српсл. извора (LPS), в. **добродушан**. Српсл. именица **БЛАГОДОУШИНЕ** < стсл. **БЛАГОДОУШИНЕ** п. ‘душевно спокојство’ (CC; SJS; Цейтлин 1977: 216), калк је према гр. εὐψυχία, изведеници од εὐψυχος (ESJS 64 s.v. *blagъ*; Срепјас l.c.), уп. буг. *благòдушие* ‘доброта’ (РБЕ), слн. *blagodúšje*

заст. ‘благост’ (SSKJ), рус.-цсл. *благодѣише* (Срезневский), рус. *благодѣише* (Ушаков), као и српсл. глагол *БЛАГОДѢИШЕСТВОВАТИ*, калк. према гр. εὐψυχεῖν (ESJS I.c.), уп. буг. књиж. заст. *благодѣишествовам* / *благодѣишествувам* impf. ‘спокојно, безбрижно живети’ (ПРОД), од рус. *благодѣишествовать* (Ушаков), рус.-цсл. *благодѣишествовати* ‘εὐψυχεῖν’ (Срезневский), *благодѣишествовати* ‘радовати се’, ‘бити богобојажљив’ (СРЯ). Новијег постања је реч *благодѣишѣи* f. ‘misericordia’ Волтић, ‘aequanimitas, animi tranquillitas’ Стулић (RJA), уп. буг. *благодѣишност* ‘доброта’ (РБЕ), слн. *blagodišnost* ‘благост’ (SSKJ). Даље в. **благ** и **душа**.

J. J.

благоја *блăгоја* ‘дуга’ Вировитица (Sekereš VI), *благѡјица* f.: Још нешто видјех данас. Видјех благојицу, дугу, али на западу Осијек (РСА), *Благѡјица* ‘хришћански празник (25. март / 7. април), Благовести, дан када је Богородица примила „благу вест“ о зачећу’ Хрв. (RJA; РСА).

• Нејасно.

Наизглед од придева **благ**, који је у хеортониму **Благовест(и)** (прве дуге се јављају у пролеће, када пада и празник Благовести), проширено суфиксом *-ица*, међутим при таквом тумачењу необјашњен остаје формант **-ој-*, који је редак и за прасловенски се поуздано реконструирало само у **děvoja > *děvojьka* (Sławski 1974: 88, в. **Благоје**), можда и у **bělojьka* (ЭССЯ 2: 71, в. **белојка**), уп. *блăгѡјка* f. име овци (РСА) и *блăгој* interj. за исказивање да је неко срећан s.v. **благѡ**². Извођење назива за дугу *блăгоја* од основе *благ-* могло је бити наслонено на назив за Богородицу *Госѡја* (чакавско-шћакавски облик, распрострањен и у делу штокавских говора), одатле *Госѡјина* за два празника посвећена Богородици (Skok 1: 593–594 s.v. *gǫsrǫd*, в. **госпођа**), уп. *Блажена Госѡа* ‘Богородица’ (в. **блажен**), село у Далмацији (RJA), *Блага Марија* поред *Блажена Марија* ‘Св. Марија Магдалена’, *Блажена Госѡја* ‘Богородица’ у глагољском зборнику Шимуна Климантовића из 1505. (https://knjizevnost.fandom.com/bs/wiki/Plač_gospoje). Мотивација би лежала у чињеници да се дуга као небеска појава у слов. народној традицији тумачи као Богородичин знак, што сведоче бројни називи: *родица*, *родичица* f. (RJA; од *Богородица*, Skok 3: 152a s.v. *rǫd*), кајк. *богородица* Гола (Večenaj/Lončarić), *Mariin pas* Вараждин, буг. *богородичен пояс*, *појаса на св. Богородица*, слн. *sv. Marije pásas*, укр. *појас Божої матері* (СлДрев 4: 387; Толстой 1976: 35, 37, 38, 40). Схватање дуге као *благовѣиш* могло би бити утемељено у старозаветној причи о потоцу, након којег ју је Бог поставио на небо као симбол завета да више неће уништавати људски род (Постање IX, 8–17; Толстой 1976: 66), док се дуга као Божји знак, који предсказује срећу и доноси благослов, често среће код Словена, уп. кајк. *божји ѡсец* (РНККЈ), *bǫžja dǫga/noga/put* Вараждин, мак. *божий лѡк*, буг. *божи пояс*, слн. *božji lók/stol*, чеш. *boží duha*, рус. *божья дуга* Архангелск, укр. *божий знак/појас* Закарпатје (Толстой 1976: 43–44; СлДрев I.c.). С обзиром на

то да је широко распрострањено веровање да дугине боје предсказују годишње приносе (Бока, Далм., Босна, Македонија, в. СЕЗб 71/1958/1: 60–64, нарочито стр. 63) и да дуга представља симбол плодности (блр. *богатка*, Толстой 1976: 46, 49, 62), могло би се помишљати и на именицу **благо**¹, можда у значењу ‘стока’, као први део сложенице **благо-гоја* (уп. **гојити**), одатле хапологијом *благоја*. Уп. и Софронијевић 2007.

J. J.

Благоје *Блăгоје* т. ЛИ (Вук 1818; Вук; РЈА; РСА), бачки Буњевци (Sekulić), Косово (Елезовић I), Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи), зап. Босна (Далмација I), *Блăгое* Ускоци (Станић), такође *Блăгој* Призрен (Чемерићи), Црна Река (Марковић I), *Блăгоја* зап. Босна (Далмација I), јуж. Барања Срби (Sekereš XI), *Блăгоја* Јабланица (Жугић), Црна Трава (Стојановић), *Блăге* хур. Врање (Златановић I), *Блăга* (РЈА; РСА), *Блăга*, *Блăгê* хур. Косово (Елезовић I), презиме *Блăгојевић* (РСА). — Стерп. **Благой** (sic!) (Венелин 350), **Благоџе** (Пом. 44), **в(а)гоја** 14х (Рач. Пом. 02), **Благоџа** dat. 1703. (ЗН 7307°), *Blagoe* 1709. (id. 7380°), **Благоја** gen. 1716. (id. 7308°), **Благоја** gen. 1745. (id. 7861°), *Благоје* 1774. (id. 3429°), *Благое* XVIII в. (id. 4327°), *Благоја* (писано: *Благоја*) 1845, околина Ниша (id. VI 175).

• Јсл. антропонимска изведеница од псл. **bolgъ(jъ) > благ*, суфиксом **-ојъ*, **-оје > -ој(e)*, уп. мак. *Благој*, буг. *Благой*.

Антропоним није посведочен у старосрпском именслову средњег века и раног турског доба (у Грковић М. 1986 и Пешикан ЗХРИ нема ниједног имена основе *Благ-*); најраније потврде за *Благој(e)* у поменицима (оном који је објавио Венелин и онима које је екскерпирао Новаковић) неће бити раније од XVI–XVII в.; то ЛИ распрострањено је на истоку српског језичког простора, где се наслања на македонско-бугарски ареал. Са својим женским варијантама *Благоја*, *Благојка* (Грковић М. 1977: 223), давало се деци која се роде на Благовести. Нпр. тим поводом је Св. Јустин Поповић (1894–1979), рођени Врањанац, добио на крштењу име *Благоје*. Стога се чини вероватном претпоставка да је ово име настало на источном Балкану као калк према грчким ЛИ *Εὐάγγελος* т. (*Βαγγέλης > срп. Ванђел*, id. 49), *Εὐαγγελία* f., која се такође дају деци рођеној на тај празник, гр. *Εὐαγγελισμός (τῆς Θεοτόκου)*, уп. **Благовест(и)**, **Благовештеније**, а да није као *Блажен* Зајечар, Књажевац, Сврљиг (Грковић М. 1977: 37) калк према гр. *Μακάριος*, како то претпоставља Толстой 1982, уп. **блажен**. Имена на *-оје* обилно су посведочена у старосрпском и тумаче се обично као хипокористична образовања од сложених антропонима (*Милоје* од *Милослав* итд.), но тумачењу *Благоје* као хипокористика од *Благомир* (Ślawski 1974: 88; уп. Skok 1: 415 s.v. *djěvōjka*) противи се чињеница да су једина два имена са првим чланом *Благо-*, *Благомир* и *Благољуб* настала тек у новије

време (Грковић М. I.c.). Српско *-oje* је вероватно секундарно у односу на мак. *-oj*, буг. *-ой*, као што је и код сложеница са другим чланом *-вој* *Мили-вој* старије од *Миливоје* итд. (замена номинатива вокативом?). Антропонимски суфикс **-ojъ*, **-oje* продуктиван је само на словенском југу и подложен различитим тумачењима; бар делом може бити страног порекла, од лат. *-oneus* > рум. *-oiu*, дијал. *-oi(u)*, тако да се *Радој(e)*, *Родоња* дâ поредити са рум. *Radoiu*, влашким (си. Србија) *Родоњ* од исте (словенске!) основе (уп. Skok 2: 558 s.v. *-onj*). С друге стране, претпоставља се да је посредни словенски суфикс настао спојем везивног *-o-* у сложеним антропонимима и хипокористичног *-jъ*; једини псл. апелатив у којем се он препознаје био би **dĕvoja* (Ślawski I.c.), уп. **девојка**. Исти суфикс могао би бити у *Благдјица* ‘Благовести’ Хрватска, али се то образовање може и друкчије тумачити (в. **благаја**). У сваком случају, поред деривационе основе *благ-* и *-oj-* антропониму *Благој(e)* / *Благоја* и хеортониму *Благдјица* заједничка је веза са Благовестима, што може бити и случајност, јер су им ареали различити, али не мора.

А. Л.

благонаклон *благонáклон*, *-а*, *-о* adj. ‘предусретљив, љубазан’ ⇒ *неблагонáклон*, *-а*, *-о* ‘непредусретљив, нељубазан’, *благонáклоно* adv. ‘предусретљиво, љубазно’ ⇒ *неблагонáклоно* ‘непредусретљиво, нељубазно’, *благонáклонџи* / *благонаклџи*, *-џи* f. ‘предусретљивост; љубазност; пажња’ Ј. Игњатовић, С. Сремац ⇒ *неблагонáклонџи*, *-џи* ‘ненаклоњеност’ (РСА). — Од 1784. *благонаклонџиво* ‘предусретљивост, љубазност’ (РССЈ ОС), Д. Обрадовић 1806. (РЈА), *благонаклонџи* ‘симпатија’ 1812. (Михајловић 1982–1984), ‘предусретљивост, љубазност; пажња’ 1813. (РССЈ ОС).

- Придевска сложеница од **благ** и **наклон** (ЕРНЈ 1: 62), калк према нем. *wohlgeneigt*, од прилога *wohl* ‘добро’ и глагола *neigen*, pt. *geneigt* ‘наклоњен, склон’.

Према РЈА 1: 410, *благонаклонџиво* је калк према нем. *Wohlgeneigtheit*.

Ј. Ј.

благоња *блáгоња* m. ‘добар, миран, мек човек’ Банат, име вољу Босна, Косово, Поцерина, Хрв. Крајина (РСА), Ужице (Цвијетић), Бањани у ЦГ, нур. за младе особе *ib*. (Копривица), [значење?]: Као нџи блáгоња се загледиш Итебеј (РСГВ), *блāгдња* име вољу Косово (Елезовић I), *Благоња* ‘миран во, благе нарави, погодан за рад’ Никшић (Ђоковић).

- Изведеница од **благ** суфиксом *-оња* (Skok 1: 167a s.v. *blāg*).

Јсл. суфикс **-on’a* је раширена варијанта псл. **-on’ъ* (Ślawski 1974: 133), в. **белоња**.

Ј. Ј.

благородан *благòродан / благороддан, -дна, -дно* adj. ‘племенит, душеван, хуман’, ‘кротак, питом, мирне нарави’, ‘отмен, достојанствен’, заст. ‘који је високог рода или положаја (у титулама)’, ‘племићки’, (у одређеном виду, у именичкој служби) ‘племић, човек на високом положају’, ‘који је добре пасмине, соја (о коњима); који је добре сорте, врсте (о воћу); изврстан, изванредан’, ‘племенит (о металима), који не рђа’ (РСА), *благорòдан* ‘добар, душеван’ Футог, ‘племенит’ ib. (РСГВ), Прошћење (Вујичић), *блăгородан* ‘добар, душеван’ Ново Милошево, *благорòдан* ib., Вршац, ‘племенит, одабран, најбољи’ ib. (РСГВ), ‘племенит, питом, добар, мио’ Зета (Башановић-Чечовић); у стајаћем споју: ~ *дрво* ‘воћка’ (РСА); поименичено: *благòродан* m. ‘онај који има племениту душу, који је благе нарави, који је племенит и племенитог рода’ Никшић (Ђоковић I), *Благòродна* f. ЛИ, *благòродно* adv. ‘на благородан начин; племенито, отмено, господски’ ⇒ *неблагòродно* ‘неплеменито, нехумано’; са префиксом: *неблагòродан, -дна, -дно* adj. ‘неплеменит, нехуман; недостојан’ (РСА), ‘немио, немилостив’ НП Вук (РЈА), заст. ‘који није племићког рода’, заст. ‘који је лоше, неплемените пасмине’, заст. ‘који није племенит, који рђа (о металима)’, ‘прост, обичан’; сложенице: *благороднòдушан, -ина, -ино* заст. ‘племенит’, *благороднòдушно* adv. заст. ‘племенито’; деноминали: *благòродийши, -ѝм* impf. ‘облагорођавати, оплеменењавати’ Сврљиг, *облагорòдийши, -òродѝм / облагòродийши, -ѝм* pf. ‘оплеменити’, ‘посебним узгојем побољшати особине, квалитет воћним и др. сортама или животињском соју, дати им (нпр. калемљењем, укрштањем) племенитија својства’, ‘учинити плодним, култивисати (земљиште)’, ~ *се* ‘оплеменити се’ Бачка, ‘добити особине, својства добре пасмине, расе, врсте, постати племенит’, заст. ‘добити племићку, витешку титулу’ (РСА), *облагородийши* ‘учинити што благородно’ Ђ. Поповић (РЈА), *облагорођење* n. ‘оплеменењивање (некога, нечега)’, ‘побољшање квалитета биљних или животињских врста посебним узгојем’, *облагорођењик, -ѝка* m. заст. ‘онај који је тек добио статус племића’, *облагорођавайши, -òђавѝм* impf. ‘оплеменењивати’, ‘побољшавати квалитет воћним и др. сортама или животињском соју, давати им племенитија својства’ Бачка, ‘чинити плодним (земљиште)’, ‘уопште побољшавати нечим квалитет нечега’, ~ *се* ‘оплеменењивати се’, ‘постјати племенит (о биљкама или животињама)’ (РСА), *облагорођавайши* Ђ. Поповић (РЈА), *облагорођѝвайши (се), -òђујѝм (се)* ‘облагорођавайши (се) (в.)’, *облагорођивање* n. глаголска именица од *облагорођивайши (се)*; именске изведенице: *благòроднòсѝй, -осѝйи*

f. ‘племенитост’ $\Rightarrow$ *неблагороднѣсѣи* / *неблагороднѣсѣи* ‘неплеменитост’, *благородникъ* m. ‘племенит човек’, заст. ‘човек племенита рода’ (РСА), ‘благ, питом, мио, добар мушкарац’ Ускоци (Станић) $\Rightarrow$ *неблагородникъ* заст. ‘човек неплеменита рода’ (РСА), *благородничий* ‘паж’ 1846. (Михајловић 1982–1984), *благороднички*, *-а*, *-о* adj. заст. ‘племићки’, *благородница* f. заст. ‘жена племенита рода’ (РСА), ‘блага, добра, мила женска особа’ Ускоци (Станић); *блѣгородъ* m. ‘обилна берба’ Херц., ‘сваки питоми плод (воће и сл.)’ *ib.*, *Блѣгородъ* ЛИ, *благородство* / *благородство* n. ‘племенитост’, заст. ‘титула чиновника (обично нижих)’ $\Rightarrow$ *неблагородство* ‘неплеменитост’, *благородца*, *-оца* m. заст. ‘човек племенита рода’ (РСА), *Благородовац*, *-овца* село у Славонији (RJA); кајк. *благороден* adj. ‘племенита рода, племенит (у ословљавању)’ (RHKKJ). — Од XIII в. српсл. *благородьнъ* ‘племенит’ (PKC), за *благороднаго сына* — съ *благородьными юншамы* Теодосије (PKC; LPS; RJA), въ дѣни *благороднаго крала Стефана Оуѣша* 1324. (MS 84), 1324. (LPS; Zett 149), *благородан* ‘добар, племенит, душеван’ 1784, ‘отмен, достојанствен’ 1814, (само одређени вид) ‘који је племенитог рода’ 1784. (PCCJ OC), ‘способан’ Волтић, ‘племенит; родан, плодан’ Стулић (RJA); од XVIII в. *благородство* ‘узвишеност, племенитост, отменост’ 1784. (PCCJ OC), ‘племићство’ 1793, *благородни* ‘племић’ 1787, *благородник* 1795. (Михајловић 1982–1984).

• Од стсл. *благородьнъ* ‘племенит’, уп. буг. *благороден* ‘id., моралан, самопожртвован’, ‘који је племићког рода’ (РБЕ), слн. *blagoróden* заст. (SSKJ), рус.-цсл. *благородьный* (СДРЯ XI–XIV), рус. *благородный* (Аникин 3: 230–231 s.v. *благородный* I).

Калк према гр. εὐγενής (CC; SJS; ESJS 64 s.v. *blagъ*; Zett, Аникин I.сс.; Срепјас 1978: 80), сложеном од εὖ- ‘добро-’ и γένος ‘род’ (Μπαμπινιώτης 510). У стсл. споменицима јавља се и у изразима *благъ (добръ) родъ*: *единъ же отъ нихъ блага рода отъ дѣдъ славенъ же племенемъ* Супрасаљски зборник (Цейтлин 1977: 217, 232). Маретић у RJA 7: 791 сматра да су речи *благородан* и *неблагородан* у новије време преузете из руског, док је према Скоку (Skok 1: 167b s.v. *blāg*) *благородан* сложен од синтагме *блага* (‘добра, племенита’) *рода*, а одатле је деноминал *облагородиѣи* (нем. *wohlgeboren*). У народним говорима се то значење пренело на биљке (воће и поврће), животиње и земљу, уп. *род* у тим значењима. Славенизам *благородносѣи* код Његоша је русизам (СТИЈОВИЋ С. 146). Даље в. *благ*, *род* и *благорође*.

J. J.

благородије в. *благорође*.

благорође *благòрòђе* п. заст. ‘племенитост’ (РСА), М. Павлиновић (РЈА).

— Од XIII в. српсл. **благородије**: *высотѣу благородѣа* Теодосије (ПКС; LPS; Zett 149; РЈА).

• Од стсл. **благородије** ‘племенитост’, уп. буг. *благорòдие* заст. (РБЕ), рус.-цсл. *благородије* (СДРЯ XI–XIV), в. и Аникин 3: 230–231 s.v. *благорòдный* I.

Калк према гр. εὐγένεια ‘племенитост’ (CC; SJS; ESJS 64 s.v. *blagъ*), сложеном од εὖ- ‘добро-’ и γένος ‘род’ (Μπαμπινιώτης 510). За посрбљење суфикса цсл. **-ије** в. нпр. **милосрђе** < **милосрдије**. Рецентно у односу на српсл. **благородије**, *благорòдије* п. заст. ‘титула чиновника (обично нижих)’; Њихово благородије наточило је својеручно себи и ишпану чашу вина Ћ. Јакшић, према РСА 1: 616 руског је порекла, уп. рус. *благорòдие* ‘титула оберофицира и чиновника’ (СРЯ XVIII в.), (у споју са заменицом) ‘титула нижих чинов цивилне и војне службе у предреволюционарној Русији’ (Ушаков); присутно је и у бугарском, уп. *благорòдие* ‘титула чиновника или војних лица (у XIX и почетком XX в.)’ (РБЕ). Даље в. **благ, род** и **благородан**.

J. J.

благосиљати *благосиљати*, *-òсiљām* / *-òсiљēm* impf. ‘давати благослов’ Нови завет Вук, Стари завет Даничић, ‘знаком крста симболично призивати милост божју на некога’, фиг. ирон. ‘ударати, тући’ Ј. Веселиновић, ‘вршити обред освећења нечега’, ‘призивати божју милост на некога, желети некоме успех и срећу (обично кад је реч о родитељима)’, ‘наздрављати’, ‘хвалити, славити’ НП Вук, ‘захваљивати некоме за учињено добро’, ‘одобравати, допуштати’ (РСА), *благосиљати*, *благòсiљām* ‘benedicere’: Краљ га куне, Урош благосиља НП (Вук 1818; Вук; РЈА), ‘хвалити, честитати’ Прошћење (Вујичић), ‘молити се богу за нечији спас; захваљивати’ Поткозарје (Далмација), *благосиљати*, *-òсiљām* ‘давати благослов’ Војв. (РСГВ), Драгачево (Петровић/Капустина I), ‘одобравати неком нешто са жељом за срећу’ Војв. (РСГВ), ‘желети коме срећу, здравље и сл.’ Мачва (Лазич), Никшић (Ђоковић I), *благосиљати*, *-òсiљām* ‘одобравати неком нешто са жељом за срећу’ Војв. (РСГВ), ‘давати некоме благослов’, ‘сагласити се са нечим, одобрити’, погрд. ‘псовати’ Ченеј (Марић), ‘молити се богу и свецима за нечији спас; хвалити’ Ускоци (Станић), *благосиљати*, *-иљām* ‘давати благослов’ Вршац (РСГВ), *благосиљати*, *-љām* ‘желети неком срећу (обично са препоруком Богу)’ Рожаје (Hadžić), *благосиљати*, *-иљām* ‘id., хвалити, захваљивати’ Загарач (Ћупићи), *благосиљати*, *-ām* Стара ЦГ (Пешикан), *благосиљати*, *-иљām* Спич (Поповић/Петровић), *благосиљати*, *-иљām*

Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *благосиљ'аи*, -ам 'изрицати жељу за срећу, здравље, напредак' сев. Метохија (Букумирић), *благосиља* 3. sg. 'благосиљати' Радимња (id. II), *благосиљаи* Свиница (id. I), *блаосиљаи*, *благосиља* 'желети некое свако добро и срећу', 'изговарати или читати молитве' Ускоци (Станић); са префиксима: *заблагосиљаи*, -*дсиља* pf. 'почети говорити похвалне, добре ствари о нечему' Ускоци (Станић), 'почети упућивати благослове' Никшић (Ђоковић I), *изблагосиљаи*, -*дсиља* / -*дсиљем* 'благословити све редом; довршити благосиљање' Бос. Грахово, *наблагосиљаи*, -*дсиља* / -*дсиљем* 'пожелети некое доста среће, добра', 'изразити доста хвале, захвалности некое; нахвалити некога', ~ се 'много благосиљати (некога), захвалити се (некоме)' (РСА), *наблагосиљаи се*, *наблагосиља се* 'доста благосиљати' Ћ. Поповић, *узблагосиљаи* 'благословити' (RJA); девербали: *благосиљач*, -*ача* m. 'онај који благосиља', *благосиљалица* f. 'песма којом се лазарице (при расстанку) захваљују домаћину на дару и благосиљају га (обично уз реч песма)', *благосиљац*, -*дсиоца* m. 'онај који даје благослов' Богишић (РСА); такође: *благосиљваи*, *благосиљва* impf. 'benedicere' (Вук; RJA), заст. 'благосиљаи (в.)' Доситеј, *благосиљвалица* f. 'благосиљалица (в.)' Д. Тузла; затим *благосиљваи*, -*дсиљва* / -*дсиљем* impf. заст. 'благосиљаи (в.)' (РСА), *благосиљваи*, *благосиљва* (RJA), *благосиљваи*, *благосиљва* ист.-бос. Ере (Реметић), *благосиљваи*, -*иљва* Вршац, 'одобравати неком нешто са жељом за срећу' ib. (РСГВ), *благосиљва* 'благосиљати' Пирот (Живковић), *благосиљва* 3. sg. id. (Златковић I), црнотравска Кална (Богдановић III), Каменица код Ниша (Јовановић В.), Црна Трава (Стојановић), Лужница (Ћирић I), Пирот; са префиксима: *изблагосиљва* pf. 'благословити све редом' ib. (Златковић), Лужница (Ћирић II), *иоблагосиљва* impf. 'често благосиљати', pf. 'благословити више особа' Пирот (Златковић); девербали: *благосиљвање* п. 'благослов као здравица': Оваквесу здравице (народ их назива благосови – благосиљвања) уобичајене у многим селима у Запљању (РСА), *благосиљвалац*, -*љаоца* m. 'онај који благосиља' (RJA); као и *благосиљваи*, -*дсиљва* / -*дсиљем* impf. заст. 'благосиљаи (в.)' (РСА), *благосиљваи*, *благосиљва* (RJA); *благосиљваи*, -*дсиљва* заст. НПосл Вук, НПр (RJA; РСА), ист.-бос. Ере (Реметић), *благосиљваи*, -*дсиљва* бачки Буњевци (Reić/Vačlija), *благосиљваи*, -ам ib. (Sekulić), *благосиљваи*, -*дсиљва* 'некоме исказивати своју захвалност желећи му свако добро' Дубр. (Бојанић/Тривунац); *благосиљваи*, -*дсиљва* заст. 'благосиљаи (в.)' НПр; овде и *благосиљваи*, -*дсиљва* Ретковци,

бласи́ља̃и̃и, блàсї̃ља̃м (РСА), *бласи́ља̃м* Врање, *избласи́ља̃м* pf. ‘изблагоси́љати’ *ib.* (Златановић I); *бласи́ња̃м* (*се*) *impf.* ‘благоси́љати’: Сваки прázник иде да се бласи́ња̃ Призрен (Чемерикић); чак. *благослївї̃я̃и̃и, -ї̃вї̃јон* ‘давати благослов’ Брусје (ČDL), кајк. *благосливла̃и̃и* (RHKKJ), *благосли:вља̃и̃и, -ї̃:вља̃м* Подравске Сесвете (Maresić). — Од XVI в. *благосливља̃и̃и* Н. Рањина, Микаља, Бела, Белостенец, *благосивља̃и̃и* Н. Рањина, Стулић; од XVII–XVIII в. *благослива̃и̃и* Бела; од XVIII в. *благосива̃и̃и, благосливља̃алац* Бела, *благосивалац* (RJA).

• Изведеница од *благосливља̃и̃и* *impf.* према **благословити** pf. (Skok 1: 168a s.v. *blâg*).

Од *благосливља̃и̃и* дисимилацијом добијени су *благослива̃и̃и* (> *благосива̃и̃и*) и *благосивља̃и̃и* (> *благосиља̃и̃и*) (RJA 1: 412; Skok l.c.). С.-х. глагол -*сливља̃и̃и* < **sliv-jati* најтешње се везује за истсл. **slȳti, slȳvŕ* (струс. *слыти*, рус. *слыть*, блр. *слыць*, укр. заст. и дијал. *слїти*, в. ESJS 843 s.v. *sluti*; Skok 3: 288–289 s.v. *sluti*). Код облика *благослива̃и̃и* глас -*љ*- резултат је јотовања. Даље в. **благ** и **слути**.

J. J.

благословити *благослòви̃и̃и, -гòсловї̃м* pf. ‘benedico’ (Вук 1818; Вук; RJA), ‘халалити’, ~ *се* (Вук), *благослòви̃и̃и, -гòслòвї̃м* рлг. ‘дати благослов’ Нови завет Даничић, фиг. ‘одарити нечим као знаком божје милости’, ирон. ‘усрећити’, ‘знаком крста симболично призвати божју милост на некога’ НПосл Вук, ‘извршити обред освећења нечега’, ‘пожелети некоме срећу’, ‘похвалити, прославити’, ‘захвалити некоме за учињено добро’, цркв. ‘одобрити неки чин за који постоји канонска препрека (напр. брак између сродника, сувише младих лица и сл.)’, цркв. ‘пристати на нешто, сагласити се са нечим, допустити’, цркв. ‘одредити да нешто буде’ НПр Чајкановић, ~ *се* ‘добити благослов’ (РСА), *благослòви̃и̃и, -òсловим* ‘дати благослов’ Војв. (РСГВ), Илок (Sekereš XII), Драгачево (Петровић/Капустина I), ‘одобрити неком нешто са жељом за срећу’ Војв., *благословї̃и̃и, -òвим* ‘id.; дати благослов’ Вршац (РСГВ), *благослови̃и̃и, -ї̃м* ‘дати благослов; одобрити, потврдити’ Никшић (Ђоковић I; асс.?), *благослòви̃и̃и, -им* бачки Буњевци (Sekulić), *благослòви̃и̃и, -им* ‘дати благослов; изразити жељу’ сев. Метохија (Букумирић), *благослòвї̃и̃и, -ї̃м* Стара ЦГ (Пешикан), *благослòви* 3. sg. Радимња (Томић II), *благослòви̃и̃и* Свиница (Томић I), *благослòвим* Призрен (Чемерикић), *бласлòвим* ‘пожелети изобилје плодова у години’ Лесковац (Митровић); са префиксима: *облагослòви̃и̃и, -òслòвї̃м* ‘дати благослов’ (РСА), *ї̃реблагослови̃и̃и* ‘благословити у превеликој мери’

(RJA); поствербал: *бл̑госл̑в*, -ова т. 'benedictio' (Вук 1818; Вук; RJA), рлг. 'милост божја; благостање, срећа' НПосл Вук (РСА), 'благостање, срећа' Мачва (Лазих), 'божја милост, дар божји' зап. Босна (Далмација I), фиг. 'оно што се сматра да је добијено милошћу божјом (дете, киша, земаљски плодови и сл.)' Сремац (РСА), зап. Босна (Далмација I), 'знак крста којим свештено лице симболично призива божју милост на некога' Шапчанин, Ћипико, 'обред освећења нечега' (РСА), 'призивање божје милости на некога, изражавање жеље за нечији успех и срећу' (id.), зап. Босна (Далмација I), Никшић (Ђоковић I), 'здравица којом се исказују разне жеље (обично на свадби)': Кад се пред полазак сватова од момкове куће пије прва чаша („благослов“), испија је у здравље момково његов отац Буњевци; НП Вук, цркв. 'дозвола, одобрење више црквене власти да се изврши неки чин за који постоји канонска препрека (нпр. за склапање брака)' (РСА), 'сагласност, пристанак на нешто (обично са жељом да му то буде срећно)' Нушић (id.), зап. Босна (Далмација I), Никшић (Ђоковић I), цркв. 'поподневна миса у католичким црквама, (велика) вечерња', 'заједничка сеоска молитва': У целом пределу постоји општи обичај заједничке молитве у сталан или нарочито одређен дан преко лета. Православни то зову молитва, а католици благослов Високо (РСА), *бл̑гослов* 'срећа, благостање' Павлиш (РСГВ), 'благослов' Даљ Срби (Sekereš II), јуж. Барања Хрвати (id. IX), Радимња (Томић II), Стара ЦГ (Пешикан), 'изражавање жеље за нечије добро и срећу призивањем божје милости' Војв., Вршац (РСГВ), Драгачево, 'одобрење, пристанак са жељом за срећу' ib. (Петровић/Капустина I), Војв., Вршац (РСГВ), Прошћење (Вујичић), *благосл̑в* 'изражавање жеље за нечије добро и срећу призивањем божје милости' Крашово (РСГВ), *благослов*, -ова Призрен (Чемерикић), *бл̑осл̑в*, -ова 'благослов' Ускоци (Станић); у изразима: *чека̑и̑и бл̑гослов од Б̑га* 'чекати да нешто дође само, да „падне с неба“' Вршац (РСГВ), *божји благослов* 'врста хазардне игре карата'; именичке изведенице: *благосл̑вак*, -вка т. [или *благосл̑овац*, в. *благословац*, -вца 'benedicens, blandiloquus' Стулић (RJA)] dem./hup. од *благослов*: И рајини чести благословци Змај (РСА), *благословица* f. 'она која је благословљена' НПосл Лужница (Ћирић I), *благосл̑вија* нар. 'богословска школа; наука о богу, о вери, теологија' (РСА), *благословија* 'богословија' Косово (Елезовић I), *благосл̑вија* Пирот (Златковић VII), *благословија* Призрен (Чемерикић), 'благослов' Пирот (Живковић; Златковић), 'удобност', 'судбина', фиг. 'повољност' ib. (Златковић); изведени придев: *бл̑госл̑ван*, -вна, -вно adj. 'благодотворан, користан;

срећан, блажен' Стари завет Даничић, Змај, 'који је у вези с благословом, благосиљањем' (RJA; PCA) и прилог: *бл̋госл̋вно* adv. 'благословено' НП (Вук), 'на благотворан начин; врло повољно, корисно, чинећи добро'; именичка изведеница: *благосл̋вилац*, *-иоца* m. 'онај који даје благослов' Богишић (PCA); трпни придев: *благосл̋вен*, *-ѐна*, *-ѐно* (*благосл̋вени̋*, *-на*, *-но*) adj. 'benedictus' (Вук), НПосл Вук (RJA), 'који је примио благослов, на коме је благослов' Нови завет Вук, 'благотворан, користан', 'срећан, блажен' (PCA), 'благословен' Тала, *благосл̋вен*, *-ѐна*, *-ѐно* Вршац (PCГВ), *благосл̋вен*, *-ѐна*, *-о* сев. Метохија (Букумирић), *благословѐн*, *-вѐна*, *-вѐно* (*благословѐни*, *-а*, *-о*) Косово (Елезовић I), *благословѐн*, *-а*, *-о* 'доброћудан, погодан, питом', 'која је трудна, која је у другом стању' Загарац (Ћупићи), *благосл̋вѐн*, *-а*, *-о* 'благословен' Радимња (Томић II), *благословѐн*, *-а*, *-о* 'који је примио благослов; плодан, користан' Никшић (Ђоковић I), *благосл̋вен*, *-а*, *-о* 'даровит' Пирот (Златковић), *благосл̋вен*, *-ѐна*, *-ѐно* Призрен (Чемерикић); у стајаћим спојевима: *благословено њисмо* цркв. 'писмени благослов, сагласност, допуштење' Његош, ~ *сѣање* 'бити трудна, носећа' (PCA; РМС), *бѣи̋и* у *благословѐном сѣању* Војв. (PCГВ), Мокрин (Вртипрашки-Кувизић), у *благословеном сѣању* Ужице (Цвијетић); у фитонимији: *благословена деѣелина* 'крављача, *Trifolium pratense*' (PCA); *благословѐна* adj. само f. 'трудна (о жени)' Мокрин (Вртипрашки-Кувизић), Никшић (Ђоковић I), Васојевићи (Боричић); *благословѐно* adv. 'праведно, исправно' Бачинци (PCГВ; значење?); са префиксима: *неблагосл̋вен*, *-ѐна*, *-ѐно* adj. 'на коме нема божјег благослова', 'који није склопљен законито, прописаним обредом (о браку)', 'неодобрен, неприличан'; изведенице: *благословѐније* n. 'призивање божје милости на некога, изражавање жеља за нечији успех и срећу' Вукова преписка; *благосл̋венѓсѣ*, *-осѣи̋* f. 'благотворност, корисност'; трпни придев: *благд̋словѐн*, *-а*, *-о* / *благосл̋вѐн*, *-ѐна*, *-ѐно* 'благословен (в.)' (PCA) и глаголска именица: *благословѣње* n. 'божја милост; благостање, срећа' (RJA; PCA); затим *благосл̋вѣа̋и̋*, *-д̋сл̋вѣа̋м* impf. 'давати благослов' (PCA), *благословѣ̋ва̋и̋*, *-д̋вѣ̋ва̋м* (RJA), *благосл̋вѣ̋а̋и̋*, *-д̋сл̋вѣ̋а̋м* (id.; PCA); *благосл̋вја̋и̋*, *-д̋сл̋вја̋м* Његош, *благосл̋вја̋и̋*, *-д̋сл̋вја̋м* Сарајлија (PCA); такође *бл̋госл̋в*, *-ова* m. 'benedictio' (Вук), 'благослов (в.)' НП Вук, НПр, Ретковци, фиг. 'литија, процесија' Оток, у изразима: ~ *жи̋и̋а* 'дан кад се благосиља жито' Ретковци, ~ *чини̋и̋и* (*на некоме*) 'оставити у аманет' НП (PCA), *бл̋госл̋в* / *бл̋госл̋в* 'неко добро', 'поподневна, односно вечерња миса у католичкој цркви', у изразима:

нека *иѣ* ~ *нѣсѣ* ‘кад се желимо решити некога што нешто или захтева, па му се коначно то, мада не баш радо, и удовољи’, ~ *бѣжѣ* ‘нешто што је добро, чега има пуно и сл.’ Дубр. (Бојанић/Тривунац), *блѣгосѣв*, -*ѣва* ‘изражавање жеље за нечије добро и срећу’, ‘пристанак, сагласност’ Поткозарје (Далмација), *блѣгосов* ‘благослов’ ист.-бос. Ере (Реметић), Косово (Елезовић I), јуж. Барања Хрвати (Sekereš IX), *блѣгосов* Каменица код Ниша (Јовановић В.), Црна Трава (Стојановић), Пирот (Златковић VII), Лужница (Ћирић I), *благосѣв* Лесковац (Митровић), *благосов* ‘изражавање жеље за нечије добро и срећу призивањем божје милости’ Крашово (РСГВ); *блѣгосѣван*, -*вна*, -*вно* adj. ‘благослован (в.)’ (РЈА; РСА), *блѣгосѣвно* adv. ‘с благословом, са срећом’; *благосѣвија* f. нар. ‘благословија (в.)’ (РСА), *благосѣвија* Косово (Елезовић I), *благосѣвија* ‘благослов; судбина’: Млого ручице, *благосѣвија* Посл Пирот (Златковић); *благосѣвији се* pf. ‘рећи свештенику: *благосови!* као што Србин говори свагда кад се с њим састане, а он му на то одговори: да си *благосовен*, или: Бог да *благосови!*’ (Вук), *благосѣвији (се)*, -*госѣвѣм (се)* ‘благословији (се) (в.)’ Ретковци, НПр, НП Вук (РСА), *благосѣвији*, -*ѣсовѣм* ‘благословити’ ист.-бос. Ере (Реметић), *благосѣвији*, -*ѣсовим* Илок (Sekereš XII), *благосѣвији*, -*ѣсовѣм* бачки Буњевци (Reić/Vačlija), *благосѣвији*, -*ѣсовим* Бачка (Sekereš X), *благосѣвији*, -*ѣсовѣм* ‘id.’, ‘пожелети некоме добро и тако исказати своју захвалност за нешто’ Дубр. (Бојанић/Тривунац), *благосѣвији*, -*ѣвим* impf. ‘благословити’ Косово (Елезовић I), pf. сев. Метохија (Букумирић), *благосѣвији*, -*ѣм* pf. Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *благосѣвији* 3. sg. Каменица код Ниша (Јовановић В. I), Лужница (Ћирић I), Пирот (Златковић), impf. ‘благосиљати’ Црна Трава (Стојановић), *благосѣвѣм* Лесковац (Митровић), *благосѣвији*, -*ѣм* Спич (Поповић/Петровић), *благосѣвѣм* ‘благословити’ Врање (Златановић I); са префиксима: *облагосѣвији* pf. ‘благословити’ (РСА), *ѣреблагосѣвији* ‘благословити у превеликој мери’ (РЈА); *благосѣвен*, -*ѣна*, -*ѣно* adj. ‘benedictus’ (Вук), НПр Вук (РЈА), Буковица (РСА), ‘онај који својим неким својством изазива задовољство’ Дубр. (Бојанић/Тривунац), *благосѣвен*, -*ѣа*, -*ѣо* ‘благословљен’ Црна Трава (Стојановић), *благосѣвен*, -*ѣа*, -*ѣо* ‘миран, честит, богоугодан’ Спич (Поповић/Петровић); *благосѣвница* f. ‘хлеб који се на Ускрс освећује у цркви’ Прчањ (РСА); *благосѣвији* impf. ‘благословити’ сев. Метохија (Букумирић); овамо можда и *благосѣвина* f. шаљ. (само у једној народној приповеци) ‘оно што доноси користи, што је ваљано’: Некакав хотећи уставити таљиге ухватио [је] за чатлов, па се чатлов скинуо и онај на таљигама

побігаю, а он с чатловом пао натрашке: Еј тужан! где не увати за осовину и за благословину, него за оно што се смиче и намиче! (Вук 1818; Вук; RJA; PCA); чак. *блѣгослов*, -а m. Трогир (Geić/Slade-Šilović II), *блѣгослов*, *благословѣи*, -ѣн pf. Брусје (ČDL), *благослѣвѣна* Блато, Корчула (Московљевић), кајк. *блѣгослов*, -а m., *благословѣи*, -ѣм pf. Туропоље (Šojat), *благослов*, -ова m. Подравске Сесвете (Maresić), *благослов*, *благословиѣи* pf. (RHKKJ). — Од XII в. српсл. **БЛАГОСЛОВИТИ** ‘дати благослов’ (PKC), *благословихъ и всакимъ благословлениемъ, ѣкоже благослови Исака Иѣкова* 1198–1199. (MS 5), *благословите господа — благослови отъче — виноу не имѣе благословленоу Студенички типик Св. Саве* 1208. (RJA), *ієгоже благословисмо бити ємоу кралу* 1222–1228. (MS 13), *отъ мене гѣшнаго да нѣ благословленъ* 1321–1336. (id. 111), *стерп. благословити ‘одобравати, сагласити се’: да имъ благословимо миръ* 1433. (id. 375), *благословиѣи* Вранчић, Микаља, Бела, Белостенец, Стулић, Волтић (RJA); српсл. **БЛАГОСЛОВЛЕНИЕ** ‘benedictio’ (PKC; LPS), *благословихъ и всакимъ благословлениемъ* 1198–1199. (MS 5), *благословлєниє* 1324. (LPS), *благословѣєње* Бела, Стулић (RJA); од XIII в. српсл. **БЛАГОСЛОВЕНИЕ** (PKC), *съ благословлєниємъ Студенички типик Св. Саве* 1208. (RJA), *по благословєнїю светаго Сѣмеона* 1261. (MS 48), 1330. (id. 99), 1348. (id. 136), *благословєње* XVI в. (RJA), *благословєније* ‘милост (божја), дар (божји), благослов’ 1784. (PCCJ OC); српсл. **БЛАГОСЛОВЬНЬ** ‘benedictus, benedictionis’: *да аще благословно простити ємоу, аще лї ни, да матанїє творитъ Хиландарски типик* 1200. (RJA), *Шишатовачки апостол* 1324. (Zett 150), *благослован* Стулић (RJA); од XIII в. српсл. **БЛАГОСЛОВЕНЬ** ‘benedictus’ (PKC), *господъ богъ благословєнь* (RJA), *прїдѣте, благословєни отъца моего* 1330. (MS 99), 1342. (id. 117); *благославѣати* ‘benedicere’ (PKC; LPS), *сбого аѣхїнепискоупъ благославѣаетъ* 1222–1228. (MS 14), *светаго іако троѣждьша се благославѣаху Теодосїе* (LPS; RJA), *благославѣаѣи* Белостенец, Јамбрешїћ, Волтић, Стулић (RJA); српсл. **БЛАГОСЛОВѦТИ** (PKC; LPS; RJA), *благословѣѣтъ его игоѣмень Хиландарски типик Св. Саве* 1200, *благословѣаетъ ієго игоѣмень — благословѣаетъ се богъ Студенички типик* 1208. (RJA), *благословѣаетъ бого҃годно дѣло ієго* 1376–1389. (MS 213); XIV в. **БЛАГОСЛОВІЕ** ‘benedictio’: *сѣкы благословїа вѣсѣмъ хотє излїати* (Данило 298; RJA), (Zett l.c.); *благославїє* ‘gloria’ (LPS; Zett l.c.); *пѣблагословѣєнь* ‘summe benedictus’ 1305–1307. (MS 67; PKC); од XV в. *стерп. благословити* ‘benedicere’ (PKC; RJA), *кральвѣство ми даде, благослови и потвѣди ѣ вики вѣкома градѣ Дѣбровникѣ, кнезѣ, властєлемъ и всѣмъ вѣпѣкини града Дѣбровника и нїхъ нѣтѣжѣ, до коли свѣтъ стои, всѣ више*

реченѣ жѣпѣ 1419. (MS 293), прѣстихъ и благосовихъ съгѣхѣ и сѣпротивѣине, кое сѣ годѣ [...] до сада билѣ 1452. (id. 458), *благосовиѣи* Микаѣа, Стулиѣ, Н. Раѣина (RJA); од XV в. стсрп. *благословѣ* ‘benedictio’ (PKC; Zett l.c.), *сѣ велицимъ добримъ благословомъ [...] крѣльство ми даде* 1419. (MS 293), 1432. (id. 369), 1451. (id. 449), *благослов* т. сви речници осим Вранчиѣа (RJA), ‘милост (божја), дар (божји)’ 1784, ‘одобрење, пристанак, сагласност’ 1799. (PCCJ OC); од XVI в. *благослов* f. ‘benedictio’ М. Марулиѣ, Ф. Вранчиѣ (RJA); стсрп. *благосовѣ* (PKC), *да бисмо имъ добри благосовѣ за таи градѣ ѣчинили* 1423. (MS 324), *благосов* т. Микаѣа, Стулиѣ, Н. Раѣина; од XVI в. *благосов* f. Н. Раѣина (RJA); од XIV в. хрв.-цсл. *благословѣ* т. ‘id.’; *благослов*, хвала’ *благословити* ‘дати благослов’, ‘захвалити, славити’ *благославлати* ‘благосиѣати’, ‘id., хвалити, славити’ (RCJHR).

• Од стсл. *благословити* (im)pf. ‘благословити, благосиѣати’, ‘хвалити’ (ПЕРСЈ 1 s.v. *благослѣвиѣи*), уп. буг. *благослѣвѣ(м)* impf. ‘благословити’ (РБЕ; БЕР 1: 53 s.v. *благ*), слн. *blagosloviti* pf. (SSKJ; Snoj 75), рус.-цсл. *благословити* ‘призвати божју милост’ (СДРЯ XI–XIV), рус. *благословѣтъ* (Фасмер 1: 171; Аникин 3: 231–232), укр. *благослови́ти* (ЕСУМ 1: 204), стблр. *благословити* (Аникин l.c.).

Калк према гр. *εὐλογεῖν* (CC; SJS; ESJS 64 s.v. *blagъ*; Серајас 1978: 80; Molnár 1985: 92–94), сложеном од *εὖ*- ‘добро-’ и *λόγος* ‘реч’ (Μπαμπινιώτης 515), уп. и лат. *benedicere* које са своје стране калкира исти гр. предложак (Фасмер, Аникин l.c.; другачије Snoj l.c. и ERHJ 1: 63). Док је глагол сложен од псл. **bolgъ* (в. *благ*) и **sloviti* (в. *словити*), именица *благослов* је од придева *благ* и поствербала **слов* ‘λόγος’ < *слути*, *словем* (Skok 3: 288 s.v. *sluti*, 1: 168a s.v. *blâg*), уп. слн. *blagoslōv* f. ‘благослов’ (SSKJ), калк према гр. *εὐλογία* (Серајас l.c.), као што је и лат. *benedictiō* (према грчком моделу, в. Грковић-Мејџор 2006). У зсл. језицима и у белоруском, други део сложенице је под утицајем глагола *slaviti*: слч. *blahoslaviti*’ (Sadnik/Aitzetmüller 5: 329 § 263a), чеш. *blahoslaviti* (Machek 55 s.v. *blahý*), (ст)пољ. *blogosławić* (од XIV в., из стчеш., Boryś 32; Bańkowski 1: 61), блр. *благаславіць*, *благаслаўляць* (ЭСБМ 1: 355). Лит. *blagaslōvyti* позајмљено је из слов. језика (Аникин l.c.). Облици без *l*, стсрп. *благосовити* и *благосовѣ* од XV в., објашњавају се дисимилацијом два *l*. О семантичком трансферу стсрп. *благос(л)овити* в. Grković-Major 2021: 275–276. Вокал *a* у корену другог дела сложенице јавља се у цсл. *благославити* и *благославлати* impf. ‘benedicere’ (SJS; ESJS l.c.), српсл. *благославлати*, с.-х. *благослѣвѣѣи* (поред српсл. *благословлати*, с.-х. *благослѣвѣѣи*), у српсл. девербалу *благославѣи* (поред српсл. *благословѣи*, с.-х. *благословѣе* п. (RJA); уп. рус.-цсл. *благославѣе* п. ‘εὐκλεία, gloria’ LPS; СДРЯ XI–XIV). Од стсл. *благословити* је партицип претерита пасива *благословѣенъ* и фонетска варијанта с каснијим губљењем епентетског *l* у неким

стсл. споменицима **БЛАГОСЛОВЕНЪ** ‘εὐλογημένος, εὐλογητός, benedictus’ (CC s.v. **БЛАГОСЛОВИЕНЪ**; SJS s.v. **БЛАГОСЛОВИЕНЪ**) > српсл. **БЛАГОСЛОВЕНЬ**, с.-х. *благословен*, уп. мак. дијал. *благословен* Костур (БД 8: 210), слн. *blagoslóven* (SSKJ), као и цсл. придев **БЛАГОСЛОВЬНЪ** ‘εὐλογητός, benedictus’ (LPS), ‘τῆς εὐλογίας, benedictionis’ (SJS; ESJS l.c.), српсл. **БЛАГОСЛОВЬНЬ**, с.-х. *благослован*. Од цсл. **БЛАГОСЛОВИТИ** и **БЛАГОСЛОВЕНИЕ** рум. *blagoslovi* ‘благословити, благосиљати’ и *blagoslovenie* ‘благословен’ (Tiktin 1: 341; ESJS 840 s.v. *slovo*).

J. J.

благод *blágōsīi*, *-osīi* f. ‘bonitas’ (Вук; RJA), ‘особина онога који је благ; племенитост, доброта, кроткост; угодност, пријатност’, ‘нежан, љубазан, човечан поступак’, ‘попустљивост, трпељивост’, ‘здравље’: Она [бајалица] „њима“ даје „благо“ (слатко) и тим их хоће да умилостави, те да и они даду благод (здравље) болеснику Лужница и Нишава (РСА), *blágōs*, *-osīi* ‘благод’ Ускоци (Станић), Стара ЦГ (Пешикан), *blágōs*, *-osīi* Драгачево (Петровић/Капустина I), *blágōs* m. ‘id., доброта, кроткост, племенитост’ Лужница (Ћирић I), Призрен (Чемерићи), *neblágōsīi*, *-osīi* f. ‘одсуство благодости, доброте; непопустљивост, немилосрдност’, *blágōsīan* / *blágōsīan*, *-сна*, *-сно* adj. ‘повољан и користан; који лечи, крепи’ Шапчанин, *blágōsīiv*, *-а*, *-о* ‘милостив, дарезљив’, ‘љубазан, пријатан, благ’ Дубр. (РСА), *blágōsīiv*, *-īiiva*, *-īiivo* ‘пун благодости, милостив’ Призрен (Чемерићи), *blágōsīiivo* adv. ‘на благодостив начин; милостиво; љубазно’, *blágōsīiivan*, *-вна*, *-вно* adj. ‘*blágōsīiv* (в.)’, *blágōsīiīna* f. заст. ‘племенитост, доброта, кроткост; угодност, пријатност’ (РСА). — Од XIII в. српсл. **БЛАГОСТЬ** ‘benignitas, lenitas’ Доментијан, Данило (RJA), ‘bonitas’: *пѣчина благодости* 1381. (MS 196; PKC), XIV в. (LPS), *blágōsīi* Вранчић, Микаља, Бела, Белостенец, Волтић, Стулић, од XVI в. ‘добро, срећа’, XVIII в. ‘драга воља’ (RJA), ‘особина онога који је благ, онога што је благо’ 1784. (PCCJ OC); српсл. **БЛАГОСТЫННА** ‘bonitas’ (PKC), *негоже благодостиноу чловеколюбыѣ разоумѣвъ* 1222–1228. (MS 9), *Богъ [...] за многою его и неизреченною благодстыною съвршѣмъ* Хиландарски типик Св. Саве 1200; Студенички типик Св. Саве 1208, *blágōsīiīna* Ш. Будинић; Стулић (RJA), ‘доброчинство’ 1826. (Михајловић 1982–1984); XVI в. *blágōsīan* ‘benignus’ Ш. Будинић, ‘питом (о птицама)’ М. Ветранић, XVII в. ‘liberalitatis’ И. Мрнавић; од XVII в. *blágōsīiv* ‘benignus’ Бела, Белостенец, Волтић, Стулић, *blágōsīiivosīi* ‘доброћудност, благод, кроткост’ Бела, Белостенец, Стулић (RJA); од XIV в. хрв.-цсл. **БЛАГОСТЬ** ‘доброта, милост, милина’, ‘угода, страст’ (RCJHR).

и почитену (РКС 3: 160 s.v. **СТАНИЕ**). У с.-х. *благосѣање -сѣојање* је вероватно замењено са *-сѣање* према домаћем *сѣање* што је и само од првобитног **sъstojanje*, са закономерним испадањем двају полугласа и контракцијом *oja* > *a* (уп. *ŭâc* < *ŭojas*), уп. рус. *состояние*, заст. и ‘друштвени статус, сталеж’, стсл. **СЪСТОЯНИЕ** Супрасаљски зборник, струс., рус.-цсл. *състояние* од XI в. > *состояние* (СРЈ). В. и Г. Јовановић, НЈ 27/1986/1–2: 91; П. Ђорђевић, НЈ 4/1936/4: 104, о понародњавању књижевних речи код Вука у Писменици, типа *благосѣојање*. Другачије Rammelmeyer 150–151 s.v. *blagostanje*: калк према нем. *Wohlstand* на основу двојезичних речника: И. Мажуранић / Ј. Ужаревић (Загреб 1842), Б. Шулек (Загреб 1860) и С. Ристић / Ј. Кангра (Београд 1928). Уп. и слн. *blagostânje*, забележено у двојезичним речницима чији су аутори А. Јанежич (1860) и М. Цигале (1867) (Pleteršnik), *blagostânje* ‘(материјално) добро, благостање’ (SSKJ). Нем. *Wohlstand* ‘благостање, имућност’, сложено од *wohl* ‘добро’ и *Stand* ‘стајање, стање’, могло је утицати на касније повећање фреквенције употребе црквенословенизма, било кроз директне контакте, било под утицајем калка, који је у западним крајевима могао настати независно, у непосредном контакту са немачким. За рус. *благосостояние* од прве половине XVIII в. под утицајем фр. *bien-être*, нем. *Wohlstand*, *Wohlsein*, *Wohlergehen* в. Аникин 3: 232.

С. М.

благостиња в. доброта.

доброта *благѡѡа* f. ‘особина онога који је добр, онога што је добр; племенитост, доброта, кроткост; угодност, пријатност’, ‘добрар и удобан живот’, ‘млеко и млечни производи, бели мрс’ НП, ист. кр. (РСА), *благѡѡа* ‘бели мрс’ Копаоник (Радић I), Косово (Елезовић I), сев. Метохија (Букумирић), *благѡѡа* Лесковац (Митровић), Јабланица (Жугић), ‘масноћа за прављење сапуна’ Црна Река (Марковић I), Тимок (Рајковић IV), ‘имовина’ Лесковац (Митровић), ‘добр, злато’ Пирот (Златковић), *благѡѡа* ‘бели мрс’ Врање (Златановић I), Пирот (Златковић), Тимок (Рајковић IV), *благѡѡа* Црна Трава (Стојановић), ‘сав мрс (сир, млеко, месо) што једно домаћинство скупи у току једне године’ црнотравска Кална (Богдановић III), ‘оно што је слатко и укусно за јело (најчешће у пејоративном значењу)’ Тимок (Динић), ‘посластица’ Лужница (Ћирић I), *Благѡѡа* m. ЛИ (РЈА; РСА), Стара ЦГ (Пешикан), Загарац (Ћупићи), Ускоци ⇒ *Благѡѡин*, *-ина*, *-ино* adj. ‘који припада Благоу’ ib. (Станић), *Благѡѡин*, *-ина* m. планина у Темнићу, у Шум. (РЈА; РСА), *благѡѡиња* f. ‘особина онога што је благотворно; доброчинство, милост’, ‘сушта доброта, необично добар човек’ (РСА), *благѡѡиња* ‘сав мрс (сир, млеко, месо) што једно домаћинство скупи у току једне године’ црнотравска

ДѢВРОВАУКОИ И БЛАГОТВОРЕННЕ 1399. (MS 242; РКС); од XVI в. *благотворје* ‘beneficium’ Ш. Будинић, Стулић, од XVIII в. *благотворити* ‘bene agere’, *благотворан* ‘beneficus’ Матейћ, Стулић, *благотворство* ‘beneficentia’ Бела, Стулић (RJA); хрв.-цсл. *благотворити* ‘чинити добро’ 1463. (RCJHR).

• Од стсл. *благотворити* ‘чинити добро’, уп. буг. *благотворя* (БЕР 1: 53 s.v. *благ*), чеш. *blahotvořiti* (Molnár 1985: 94), рус.-цсл. *благотворити* XIII в. (Срезневский; СДРЯ XI–XIV), рус. *благотворить* (Даль s.v. *благовеличье*), стблр. *благотворити* (ГСБМ).

Калк према гр. ἀγαθοποιεῖν (CC; SJS; ESJS 64 s.v. *blagъ*; Срепјас 1978: 80; Аникин 3: 232 s.v. *благотворительный*; Molnár l.c.), од ἀγαθος ‘добар’ и ποιεῖν ‘чинити’. Именица *благотворје* је према Скоку (Skok l.c.) калк од лат. *beneficium*, гр. εὐεργεσία, док је придев *благотворан* калк према гр. ἀγαθοποιός односно εὐεργέτης (Срепјас l.c.) или лат. *beneficus* (ERNJ 1: 63). За *nomen agentis* *благотвор* уп. синонимну сложеницу *добротвор* т. ‘benefactor’ у Вуковим речницима (о томе в. Slapšak 1987: 46), за коју је, као и за цсл. *благотворецъ*, модел био гр. εὐεργέτης. Даље в. **благ** и **творити**.

J. J.

благоћа в. блага.

благоугодан *благоугодан*, -дна, -дно adj. заст. ‘љубазан’, ‘пријатан’, ‘повољан, подесан’, *благоугодник* т. заст. ‘богоугодник, светитељ’ (РСА), *благоугодности*, -ости f. ‘пријатност, љубазност’ (RJA). — Од XIII в. српсл. *благородьнь* ‘угодан, драг, мио’: *благородноу съвѣтоу* Теодосије, *благородьнь Богови вывъ* 1310. (Zett 151), *благоугодан* ‘gratus, acceptus’ 1583. Ш. Будинић, 1783. Матейћ (RJA); XIV в. српсл. *благородьне* ‘gratia’ 1381. (MS 196; РКС); XV в. *благородие* ‘задовољство’ (Zett l.c.); од XIV в. хрв.-цсл. *благородьнь* ‘угодан, драг, мио’ (RCJHR).

• Од цсл. *благородьнъ* ‘угодан, пријатан’, уп. буг. *благоугоден* књиж. заст. ‘богоугодан’ (РБЕ), рус.-цсл. *благородный* ‘bene placens’ (Срезневский), *благоугодный* ‘угодан, пријатан’, ‘згодан, повољан’ XV в. (СРЯ), рус. *благородный* ‘пријатан, угодан’ (Даль s.v. *благовеличье*). Калк према гр. εὐάρεστος (LPS; Zett l.c.; SJS; ESJS 64 s.v. *blagъ*), сложеном од εὖ- ‘добро-’ и ἀρεστός ‘угодан, пријатан’ (Μπαμπινιώτης 509). Даље в. **благ** и **угодан**.

J. J.

благоутробан *благоутробан*, -бна, -бно adj. заст. ‘који је доброг срца, милосрдан, милостив’, шалъ. ‘који много ужива у јелу, сладокусан’, *благоутробник* т. шалъ. ‘онај који мисли само на јело’ (РСА). — Од XIV

C. M.

C. M.

благочаст *благочѣстї* f. заст. ‘вера’ Л. Костић, *Благочаснѣ вѣриге* рл. заст. ‘хришћански празник (16/29. јануар), Часне вериге’ Буковица у Далм., *благочасїив*, -а, -о adj. ‘побожан; правоверан’ (РСА), *благочасїивї* Рїм m. ‘pius, orthodoxus’ НПосл (Вук 1818; Вук; РЈА), *благочасїиѣ* n. ‘пoboжност’; *блѣгочѣстї* f. заст. ‘благочасїї (в.)’ Змај, *благочесїив*, -а, -о adj. заст. ‘благочасїїв (в.)’ (РСА); кајк. *благочесїї* ‘који је врло срећан’ (РНККЈ). — Од XIII в. српсл. **благочѣсть** ‘pietas’ 1262. (LPS), **благочѣстиѣ** (ПКС; Zett 140), **отѣчство ... благочѣстию на-оучиши** Доментијан (РЈА), XIII в. (LPS), **желанїѣмъ благочѣстїа изышьль** **кѣї на змїа** 1389–1399. (MS 243), **да въ благочѣстїи послоучѣтъ тебѣ богоу** 1389–1405. (id. 265); **благочѣстѣнь** ‘pius’ (ПКС; Zett 140–141), **благочѣстно житїѣ прохѣдѣще** 1503. (Šaf. Pam. 64; ПКС; РЈА), **благочѣстно: съблаудно и благочѣстно твореште ихъ** Студенички типик Св. Саве 1208. (РЈА), **пд-**

вославно и благоуѣстно живѣщихъ 1348. (MS 134); благоуѣстивъ (PKC; Zett 140), благоуѣстиваго краля Стѣфана Оуѣша 1269. (MS 50), благоуѣстивънь (PKC; Zett l.c.), благоуѣстивно вамъ въспоминаніе Студенички типик Св. Саве 1208. (RJA), благоуѣстивно: благоуѣстивно и достоѣпно похвалити 1378. (MS 186), богоуѣдно и благоуѣстивно поживъ 1493. (Šaf. Pam. 52; PKC; RJA); од XIV в. благоуѣствовати 'pium esse' (Данило 359; RJA); 1799. благошчасно 'срећно, успешно' (PCCJ OC); хрв.-цсл. **благоч'стие** 'побожност' XIV–XV в., **благоч'стивъ** 'побожан' 1463. (RCJHR).

• Од цсл. **благочѣствъ**.

Цсл. сложеница може бити секундарна преоблика од **благочѣстие**, али је потврда из Законоправила сувише рана да је можемо а priori тако просудити. Стсл. **благочѣстие** 'побожност, богобојажљивост' (CC; SJS; ESJS 64 s.v. *blagъ*; Цейтлин 1977: 219), уп. буг. *благочѣстие* (БЕР 1: 53 s.v. *благ*), рус.-цсл. *благочѣстие* 1073. (Срезневский), *благочестие* (*благочѣстие*) (СРЯ), рус. *благочѣстие* (Даль s.v. *благовеличіе*), стукр. *благочестіе* 'православље' (Аникин 3: 233 s.v. *благочестивый*), стблр. *благочестие* (ГСБМ), калк је према гр. *εὐσεβεία* (ESJS, Zett, Аникин l.c.). Уп. и са осталим стсл. изведеницама: **благоуѣстивъ** / **благоуѣстивъ** adj., **благоуѣстно** adv. 'pius' (CC; SJS; LPS; Цейтлин l.c.), калк према гр. *εὐσεβής* (Skok 1: 167b s.v. *blāg*), као и **благоуѣстивъ** adj. (CC; SJS; LPS; Zett, Цейтлин l.c.; Brodowska-Honowska 1960: 154). Од истог гр. предлошка је цсл. **благоуѣстивънь** (LPS), српсл. **благоуѣстивънь** (Zett l.c.). Даље в. **благ** и **част**.

J. J.

благуља *blāguļa* f. 'врста глиновито-лапоровите земље': „Благуље“ су глинуше растресите, с по мало песка, боје сивкасте, лако се ђубре, воду лако упијају и дуго влагу задржавају Колубара и Подгорина (РСА), 'врста земље, која је „блага“, лака за обраду' Поткозарје (Далмација), 'крава без одређене боје длаке, без одређених ознака' Ускоци (Станић), име крави ЦГ, Врњци (РСА), Ужице (Цвијетић), Бањани у ЦГ (Копривица), Ускоци (Станић), *благуља* Косово (Елезовић I), *Благуља* 'мирна крава' Никшић (Ђоковић), брдо над селом Крчмар у масиву Маљена (СЕЗб 8: 733; Павловић I), *благуља* 'мирна крава' Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина).

• Изведеница од **благ** суфиксом *-уља*.

Псл. суфикс **-ul'a* (Ślawski 1974: 110–111) карактеристичан је за експресивне творенице и чест је у називима крава, в. **белуља**. Значење које се односи на врсту земље (уп. са синонимном именицом *blāguša* f. s.v. **благуш**) долази од придева **благ** 'који садржи песка, те се мрви (за глину, иловачу)', док у творбеном погледу може бити везана за назив *ирейуља* 'земљана посуда у облику поклопца која служи за печење хлеба и која се израђује од те врсте земље'.

J. J.

благун *blàgŭn*, -уна т. бот. ‘граница, *Quercus conferta*’ (РСА), Панчић, Шулек (РЈА), израз: *бели* ~ ‘љутик, *Quercus sessiliflora*’ Лесковац (РСА), *благун* ‘врста храста, *Q. conferta*’ Пирот (Живковић), Лесковац (Митровић), Јабланица (Жугић), Црна Трава (Стојановић), Тимок (Рајковић IV), израз: *шугав* ~ ‘врста врло укусног благуна са храпавом кором’ Врање (Златановић), *Благун* име извора у храстовој шуми у Изумну код Врања (id. I), *Благунé* п. извор и храстов гај у Рождацу код Врања (Златановић), *Благуна* f. ЛИ Црна Трава (Стојановић), *благунов*, -ова, -о adj. сев. Метохија (Букумирић); *благуника* f. ‘граница, *Q. conferta*’ Пчиња (РСА; асс.?), *благуника* Врање (Златановић), Тимок (Рајковић IV), *благуновина* ‘дрво благуна (као грађа и гориво)’, *благуњав*, -а, -о adj. ‘сладуњав’ Ниш (РСА; асс.?), *благуњав*, -а, -о Врање (Златановић I), Тимок, *благуњак* т. ‘шума храста благуна, *Q. conferta*’ ib. (Рајковић IV), Врање (Златановић I), *благуње* п. ‘храстов гај’ Лесковац; *blàgŭn*, -уна т. ‘крушка караманка’ Врање (РСА; асс.?), ‘сладак шипак’ Дубр. (РЈА), *благун* ‘врста слатке крушке’, ‘бегар’ Васојевићи (Боричић), *благун* ‘врста слатке крушке’ Лесковац (Митровић), Врање (Златановић), *благунац*, -ница ‘крушка караманка’ ib., ‘врста јабуке’ ib. (РСА; асс.?), *благунац* ‘врста слатке крушке’ Лесковац (Митровић), *благунџ* црнотравска Кална (Богдановић III), Врање (Златановић), Црна Трава, *благунџ* ib. (Стојановић), *благунџа* f. Врање (Златановић), *blàgŭnka* ib., Лесковац (РСА; асс.?), *благунка* ib. (Митровић), Јабланица (Жугић), Црна Трава (Стојановић), Тимок (Рајковић IV), *благуњка* ‘врста јабуке’ Каменица код Ниша (Јовановић В.).

• Јсл. изведеница од псл. **bolgъ(jъ) > благ* суфиксом **-иѣ > -ун* (Skok 1: 167 s.v. *blāg*), уп. мак. *благун* ‘*Quercus pubescens*, храст медунац; *Quercus sessiliflora*, храст китњак’, буг. *благун* ‘*Quercus frainetto* (= *Q. conferta*), храст сладун; *Acer pseudoplatanus*, јавор’ (Токић М. 2003: 78, в. и МББР). Придев **благ** овде је у значењу ‘сладак, укусан’. Као творбени модел послужили су *сладун* ‘храст медунац, *Quercus frainetto*’, и(ли) *медун* ‘врста меда коју стварају пчеле од медне росе, медљике’. Врста храста *Q. frainetto*, карактеристична за Балкан, одликује се пријатним укусом жира (користи се и у људској исхрани, уп. горе Златановићеву дефиницију) и тиме што је медоносна биљка, тј. лучи медљику. У оба случаја суфикс **-иѣ* је надоградња старе и-основе у **сладак** < псл. **saldъ-къ*, лит. *saldus* односно **мед** < псл. **medъ*, *medi*, уп. рус. *медунѡй* ‘медоносан (о биљкама)’ (ЭССЯ 18: 61 s.v. **medunъ*), за образовање *врхунац* s.v. **врх** (Vaillant 4: 626). Уп. још **горун**, **граница**.

М. К., А. Л.

благуш *blăgûș* m. нур. ‘драга особа’ Бањани у ЦГ (Копривица), *blăguș* ‘катран из луле’ Тимок (Рајковић IV); *blăgușă* f. ‘врста глиновито-лапоровите земље’: Благуша је сивкаста растресита, лакорадна, за воду пријемљива глина Ваљевска Тамнава (РСА), ‘плодна њива, земља црница’ Никшић (Ђоковић I), ‘оно што ублажава, лечи (у врачању)’: Од подљуте [ране која се да на зло] има и ова басма: Потеклоше три реке: једна река огњуша, друга река подљутуша, трећа река благуша М. Ђ. Милићевић (РСА), нур. ‘драга женска особа; женска особа благе нарави’ Ускоци (Станић), Никшић (Ђоковић I), *blăgușka* ‘драга особа’, *blăgușko* m. Бањани у ЦГ (Копривица), *blăgușche*, *-eșă* n. ‘мило, драго дете; мирно, благородно дете’ ⇒ *blăgușcăd* f. coll. Ускоци (Станић).

• Изведеница од **благ** суфиксом *-уш*.

Псл. суфикс **-ишъ* представља палатализовану (јотовану) варијанту од **-ихъ* (Sławski 1974: 78–79), в. **белуш**. Суфиксом **-иша* изводе се претежно хипокористичне именице. Значење које се односи на врсту земље (уп. са синонимном именицом **благуља**) долази од придева **благ** ‘који садржи песка, те се мрви (за глину, иловачу)’.

J. J.

блажан *blăžsan*, *-жна*, *-жно* adj. ‘који садржи мрс, зготовљен с мрсом, с месом или машћу (о јелу, храни)’ М. Ђ. Милићевић (РЈА; РСА), Змај, ‘у којем се готове мрсна јела (о посућу)’ Сврљиг, Пирот, Ниш, Тимок, Тупијница, ‘у који се може мрсити (о дану)’ Бољевац, Сврљиг, Пирот, Ниш, Тимок, Врање (РСА), *blăžsan*, *-жна*, *-жно* ‘који је мрсан, зготовљен с месом и машћу’ Тимок (Динић), Црна Река (Марковић I), Каменица код Ниша (Јовановић В.), Пирот (Златковић), Лужница (Ћирић I), Лесковац (Митровић), Црна Трава (Стојановић), црнотравска Кална (Богдановић III), ‘који је замазан масноћом’ Тимок (Динић), Пирот (Златковић), Лужница (Ћирић I), ‘у коме су кувана масна јела’ Тимок, ‘у који се може мрсити (о дану)’ ib. (Динић), Лужница (Ћирић I); у изразу *блажни дани* m. pl. ‘дани када се мрси, када се не пости’ Бољевац (РСА), *blăžni dñi* Тимок (Динић), Пирот (Златковић), ‘дани од Божића до Богојављења када се може јести мрсна храна сваког дана, па и средом и петком’ Тимок (Динић), *blăžsan dñi* (*blăžni dñi* pl.) ‘дан када се не пости’ Каменица код Ниша (Јовановић В.), Пирот (Живковић); *blăžsno* adv. ‘мрсно, у време мрса’ (РСА), *blăžsno* Књажевац (Белић 433), Тимок (Динић), n. ‘време када се блажи, кад се не пости’ Лужница (Ћирић I), ‘масно јело’ Пирот (Златковић), Црна Трава (Стојановић), Каменица код Ниша (Јовановић В.), Лужница (Манић), Црна Река (Марковић I); *blăžsniņa* f.

‘дани у које се једу блажна, мрсна јела’ Србија (РСА), *блажнѝна* ‘мрс’ Врање (Златановић I), Тимок, *блажнѝна* ‘id., масноћа’ ib. (Рајковић IV), Пирот (Златковић; Живковић), Лужница, ‘масноћа која се добија прањем посуђа, помије’, ‘отпаци масног ткива од заклане свиње од којих се кува домаћи сапун’ ib. (Ћирић I), *блажнѝнка* ‘мрс, мрсно јело’ ib., Нишава (РСА; асс.?), *блажнѝнка* hup. Пирот (Златковић; Живковић), Лужница (Ћирић I), *блажнѝнѝчѝк, -чка, -чко* adj. ‘помало мрсан’ Тимок (Рајковић IV), *блажнѝнѝчѝко* adv. ‘мрсно’ Врање (Златановић I); деноминал: *блажнѝнѝи*, *блѝжнѝ* impf. (само у 3. л.) ‘имати слadak, сладуњав укус, сладити’ Пирот, Заглавак (РСА), *блажнѝ* 3. sg. Пирот (Живковић; Златковић), Црна Трава (Стојановић), Тимок; са префиксима: *заблажнѝ* pf. ‘за тренутак испољити слadak укус; имати једва слadak укус’ ib. (Динић), *заблажнѝ* ‘одати (непријатан) сладуњав укус’ Пирот, *заблажнѝје* ib., *ѝприблажнѝје* ‘постати јакo слатко’ ib. (Златковић), *наблажнѝје* impf. ‘имати помало слadak укус’ Тимок (Динић), *ублажнѝ (се)* pf. ‘запрљати се масноћом’ Пирот (Златковић VII).

• Јсл. изведеница од псл. **bolžiti* > **блажити** суфиксом **-ѝпѝ* > *-(а)n*, уп. буг. *блѝжен, -жна, -жно* ‘о храни, о јелу, које је животињског порекла или садржи месо, млеко, јаја, маслац и сл.’, ‘мастан’, ‘id., намазан машћу’, ‘о времену, када се једе храна животињског порекла’ (РБЕ; БЕР 1: 53 s.v. *благ*).

Уп. и мак. *блажнѝкав* adj. ‘слаткаст’ (ТРМЈ). Српске потврде имају потпуне паралеле у бугарском, уп. *блѝжно* adv., *блажно* n. ‘јело с месом или храна животињског порекла, мрсна храна’, дијал. ‘време када се једе таква храна’, дијал. *блажнѝна* f. ‘мрсна храна, јело’, *блажнѝнка* dem. (РБЕ). Усамљена потврда из Свинице *блѝжѝн* ‘благ’ (Томић I) семантички се везује за **благ**. Деноминал *блажнѝнѝи* на *-iti* од придева *блажан*, уп. буг. дијал. *блажнѝ* ‘бити слadak’ околина Софије (БД 2: 70), у формалном и семантичком погледу уп. са ***благнити** / ***благнети**. Семантичка веза између ‘мрсног’ и ‘влажног’ огледа се у изразима *блажнѝ дани* и *влажнѝ дни* ‘дани када се мрси’ Нишава (РСА), s.v. **благ** и **блажити**.

J. J.

блажен *блѝжен* / *блѝжен, -а, -о* adj. ‘(пре)срећан, (пре)задовољан’ Ј. Игњатовић, Л. Лазаревић, А. Шантић, Ђалски, Шеноа, Назор, ‘благословен’ Нови завет Вук, НПр, ‘у којему влада блаженство, срећа’ Његош, ‘који чини срећним, спокојним’ В. Илић, ‘који доноси добро; благотворан, користан’, ‘добар, племенит, поштен’ НПосл Вук, рлг. ‘који ужива вечну срећу; свети’ НПосл Вук, НП, ирон. ‘који је лоше среће’, ‘покојни’ Шапчанин (РСА), *блѝжен, -а, -о* ‘beatus’ (Вук 1818; Вук; РЈА),

бачки Буњевци (Peić/Vačlija), ‘проклет’: До подне сам стајао у тој блаженој комарди док сам оку мяса купио Дубр. (Вук; RJA), ‘id., несретан’ ib. (Бојанић/Тривунац), ‘блажен’ Војв., Вршац (PCГВ), ‘пун задовољства, пресрећан’ бачки Буњевци (Peić/Vačlija; Sekulić), ‘благ, миран, који је питоме нарави’ Ускоци (Станић), *блѧжен*, -а, -о ‘смирен, доброћудан’ Загарач (Ћупићи), ‘id.; срећан, пресрећан’ Никшић (Ђоковић I), *блѧжен*, -а, -о ‘благородан’ Црна Трава (Стојановић); у стајаћим спојевима: *Блажена Девѧца*, ~ *Госѧ* ‘Богородица’ (РСА), село у Далм. близу Старога Града (RJA s.v. *blažen*), *Блѧжена Мѧрија* ‘хришћански празник (17/30. јул), Огњена Марија’ (Вук), *Блажѧнѧ Марија* ‘Блага Марија (22. јул / 4. август)’ Мачва (Лазих), *Блѧженѧ Мѧриѧ* ‘хришћански празник’ Ускоци (Станић), *Блажена Марија* ‘Богородица’ (РСА), НП Вук (RJA s.vv. *blag, Marija*), ‘Огњена Марија’ НП Вук (RJA s.v. *blažen*), *блѧженѧ ѧѧлица* ‘мали бадњак, каквих се пет наложи преко бадњака’ (Вук), *блажена ѧѧлица* (РСА), *блажене ѧѧлице* pl. ЦГ (RJA), *блѧжене ѧѧчи* каже се кад се сретне или види неко након дуго времена, *блѧженѧ ѧѧчи лѧни*, *блѧжениѧ ѧѧчи дѧнѧ* речи које прате неко чуђење Дубр. (Бојанић/Тривунац); у фитонимији: *блажена мѧѧѧ* f. ‘биљка *Tanacetum balsamita*’ (Симоновић; РСА), *блѧжени чкѧљ* m. ‘*Cnicus benedictus*’ (Вук), *блажени чкѧљ* (РСА), З. Орфелин (RJA; Симоновић), *блѧжена* f. Далм., ~ *бѧла* ‘камилица, *Matricaria chamomilla*’ (Šulek; RJA; Симоновић; РСА); поименичења: *Блажен* m. ЛИ (Грковић М. 1977: 37), *Блажена* f. (ead. 223), *блѧжѧ* n. pl. ‘стихови који се певају на православној литургији пред читање апостола’ (РСА), Футог (PCГВ); *блѧжено* / *блѧжено* adv. ‘са осећањем блаженства, пресрећно’ (РСА), ‘благ, мило, љупко, нежно, свѧтачки’ Ускоци (Станић), *блѧжено* ‘пресрећно’ Футог (PCГВ); са префиксима: *неблѧжен*, -а, -о adj. ‘који није испуњен блаженством’ (РСА), *ѧреблѧжен*, -а, -о ‘необично срећан’ (РМС), Шулек, Ђ. Поповић (RJA); изведенице: *блѧженик* m. ‘блажен човек, праведник’ (РСА), *блѧженик* ‘сретник’, ‘покојник проглашен блаженим због узорног живота’ бачки Буњевци (Sekulić), *блѧженица* f. ‘блажена жена, праведница’ НП (РСА), ‘сретница’, ‘покојница проглашена блаженом због узорног живота’ бачки Буњевци (Sekulić), *Блѧженица* ‘хришћански празник (22. јул / 4. август), Блага Марија’: *Блажена Марија* (Блаженица) [зове се] за то, што ублажава свог брата св. Илију Ј. Зорић — Но анђели благо дијељаху: | Светом Петру у сред љѧта сунце, | ... Блаженици огњевите муње НП (РСА), ‘*Блажена Марија* (в.)’ НП Босна (RJA), ист.-бос. Ере (Реметић); *Блѧжѧнка* ЛИ (РСА), Ускоци (Станић), *Блаженка* (Грковић М. I.c.)

⇒ *Блажѣнчѣин*, *-ина*, *-ино* adj. ‘који припада Блаженки’ Ускоци (Станић); *блажѣнак* m. бот. ‘ендемична биљна врста, *Geum bulgaricum*’ Тимок (Рајковић IV), *блаженак* ‘зечја стопа, *Geum urbanum*’ (Šulek), ‘*Geum* L.; *G. bulgaricum*; *G. urbanum*’ (Симоновић); *блѣженосѣи*, *-осѣи* f. ‘осећање највећег задовољства, стање потпуне среће’; *блѣженскѣи*, *-ѣ*, *-ѣ* adj. ‘блажен’ (РСА); чак. *блѣжѣн*, *-женѣ*, *-женѣ* Брусје (ČDL), кајк. *блажен* ‘пресрећан’, ‘благословљен, свет; титула блаженика’ (RHKKJ). — Од XII в. српсл. **блѣжѣнъ** ‘beatus; срећан’ (PKC; RJA), **вѣсхотѣи ѡнъ блѣжѣны** 1198. (MS 3), **блѣжѣни бѡудѣте** Карејски типик 1199. (Списи Св. Саве 16–17), **блѣжѣннаго оѣца нашего и хѣтитѣа господина Симѣона Студенички** типик Св. Саве 1208. (RJA), **разѡумѣвъ блѣжѣноѡю жизньъ вѣтѣца моѣего** 1222–1228. (MS 9), **при блѣжѣннѣмъ и прѣподѡвнѣмъ оѣци нашѣмъ прѡтѣ светѡго рѣсѣмъ** 1261. (id. 48), **ѡ блѣженное вѣещание, ѡ блѣженна надѣжда** 1275–1321. (id. 72), **славлю савѡу блѣженнаго** 1330. (RJA), *блажен*, *-а*, *-о* ‘пресрећан; који чини срећним’, ‘благословен, благодатан’ 1784. (РССЈ ОС), од XIII в. српсл. **блѣжѣно** ‘beate, срећно’: **блѣжѣно почивѣшега** 1234. (MS 19), од XIV в. **бѡгоблѣжѣнъ** ‘per deum pugnans’ (PKC; RJA), **сѣ бѡгоблѣжѣнии оѡчитѣль нашъ савѣ** 1318. (Zett 155), 1400; од XV в. **блѣжѣникъ** ‘beatus’ 1400. (PKC), *блаженик* Бела, Белостенец, Волтић, Стулић, од XVI в. *блаженица* ‘beata’ Бела, Белостенец, Стулић, од XVII в. *ѣреблажен*, *-а*, *-о* Микаља, Белостенец, Волтић, Стулић, *блаженосѣи* Бела, Белостенец, Волтић, Стулић (RJA), *Блажена Госѣа* ‘Богородица’ Бела (id. s.v. *gospa*), од XVIII в. *блажениѣи* Волтић, Стулић (id.); од XIV в. хрв.-цсл. **блѣжѣнъ** ‘срећан, благословљен’, ‘свети’ (RCJHR).

• Од стсл. **блѣжѣнъ** ‘срећан’, ‘благословен’ (ПЕРСЈ 1 s.v. *блѣжен*), уп. мак. (дијал.) *блажен* ‘блажен, срећан’ (TRMJ), буг. *блажѣн* ‘id.; који је испуњен блаженством’, ‘свети’ (РБЕ; БЕР 1: 52–53 s.v. *блаж*), слн. *blāžen* ‘срећан’ (SSKJ; Pleteršnik), ‘beatus, felix’ XV в. (Snoj 75), рус.-цсл. *блажѣныи* ‘μακάριος, beatus’ (Срезневский), ‘срећан’ 1076, ‘свети’ XII–XIII в. (СДРЯ XI–XIV), рус. *блажѣнный* ‘срећан’ (Даль s.v. *блажѣ*; Фасмер 1: 171), ‘id.; праведан’, ‘благословен’ (Аникин 3: 233–234 s.v. *блажѣнный* I), укр. *блажѣнный* (ЕСУМ 1: 203 s.v. *блѣго*), блр. *блажѣнны* ‘блажен, срећан’ (ЭСБМ 1: 356).

Стсл. реч је пасивни партицип глагола **блѣжити** (< псл. **bolžiti*, в. **блѣжити**), у значењу ‘назвати срећним, *блаженим*’, у којем је он калк према гр. μακαρίζειν ‘id.’, уп. еквиваленте у гр. μακάρι, μακάριος ‘блажен’ (в. Топоров 1982: 142–143) и лат. *beātus* ‘срећан’ (в. Molnár 1985: 95–96; Аникин, Фасмер l.c.). Толстой 1995: 351 констатује да стсл. придев **блѣжѣнъ**, **блѣжѣнъи** чува, поред основне

семе ‘добар’, и проширена значења ‘срећан’, ‘благословен’, ‘благовторан’, чиме се додатно указује на сакралност те речи. У ERHJ 1: 64 тумачи се од псл. **blaženъ*, на основу слн. и стсл. потврде, док Molnár l.c. закључује да реч нема псл. старину. Стсл. је порекла именица *блаженик* < *блажен* (ERHJ l.c.), од стсл. **БЛАЖЕНИКЪ** ‘μακάριος, μακαρίτης, beatus’ (CC; SJS). Српсл. **БОГОВАЖЕЊЕ** < стсл. **БОГОВАЖЕЊЪ**, калк је према гр. θεομακάριος (ESJS 64 s.v. *blagъ*). Дубровачко *блáжен* у негативном значењу ‘проклет’ може бити или иронично или је од истсл. **bolgъ* ‘лош’ (SP 1: 307 s.v. **bolgъ* 2). Назив хришћанског народног празника *Блажена Марија* ‘Св. великомученица Марина (17/30. јул)’ (Недељковић 1990: 174) настао је у опозицији према *Огњена Марија*, уп. са називом *Блага Марија* ‘Св. Марија Магдалена (22. јул / 4. август)’ s.v. **благ**, који је исто потврђен и као *Блажена Марија* у Мачви и *Блаженица* у НП. Овамо спада и пословица српских насељеника у Угарској из XVIII в. *блáженї измицајуици (јакo їиї уїїекоша)* ‘beati subducentes (se)’ (Вук 1818), преузета од Ј. Мушкатиrowића (код њега гласи: *Блажени измицајуици јакo їиї убјегнуїї*). У питању је антиклерикална и антирелигиозна пословица, коју А. Шаулић (ЈФ 21/1955–1956/1–4: 247) описује као ‘пародија Блажених’. Ивић 1971: 300 узима ту синтагму као пример *ad hoc* скованих речи ефемерне природе у шали или игри. Фитоним за врсту ‘G. urbanum’ *блажéнак* m., потврђен од XVIII в. код З. Орфелина и Стулића (RJA), преведеница је ит. *benedetto* (Šulek 18) од лат. (*herba*) *benedicta* (> енгл. *St. Benedict's herb*).

J. J.

блаженство *блáженсѣво* n. ‘beatitudo’ (Вук; RJA), *блажéнсѣво* / *блажèнсѣво* / *блáженсѣво* ‘осећање највећег задовољства, стање потпуне среће’ Његош, Змај, Ћопић, ‘милост, доброта’, рлг. ‘рај’ М. Ћ. Милићевић, Ћ. Јакшић, рлг. ‘светост, светитељство’, цркв. ‘саставни део титуле црквеног поглавара’ (РСА), *блажéнсѣво* ‘блаженство’ Футог (РСГВ), *блáженсѣво* ‘стање највећег задовољства, среће; светитељство’ Никшић (Ђоковић I) ⇒ *неблажéнсѣво* / *неблажèнсѣво* ‘зла срећа; неспокојство’, *блажéнсѣва* / *блажèнсѣва* pl. цркв. ‘стихови који се певају на православној литургији пред читање благослова’, *блажèнсѣвен*, -а, -о adj. заст. ‘блажен’, *блáженсѣвоваїи*, -сѣвујем impf. ‘осећати блаженство, срећу’ (РСА). — Од XII в. српсл. **БЛАЖЕЊЕСТВО** ‘блаженство, срећа’: **кѣ вѣчномѣ прѣложи се блаженствоу** 1198. (MS 4; РКС; RJA), Хиландарски типик Св. Саве 1200. (RJA), XIII, XIV в. (LPS), од XVI в. *блаженсѣво* ‘благослов’ Н. Рањина, ‘осећање или стање највећег задовољства’ М. Марулић, М. Држић, Д. Рањина, И. Гундулић, Ј. Кавањин, Д. Обрадовић (RJA), 1784. (РССЈ ОС); XIV в. српсл. **БЛАЖЕЊЕСТВОВАТИ** ‘бити благонаклон’ (LPS); од XIV в. хрв.-цсл. **БЛАЖЕНСТВО** ‘срећа’ (RCJHR).

• Од стсл. **благѣньство** ‘блаженство, срећа’, уп. буг. *благѣнство* ‘id.’, цркв. ‘саставни део титуле црквеног поглавара’ (РБЕ; БЕР 1: 53 s.v. *благ*), рус.-цсл. *благѣньство* ‘beatitudo’ (Срезневский), *благѣнство* ‘милост’ XII в. (СРЯ), рус. *благѣнство* (Даль s.v. *благѣ*), укр. *благѣнство* (ЕСУМ 1: 203 s.v. *благѣ*), стблр. *благѣн(ь)ство* (ГСБМ), в. и Аникин 3: 234–235.

Деадјектив од **благѣнѣ** > **благѣн** (ESJS 64 s.v. *blagъ*; Цейтлин 1977: 145; ERNJ 1: 64), са суфиксом *-ьство (Vaillant 4: 404), калк према гр. μακαρίότης од μακάριος ‘благѣн, срећан’ (Аникин 1.c.). Изведени глагол *благѣнѣиваѣти* је од цсл. **благѣньствовати** ‘χρηστεύεσθαι’ (SJS; ESJS 1.c.; LPS), уп. буг. *благѣнствувам* ‘осећати блаженство’ (РБЕ), рус.-цсл. *благѣньствовати* (Срезневский), *благѣнствовати* ‘бити милосрдан’ 1220. (СРЯ).

J. J.

блажибожан *блѣжибѣжан*, -жна, -жно adj. ‘доброћудан и побожан’: Мирно и блажибожно чељаде Лика, ‘постан’: Послије овога блажибожног доручка [на Бадњи дан] сви Богу захвале (РСА).

• Императивна сложеница од **блажити** и **бог**.

Сложеница **благѣи-бог* ‘онај који угађа Богу’ са придевским суфиксом *-ьлѣ као у *йобѣжан*, *бѣбѣжан*. Оба значења те речи су потврђена у Плашком, у сев. делу Лике: прва потврда је *благѣибожан* ‘доброћудно и побожно чељаде у Плашком’ из збирке речи М. Косановић, коју затим Вл. Арсенијевић преписује за своју рукописну збирку, само са другачијим акцентом (*блѣжибожан*), док је друга потврда заснована на опису божјићних обичаја у Плашком Н. Беговића у књизи: *Живоѣи и обичаји Срба–Граничара*, Загреб, 1887: 88. Уп. још и сложеницу *благѣиѣиѣко* ‘онај који не пости кад треба’ јуж. Србија s.v. **блажити**.

J. J.

блажити *блѣжиѣиѣи*, *блѣжиѣиѣи* impf. ‘mitigo’ (Вук), tr. ‘умиривати, стишавати (некога)’ НПр Вук (РЈА; РСА), ‘тешити (некога)’, ‘умиривати, ублажавати (бол)’ (РСА), ‘ублажавати, смањивати’ ист.-бос. Ере (Реметић), ‘испуњавати блаженством; пријатно утицати’, ‘слабити дејство (нечему)’, ‘освежавати; расхлађивати’: снагу подневне врућине блажи влага, ‘загревати’ Тимок, ‘уживати, сладити се’ Сврљиг (РСА), ‘мрсити, јести мрсна јела’ ји. Србија (Вук 1818; Вук), (само у 3. л.) ‘имати благ укус’ Змај, ~ се ‘умиривати се, тешити се’, ‘постајати блажи, питомији, смиривати се; стишавати се, смањивати се’, ‘наслађивати се, уживати у чему, пријатно се осећати’, ‘мрсити’ (РСА), *блѣжиѣиѣи*, *блѣжиѣиѣи* ‘јести мрсна јела онда кад би ваљало постити’ Шум. (грађа РСА), ‘тешити, умиривати’ Итебеј, Вршац, ‘чинити да се смањи јачина, жестина (нечега)’ Футог, ‘пријати, смањивати (жеђ, глад, бол и сл.)’ ib.

(РСГВ), *блѣжии*, *блѣжим* ‘стишавати, смиривати’ бачки Буњевци (Reić/Vašlija), *блѣжии*, -им ‘id. (бол, мржњу, љутњу)’ ib. (Sekulić), *блѣжѣи*, -ѣм Стара ЦГ (Пешикан), *блѣжѣи се*, *блѣжѣм се* ‘бити блажен, бити повољан’ Загарач (Ћупићи), ‘id.; исплатити се’ Зета (Башановић-Чечовић), *блѣжи (се)* 3. sg. ‘блажити (се)’ Радимња (Томић II), *блѣжим* ‘мрсити’ Пирот (Живковић), Лесковац (Митровић), *блѣжи* 3. sg. Пирот (Златковић I), Лужница (Манић), ‘мрсити у посне дане’ црнотравска Кална (Богдановић III), Каменица код Ниша (Јовановић В.), Црна Трава (Стојановић), Црна Река (Марковић I), ~ (се) Лужница (Ћирић I), Тимок (Динић), ‘не оскудевати у мрсу; мрсити, не постити’ Пирот (Златковић), ~ се ‘прљати се нечим масним’, ‘узети мало неке хране само колико да се проба’ Тимок (Динић) ⇒ трпни придев у стајаћем споју: *блѣжено млеко* n. ‘јогурт’ Црна Трава (Стојановић), глаголска именица *блѣжѣње* ‘mitigatio’ (Вук), ‘erulatio, мршење’ (Вук 1818; Вук; RJA; PCA), *блѣжѣње* ‘употреба мрсних јела’ Лесковац (Митровић); са префиксима: *заблѣжѣи*, *заблѣжѣм* pf. ‘lenige, умирити, ублажити’ (Вук; RJA; PCA), ‘ослабити дејство (нечему)’: Ово се вино узостило, па га треба заблажит водом Трешњево, ‘почети мрсити, омрсити’ Врање, средњи Тимок (PCA), ‘усути у млеко павлаку или воду’ Прошћење (Вујичић), ‘учинити благим, питомим’ Ускоци (Станић), ‘учинити јело благим, укусним; добрим делом исправити грешку’ Никшић (Ђоковић I), *заблѣжим* ‘засладити се (чиме)’, ‘омрсити (након поста)’ Пирот (Живковић), Лесковац (Митровић), *заблѣжи* 3. sg. ‘засладити се (чиме)’, ‘засладити (нешто)’ Тимок (Динић), ‘омрсити (након поста)’ Каменица код Ниша (Јовановић В.), ‘замастити’ Тимок (Рајковић IV), ‘замастити јело (справити јело на масти)’ Црна Река (Марковић I), ~ (се) ‘засладити (се)’ Лужница (Ћирић I), Пирот (Златковић), ‘почети јести мрсну храну после поста’ Тимок (Динић), Црна Трава (Стојановић), Пирот (Златковић), ‘учинити масним; запржити; омрсити’, фиг. ‘окушати оно што душа жели’: Да најдем некоје помладо, да се и ја заблажим ib. (id.), ~ *млеко* ‘направити јогурт’ Црна Трава (Стојановић) ⇒ трпни придев *заблѣжен*, -а, -о adj. ‘замашћен, зачињен машћу’, ‘заслаћен’ Тимок (Рајковић IV), Лужница (Ћирић I); *заблѣшка* f. ‘слатка храна (после оброка)’ Пирот (Златковић); итератив *заблѣживаѣи*, -ѣжујѣм impf. ‘(нешто) слабити дејство (нечему), ублажавати’: Љуто је много ово млијеко, мора се заблаживат Трешњево (PCA), *заблѣживаѣи*, *заблѣживѣм* Лика (RJA), *заблѣживѣи*, -ѣжѣм Стара ЦГ (Пешикан), *заблѣжуе* 3. sg. ‘заслаћивати’, ‘замашћивати, зачињавати машћу’ Тимок (Рајковић IV), *заблѣжује* ‘заслаћивати’ Лужница (Ћирић II), ~ (се) ‘заслаћивати (се)’

Пирот (Златковић) ⇒ трпни придев *заблажуван*, -а, -о adj. ‘заслађиван’, ‘замашћиван, зачињаван машћу’, глаголска именица *заблажување* п. ‘разблаживање’ Тимок (Рајковић IV), ‘замашћивање јела’ Црна Река (Марковић II); *зблāжиии*, *зблāжѝм* pf. ‘ублажити; умирити, стишати (бол, страх и сл.); придати блажи израз, изглед нечему’ Шапчанин, Ђ. Јакшић, ‘умањити, олакшати’, ~ *се* ‘ублажити се, умањити се; стишати своју љутину и сл., умирити се, омекшати’ (РСА); *наблāжиии се*, *наблāжѝм се* ‘најести се’ околина Сиња (RJA; РСА), *наблажāваиии се*, -āжāвāм *се* impf. заст. ‘уживати у нечему, наслађивати се нечим’ Сарајлија; *облāжиии*, *облāжѝм* pf. ‘учинити благим, милостивим, ублажити, омекшати’ НП Вук, ~ (*се*) ‘омрсити (се)’ Књажевац, средњи Тимок, Ниш, Момина клисура, Врање, Заглавак (РСА; асс.?), *облāжим се* ‘окусити мрсну храну (у данима поста); почети јести мрсну храну (по завршетку поста)’ Пирот (Живковић), ‘омрсити се’ Лесковац (Митровић), Врање (Златановић I), Јабланица (Жугић), *облāжи* 3. sg. ‘омрсити; запрљати масном храном’, у изразу: ~ *ножaи* ‘бити усмрћен ножем’ Пирот (Златковић), ‘омастити, умастити’ Тимок (Динић), ~ (*се*) ‘први пут у сезони пробати неко воће, или после дужег времена слаткиш’, ‘омрсити се после или за време поста’, фиг. ‘омастити’: Вѝдим ја, ће му облāжиш секѝрче, кōлко се испизмѝл на тѝбе! Црна Трава (Стојановић), ~ *се* ‘први пут те године пробати неко воће’, ‘омрсити се после или за време поста’ Тимок (Динић), Пирот (Златковић), Црна Река (Марковић I), ‘после поста окусити мрсну храну’ Каменица код Ниша (Јовановић В.) ⇒ трпни придев *облāжен*, -а, -о adj. ‘омашћен’, ‘омршен’ Тимок (Рајковић IV); итератив *облажѝваиии се*, -āжѝвāм *се* impf. ‘омрсивати се’ Момина клисура (РСА), *облажуе* 3. sg. ‘омашћивати (грло)’ Тимок (Рајковић IV), ~ (*се*) ‘омрсивати се’, фиг. ‘повремено имати љубавне односе’ ib. (Динић) ⇒ трпни придев *облажуван*, -а, -о adj. ‘омашћиван’ ib., глаголска именица *облажување* п. ‘омашћивање (грла)’ ib. (Рајковић IV); *ѝоизблāжиии*, *ѝоизблāжѝм* pf. Бањани у ЦГ (Копривица); *ѝреблāжи* 3. sg. ‘сувише зашећерити’ Пирот (Златковић), Лужница (Ћирић II), ‘јести мрсну храну у току или на крају поста’, ~ *се* ‘појести неки пут мрсну храну’, итератив *ѝреблажуе (се)* impf. ‘понекад јести мрсну храну за време поста или када се не пости’, *ѝроблāжи* pf. ‘јести мрсну храну у току или на крају поста’ Тимок (Динић), ‘отпочети јести мрсну храну (прекинути пост)’ Црна Река (Марковић I), Каменица код Ниша (Јовановић В. I); *разблāжиии*, *разблāжѝм* ‘дусого; засладити’ (Вук 1818; Вук), ‘разводнити, разредити, ублажити јачину’: ~ *вино*, ~ *млеко*, ~ *боју* (Вук; RJA; РСМ), ‘ублажити,

омекшати', 'смирити, смекшати, утешити; разнежити', ~ *се* 'постати блажи, мекши', 'разонодити се, разведрити се, утешити се' (РМС), ~ (*се*) 'разредити, ублажити јачину', 'смирити, утешити' Поткозарје (Далмација), *разбл̂ажийи*, *разбл̂ажим* 'разредити, ублажити јачину' Војв. (РСГВ), Драгачево (Петровић/Капустина I), 'окрепити, освежити' Итебеј (РСГВ), 'орасположити' Драгачево (Петровић/Капустина I), *разбл̂ажий̄* (*се*), *разбл̂ажим* (*се*) 'разредити, ублажити јачину' бачки Буњевци (Peić/Bačlija; Sekulić), 'постати блажи, попустљивији' ib. (Sekulić), *разбл̂ажи* (*се*) 3. sg. 'разблажити (*се*)' Радимња (Томић II), *разбл̂ажи* 'разредити, ублажити јачину', 'расквасити уста' Лужница (Ћирић I), Каменица код Ниша (Јовановић В.), Црна Трава (Стојановић) ⇒ трпни придев *разбл̂ажен*, -а, -о adj. 'растворен' Плав и Гусиње (Reković), *разбл̂ажен*, -а, -о Лужница (Ћирић I), 'ублажен, разређен, разводњен' Каменица код Ниша (Јовановић В.), Црна Трава (Стојановић), прилог *разбл̂ажено* 'меко, благо, размажено', глаголска именица *разбл̂ажѣње* п. 'оно што разблажује, смирује, теши' (РМС); итератив *разбл̂аживаийи*, -бл̂ажујѣм impf. 'dulcoro' (Вук 1818; Вук; RJA; РМС), *разбл̂аживаийи*, -аживам / -ажуем 'чинити задовољним' Драгачево (Петровић/Капустина I), *разбл̂аживаий̄* (*се*), -аживам (*се*) бачки Буњевци (Peić/Bačlija), *разбл̂ажује* 3. sg. 'разводњавати, разређивати' Лужница (Ћирић I) ⇒ трпни придев *разбл̂ажуван*, -а, -о adj. 'разблаживан' Тимок (Рајковић IV), глаголска именица *разбл̂ажување* п. Лужница (Ћирић I), *разбл̂ажљив*, -а, -о adj. 'растворљив' (РМС); *разбл̂ажаваийи* (*се*), -ажавам (*се*) impf. iter. (RJA; РМС), *разбл̂ажава* (*се*) 3. sg. Радимња (Томић II); *убл̂ажийи*, *убл̂ажим* pf. 'mitigo' (Вук), 'учинити благим, ослабити оштрину, снагу чега' (РМС), 'смањити дејство чега' Драгачево (Петровић/Капустина I), 'умекшати, утишати' М. Ђ. Милићевић (RJA), 'смекшати, умилоствити', 'умирити, стишати; утолити, смирити', 'смањити (нпр. казну, кривицу)', intr. 'постати блажи, ослабити', ~ *се* 'смекшати се, стишати се' (РМС), *убл̂ажийи*, *убл̂ажим* 'учинити благим, питомијим, смирити, умирити' Ускоци (Станић), *убл̂ажий̄*, *убл̂ажим* 'учинити благим, подношљивијим', 'разредити' бачки Буњевци (Sekulić), *убл̂ажи* 3. sg. 'упрљати масноћом', 'учинити масним' Тимок (Динић), ~ (*се*) 'разредити (кисело млеко куваним млеком), разблажити (*се*)' Црна Трава (Стојановић), ~ *се* 'усладити се' Тимок (Динић), Пирот (Златковић VI), Лужница (Ћирић I), 'id., допасти се, свидети се' Црна Трава (Стојановић), Пирот (Златковић), фиг. 'попити алкохолно пиће више него што треба' Тимок (Динић), 'умастити се' Лужница (Ћирић I), 'запрљати се масноћом' Тимок (Динић)

⇒ трпни придев *убла́жен*, -а, -о adj. ‘умашћен’ ib. (Рајковић IV); итератив *ублаж́авати*, -а́жāvām impf. (РМС), ‘мирити, утишавати’ Ивековић, ‘благосиљати’ Доситеј (РЈА), ‘смиривати, умиривати’ Ускоци (Станић), *ублаж́ава* 3. sg. ‘ублажавати (в.)’, *ублаж́ајѐ* Радимња (Томић II), *ублаж́ивати*, -а́жујем (РЈА; РМС), *ублаж́ивати*, -а́жуем ‘смиривати, умиривати’ Ускоци (Станић), *ублаж́ује* 3. sg. ‘ублаживати’ Радимња (Томић II), *ублаж́уе (се)* ‘ублажавати’, ‘умашћивати (се)’ Тимок ⇒ трпни придев *ублаж́уван*, -а, -о adj. ‘ублажаван’, ‘умашћиван’ ib. (Рајковић IV); изведенице: *блажан*, *блаж́ак* m. ‘мрсни дан (време када се не пости)’ Црна Река (Марковић I), *бла́жило* n. ‘средство које ублажује (свраб, запаљење и сл.)’ (РСА), *блаж́ина* f. ‘мрс, масноћа уопште’ Лужница (Ћирић I), *бла́жићњаџи*, -а́кa m. pl. ‘месојеђе’ Тимок (РСА), *блаж́ичњаџи* ‘дани од Божића до Богојављења када се може јести мрсна храна сваког дана, па и средом и петком’ ib. (Динић), *убла́жилац*, -иоца ‘онај који ублажава, ослабљује (нешто)’, *убла́жујући* adv. ‘на начин који ублажује’ (РМС); *облаж* m. ‘мрс’ Бела Паланка (Белић 353; РЈА), Пирот (Живковић), Тимок (Рајковић IV), *обла́жа* f.: Облажа је све што се добије од заклане свиње преко поста за благодан, т. ј. и маст, и сланина, и пастрма и кавурма Заглавак и Књажевац; Лесковачка Морава, Јаковљево, Власотинце (РСА; асс.?), *обла́жа* ‘мрс, масноћа’, ‘мала количина хране недовољна ни за пробу, којом се не може ни омрсити’, ‘узбудљиво задовољство’: Љубав е сиротињска *облажа* Тимок (Динић), ‘мрс, масна храна’, ‘кушање (и једење) масне хране животињског порекла’ Пирот (Златковић), ‘полни однос, чин’ ib. (id. II), у изразу: *сирой́инска* ~ вулг. ib. ⇒ *облаж́ица* hур. ‘масна храна; мрс’, ‘полни однос’ ib. (Златковић), *облаж́ина* ‘маст, масноћа, мрс’ Г. Требешине, врањско Поморавље (РСА), *облаж́ина* ‘масноћа’ НПр Врање (Златановић I), ‘id., мрсна храна, мрс’ Тимок ⇒ *облаж́инка* dem. и hур. ib. (Рајковић IV), *обла́жина (т́рава)* бот. ‘врста траве која појачава млечност оваца’ Пирот (Златковић), *йр́еблажа* ‘повремено једење мрсне хране’ Тимок (Динић); сложенице: *бла́жйеџко* m. ‘онај који не пости кад треба, па ни петком’ Пирот (РСА; асс.?), *Бла́жйи́р* ЛИ Чачак (id.), *Блаж́имир* ib., Глумач код Пожеге, Нова Варош, Студеница и Стари Влах, Нови Пазар, Зајечар, Ниш, Автовац код Гацка (Грковић М. 1977: 37); такође *облаж́ајти се*, -ам се pf. само у примеру: Ја вечерам, не облажа ми се НП Пирот (РЈА), *овлаж́ијти*, -йм ‘омастити’: Кад је сланога, маши се увик комад сланине с месон, да га овлажи Пољица у Далм.; *обла́зијти се*, *обла́зйи се* ‘омрсити се’: Све посте посте најуредније и не ће сељак за живу главу, да се облази (омрси) у посте Заплање (РСА); чак.

блѡжійи, блѡжин impf. ‘блажити’ Драчевица, ‘умирити’ Брусје (ČDL). — Од XIII в. српсл. **блажити** ‘чинити кога блаженим на небу’ (PKC; RJA), *съ аньгелы фавны сытворюу вы, и блажоу вы въ вѣкы* Доментијан (RJA), *въ сиѣхъ всѣхъ блажоу и славою Савоу* 1330. (MS 91), ‘хвалити’ (LPS), XIV, XVI в. (RJA); од XIII в. **оублажити** ‘beatum censere’ Теодосије (PKC), ‘учинити кога блаженим’ 1330. (MS 91; PKC; RJA), *ублажійи* Бела, Стулић, ‘учинити коме добро’ Бела (RJA); од XIII в. српсл. **оублажати** ‘beatum censere’: *блаже оублажаю твою непѣмѣннуу любовь* Теодосије (PKC; LPS), *ублажсаи* ‘проглашивати блаженим’ Стулић (RJA); стерп. **Блажимидь** ЛИ (Пом. 44); од XIV в. хрв.-цсл. **блажити** ‘звати блаженим, благословити, величати, хвалити’ (RCJHR).

• Од псл. **bolžiti, bolžq*, уп. стсл. **блажити** ‘хвалити, величати’, мак. *блажи* ‘бити слатког укуса’, разг. ‘засладити се’, прен. ‘правити да нешто буде слатко, смањити љутину’, дијал. ‘мрсити’, буг. *блажѐ (се)* ‘мрсити у време поста’, дијал. *блажѐ* ‘давати мрсну храну’, ‘имати пријатан, сладак укус (о храни)’ Банско, слн. *blážiti* ‘умиривати, олакшавати; оплемењивати; чинити срећним’, стслч. *blažiti* ‘славити, величати’, слч. *blažiti* ‘чинити некога срећним, блаженим’, стчеш. *blažiti* ‘beare, beatum praedicare’ XIV в., чеш. *blážiti* ‘изазивати благостање, радост’, заст. ~ *se* ‘радовати се’, стполь. *bložyc* ‘хвалити, величати’ XV–XVI в., рус.-цсл. *блажити* ‘хвалити, славити, уздизати’ XIII в., ‘показивати милосрђе’ XI в. (Срезневский; СРЯ), рус. *блажить* ‘величати, уздизати’ (Даль s.v. *блажь*), стблр. *блажити* ‘хвалити, славити; показивати милосрђе’ (SP 1: 314–315; ЭССЯ 2: 184–185; Bezlaj 1: 25–26).

Псл. глагол изведен је од придева **bolgъ(jь)* > **благ** суфиксом **-iti*. Потврде у с.-х. и у слов. језицима су добрим делом књижевне, од стсл. **блажити** < псл. **bolžiti* ‘назвати срећним, блаженим’ (в. **блажен**), преведенице гр. μακάριζειν ‘id.’, уп. еквивалент у лат. *beatum dicere* (Molnár 1985: 94–95; Аникин 3: 235 s.v. *блажить* П). Народне потврде за префигирани облик *разблажійи* ‘разредити; расквасити’ изводе се од псл. глагола **orz-volžiti*, уп. мак. *разблажи (се)* pf. ‘разредити (се)’ (ТРМЈ), буг. *разблажиѣ, -иѣ* ‘наквасити, намочити’ (Геров), *рѣзблѣжѣ си* ‘овлажити себи (уста водом, воћем), оквасити (грло)’ Војнјагово (БД 8: 164), за разлику од слн. *razblážiti* ‘постати блажен, срећан’, који је од цсл. глагола **разблажити** ‘benefacere’ (LPS). У ЭССЯ 32: 256–257 реконструисан је псл. глагол **orz-bolžiti (se)* ‘разводнити’, за који се претпоставља веза са **volg-*, поред регуларног **orzvolžiti (se)* (id. 35: 186). Свакако је посреди укрштање основе **bolg-* са **volg-* > **влага** путем декомпозиције у **obvolžiti* ‘овлажити’ > *o-bolžiti*, одатле *о-блажійи* (ПЕРСЈ 1 s.vv. *блѣжен, влѣга*), уп. *облажійи* у примеру: Две котарнице грождѣ би стрпали у бисаге да тамо болесницима даду: „Уста

да облаже и душу да поврате“ Косово (РСА) и у значењу ‘мрсити’ ји. Србија, *овлажити* ‘омастити’ Пољица у Далм., *влажни дни* ‘блажни дани, дани када се мрси’ Нишава (РСА) s.v. **блажан** ‘мрсан’ и рус. дијал. *оволожити* pf. ‘прекрити машћу, масноћом’ (ЭССЯ 31: 90–91 s.v. **obvolžiti* (se)), *разволожити* ‘разблажити, обилно прекрити маслацем’ (id. 35: 186 s.v. **orzvolžiti* (se)). Ареално се поклапају *блажити* ‘мрсити’, **благ** ‘мрсан’ и **благодан** ‘дан када се мрси’ (све ји. Србија). Skok 1: 167 s.v. *blâg* (а тако и Јанковић 2014: 171–172) тумачи глагол *блажити* ‘carnes edere, уживати рајско добро’ од придева *благ* ‘кад се може месо јести’, од којег су исто изведени придев на *-ьпъ **блажан** ‘мрсан’ и именица *облаж* ‘штогод мрсно, масло’, као поствербал од *облажаи* се. Пошто глагол **блажаи* није потврђен, Т. Маретић сматра да је *облажаи* се сигурно у вези с именицом *облаж*, која је потврђена само код Белића, у тимочко-лужничком дијалекту, и тумачи се као *о-блаж* < *блажен* (? *блажан*), *блажити* и *благоваи* (RJA 8: 381 s.vv. *oblažati se, oblaž*). Облици *облажуе* се 3. sg. impf. ‘повремено имати љубавне односе’ Тимок и *облаж(и)а* f. ‘полни однос’ Пирот, могли би се извести или директно од *облаживаи* се ‘омрсивати се’, с обзиром на то да се у народу, посебно у данима поста, тим речима истицало искушење којим би се прекршио пост мрсном храном и полным чином; друга могућност јесте од *об-лежаи* < **oblěgati*; такође, уп. са дијал. *облазни* ‘приволети на полни однос (девојку, туђу жену)’ s.v. **блазнити** ‘наводити на грех’, поред ‘миловати; ласкати’. Потврда из околине Сиња за глагол *наблажити* се ‘најести се’ могла би бити наслоњена на *наблагдоваи* се pf. ‘id.’ Херц. s.v. **благовати**. За горенаведен фитоним *облажина* (*йравѧ*) ‘врста траве која појачава млечност оваца’, уп. из истог извора *обложина йравѧ* ‘разноврсна трава са парлога’ и *обложина* f. ‘парлог’: Трава од обложину је блага и дава љубаво млеко < *облог* m. ‘id.’ Пирот (Златковић). Nomina agentis *блажитиелъ*, потврђен само у префигираном облику са *йо-* и *у-* код Стулића (RJA), има паралелу у цсл. **блажителъ** ‘beans, добротинитељ’ (LPS). У основи префигираног глагола *облазити* се pf. ‘омрсити се’ могао би лежати заст. облик плурала *блazi* s.v. **благ**, уп. *зблazitи* се ‘постати блажи, ублажити се’ у једној потврди из 1861. (RJA) и *благдѧ* m., *блazitана* pl. (s.v. **благодан**). Није, међутим, искључено да је посреди укрштање са *облазити* ‘кушати’, секундарним итеративом од *облазнуи*, в. **лазнути**. Сложена имена са **bolži-* су стара, вероватно још претхришћанска, уп. поред *Блажимир* стсрп. **Блажоџи** < **Блажи-уј* > *Блажуј* (Лома 2013: 31; за други члан в. **ујак**), стчеш. *Blažislav, Blažibor* (Svoboda 1964: 69). ЛИ *Блаж* може бити хипокористик одатле типа стсрп. **Хваль**, -ла, **Хвал** од *Хвали-мир, Хвали-слав* (у истом, Крушевском поменику, где је први пут посведочено име *Блажимир*, било је двапут уписано и **Блажъ**) али се у западним крајевима тај лик своди на хагионим *Блаж* ‘Св. Власије’ (Вук) < лат. *Blasius* < гр. Βλάσιος (в. **Власије**); хипокористична образовања као *Блажа* m. (РСА), f. Ускоци (Станић), *Блажа* m. Славонска Пожега (Sekereš VII), *Блажо* (РСА), Ускоци (Станић; уп. тамо *блѧжо* ‘драг мушкарац, девер’), *Блажо*, *Блажѧ* Загарач (Ћупићи), *Блажѧ*

Спич (Поповић/Петровић), *Блашко* (Вук 1818; Вук), бачки Буњевци (Sekulić), *Блашко* / *Блашко* (РСА), *Блашко* Врање (Златановић I); *Блаж* ЛИ (Вук), бачки Буњевци (Sekulić) могу се изводити од оба та предлошка и од **Благоје**.

J. J.

блаза *bláza* f. ‘змија која по народном веровању чува благо’: Она им све по истини казала, а то не ваља никому приповиједати кад ти се јави блаза (овако зову и у Брсечинама, код Дубровника, змију, што је на благу) Чајкановић, Нама је вечерас (у очи Ивана дне) ... поћи да иштемо блазу, те да вадимо благо Вулетић Дубр.; *blázna* ‘змија која живи у кући, змија покућарка’: Ако ти се змија у кућу увуче не ваља је убити ... Овакву змију зову ‘блазна’ Грђић-Бјелокосић (РСА).

• Подложно различитим тумачењима.

Загонетни термин из фолклорне и(ли) митолошке лексике чија етимологија још увек није са сигурношћу утврђена. Постоји макар пет могућности; в. Белетич 2007. Прва могућност је да се с.-х. *блаз(н)а* пореди са укр. дијал. *бóлоз* ‘змија’ и да се на темељу тог поређења реконструише псл. **bolzъ* ‘id.’. Тако нпр. SP 1: 314. Према SP I.с. псл. **bolzъ* би пореклом било од *о*-пуноће пие. корена **b^helǵ^h-* ‘отицати’ (LIV 73); уп. нпр. пие. **b^helǵ^h-e-* ‘id.’ > стengl. *belgan* ‘id.’, **b^holǵ^h-in-e_h₂-* ‘оток’ > с.-х. **блазина** ‘јастук’. Но, укр. дијал. *бóлоз* изолован је облик и, могуће, секундаран у односу на укр. *пóлоз* ‘змија’, од псл. **polzъ* ‘id.’ (Derksen 412); уп. рус. *пóлоз* ‘id.’, чеш., слч. *plaz* ‘гмизавац’. Псл. **polzъ* је поствербал изведен од псл. **pъlzati* (одакле је с.-х. **пузати**) као што је нпр. и лат. *serpēns* ‘змија’ изведено од *serpō* ‘пузати’. Даља етимологија псл. **polzъ* и **pъlzati* није извесна. Друга је могућност да је с.-х. *блаз(н)а* изведена од с.-х. *блазиити* ‘милети’, али чињеница да се тај глагол у овом значењу налази само на једном месту (у песмама С. Пандуровића) ту могућност не чини врло вероватном. Трећа могућност је да је с.-х. *блаз(н)а* метафора – то јест, макар у значењу ‘змија која чува благо’ – изведена од с.-х. **блазан**² ‘авет, утвара’ и дијал. *блаза* (s.v. **блазити**), од псл. **blazнь* ‘заблуда’ (ЭССЯ 2: 105); уп. стсл. **блазнь** и струс. *блазнь* ‘обмана’. Псл. **blazнь* могло би се помоћу Винтеровог закона извести од *о*-пуноће пие. корена **b^hleǵ-* ‘сијати’ (LIV 86); уп. нпр. пие. **b^hleǵ-* > гр. φλέγω ‘горети’ и пие. **b^hlog-* ‘сјај’ > гр. φλόξ ‘пламен’. Но, није извесно да је ‘змија која чува благо’ изворно значење с.-х. *блаз(н)а*; оно се могло развити и накнадно, услед паретимолошке везе између *блаз(н)а* ‘змија која живи у кући’ и **благо**¹. Изворно значење је, према томе, могло бити и ‘змија која живи у кући’. У вези с тим, четврта је могућност да је с.-х. *блаз(н)а* изведена од с.-х. **блазнити** ‘мазити’ (у смислу ‘чинити питомим, припитомити’). Тако нпр. Hirtz 1930: 245. С.-х. *блазнийи* је изведено од псл. **blazнь* ‘заблуда’ (в. горе) тако што ‘заблуда’ → ‘блудети’ одакле онда ‘мазити’, ‘припитомити’ и сл. Неизвесно је која је етимологија тачна. Уосталом, постоји још једна могућност. С.-х. *блаз(н)а* могло би наине бити и декомпоновани облик, од с.-х. *об-* и *илазиити*, који је

подељен као *о-б(ѿ)лаз- уместо као *об-(ѿ)лаз-; уп. од истог глагола и с.-х. *ѿлаза* ‘змија’. Ако је тако, облик *блаза* би био неизведен а облик *блазна* изведен помоћу суфикса *-ьп- > -н-. Изворно значење било би просто ‘змија’ док би се значења ‘змија која живи у кући’ и ‘змија која чува благо’ од оног изворног развила накнадно. Са паретимолошким утицајем с.-х. **благо**¹ на *блаза* ‘змија која чува благо’ ваља у сваком случају рачунати, па тако и у сваком следећем покушају етимологисања ове загонетне речи.

А. Ш.

блазан¹ *блáзан*, -зна, -зно adj. заст. ‘наиван, глуп’: Претворством, лажны потокомъ суза | Блазне привлачишь себи Стерија (РСА), ‘умиљат, ласкав; зао, пакостан; злонамеран’ (Поповић Ђ. II; РСА), *блазан* (Parčić II), *нѣблáзан*, -зна, -зно заст. ‘који није зао, незлобан, добар’: Совесть неблазна и животъ безъ сквернѣй | Штитъ му є верный Стерија, *блáзнѣсѣи*, -носѣи f. ‘глупост, будалаштина’ (РСА), *блазносѣи* ‘ласкање’ (Parčić II); кајк. *блазен* adj. ‘хулан, светогрдан; простачки, псовачки’, *блазносѣи* f. ‘хуљење, псовање’ (РНККЈ). — Од XIV в. српсл. **БЛАЗНЬНЬ** ‘богохулан’: **всѣгда -зна** Грачанички пролог-минеј (LPS s.v. **БЛАЗНЬНЬ**), од XVI в. *блазносѣи* ‘мажење’ Ш. Будинић, ‘превелика угодност’ Бела, ‘ласкање, умиљавање’ Бела, Микаља, ‘ласкање; саблазан’ Волтић, Стулић (РЈА), Белостенец, ‘саблазан, навођење на зло; лудост; бедастоћа’ Белостенец, Хабделић, ‘хуљење, псовање’ Белостенец, Хабделић, Јамбрешић, од XVII в. *блазен* ‘хулан, светогрдан; простачки, псовачки’ Хабделић (РНККЈ), *блазно* ‘удворички’ Микаља, Бела, Стулић (РЈА s.v. 1. *blázan*), ‘на увредљив начин, саблажњиво’ Хабделић (РНККЈ), од XVIII в. *блазан* ‘ласкав, удворички’ Бела, Волтић, Стулић (РЈА l.c.).

• Од псл. **blaznъ*(jъ), уп. слн. *blázen* ‘луд, душевно поремећен’, глуж. *blazny* ‘id.; плитак, прост’, длуж. *blazny* ‘луд, глуп’, струс., рус.-цсл. *блазныи* ‘несигуран, непоуздан’, рус. дијал. *блáзный* ‘ћудљив, настран’ (SP 1: 255 s.v. *blaznъ* 2; ЭССЯ 2: 105–107 s.v. **blaznъ*(jъ) / **blazna* / **blazno* / **blaznъ*).

Уп. и стчеш. *bláznost* ‘глупост’, рус. дијал. *блазно* ‘ружно, гадно’ (SP, ЭССЯ l.cc.). Псл. **blazn-* нема општеприхваћену етимологију, в. **блазан**², **блазити**, **блазнити**. Псл. придев обично се тумачи као изведеница од основе **blaz-* помоћу суфикса *-н- (SP, ЭССЯ l.cc.), за суфикс уп. псл. **blesnъ* (SP l.c.), в. **блесан**. Према Скоку, с.-х. *блáзан* је настао хапологијом од **blaznъnъ* (Skok 1: 170 s.v. *blázan*). ЭССЯ 2: 107 реконструира придев **blaznъnъ*(jъ) на основу стсл. **БЛАЗНЬНЬ** ‘погрешив, колебаљив, који је у заблуди; лажан, богохулан’, српсл. **БЛАЗНЬНЬ** ‘богохулан’: **еже бистъ многимъ блазаннѣ** XVI в. (РКС 3: 556), с.-х. *блазнен* ‘глуп’ Стулић (РЈА напоменом да је потврда непоуздана), рус.-цсл.

блазньныи ‘погрешан, неправи́лан’, уп. и хрв.-цсл. **БЛАЗНЬНЬ** ‘лажан, варљив’ (RCJHR). У том случају придев би био изведен од именице **blazn-*, в. **блазан**², помоћу суфикса **-ьп-*. С.-х. придев *блазан*, слабо посведочен у савременом језику, у неким би значењима, нпр. ‘глуп’, уп. кајк. поименичено *блазен* ‘будала, глупан’ s.v. **блазан**², могао бити псл. континуанта, а у неким је под цсл. утицајем. Значења Стеријиних потврда пре *блѣзан* ‘колебљив, погрешив’, уколико ту није посредни именица *блазна* f. ‘искушење, саблазан’ (в. Љ. Тумарић, ППЈ 39/2008: 82 s.v. **БЛАЗНА**), *нѣблѣзан* ‘чист, непорочан’ (id. 95 s.v. **НЕБЛАЗНЬНЬ**), и у том случају из цсл. или рус. у ком је славенизам, уп. српсл. **НЕБЛАЗНЬНЬ** adj. ‘непорочан’ (LPS s.v. **НЕБЛАЗНЬНЬ**), рус.-цсл. *неблазнен(н)ый*, (*неблазньныи*), *неблазньный* ‘id., чист; постојан; прав, поуздан; истинит, прави’ (СРЯ), рус. *неблазньный*, *неблазненный* ‘непорочан, далек од саблазни’ (СРЯ XVIII в.). Овамо можда и *Блѣзнава* f. село у Србији у Крагујевачком округу (РЈА) ако је преобличено, као *Трнова* < *Трнова*, од **Блазнава*, где би у основи био надимак **Блазън* ‘глуп, луд’ (Лома 2014: 561). М. Пижурица указује на могућност укрштања *блазан* ‘наиван, глуп’ и *плазити*, в. *ѿлѣзина* ‘аветуласти љигавац, слабић’ Ровца (Пижурица, М.), за однос б- : ѿ- в. **бљушт**¹, **бљувати**.

М. В.

блазан² *блѣзан*, -зна m. заст. ‘саблазан, оно што наводи на зло’ Доситеј (РСА); *блѣзан*, -зни f. заст. Доситеј (РЈА; РСА), Стерија (РСА), *блазан*, -зни ‘утвара, привиђење; саблазан’ (Parčić II); *блѣзна* ‘особа која се улагује, ласка’ Св. Ћоровић, ‘сулуда особа’ Лика, ‘утвара, авет’ Невесињски (РСА), *блазна* ‘ласкање, мамљење’ (Parčić II). — Од XIII в. српсл. **БЛАЗНЬ** m. ‘scandalum’ Иловичка крмчија, 1262. (s.v. **БЛАЗНЬ**); од XIV в. **БЛАЗНЬ** f.: *пѣѣстани отъ блазни тоѣ* Грачанички пролог-минеј (LPS), од XVII в. *блазан* f. ‘саблазан; оно што наводи на зло’ (РЈА), *блазен* adj. у именичкој служби ‘будала, глупан’ Белостенец, f. ‘хуљење, псовање’ (РНKKJ), XVIII в. *блазн* ‘саблазан’, *блазна* ‘оно наводи на зло; ласкање’ (РЈА), од XIII–XIV в. хрв.-цсл. **БЛАЗ’НЬ**, -а m. / **БЛАЗ’НЬ**, -и f. ‘заблуда; искушење, саблазан; привиђење, утвара’ (RCJHR).

• Од псл. **blaznъ*, -а m., **blaznъ*, -i f., (?) **blazna* f., уп. стсл. **БЛАЗНЬ** m. ‘искушење, саблазан; грешка, заблуда, грех’, цсл. **БЛАЗНЬ** f. ‘варка, привиђење’, стсл. **БЛАЗНА** ‘заблуда, погрешка’, слн. *blāzen*, -zna m. ‘лудак’, ‘светогрђе, преступ’, *blāzen*, -zni f., слч. *blāzon*, -zna m. ‘лудак, бесомучник; глупак’, дијал. *blazen*, -zna, стчеш. *bláz(e)n*, -zna ‘глупак’, чеш. *blāzen*, -zna ‘id.; лудак’, заст. ‘лакрдияш, шаљивчина’, дијал. *blazny* pl. ‘шале’, глуж. *blazn* ‘идиот, глупак; шаљивчина, лакрдияш’, длуж. *blaz(a)n*, -zna ‘идиот, (надмен, уображен) глупак’, стполь. *blazen* ‘лудак, умни болесник’ (*blazno* XV–XVI в.), поль. *blazen*, -zna ‘комедијаш,

лакрдияш; глупак, предмет исмевања’, дијал. *blāznu* pl. ‘глупости; ругање, шале, лакрдије’, рус.-цсл. *блазнъ* ‘превара, обмањивање’, ‘искушење’, *блазнъ* f. ‘id.’; грешка, заблуда, лажна представа’, *блазна* ‘искушење, саблазан’, рус. дијал. *блāзен* m. ‘детенце; глупан, будала; враголан’, *блазнъ* f. ‘халуцинација, привиђење’, *блазнá* ‘привиђење’, стукр. *блазень* m. ‘глупак’, *блазнъ* f. ‘грешка, заблуда’, укр. дијал. *блāзен*, -зна m. ‘глупак; балавац’, блр. *блāзан* / *блāзен*, -зна ‘id.’; комедијаш, шаљивчина’ (Skok 1: 170–171; SP 1: 254 s.v. *blaznъ* 1, 255 s.v. *blaznъ*; ЭССЯ 2: 105–107 s.v. **blaznъ*(jъ) / **blazna* / **blazno* / **blaznъ*).

Псл. **blazn-* нема општеприхваћену етимологију. Отуда се и творбена структура чланова ове етимолошке породице као и њихове узајамне творбене везе различито тумаче. Творбено, посреди може бити **blazn-* или **bla-zn-*. Преовлађује претпоставка о вези са лет. *blāzma* ‘блесак, (од)сјај, одраз, руменило светлости или ватре’, заст. *blāzt* ‘сијати, светлукати’, од пие. **b^hlāg-*, сродним с лат. *flagrāre* ‘горети, пламтети, сијати’ (SP 1: 254), уп. пие. **b^hleg-* / **b^hlēg-* ‘светлети, сијати’ (LIV 86–87 s.v. **b^hleg-* / **b^hlēg-*). Лет. *ā* изводило би се из *ā* < пие. **ō* дужењем према Винтеровом закону као у лет. *brāzt* ‘беснети’ поред лит. *brōžti* < пие. **b^hrog-* (уп. Derksen 2015: 102 s.v. *brožti*). Према Сноју, творбено можда првобитни партицип **b^hlāg-nó-* неког глагола из ког се развило рус. дијал. *блāзитъ* ‘имати приказе’, в. **блазити** (Bezlej 3: 282 s.v. *sōblazen*; Snoj 75 s.v. *blāzen*). Као изворно значење Фасмер 1: 172 s.v. *блāзень* реконструује ‘блудни огањ’, уп. рус. дијал. *блāзитъ* ‘привиђати се’, *блāзнитъ* / *блазнитъ* ‘назирати се’, *блазнá* ‘привиђење’ (SP l.c.). Претпоставља се семантички развој ‘блудни огањ’ → ‘завођење с пута’ → ‘искушење, саблазан’ (ESJS 66 s.v. *blaznъ*) и ‘глупак’ (Rejzek 81 s.v. *blāzen*). Слично Sadnik/Aitzetmüller 335 § 264: ‘блудни огањ’ → ‘грешити, мамити, наводити, саблазнити’ и ‘приказа, утвара’ → ‘бунцати, бити луд, шалити се, лакрдијати’ уз напомену да јсл. језици указују на значење ‘ласкајући мамити’ као изворно. Према ЭССЯ 2: 106, претпоставка о изворном значењу ‘блудни огањ’ сувише је произволна као основа за сродство с лет. речима. Аникин 3: 238 s.v. *блāзитъ* сматра да карика ‘блудни огањ’ није обавезна, ако се пође од могућег бсл. **blāz-* ‘(од)блесак, светлуцање’ → псл. ‘привиђење, приказа’, при чему слов. значење повезује с идејом варљивог вида, за развој значења уп. нем. *scheinen* ‘сијати; чинити се’, *Schein* ‘светлост, сијање; привид, илузија’, стengl. *scinn* ‘привиђење, приказа’, рус. *сиять* ‘сијати’, буг. *сянка* ‘сена, привиђење’. За сему ‘видети’ у тох. и герм. континуантама пие. **b^hleg-* / **b^hlēg-* в. LIV l.c. Лошији вид полазиште је семантичког развоја значењски блиске породице **блуд**, **блудети**, **блудити (се)**¹, **блудити (се)**². Према ESJS l.c., семантички најстарији слој је ‘обмана, варка, привиђење’, новији је хришћанско ‘искушење, саблазан’ и световно, готово општесловенско ‘глупак, лудак’, одатле и ‘шаљивција’, ‘балавац; детенце’. Детаљније о семантичком развоју псл. **blazn-* у светлу ове етимологије в. Sz. Pogwizd, *Studia Russologica*

12/2019: 31–35. Као облик сродан лет. *blāzt* помиње се и лет. *blāzt*, *-žu* ‘брбљати глупости’ (SP l.c. уз ограду; М. Сној у Bezlaј l.c.), такође и *blāzt* (Snoj l.c.). На основу претпостављене везе с лет. *blāzt* ‘брбљати глупости’, ERHJ 1: 64 изводи псл. **blazn-* од ономатопејског корена **bla-* помоћу суфикса **-znъ*, који је у *бојазан*, са развојем значења ‘несувисао говор’ → ‘лудост’. Псл. **blazn-* се још изводи од пие. **b^hlāġ-* (<**b^hleh₂ġ-*) ‘ударати’, одакле и лат. *flagrum* ‘бич’, *flāgitium* ‘срамота’, стисл. *blekkja* ‘ударати’, као пасивни партицип претерита ‘ударен’ → ‘поремећен, луд’ (БЕР 1: 53–54 s.v. *blāznya*) или придев на **-n-* (ЭССЯ l.c.; Gluhak 536 s.v. *sāblāzan*; Orel RED 1: 115–116 s.v. *blāzenъ*; Boryś 31 s.v. *blazen*). Уп. LIV 87 s.v. *?*b^hleh₂g-* ‘ударати’ са упитном реконструкцијом. За замерке на плану семантике и(ли) творбе в. Skok 1: 171; ESJS l.c. Berneker 1: 59 s.v. *blaznъ* разматра могућност да је **blaznъ* изворно ‘надутост, (лажни) понос, глупост’ < **b^hlōs-no-* (<**b^hloh₂s-no-*) < пие. **b^hlē-* / *b^hlā-* ‘дувати’ (в. ESJS l.c.), са **z* < **s* према Цупицином закону, уп. гот. *uf-blēsan* ‘надувати’, лат. *flāre* ‘дувати’, што прихвата Schuster-Šewc 35 s.v. *blazn*. Уп. LIV 87 s.v. **b^hleh₁-* ‘завијати’ → ‘дувати’ и ‘**блејати**’, где се наводе лат. *flāre* и гот. *-blēsan*, са дезидеративним или, према Kroonen 68 s.v. **blēsan-*, аорисним суфиксом **-s-*. За фонетске и семантичке тешкоће в. Фасмер, Sadnik/Aitzetmüller l.c. Остала тумачења претпостављају везу с рус. *благóй* ‘зао, тврдоглав’ (в. SP l.c.), с псл. **lobъzati* ‘љубити’, с лат. *fallere* ‘обмањивати’ (ESJS l.c.) или извођење од псл. **blęsti* > **блести* суфиксом **-zn-* са спорном деназализацијом (Skok 1: 170–171; ЭССЯ l.c.). Интерпретација творбене везе **lobъzati* и **blaz-* заснива се на елементу *l-* који је у првом облику префигиран, а у другом инфигиран (ЭССЯ 2: 106–107). Облик **blaz-* би се, међутим, могао извести из префигираног **(ob-)lobъz-* / **(ob-)labъz-* путем декомпозиције и дисимилације, а уочљива је и семантичка компатибилност међу њима. Што се тиче творбених веза, поставља се питање да ли су разматране именице деадјективи или обрнуто. За псл. **blaznъ* и **blazna* обично се претпоставља да су првобитно поименичени придев **blaznъ(jъ)* (SP l.c.; ЭССЯ 2: 106), док се облик **blaznъ* тумачи као апстрактна именица према придеву **blaznъ(jъ)* и глаголу **blazniti* (SP 1: 255), в. **блазан**¹, **блазнити**. Према Скоку, с.-х. *блазна* могло је настати преласком апстрактура деклинације *i* у деклинацију *a* (Skok 1: 170). Нека значења, нпр. ‘искушење, завођење, саблазан’, постала су можда секундарним наслањањем на глагол **blazniti* (SP 1: 254). Bańkowski 1: 60 s.v. *blazen* пак сматра да су стсл. **БЛАЗНЪ**, **БЛАЗНЬ**, **БЛАЗНА** ‘обмана, заблуда, искушење итд.’ *nomina actionis* глагола **БЛАЗНИТИ** ‘обмањивати’ (уп. и Vaillant 4: 581 § 1073). С.-х. *блазан* m./f. ‘саблазан’ највероватније из цсл. (id. 194 § 789) попут рус. *блазн* m. / *блазнъ* f. ‘id., саблажњиве речи, поступци’ (id. ib.; Аникин 3: 238 s.v. *блазн*), рум. заст. *blāznă* ‘заблуда, завођење’ (ESJS l.c.).

М. В.

блазе *blāze* interj. ‘благо!’ за исказивање да је неко срећан, да се нешто може сматрати срећним: Јана ли му по тихом говори: | ‘Блазе тебе Јанко

добар јунак! НП, Блазе вам, ви златне њиве, мрке шуме, зелен-горе! Назор, Блазе си га њему, утече и спаси се! Курелац (РСА), *блазе*: Блазе си ти га, уживаш Врање (Златановић И), *блазе* ib. (Симоновић Б.); *блָзи*: Блази га њему, блази га њој – благо њему Прим., Косово (РСА); чак. *блָзи*: Блָзи мајки, ка га је родила НП Истра (РЈА), *блָзе*: блָзе манё Водице (Skok 1: 167). — Од XIV в. српсл. **влязѣ** (LPS); *блази*: blazi meni Менчетић (РЈА).

• Од псл. **bolzě* adv., уп. цсл. **влязѣ**, мак. *блазе* interj., буг. *блазе*, слн. *blázer*, чеш. *blaze* adv., рус.-цсл. *блязѣ*, рус. дијал. *бóлозе* све ‘благо’ (Skok 1: 166–168; SP 1: 305; ЭССЯ 2: 183).

Наслеђена реч на нашем терену, чакавско-источносрпска изоглоса. Псл. **bolzě* пореклом је окамењени локатив сингулара тематског придева **bolgъ* (> **благ**) који се временом окаменио у прилошкој функцији одакле је у многим јсл. језицима онда прешао у узвик; уп. нпр. српсл. **влизѣ** adv. < псл. **blizě* loc. sg., од **blizъ* (> **близ**¹). Даље в. **благо**².

А. Ш.

блазина *блָзина* f., *блָзинā* gen. pl. ‘перина’ Хрв. (Вук), ‘id., покривач од перја, дуња’ Шушњево, ‘јастук, узглавље’, ‘сламарица; простирач’, фиг. ‘наложница, милосница’, ‘плазина, јастучић од гвожђа усађен у воденичну кобилу, на коме се окреће вретено’ Шум., ‘део пушчане цеви’ (РСА), *блָзина*, -ē ‘пернати простирач или покривач, перина’ Поткозарје (Далмација), ‘сламарица’ Банија и Кордун (Петровић Д.), ‘перина’, ‘узглавље; јастук’ бачки Буњевци (Sekulić), *блָзина* ‘покривач’ Слав. Подравина (Sekereš V), *блָзина* ‘жлеб на кобилици воденице где стоји бад воденичног точка’ црнотравска Кална (Богдановић III), ‘метална подлога воденичном вретену која стоји на кобилици, на њу належа бад’ Црна Трава (Стојановић), ‘отвор пушчане цеви’ Лесковац (Митровић), *блָзиница* dem. од *блазина*, ‘покривач од перја, перина, дуња’, ‘комад дрвета на колима што стоји више руде испод оплена’ Хрв., ‘ложиште, огњиште у лончарској пећи’, ‘јагодица на прсту’ (РСА), *блָзинџа* ‘јастук, узглавље’ (id.), Каштели (Вук), ‘лежиште, подлога’ Пољица (РСА), *блָзиница* dem. од *блазинџа* (РЈА), *блָзна* ‘доња навлака за јастук’ Бања Лука (Црњак), ‘подастирка напуњена перјем’ В. Градуса, Банија (Вујчић); чак. *блָзина* ‘перина’ Михаљевићи (Perušić IV 74), ‘id., покривач, поплун’ Дуга Реса и Карловац (id. I), *блָзинџа* ‘блазина’ Вис, Драчевица, *блָзиница* ‘узглавље, јастук’ ib. (ČDL), кајк. *блָзин* ‘дебели покривач пуњен перјем’ Туропоље (Šojat), *блазина* ‘id.; вуном, коњском длаком и сл. испуњена прошивена навлака на којој се лежи, блазина’, *блָзиница* ‘део коњског копита’ (RHKKJ). — Од XV в. *блазина* ‘перина,

узглавље’ Вранчић, Микаља, Бела, Белостенец, Јамбрешић, Волтић, Стулић, од XVI в. *блазиња* Марулић (RJA).

• Од псл. **bolzina*, уп. мак. *блазина* ‘метална основа под осовином воденичног камена’, слн. *blazina* ‘подметач, јастук; пречка, даска на санкама’, слч. дијал. *blazina* ‘перина’ (Skok 1: 171; SP 1: 313–314; ЭССЯ 2: 183–184; Derksen 54–55).

На бсл. равни псл. **bolzina* пореди се са лит. *balžienas* ‘попречна греда на дрљачи, на таљигама’ и лет. *bālziēns* ‘гредель на плугу; гредице на којима стоје санке’ (Derksen 2015: 80–81), а и једно и друго потиче од крајњег пие. **b^hol(h₂)ǵ^(h)-* ‘подлога; греда’ (IEW 122–123, 125–126); уп. пие. **b^hol(h₂)ǵ^(h)-is-* > стинд. *barhiṣ-* ‘свежањ сламе’ и авест. *barəziš-* ‘јастук’, пие. **b^hel(h₂)ǵ^(h)-on-* > нем. *Balken* ‘греда’ (Kroonen 49) итд. Према Махеку, слч. дијал. *blazina* ‘перина’ можда с.-х. позајмљеница (SP 1: 313). У српско-хрватском реч *блазина* истиснуо је турцизам **јастук**. Од исте основе са другим суфиксом псл. **bolzъna*, уп. рус. дијал. *бóлозна* ‘ручица плуга’, псл. **bolzъno*, уп. пољ. дијал. *blozno* ‘попречна греда на санкама, која лежи преко саоника’, ‘саоник, савијен на горе’, *blozmo* ‘саоник’, ‘пањ у тресетишту’, словињ. *blȳzno* ‘шкољка санки’, рус. дијал. *бóлозно* ‘дрвена основа рала за коју се везују раоници, као и ручице за придржавање рала за време орања’, *бóлозень* ‘жуљ’, *болозніак* (Skok 1.c.; SP 1: 314; ЭССЯ 2: 184). Уп. и континуанте псл. **polz-* у сличним значењима: с.-х. *ȳlāz* ‘део плуга’, буг. дијал. *плаз* ‘id.; саоник’, слн. *plāz* ‘део плуга’, чеш. *plaz*, пољ. *plóz* m. ‘саоник’, *plóza* f., рус., укр., блр. *пóлоз* (Фасмер 3: 314 s.v. *пóлоз*).

С. М.

блазити *блазиѣиш*, -им impf. ‘ласкати; мамити; миловати; саблажњавати’ (Рагѣић II), *блāзи се* 3. sg. ‘бленути’: Штò се блāзиш кѣд нѣће да работиш — Нека се он блāзи, мѣ ци ѣдемо Црна Трава (Стојановић); *блāз* f. ‘мекота, нежност’: Јесте љубав, али она није ту што мнијеш љубав, његу драгу. И моји би злопатели ћути, јер нијесу од те блази пусти Г. Мартић (RJA; PCA), *блаза* ‘привиђење, утвара, нечиста сила’: „Гаспару Пало, а вјерујете ли Ви у неманштине?“ — „Не, госпо, ја не вјерујем у духове...“ Тако је довршивао госпар Пало с госпођом Лукром одуљи говор о блазама, морама и осуђењацима (V. Vuletić, Slovinac 1880: 3; Белетич 2007: 14, 20 нап. 25), *блази́на* ‘млитав човек’ Власина (Златановић I), ‘будала, глупак’ Црна Трава, *блазинѣѣина* augm./rej. ib. (Стојановић), *сблāз* ‘оно што се у машти коме причини, а у стварности не постоји, привиђење, приказа, утвара’ Г. Мартић, ‘оно што наводи на грех, што мами, заводи да се учини нешто недопуштено, искушење’ М. Бојић (РМС), *сблāз* m. ‘саблазан, особа страшног изгледа, наказа; глупак, будалчина, сметењак’ Тимок (Рајковић IV), m./f. ‘непристојна и неуредна особа која изазива саблазан самим

За већину облика могу се навести синонимни облици са *-n-*, уп. с.-х. *блaзнийти* (*се*) impf., *йо-, йри-, са-блaзнийти* pf. (RJA), *блaзна* f. (PCA), *заблaзан, заблaзна, саблaзан, саблaзна* (RJA), рус. дијал. *блaзнить / блaзнить* impf., *поблaзнить(ся) / поблaзнить(ся)* pf. ‘причинити се, привидети се’, *блaзень, -зня* m. ‘привиђење’, *блaзнъ* f., *блaзнá, блaзнjá* (CPHГ), в. **блaзан**², **блaзнити**. Облици се двојако тумаче: као реликти основе **blaz-* или као регресивна образовања од облика са *-n-*. Ово друго свакако ако је посреди корен **bla-*. За дилему да ли је посреди корен на *-z* и *n-* суфикс као у **kaz-na* или суфикс са *z* као у **boja-znъ* в. **блaзан**². Према SP 1: 255 s.v. *blaznъ* 2, рус.-цсл. *блaзовати* ‘хвалисати се, узносити се’, *облазивый* adj. ‘уображен, дрзак’, рус. дијал. *блaзити* и можда с.-х. *блáз* указују на првобитну основу **blaz-*, сачувану у слов. језицима претежно у везаном виду са суфиксом **-n-*. Skok 1: 170 s.v. *blāzan* тумачи с.-х. *блaзийти* као деноминал од касно и слабо посведоченог *блáз*, а ово пак као секундарно образовање засновано на придевима *блaзан, блaзнен, блaзнив* и именицама *блaзник* и *блaзница*, в. **блaзан**¹.

блазнити, за творбу уп. *бѡѡѡ m./f.* према *бѡѡѡ f.*, *бѡѡѡ*, *-зна*, *-зно* adj. s.v. **бојати се**. Према RJA 1: 428, глагол *блазиѡѡ* је настао од *блазниѡѡ* изгубивши *-н-*, а именице *саблаз* од *саблазан*, као *бојаз* од *бојазан*, и *саблаза* од *саблазан*, као *ѡроказа* од *ѡроказан* (id. 14: 403). За рус.-цсл. *блазовати*, *облазивый* уп. синониме *оплазовати*, *оплазивый* (СРЈ), које заједно разматра ESJS 589–590 s.v. *oplazivъ*, без коначног решења, повезујући их са псл. *polziti* (у том случају облици са *б-* резултат контаминације са псл. **blaznъ*) или **laziti*. Аникин 3: 237 у рус. дијал. *блѡзитъ* види реликт основе **blaz-* и од глагола изводи именице *блѡз(ъ)* (id. 236). Стулићева потврда *блѡз f.* ‘саблазан’: блази из извора је где стоји: *блазни* (RJA s.v. *blāz*), из Стулића можда и *блѡз*, *-и* (Раѡић II). Уп. и **блаза**, **сабласт**. Облици *блѡзниѡѡ се*, *блѡзнѡ се* impf. ‘наслађивати се, уживати у чему, пријатно се осећати’: Петар Збрка ... дотрајао војник, сад [се] ... блази ... службом котарскога подворника Буд., БК 1895 и *блѡзиња f.* ‘врста слатких јабука’ Војв., Србија (РСА) вероватно последица укрштања **blaz-* и **bolg-*, омогућеног ликвидном метатезом *ToIT > TlaT*, чему су могли допринети адвербијални узвик **блазе** и основа императива (изворно оптатива на *-oi-*), **блази 2., 3. sg.*, в. **блазнити**, **блаза**. За значење *блѡзиња* ‘врста слатких јабука’ уп. *блажичка*, *блажовика* s.v. **благ** и *благунка*, *благунац*, *благуница* s.v. **благун**, за *блѡзниѡѡ се* уп. синонимно *блажиѡѡ се* s.v. **блажити**.

М. В.

блазнити *блѡзниѡѡ*, *блѡзнѡ* impf. ‘миловати (нпр. руком некога)’ Прим. (Вук), ‘id.; говорити коме што му је мило; ласкати, улагивати се; наводити на грех, заводити, саблажњавати’, ‘говорити без смисла, булазнити’ А. Шеноа, С. Колар, ~ *се* ‘умиљавати се’ (РСА), *блѡзниѡѡ*, *блѡзним* ‘говорити бесмислице, лупетати; причати о гадним, огавним стварима’ Чока (РСГВ), *блѡзниѡѡ(и)*, *блѡзнѡ* ‘мамити, обећавати, привлачити, наговарати’, ~ *се* ‘желети и настојати бити у чијој близини’: *Блѡзнѡ се ѡж њѡ* Лика (Milković), *блѡзниѡѡ*, *блѡзнѡ* ‘мамити овце на со’ Васојевићи (Стијовић), *блѡзниѡѡ*, *-им* ‘мамити, вабити’ Велика (Jokić), *блѡзниѡѡ / блѡзниѡѡ*, *-им* ‘улагивати се’, ‘миловати, мазити’ бачки Буњевци (Sekulić), *блѡзниѡѡ*, *-ѡм* ib. (Peić/Bačlija), *блѡзним* ‘зачуђивати, запањивати, саблажњавати’ Пирот (Живковић), *блѡзни 3. sg.* ‘саблажњавати’ Тимок (Рајковић IV), Лужница (Ћирић I), ‘id., брукати се; срамотити некога’, ~ *се* ‘срамотити се’ Пирот (Златковић), изрази: ~ *свѡѡ* ‘саблажњавати околину неприличним поступцима, речима или одевањем’, ~ *га* ‘саблажњавати себе и оне око себе’ Лужница (Ћирић I); *дѡблѡзниѡѡ*, *дѡблѡзнѡ* pf. ‘учинити питомим, припитомити’ БиХ, *зѡблѡзан*, *-зни f.* заст. ‘саблазан, оно што побуђује на грех, на зло; оно што вређа етику, морал’, ‘сабласт, привиђење, приказа’ БиХ, *наблѡзниѡѡ*, *наблѡзнѡ*

pf. ‘придобити некога ласкањем, наговорити некога на нешто лепим речима и сл.’ (РСА), *наблázни̃и(и) се, на̃блázни̃м се* ‘навикнути се на што примамљиво и тешко се тога одрицати’ Лика (Milković), *облázни̃и̃и, об̃лázни̃м* ‘дозволити (детету) да ради шта хоће, распустити (дете)’ ЦГ (РСА), *~ се* ‘примамити, привабити, привући’: Да се риба облазни и да прије улезе у вршу, обичају рибари справити какво јело, што рибама најбоље прија Л. Зоре (РЈА; РСА), ‘занемарити обавезе, препустити се беспосличењу’ ЦГ (РСА), *облазни̃и̃и* ‘размазити, нпр. дете, да постане распуштено, јогунасто’ Ријечка нахија (РЈА), *облázни* 3. sg. ‘обрукати, посрамити’: Он је такъв, облázни девојче, па га мање Лужница (Ћирић I), ‘силовати; приволети на полни однос (девојку, туђу жену)’: Облázнил девојчето, па га били Пирот (Златковић), *и̃риблазни̃и̃и* ‘припитомити, навићи, ослободити’ Дрвар (Јовичић), ‘примамити или навести на пристанак ласкањем’ (Pačić II), *разблázни̃и̃и, раз̃блázни̃м* ‘размазити’ Лика (РЈА), *разблázни̃и̃, -и̃м* бачки Буњевци (Peić/Bačlija), *зблázни̃и̃и, -ázни̃м* ‘прикупити у гомилу, сакупити (обично овце)’ Васојевићи (РСА), *зблázни̃и̃, -ázни̃м* ‘намамити овце на со’, *~ се* ‘окупити се, збити се у гомилу (о овцама)’ ib. (Стијовић), *зблázни̃и̃, -им* ‘прикупити (овце)’ Велика (Јокић), *саблázни̃и̃и, са̃блázни̃м* ‘навести на грех, одвести с правог пута, смутити’ Нови завет Вук (РЈА), ‘навести на грех, завести, морално покварити, изазвати саблазан’ (РМС), *~ се* ‘скренути с правог пута, смутити се’ Нови завет Вук (РЈА), ‘полакомити се за чим примамљивим, не моћи се одупрети грешним жељама’ (РМС), *саблázни̃и̃, са̃блázни̃м* ‘навести на грех, завести’ бачки Буњевци (Peić/Bačlija), ‘саблажњивим поступком прекршити правила понашања’ ib. (Sekulić), *~ се* ‘не моћи се одупрети каквим грешним жељама’ ib. (Peić/Bačlija), ‘згражавати се’ ib. (Sekulić), *саблажњава̃и̃и, -ажња̃вā̃м* impf. ‘изазивати саблазан’ (Вук), *саблажњава̃и̃и (се), -ажња̃вā̃м (се)* iter. према *саблазни̃и̃и (се)* (РЈА; РМС), *саблажњава̃и̃ (се), -ажња̃вам (се)* бачки Буњевци (Peić/Bačlija), *саблажњи̃ва̃и̃и (се), -ажњи̃у̃јем (се)* (РМС), *саблажњи̃ва̃и̃, са̃блázжњи̃вам / са̃блázжњи̃у̃јем* ‘наводити на грех, побуђивати саблазан’, *~ се* ‘згражавати се’ бачки Буњевци (Sekulić), *саблажњи̃ва̃и̃ (се), -ажњи̃вам (се)* ‘саблажњава̃и̃ (се) (в.)’ ib. (Peić/Bačlija), *са̃блázан, -зни* f. ‘scandalum’: иди, саблазни једна! (Вук), ‘оно што је грешно, што побуђује на грех’: Иди од мене, сотоно, ти си ми на саблазан Нови завет Вук, ‘смутња (у ширем смислу) и оно што јесте (може бити) зазорно, а не мора бити грех’ id., Стари завет Даничић, ‘наказа, ругоба (најчешће као симбол или одраз опачине и греха)’: ...да немилу саблазан [вампира, вукодалака]

побиједе Г. Мартић, ‘људска приказа, авет, сен’ НП Јукић (RJA), ‘оно што изазива јавно негодовање и огорчење, скандал; оно што наводи на грех, што мами, заводи да се учини нешто недопуштено, искушење’, ‘наказа, ругоба’ Г. Мартић, Ђ. Јакшић (PMC), ‘чин који саблажњује, који побуђује згражавање’ бачки Буњевци (Sekulić), *саблазна* ‘смутња, оно што јесте или може бити зазорно’ М. Ђ. Милићевић (RJA), *сѣблѣзан*, *-зна*, *-зно* adj. ‘саблажњив’, *сѣблѣзно* adv. ‘на саблазан начин, заводљиво, саблажњиво’, *саблѣжњив*, *-а*, *-о* adj. ‘који саблажњује, наводи на грех; склон саблажњивању’, *саблѣжњиво* adv. ‘саблазно (в.)’, *саблѣжњивѡсѣи*, *-осѣи* f. ‘особина онога који је саблажњив, онога што је саблажњиво’ (PMC), *узблѣзнийи(у)*, *ѹзблѣзнійм* pf. ‘намамити кога да постане зависан’, ~ *се* ‘помамити се, помахнитати за ким, за чим’ Лика (Milković); *блѣзнійк* m. ‘ласкавац’ (Ђ. Поповић II; PCA), *блазница* f. ‘ласкавица’ (Pačić II), *блѣзнийиѣл* m. заст. ‘блазник (в.)’ М. Павлиновић (RJA; PCA), *блѣзнив*, *-а*, *-о* adj. ‘саблажњив; ласкав; зао, opak; немиран, суманут’ (PCA), *блазнивац*, *-вца* m. ‘ласкавац’ (Pačić II); чак. *блѣзнийи* impf. ‘мамити, разнежити’ Водице у Истри, *блѣзнийи* ‘id. (особито код стоке)’ Крница у Истри (Ribarić), кајк. ‘булазнити, несувисло говорити’ Озаљ (Težak), *блазнийи* ‘id.; лудовати; вређати, псовати, хулити; грешити’, ~ *се* ‘узајамно се псовати, вређати’ (RHKKJ), *саблѣзнийи (сѣ)*, *-им (сѣ)* pf. ‘изазвати саблазан, саблазнити се, шокирати (се)’, *саблѣзен*, *сѣблазни* f. ‘јавни скандал’ Вараждин (Lipljin), *блазник* m. ‘онај који псује, клевеће, лаже; хулник, скврнител’ (RHKKJ). — Од XIII в. српсл. **блaзнити се**, **-жнѹ се** ‘варати се’ 1262. (LPS), ‘id., грешити’: **аште полоучю бога или блажнѹ се** Теодосије (PKC; RJA), **блaзнити**, **-жнѹ** ‘кушати’ 1324. (LPS), ‘мамити, заводити’ XVI в., **сѣблaзнити се** pf. ‘скренути с правог пута, смутити се’: **блaженъ њеси, ѡко вѣрова ѡмоу, и не сѣблaзни се о њемъ по словеси њего** Доментијан XIII в. (RJA), српсл., стерп. **сѣблaзнь** m./f. ‘scandalum’: **повѣда на все сѣблaзньи — сѣблaзномъ ѡцѣстителю** Стефан Првовенчани XIII в., **сѣблaзнь въ братѣхъ велѣа** Душанов законик, XIV в. (PKC; RJA), српсл. **повблaзнити** ‘примамити, навабити’: **Ракъ оу мороу нашѣдъ њего [коња] дзоугыне факы повблaзни** Новаковићева Александрида XV–XVI в., од XVI в. *блaзнийи* ‘миловати, гладити; пазити, неговати; мамити, заводити; ласкати’ М. Ветранић, ‘саблажњавати, на грех наводити’ С. Русић (RJA), ‘гладити, миловати’, ‘лудовати’ Белостенец, ‘id.; говорити без смисла, бунцати’ Хабделић, ‘вређати, хулити’ id., Белостенец, Јамбрешић, ‘грешити’ (RHKKJ), ~ *се* ‘варати се ласкајући себи’ Ш.

Будинић, ‘неговати себе преко потребе’ М. Раднић, ‘саблажњавати се’ С. Русић (РЈА), ‘узајамно се псовати, вређати’ (РНККЈ).

• Од псл. **blazniti* (*se*), *blazn’o* (*se*), уп. стсл. **БЛАЗНИТИ** (**сѡ**), **БЛАЗНИЖ** (**сѡ**), мак. *блазни*, буг. *blǎznja* (*ce*), слн. *blazniti* (*se*), слч. *blǎznit’* (*sa*), стчеш. *blǎzniti*, чеш. ~ (*se*), глуж. *blaznić* (*so*), длуж. *blazniś* (*se*), (ст)пољ. *blǎźnić* (*się*), рус.-цсл. *блазнити(ся)*, рус. дијал. *блǎзнитъ(ся)*, *блазнѣтъ(ся)*, стукр. *блазнити (ся)*, укр. *блазнѣти(ся)*, ‘обмањивати’ (стсл., слч., рус.-цсл.), ‘id., варати’ (чеш., глуж., длуж., стпољ., стукр.), ‘грешити, варати се’ (стсл.), ‘заваравати се’ (буг.), ‘давати се завести, преварити’ (стпољ.), ‘мамити’ (буг.), ‘id., подстрекивати, саблажњавати’ (рус. дијал.), ‘саблажњавати, искушавати’ (стсл., мак., буг., слн., рус.-цсл., укр., можда и стпољ.), ‘подлегати искушењу, саблажњавати се’ (буг., слн., рус.-цсл., рус. дијал., укр.), ‘збуњивати, смуњивати’ (стсл., слн., рус.-цсл.), ‘изазивати негодовање, љутњу’ (стсл., рус.-цсл.), ‘узбуњивати се’ (стсл., стукр.), ‘богохулити’ (стсл.), ‘псовати, хулити’ (слн.), ‘дражити’ (мак.), ‘доводити до лудила’ (слч.), ‘правити кога будалом’ (стчеш., пољ.), ‘подсмевати се’ (глуж., длуж., стпољ.), ‘id., компромитовати’ (пољ.), ‘лудети, беснети’ (слч., глуж.), ‘мутити се (о разуму)’ (рус.-цсл.), ‘бити умоболан’ (слч., чеш.), ‘говорити глупости’ (слн., длуж.), ‘бунцати’ (слн.), ‘понашати се неразумно, глупо, лудирати се’ (слн., слч., (ст)чеш., глуж., длуж., (ст)укр.), ‘шалити се’ (длуж., рус. дијал.), ‘бити несташан’ (длуж., укр.), ‘правити од себе будалу’ (глуж., рус. дијал.), ‘id., компромитовати се’ (пољ.), ‘лудовати за ким, чим, бити заљубљен’ (слч., чеш., рус.-цсл.), ‘видети привиђење; причињавати се, назирати се; доносити коме несрећу, болест злим очима; досађивати сталним присуством, понашати се непристојно’ (рус. дијал.) (SP 1: 252–253; ЭССЯ 2: 103–104).

Псл. глагол се тумачи као деноминал од **blaznъ*, в. **блѣзан**² (SP 1: 253; ЭССЯ 2: 104; уп. и Skok 1: 170 s.v. *blāzan*). Нека значења могла би указивати на првобитну глаголску основу, а као облици који сведоче о незваној основи **blaz-* наводе се рус.-цсл. *блѣзовати* ‘хвалисати се, узносити се’, *облазивый* ‘уображен, дрзак’, рус. дијал. *блǎзитъ* ‘чинити се, привиђати се’ (SP l.c., 255 s.v. *blaznъ* 2), в. **блѣзити**. Облици *блǎзнийи* (*ce*), *саблǎзнийи* (*ce*), *сѣблǎзан* и др. у значењима ‘наводити, навести на грех, искушење, запасти, западати у грех, искушење, смутити (се), смуњивати (се)’, ‘искушење’ из цсл., уп. у истим значењима наведене српсл. потврде, стсл. **сѣблѣзніти** (**сѡ**) pf., **сѣблѣзніѣ** m., цсл. **сѣблѣзнь** f. (CC; SJS), рус.-цсл. *соблазнити(ся)* / *сѣблѣзніти(ся)*, *соблазнъ* / *сѣблѣзнь* m., *соблазнъ* / *сѣблѣзнь* f. (СРЯ). Из цсл. и рус. *соблǎзн*, укр. заст. *сѣблѣзн(ь)*, блр. заст. *саблǎзна*, рум. заст. (*sǎ*)*blǎznǎ*, (*sǎ*)*blǎznǐ* (ESJS 66 s.v. *blaznъ*), вероватно и буг. *сѣблǎзн* (БЕР 7: 641). Придев *соблазан* ‘саблажњив’:

Соблазно се и окце избада Босанска вила, 1892. (RJA s.v. 2. *sablazan*) из рус.-цсл. или рус., уп. рус.-цсл. *соблазный* adj. (СРЯ) или под утицајем других рус.-цсл. и рус. облика на *соблазн*-. Творба деривата на **съ-* различито се тумачи: глагол као деноминал (Skok l.c.; БЕР l.c. s.v. *съблазнявам*) или именица као девербал (ESJS l.c.; Bańkowski 1: 60 s.v. *blazen*), придев *саблазан* од **съблазньнъ* (Skok l.c.), уп. цсл. **сЪБЛАЗНЬНЪ** (SJS), или према именици *саблаз* (RJA 14: 404). За значење ‘размазити’ уп. длуж. *hobblazniš* (Sadnik/Aitzetmüller 334 § 264), укр. дијал. *блаз(е)ня* ‘размажено дете’ (ЕСУМ 1: 204 s.v. *блázень*), значење ‘миловати’ од ‘обмањивати’ (Brückner 30 s.v. *blazen*), можда преко ‘мамити (ласкањем)’, ‘ласкати, умиљавати се’, ‘(раз)мазити’, значења ‘миловати’, ‘размазити’ и ‘припитомити’ присутна су на отприлике истом простору и у семантички блиској породици **блуд**, в. **блудити (се)**², ‘припитомити’ можда и под утицајем *блáжиии се* ‘постајати блажи, питомији, смиривати се’, *заблáжиии* ‘учинити благим, питоим’, в. **блажити**, у вези са ‘говорити без смисла’ в. **булазнити**. Дијал. *облázни* ‘обрукати, посрамити; силовати; приволети на полни однос (девојку, туђу жену)’ од ‘преварити, завести’. Облици *блáзнийи се* impf. ‘наслађивати се’: Умје му е семена | Посеяо, да га яче казни | С’ чиме се већма с’ удовольствием блазни? А. Поповић, *облáзнийи* pf. ‘постати блажен, бити срећан’: Онај је блажен (облазнио), ако га Марија лепо погледа Стерија (РСА), уколико је добра дефиниција значења, вероватно последица укрштања с континуантама псл. **bolg-*, уп. *блáжиии се* ‘наслађивати се, уживати у чему, пријатно се осећати’, в. **блажити**, **блазити**, **блаза**. Овамо вероватно и *блазнібула* f. ‘жена саблажњивог изгледа; глупача’ Пирот (Златковић), ‘сабласно створење’ ib. (id. III), ‘id., особа која личи на утвару’: Откако скрѣну с пáмет, Петкáна постаде прáва блазнібула Тимок (Рајковић IV), у чијем је другом делу вероватно *була* ‘Туркиња (нижег сталежа)’. Није јасно да ли овамо спада *блáзнуџи се*, *блáзнѣм се* pf. ‘уплашити се, препастаи се’: Коњи се блазнуше и побегоше Лика (РСА), уп. слн. *izblázniti* ‘уплашити, тргнути (нпр. из сна)’, *zblázniti* ‘узнемирити, омести (нпр. кад човек хоће да заспи)’ (Pleteršnik), в. и **планути се**.

М. В.

бламажа *бламáжа* f. ‘срамота, брука’ (РСА), Вршац (РСГВ), Ускоци (Станић), *блámāж* m. (РСА), *бламáжиии*, *блámāжѣм* impf. ‘срамотити, брукати; грдити, ружити’ Ускоци (Станић).

• Од нем. *Blamage* ‘срамота, брука’.

Нем. *Blamage* пореклом је од фр. глагола (*se*) *blâmer* ‘(о)кривити (се)’ (Kluge 128 s.v. *blamieren*); в. даље **бламирати (се)**. Сама изведеница скована је, како се чини у немачком (Kluge l.c.), не француском, тако што је на основу фр. порекла додат суфикс фр. порекла *-age* (од лат. *-aticum*); ако је тако, онда је нем. *Blamage* тзв. псеудогалицизам, тј. тобожња позајмљеница из француског која је од делова француског порекла заправо образована у немачком.

О. Л.

бламирати (се) *блaмíраиши (се), блaмíрāм (се) (im)pf.* ‘(о)срамотити, (о)брукати (се)’ (РСА), Ускоци (Станић), Футог, Вршац (РСГВ), *блāм m.* ‘срамота, брука’, *блāмоваиши, -ујем impf.* ‘бламирати’ (РСА).

- Од нем. (*sich*) *blamieren* ‘срамотити (се)’ (Striedter-Temps 105; Schneeweis 149).

Нем. (*sich*) *blamieren* позајмљеница је од фр. (*se*) *blāmer* (Kluge 128) одакле су као позајмљенице још ит. *biasmare* ‘(о)кривити’, енгл. *blame*, хол. *blameren* итд. Фр. (*se*) *blāmer* потиче од лат. *blasphemāre* ‘корити; кривити’ (FEW 1: 403); уп. стокц. *blasmar* ‘id.’. Лат. *blasphemāre* позајмљено је од гр. βλασφημεῖν ‘хулити; клеветати’ (Ernout/Meillet 1: 128 s.v. *blasphēmus*), а то је деноминал изведен од гр. βλασφημία ‘хула; клевета’, сложеног од гр. βλάβη ‘штета’ и φήμη ‘прича, глас’ (Μπαμπινιώτης 269). Гр. βλάβη је вероватно неиндоевропског порекла (Beekes 217), а φήμη потиче од пие. корена **b^heh₂-* ‘причати’ (LIV 69); уп. пие. **b^heh₂-* > гр. φημί ‘id.’, пие. **b^heh₂-m-eh₂-* > гр. φήμη, лат. *fāma* ‘прича, глас’ итд. Од гр. βλασφημία су пореклом и различите учене позајмљенице као нпр. ит. *blasfemia* ‘хула; клевета’, фр. *blasphemie*, те с-х. *бласфѐмија*. В. и *бајати*, *бештимати*, *бламажа*.

О. Л.

блана¹ *блaнā f.* ‘бусен’ Тимок (Динић), *блāма* Зајечар (РСА).

- Подложно различитим тумачењима.

Уп. буг. дијал. *блaнā* ‘бусен’ сз. говори, Трн, од псл. **bolna* ‘бусен; блатњава пољана’ (БЕР 1: 54); такође и полап. *blānā* ‘ливада’, блр. *балона* ‘id.; бусен’. Псл. **bolna* потиче од пие. **b^helH-* ‘сјајан, блештав; бео’ (SP 1: 308; ЭССЯ 2: 75) одакле је још псл. **bēl^h* > **бео** и псл. **bolto* > **блато** итд. Теоретски, с-х. *блана* могло би бити наслеђено од псл. **bolna*, али географско простирање потврда (Тимок, Зајечар) говори против тога. Реч је у српском ограничена на крајњи исток а у бугарском на крајњи (северо)запад, нема формалних (гласовних) одлика које би одредиле њену бугарску или српску језичку припадност, те тешко може бити посредни позајмљеница на било којој страни, већ много пре остатак заједничког дијалекатског супстрата у данашњем српско-бугарском пограничју (никако не једини).

О. Л.

блана² в. **блања**.

бланав *блāнав, -а, -о adj.* ‘немаран, нехатан, флегматичан’ Пирот (РСА; асс.?), *блāнав, -а, -о* ‘нехатан, равнодушан’ ib. (Живковић); *блāњаав, -а, -о* ‘умно неразвијен, приглуп’ Лесковац (РСА; асс.?), *блāњаав, -а, -о* ‘несређен, без чврстине’ ib. (Митровић), ‘млитав; без животне снаге’ Врање (Златановић), ‘мртвосан, улењен’ Црна Трава (Стојановић), ‘равнодушан’ црнотравска Кална (Богдановић III), ‘миран, неактиван’

Лужница (Манић), ‘приглуп, блесаст, блентав’ Јабланица, *бл̑ањавко* т. реј. ‘приглупа, блесаста, блентава мушка особа’ *ib.*, *бл̑ањавка* f. ‘приглупа, блесаста, блентава женска особа’ *ib.* (Жугић), *бл̑ањавица* ‘спора и трома жена’ Врање (Златановић I).

• Нејасно.

Можда у вези са **бланути се** или са **блентав**.

С. М.

бланак *бл̑анак*, *-анка* т. ‘врста клупе’ Конавли (РСА), Дубр. (РЈА).

• Од далм.-ром. континуанте влат. **planc(u)lus*, *-a* ‘дашчица, штица’, уп. ит. дијал. *kyánkula* Калабрија, шп. *lancha* све ‘камена плоча’ (REW § 6571).

Влат. **planc(ũ)la* деминутив је изведен од лат. *planca* ‘даска; плоча’ одакле је као позајмљеница и с.-х. **бланка**. Влат. **planc(u)lus* > **plancus* услед дисимилације *Cl – Cl > Cl – C* која се у с.-х. латинизмима и далматизмима често јавља. Од влат. **planc(u)lus* > **plancus* би онда у српско-хрватском правилно било **ѣланак*, али се уместо тога налази *бланак*, као што се од лат. *planca* поред **планка** налази и **бланка**.

О. Ј.

бланда *бл̑анда* f. ‘плик, оток на кожи (од уједа инсекта)’ Бачка, Змај (РСА), Војв. (РСГВ), *бл̑андица* dem. Банат, *ѣбл̑андаѣи се*, *-ам се* pf. ‘осути се пликовима’; *бл̑анза* f. ‘гука’ ЦГ (РСА).

• Од рум. *blândă* ‘осип’ (Gămulescu 1: 37, 92), уп. буг. *бл̑нда* ‘плик’ (БЕР 1: 58).

Уп. арум. *blândă* и мегл.-рум. *blōdă* оба ‘осип’. Рум. *blândă* изведено је од рум. *blând* ‘благ, питом; нежан; мекан’ одакле је као позајмљеница и буг. *бл̑нда*. Даље в. **блентав**. У српско-хрватском поред *бланда* постоји и варијанта *бланза* која је позајмљена од влаш. *blândă* ‘осип’, и то управо из облика плурала који гласи *blândz* (за разлику од рум. *blande*). Приликом позајмљивања влаш. плурал *blândz* постао је с.-х. сингулар *бланза* као што је и рум. плурал *caiși* (од *cais* ‘кајсија’) постао с.-х. сингулар **каиш**; в. Лигорио 2020.

О. Ј.

бланка *бл̑анка* f. ‘издубљено дрвено корито које се подмеће под печеницу кад се пече, да у њега капље маст’ Мачва, Поцерина, Јб. Стојановић (РЈА; РСА), *бл̑ањка* ‘дрвени суд, посуда’ Подриње (РСА), *бл̑ањка* Мачва (Лазих), *бл̑ањка* *ib.* (ead. I).

• Од лат. *planca* ‘даска; плоча’, уп. ит. дијал. *kyanka* Калабрија, Сицилија, окц. *planca*, фр. *planche* све ‘даска, греда’ (Skok 2: 676 s.v. *plânka*).

Лат. *planca* је народна варијанта лат. *phalanga* ‘дебло, балван’ (REW § 532).

Лат. *phalanga* позајмљеница је од гр. *φάλαγξ*, *-γγος* ‘фаланга, бојни ред; дебло,

‘id.’ (БЕР 1: 54) вероватно од рум. *blând*. Ако је тако, с.-х. *бљањав* и *бљанкав* пре ће бити позајмљено посредством буг. *блянав* и сл. него директно од рум. *blând*. Рум. *blând* (одакле је у крајњој линији и с.-х. **бланда**) потиче од лат. *blandus* ‘ласкав; мио, пријатан’ (REW § 1151); уп. стфр. *blant* ‘мекан’ и окц. *blan* ‘id.’. Крајња етимологија лат. *blandus* подложна је различитим тумачењима; в. de Vaan 73. Можда је највероватније оно које заступа Schrijver 1991: 223, тј. да лат. *blandus* потиче од пие. корена **melh_{1/2}*- ‘млети’ (LIV 432), одакле онда ‘самлевен’ → ‘мекан’. В. и **бланав**.

О. Л.

бланути се *блáнуџи се, блáнѣм се* pf. ‘нагло се пробудити, пренути се’, ‘уплашити се; препастити се’ БиХ, ‘букнути, дати се на зло’, ‘јакко се наљутити, планути’, ‘помахнитати, полудети’ (РСА), ‘помамити се’ Бањани у ЦГ ⇒ *блáнуџи, -а, -о* adj. ‘који је помамљен’ ib., *блáнуџура* f. ib., *блáнуџов* m. ib. (Копривица), *блáнуџаџи се, блáнуџвám се / блáнуџем се* impf. ‘плашити се’, *зблáнуџи, зблáнѣм* pf. ‘уплашити, збунити, смести’ Банија (РСА), ~ *се* ‘пренеразити се, упрепастити се, запањити се, забезекнути се (од изненађења, страха и сл.)’ (id.), Поткозарје (Далмација), Банија и Кордун (Петровић Д.), ‘изгубити памет, побудалити, шенути’ БиХ (РСА), ‘слудети се’ Бањани у ЦГ (Копривица), *зблануџи се, -нем се* ‘разгоропадити, разбеснети се’ БиХ (РЈА) ⇒ *зблáнуџи, -а, -о* adj. ‘запрепаштен’ Поткозарје (Далмација), *зблануџи* ‘збуњен, изненађен, ошамућен, распамећен’ Дрвар (Јовичић), *зблáнуџо* adv. ‘усплахилено, збуњено, унезверено; сумануто’, *зблáнуџосџи, -осџи* f. ‘стање онога који је збланут, пренераженост, унезвереност; суманутост’; *зблáниџи (се), зблáниѣм (се)* pf. ‘зблануџи (се) (в.)’ Книн (РСА), *зблáниџи се, -нѣм се* ‘уплашити се, запрепастити се’ бачки Буњевци (Реић/Ваџлија), *зблáнуџаџи се* impf. ‘слуђивати се’ Бањани у ЦГ (Копривица); *блáхнуџи се, блáхнѣм се* pf. ‘блануџи се (в.)’ БиХ, *блáхнуџаџи се, блáхнуџвám се* impf. ‘плашити се’ (РСА). — Од XVII в. *блануџи се* ‘пренути се ода сна’, ‘уплашити се или смести’, *бланиџи* ‘лудовати’, *блан* ‘бесан, помаман’ Мрнавић (РЈА).

• Вероватно изведеница од *блан*, в. **бун** (Skok 1: 98 s. v. *balam*).

Придев *блан* је од псл. **bolnъ*, што је сродно са псл. **bolniti* (ЭССЯ 2: 177), уп. *бланиџи* ‘лудовати’ Мрнавић (РЈА), рус. дијал. *болониѣ* ‘досађивати’, *болониѣ* ‘говорити’, а даље са псл. **belnъ, *belena* (ЭССЯ 1.с.), и **бун**, **бунцати** (тако ПЕРСЈ 1 s.vv. *бунџа, бунџаџи*). Вероватно је дошло и до укрштања пре свега са *блѣхнуџи*, в. **бленути**, с обзиром на варијанте *блáхнуџи се, блáхнуџаџи се* БиХ, *зблѣнуџи (се)* ‘збланути (се)’, *зблѣнаџи* ‘блесаст, сулуд’, и(ли) са **плах**, *илáхнуџи* ‘уплашити’, а такође са *блáзнуџи се* ‘уплашити се’ Лика (в. **блазнити**). В. и **бланав**.

С. М.

блања *blǎňa* f. ‘алатка за стругање дрвета, ренде’ Бос. Грахово (РСА), Лика (Ајџановић), Доњи Рамићи (Malbaša), Стара ЦГ (Пешикан), ЦГ (Шоћ), Прошћење (Вујичић), Загарач (Ћупићи), Рожаје (Nadžić), Ускоци (Станић), *блања* Никшић (Ђоковић), Дрвар (Јовичић), *blāň* m. (РСГВ), *blǎňица* f. dem. Бос. Грахово (РСА), ист.-бос. Ере (Реметић), *blǎňасиј*, -а, -о adj. ‘раван, гладак’ Трешњево (РСА), *blǎňās*, -сија, -сио Стара ЦГ (Пешикан), ‘id.; стасит, висок’ Пива (Гаговић), *blǎňевина* f. ‘отпаци дрвета при блањању’, *blǎňаији*, -ām impf. ‘стругати, рендисати’ (РСА), ист.-бос. Ере (Реметић), *blǎňаији* ЦГ (Шоћ), Пива (Гаговић), Ускоци (Станић), *blǎňаији* Васојевићи (Боричић), Загарач (Ћупићи), *blǎňаији* (РСА), Лика (Ајџановић), *блањаији* Стара ЦГ (Пешикан) ⇒ *blǎňалица* f. ‘блања’, *blǎňало* n., *blǎňача* f. ‘алат за стругање гвожђа’, *blǎňоијина* ‘блањевина (в.)’, *blǎňаијина*, *заблањаији*, -ām pf. ‘почети стругати, блањати’ (РСА), *заблањаији* (id.), Лика (RJA), *наблањаији*, -ām БиХ, *облањаији*, -ām ‘блањом остругати’ Ц. Луг, Бос. Грахово, БиХ (РСА), *облањаији* Ускоци (Станић), *облањаији* Лика, Шулук, Поповић (RJA), *облањаији* Никшић (Ђоковић), *изблањаији* (RJA), *изблањаији* / *изблањаији* Дурмитор, Бос. Грахово (РСА), *изблањаији* Ускоци (Станић), *изблањаији* Загарач (Ћупићи), *иоблањаији* (РСА), Лика (RJA), *иоблањаији* Ускоци (Станић), *иоизблањаији*, -ām Бањани у ЦГ (Копривица); *blāňa* f. ‘блања’ Вучитрн (РСА), Косово (Елезовић I), ‘даска у огради’ Нег. Крајина, Кључ, *blāниији*, *blāнијм* impf. ‘блањати’ (РСА); *кајк. блања* f. ‘алатка за стругање дрвета’ (RHKKJ). — Од XVII в. *бланайи* Белостенец (RJA).

- Од влат. **plānia* ‘блања’ (Skok 2: 675 s.v. *plāna*); уп. ит. дијал. *pyaňa* ‘плочица’ Ређо, стфр. *plagne*, окц. *planha*, шп. *llaňa* све ‘блања’ (REW § 6573).

Влат. **plānia* ‘блања’ поствербал је од влат. **plāniāre* ‘чинити равним, равнати’, а то је деноминал изведен од лат. *plānus* ‘раван’. Лат. *plānus* потиче од пие. **pleh₂-n-o-* ‘широк’ (de Vaan 470); уп. лит. *plonas* ‘танак’, лет. *plāns* ‘id.; раван; пљоснат’, *plāns* ‘гумно’, итд. У српско-хрватском се поред *блања* од влат. **plānia* налази и варијанта **плања** као што се од лат. *planca* поред **планка** налази и **бланка**; в. Skok 3: 676 s.v. *plānka*. Осим тога, постоји и *блана*, пореклом од лат. варијанте *plāna* ‘блања’; уп. ит. *piana*, дијал. *kuana*, сард. *prana*, стфр. *plaine*, катал. *plana* све ‘блања’. Лат. *plāna* поствербал је изведен од влат. **plānāre* ‘чинити равним, равнати’, а то је, као и **plāniāre* горе, деноминал изведен од лат. *plānus* ‘раван’.

блањавка *bláňavka* f. мик. ‘врста печурке’: Несу́ тој блањавће Тимок (Рајковић IV).

- Нејасно; уп. слн. дијал. *blánja* ‘врста јестиве гљиве’ околина Загреба (Štrekelj).

Уколико се миконим односи на јестиву врсту печурке, он би се семантички и формално могао извести од **благњав* ‘сладак, укусан’ < **благнити* / **благнети* ‘одавати слadak, слаткаст укус’, са упрошћењем *гњ* > *њ*, уп. *јагње* > *јање* (уп. с фитонимом *благун* < *благ* ‘сладак, укусан’). Уколико би се пак повезао са *блањав* ‘приглуп; миран; млитав’ ји. Србија (s.v. *бланав*) и кајк. (*из/на*)*блањайи* (*се*) ‘булазнити, говорити вулгарне речи’ Озаљ (Теžак) < *бланути се* ‘пренути се; наљутити се; помахнитати’, могао би се односити на отровност врсте, с обзиром на то да тај глагол Skok 1: 98 s.v. *balam* тумачи од придева *блан* ‘бесан, помаман’ (уп. буг. дијал. *blanà* f. ‘мучнина’, *blànav* adj. ‘тих, миран’, ‘безукусан’ РБЕ), и објашњава фонетским развојем **blan* < **blěnъ* < **belnъ* од псл. **bьlnъ* са вокалним *l* од којег је регуларно изведен назив за отровну биљку *бун* s.v. **буника** (в. ЭССЯ 3: 159 s.v. **bьlnъ*, 1: 185–187 s.v. **belnъ*/**belena*; о *a* као рефлексу јата, типа *слейић* : *слиић*, в. Skok 1948: 36–37). ЭССЯ 2: 176 s.v. **bolna* убраја слн. дијал. *blánja* у изведенице од псл. основе **boln-* > **bolna* ‘(беличаста) опна, мембрана’, ‘белика, слој дрвета између коре и сржи’, ‘чворуга’ (в. SP 1: 307–308 s.v. **bolna* 1), што је по свему судећи исправна одлука, с обзиром на то да се опис те гљиве код Штрекеља (кад је млада налази се у затвореној белој љусци, има црвенкастожути шешир с листићима) у потпуности подудара са изгледом врсте гљиве *Amanita caesarea* (Scop.) Pers., в. **благва**.

J. J.

блањати се *bláňajiti се*, -ам се impf. ‘купати се’ Пожега (РСА).

- Вероватно од *бањайи се*, в. **бања**¹.

Можда изведено од с.-х. **бања**¹ ‘купатило; купалиште’, под претпоставком да у с.-х. поред *бања* постоји и **блања*, али та варијанта није потврђена. Према томе, остаје нејасно откуд би било *л* у *блањайи се*. С.-х. **блања* потиче од псл. **ban’a* ‘купалиште’, а псл. **ban’a* позајмљено је од лат. *balineum*, *balinea* pl. одакле је онда влат. **ba(l)neum*, **ba(l)nea* pl. (REW § 916); уп. ит. *bagno*, фр. *bain*, шп. *baño* све ‘купалиште’ итд. Теоретски је могуће да је с.-х. **блања* за разлику од псл. **ban’a* позајмљено од варијанте са очуваним *l*, тј. лат. *balneum*, *balnea* pl. Но, то није и врло вероватно јер се ради о варијанти која је, према садашњим подацима, изолована. Много је вероватније да је *блањайи се* постало тако што се, локално, с.-х. *бањайи се* укрстило са неком речи која има *л*, уп. хипотетичну шаљиву употребу глагола **блањайи се* ‘стругати (са себе прљавштину)’ или **блаињайи се* (о купању у блатној бањи), в. **блатан**.

О. Л.

Изведено од псл. **bolto* ‘блато’ помоћу суфикса **-ьнъ* (SP, ЭССЯ I.сс.). Даље в. **блато**. Од слов. **boltъnъ* су позајмљенице стмађ. *Balatin* и мађ. *Balaton*, в. **Балатин**. Облик *Бла̋й̋а̋и̋ни̋ца* изведен од **Бла̋й̋н̋и̋и̋и̋ца* (Јома 2013: 280). Називи за воће мотивисани структуром плода (Јошић 2016: 72).

блатина *blàtina* f. augm. од **блато** (РСА), Поткозарје (Далмација), ‘мочвара’ (РСА), *blàtina* / *blătina* ‘мочварно место у шуми на којем се дивље свиње најчешће задржавају’ Рогатица (Јахић), *blătina* ‘врста херцеговачке винове лозе, грожђа и вина (црног)’ (РСА). — Од XVI в. *blătina* ‘велико блато, бара где се вода разлива’ Ветранић (РЈА).

- Од псл. **boltina*, уп. слн. *blatina* ‘мочвара, бара’, ‘павлака’, (ст)чеш. *blatina* ‘мочвара, бара’, глуж. *blóćina*, стпољ. *blocina*, рус.-цсл. *блатина* (Срезневский), рус. *болóтина*, дијал. *болотина*, укр. *болотина*, блр. *балóціна* (SP 1: 310; ЭССЯ 2: 179).

Изведено од псл. **bolto* ‘блато’ (или **boltiti* ‘блатити’) помоћу суфикса **-ina* (SP, ЭССЯ I.сс.). Даље в. **блато**, тамо и за реликтни облик – српсл. **бал’тина**. Код оваквих девербатива запажена је тежња да се акцентом подвуче веза са глаголом, тако што акценат долази на корену (пример са краткосилазним акцентом), за разлику од деноминала са најчешће аугментативним значењем, где је изворно наглашен први слог суфикса (примери са краткоузлазним акцентом) (Лома 1997: 5). За облик *блѣйина* у значењу херцеговачке врсте винове лозе, грожђа и вина није вероватно да је аугментатив, не само због нагласка него и због значења. Како се гаји у околини Мостара, могло би бити по називу крашког поља *Мосѣарско блѣио*, мада ни ова ни друге лозе не трпе влажне, блатњаве терене, а и образовање би било необично (очекивали бисмо **блѣанка*). Случајеви у топонимији као *Јагодна* > *Јагодина*, *Ос(ј)ечна* > *Осечина* указују на формалну могућност извођења од универбизованог придева *блѣйна*, где би придевски завршетак био преосмишљен у именски суфикс *блѣй-ина*, то би објашњавало нагласак различит од аугментатива, али не и семантику. За семантику уп. и *блѣйка* ‘врста винове лозе и белог грожђа’ Далм. (PCA), Шулек (RJA).

C. M.

блатити (се) *блѣиѣиѣи, -ѣм* impf. ‘каљати, прљати’, фиг. ‘прљати нечију част, ружити, срамотити’, ‘поганити’ Босна, ~ *се* ‘прљати се блатом, каљати се’, ‘мокрити у постели, мокрити пода се’ ЦГ (РСА), ‘ваљати се по блату (о свињама)’ ист.-бос. Ере (Реметић), ~ *(се)* ‘прљати се блатом’, фиг. ‘вређати, срамотити (се)’ Поткозарје (Далмација), *блѣиѣиѣи, -им* ‘прљати блатом’, фиг. ‘клеветати, вређати’ Војв. (РСГВ), *блѣиѣиѣи(у) се / блѣиѣиѣи(у) се* ‘излежавати се у локвама (о дивљим свињама)’ Рогатица (Јахић), *блѣиѣиѣи (се), -ѣм (се)* ‘прљати (се) блатом’, ‘срамотити (се), вређати’ бачки Буњевци (Реић/Ваџлија); са префиксима: *зѣблѣиѣиѣи, -ѣм* pf. ‘упрљати, укаљати’ (РСА), Лика (РЈА), фиг. ‘осрамотити, наружити’, ~ *се* (РСА), *зѣблѣиѣиѣи, -ѣм* ‘запрљати, упрљати’ Ускоци (Станић), *зѣблѣиѣиѣи, -им* ‘id.’; блатом причврстити отпали малтер са зида’ Војв. (РСГВ), *зѣблѣиѣиѣи, -им* ‘запрљати блатом’ бачки Буњевци (Sekulić), *зѣблѣиѣиѣи, -ѣм* impf. ‘каљати, прљати, претварати у блато’ Хрв. кр., ~ *се* ‘претварати се у блато, пунити се блатом’, *зѣблѣиѣиѣи, -осѣи* f. ‘стање онога који је зѣблѣиѣиѣи, онога што је зѣблѣиѣиѣи’ (РСА), *Зѣблѣиѣиѣи, -ѣм* m. име земљишту код села Прковаца у Слав. (РЈА), *зѣблѣиѣиѣи, -ѣм* pf. ‘запрљати блатом; претворити у блато’ (РСА), ~ *се* ‘искаљати се, укаљати се’ (РЈА), *ѣзѣблѣиѣиѣи, -ѣм* ‘укаљати, умрљати блатом’, *ѣзѣблѣиѣиѣи, -ѣм* ‘id.’, фиг. (некога, нешто) ‘наружити; осрамотити, обрукати; компромитовати’, ~ *се* ‘испрљати се, упрљати се (обично блатом), укаљати се’ Горобиље (РСА), *ѣзѣблѣиѣиѣи, -им* ‘окаљати, упрљати блатом’, фиг. ‘оцрнити, оклеветати’ бачки Буњевци (Sekulić), *ѣзѣблѣиѣиѣи, -ѣм* ‘упрљати блатом’, фиг. ‘нанети срамоту’, ~ *се* ‘упрљати се блатом; покрити се блатом’ (РМС), *ѣзѣзѣблѣиѣиѣи, -им* Бањани у ЦГ (Копривица), *ѣзѣзѣблѣиѣиѣи, -ѣм* ‘прегазити блато’ (РЈА), *ѣзѣзѣблѣиѣиѣи, -ѣм* ‘покрити, испунити блатом’ (РМС), *рѣзѣблѣиѣиѣи, -ѣм* ‘претворити у блато, расквасити’, ~ *се* ‘прекрити се блатом, претворити се у блато, расквасити се’ (id.), Поткозарје (Далмација), ‘постати сасвим, на све стране блатно’ Лика (РЈА), *ѣзѣблѣиѣиѣи, -ѣм* ‘упрљати блатом’, фиг. ‘нанети срамоту’, ~ *се* ‘упрљати се блатом; покрити се блатом’, *ѣзѣблѣиѣиѣи се, -ѣм се* ‘постати блатнав’ (РМС); кајк. *блѣиѣиѣи* impf. ‘мазати блатом’, ‘клеветати’ Вараждин (Lipljn), *блѣиѣиѣи* фиг. ‘срамотити, скврнити, вређати (име, поштење, добар глас итд.)’ (РНKKJ). — Од XVI в. *блѣиѣиѣи (се)* ‘каљати (се)’ Вранчић, Белостенец, Јамбрешић, Волтић (РЈА), стсрп. **Зѣблѣиѣиѣи** место код Стона, око 1416. (РКС).

• Од псл. **boltiti*, *bolt'q*, уп. буг. *заблатя*, слн. *blátiti*, слч. *blatit'*, чеш. *blátiti (se)*, глуж. *blócić*, пол. *blościć*, рус. дијал. *болотить*, укр. дијал. *заболотітися* све 'блатити' (SP 1: 311).

Изведено од псл. **bolto* 'блато' помоћу суфикса **-iti*. Даље в. **блато**. Стрп. **Заблатькъ** место код Стона може бити девербал од *заблاییиши*, или од синтагме за *Блаіѡм*, где би *Блаіѡ* био словенски еквивалент топониму *Сіѡн*, који се изводи од лат. *stāgnum* 'мочвара' (Skok 3: 338 s.v. *Stōn*).

С. М.

блатиште *блاییишииѡ* п. augm. од **блато** (Вук), *блاییишииѡ* / *блاییишииѡ* id., фиг. 'каљуга; олош', 'балега, измет' Романија (РСА), *блاییишииѡ* 'место где је некад било језеро; мочвара, рит' (id.), Бока (Вук; РЈА), бачки Буњевци (Sekulić), 'мочварно, глибовито земљиште' Војв. (РСГВ), *блاییишииѡ* augm. ји. Србија (Богдановић III), Заглавак (id. V), Каменица код Ниша (Јовановић В.), augm./реј. Тимок (Рајковић IV), Црна Трава (Стојановић), 'расквашено тле, блато' Ниш (Богдановић III), *Блاییишииѡ* рl. место Ускоци (Станић), мтоп. шума, неплодно земљиште Загарац (Ћупићи), *Блاییишииѡ* њиве или долине испод Иванових корита на Ловћену (Вук), *блاییишиѡ* т. augm. Каменица код Ниша (Јовановић В.), augm./реј. Црна Трава (Стојановић). — Стрп. **блатице** 1227. Струмска област (ЗСПП 112), **Блатица** 1252/1639. ман. Морача (id. 190), српсл. **блатиштѡњ** (LPS).

• Од псл. **boltišče*, уп. мак. *блاییишииѡ* 'блатиште, мочварно земљиште; мочвара', буг. дијал. *блатице*, слн. *blatíšče*, чеш. *blatiště*, глуж. *bločišćo*, каш. *bloćiszczę* (*bloćǫšče*, *bloćěšče*), рус. дијал. *болотице* 'шума', укр. дијал. *болотіце* 'блатиште, мочварно земљиште; мочвара' (SP 1: 310–311; ЭССЯ 2: 179).

Изведено од псл. **bolto* 'блато' помоћу суфикса **-išče* (SP, ЭССЯ I.сс.). Даље в. **блато**. Од слов. **boltišče* позајмљеница је сргр. Βάλτισσα код Јањине (Vasmer 1941: 22).

С. М.

блато *блاییѡ* п. 'lutum' (Вук 1818; Вук; РСА), Никшић (Ђоковић I), Поткозарје (Далмација), сев. Метохија (Букумирић), Војв. (РСГВ), Радимња (Томић II), 'нарочита врста земље замешене с водом за израду цигле, црепа, земљаног посуђа и сл., као и за зидање и облепљивање' (РСА), 'смеса од жуте земље и плевѡ којом се премазују зидови' Војв. (РСГВ), 'житка смеса воде и земље која се користи за зидање непеченом циглом' сев. Метохија (Букумирић III), 'блатни талог са лековитим састојцима који настаје код неких минералних извора', 'подводно

земљиште, мочвара, рит' (РСА), 'језеро' (Вук), 'плитко језеро, обично мутне воде' Никшић (Ђоковић I), 'глибовито језеро, обично плитко, које лети делимично или потпуно пресушује', 'измет (људски и животињски)', 'прљавштина, нечистоћа', фиг. 'олош, шљам', 'поквареност, развращеност', 'тешко стање, беда, понижење', 'ружне речи, измишљотине, клевете' (РСА), *бл̑а̑и̑а* pl. риб. 'део реке са глибовитим дном' Војв. (РСГВ), *бл̑а̑и̑о* 'расквашено тле; тле које је често под водом' Заглавак (Богдановић V), ји. Србија, 'место на висини, оцедно и безводно, које се врло раскваси за време киша; барушљаве ливаде и њиве; обрадиво земљиште, кад падне киша, настаје дубоко блато; њиве у којима се задржава вода; барушљаво место с извором који пресушује' Сврљишка котлина (id. III), 'основни материјал за израду цигларских производа, од одговарајуће земље замешене с водом' ји. Србија (Првуловић), 'подводно земљиште' Црна Река (Марковић I), 'мочварно и вододржно земљиште на коме се после киша и топљења снега ствара непроходно блато' Тимок (Динић), 'мочварно земљиште, тресава' Црна Трава (Стојановић); изрази: *живо* ~ 'блато из кога се жив створ не може сопственом снагом извући, већ све дубље тоне' (РСА), *живо бл̑а̑и̑о* Заглавак (Богдановић V), Црна Трава (Стојановић), *ву̑ћи се њо бл̑а̑и̑у* 'водити неморалан живот' Војв., *ву̑ћи не̑кога у бл̑а̑и̑о* 'кварити, упропастити некога' ib. (РСГВ), *ба̑и̑и̑и се, ба̑а̑и̑и се бл̑а̑и̑ом на некога, ву̑ћи (ву̑цара̑и̑и) нечи̑је име њо бл̑а̑и̑у* 'увредити, вређати, (о)клеветати некога', *изв̑ла̑чи̑и̑и кола из бл̑а̑и̑а* 'напрезати се, запињати, подносити жртве', *изв̑у̑ћи, изв̑ла̑чи̑и̑и некога из бл̑а̑и̑а* 'помоћи, помагати некога у невољи, спас(ава)ти некога', *има̑и̑и нечега као бл̑а̑и̑а* 'имати много, изобилно', *й̑рави̑и̑и (гра̑ди̑и̑и, лей̑и̑и̑и) некога од бл̑а̑и̑а* 'жалити за неким, осећати потребу или жељу за неким (кога више нема)' (РСА), *ба̑а̑а̑и̑и* ~ 'правити таваницу од витловки' Војв. (РСГВ), *Бл̑а̑и̑о* n. језеро у Далм., западно од Имотског; језеро на острву Мљету; периодично језеро на острву Корчули; највеће насеље на острву Корчули; нар. Скадарско језеро (РСА), име селима у Србији, у Боки Которској, код Дубр., на Мљету, Корчули, у Далм. близу Омиша, у поджупанији загребачкој (РЈА), назив места Никшић (Ђоковић I), *Бл̑а̑и̑а, Бл̑а̑и̑̑* pl. име селу у Хрв. близу Плашкога (РЈА), *Бл̑а̑и̑о* извор и пашњак Сврљишка котлина (Богдановић III), стари назив Власинског језера Кална (id. V), село у околини Пирота (Живковић), назив речице Црна Трава (Стојановић), *Бл̑а̑и̑о* Скадарско језеро (Вук); етници: *Бл̑а̑̑ка* f. Дубр. (РЈА), *Бл̑а̑чанин* m., *Бл̑а̑ча̑ње* pl., *Бл̑а̑чанка* f., *Бл̑а̑ча̑ње* pl. Пирот (Живковић); де м и н у т и в: **бл̑а̑и̑це* (в. **Блаце**); а у г м е н -

тативи: **блатиште**, **блатина**; деноминали: **блатити (се)**, *блѣишати*, *-ām* impf. ‘каљати, прљати’ ЦГ, ‘ићи по блату’, ~ *се* ‘мокрити у постељи, мокрити пода се’ ЦГ (РСА), *блѣишати*, *-ām* ‘газити блато, ићи по блату’ (РЈА), *блѣишати(и) се / блѣишати(и) се* ‘излежавати се у локвама (о дивљим свињама)’ Рогатица (Јахић), *доблѣишати / дѣблѣишати*, *-ām* pf. ‘доћи газећи по блату’: Једва доведе доблатах Арсенијевић (РСА), *доблѣишати*, *-ām* ‘догазити блато’ (РЈА), *наблѣишати се, -ām се* ‘наслагати се, нахватати се’: Наблатала ми се зѣмља на цревље Ускоци (Станић), *блѣишати*, *-ām* impf. ‘каљати, прљати’, ‘мокрити у постељи, мокрити пода се’, *заблѣишати се, -ām се* pf. ‘претворити се у блато’ ЦГ (РСА); п р и д е в и: **блатан**, *Блѣцко* n. село у Слав. ⇒ ктетик *блѣишачки* adj. (РЈА), *блѣишав, -а, -о* ‘упрљан блатом, каљав’ (РСА), Поткозарје (Далмација) ⇒ *блѣишавиши (се), блѣишавиши (се)* impf. ‘каљати (се), прљати (се)’, *заблѣишавиши се, -йи се / заблѣишавиши се, -блѣишавиши се* pf. ‘претворити се у блато’, *ѣблѣишавиши (се), -йи (се) / облѣишавиши (се), -йишавиши (се)* ‘упрљати (се) (обично блатом), укаљати (се)’ Горобиље (РСА), *ублѣишавиши се, -йишавиши се* ‘упрљати се блатом; покрити се блатом’ (РМС), *ублѣишавиши, -и* ‘упрљати блатом’ (РЈА), *блѣишаси, -а, -о* adj. ‘помало блатњав’, *блѣишави, -а, -о* ‘који заудара на блато’ (РСА), *блѣишави, -а, -о* ‘који је мутан, блатњав’ Тимок (Динић), ‘прљав, каљав’ Црна Трава (Стојановић), *блѣишави, -а, -о* ‘пун блата, раскаљан; баровит, мочваран’ (РСА), ‘*lutosus*’ (Вук; РЈА); и менске изведенице: *блѣишар* m. ‘човек који меси блато за опеке, ћерпич, цреп и сл.’, ‘онај који живи у блату, каљогажа’, зоол. ‘слатководна риба мирних вода, *Carassius carassius* (C. vulgaris)’), бот. ‘врста кукуруза’ Новаља (РСА), *блѣишар, -ара* ‘стари тип казана за дестилацију ракије који је узидан циглом’ сев. Метохија (Букумирић), *блѣишар* ‘радник на припреми смесе за прављење ћерамиде у ћерамидници’ Црна Трава (Стојановић), *блѣишарић* зоол. ‘барска птица, *Charadrius hiaticula*’, ‘жалар слепић, *Charadrius dubius*’, изрази: ~ *йишавишар* ‘врста птице, *Calidris minuta*’, *рићоврати* ~ ‘птица сродна шљуки која се при сеоби виђа поред наших река, *Calidris testacea*’, *блѣишара* f. ‘четка за чишћење блата са обуће’, ‘четка за премазивање блатом’ (РСА), ‘кућа облепљена блатом’ (id.), Аранђеловац (Реметић I), ‘кућа од блата и прућа’ Војв. (РСГВ), ‘пећ направљена од блата’ (РСА), *блѣишара* ‘потлеушица са зидовима од блата’ Тимок (Рајковић IV) ⇒ *блѣишарни, -а, -ѣ* adj. ‘који се односи на блатару, четку за чишћење блата са обуће’, *блѣишарина* f. ‘такса која се плаћа за вађење или коришћење лековитог блата (према блатарински)’ ⇒ *блѣишарински, -а, -ѣ* adj. ‘који се односи на блатарину’, *блѣишарица* f. зоол. ‘трептељка, *Anthus pratensis*’,

‘барска корњача, *Emys orbicularis*’, ‘брката трља, *Mullus barbatus*’, ‘полно незрела јегуља, *Anguilla vulgaris*’ (PCA), *бл̌а̌й̌тарица* ‘даска изнад точкова на колима’ Војв., ‘четка за чишћење блата са обуће’ Вршац (PCGB), *бл̌а̌й̌а̌рка* ‘id.’, зоол. ‘слатководна риба мирних вода, *C. carassius* (*C. vulgaris*)’ (PCA), *бл̌а̌й̌а̌рка* ‘мистрија за малтерисање блатом’ Тимок (Динић), Црна Трава (Стојановић), Црна Река (Марковић I), *бл̌а̌й̌арка* Доњи Крупац (Ђорђевић С.), *бл̌а̌й̌у̌ља* ‘барска вода’ ⇒ *бл̌а̌й̌у̌љица* dem. (PCA), ‘блатњава вода’ (RJA), *бл̌а̌й̌у̌ша* ‘*бл̌а̌й̌у̌ља* (в.)’, ‘кућа облепљена блатом’, (у атрибутској служби) ‘који обилује блатом, блатовит’ (PCA), *Бл̌а̌й̌у̌ша* село у Хрв., неко место под њивама у Србији, у близини Пожаревца (RJA), *бл̌а̌й̌у̌шина* augm. од *бл̌а̌й̌у̌ша*, реј. ‘нискост’, бот. ‘локвањ, *Nuphar luteum*’ Херц. (PCA), ‘мочварна вода’ (Вук; RJA), бачки Буњевци (Sekulić), *бл̌а̌й̌у̌ши̌ина* / *бл̌а̌й̌у̌и̌ина* ‘мочварно земљиште; баруштина’, ‘мутљаг, мутна вода’ (PCA), *бл̌а̌й̌у̌и̌ина* augm. од *бл̌а̌й̌о* Војв. (PCGB), *бл̌а̌й̌у̌и̌ар* m. зоол. ‘врста мањег тврдокрилца, *Berosus*, који живи по устајалим водама’ (PCA), *бл̌а̌й̌у̌шар* (RJA), *бл̌а̌й̌у̌шац, -ица* Шлосер (RJA; PCA), *бл̌а̌й̌и̌ја* f. ‘расквашена лепљива земља’, ‘нарочита врста земље замешене с водом за израду цигле, црепа, земљаног посуђа и сл., као и за зидање и облепљивање’, ‘блатни талог са лековитим састојцима који настаје код неких минералних извора’, ‘подводно земљиште, мочвара, рит’ Пољица (PCA), *бл̌а̌й̌и̌ја* n. pl. од *бл̌а̌й̌о*, *З̌аб̌ла̌ће* име селу, свакако ономе које се налази иза каквог блата: у близини Чачка, у Подравини код Лудбрега у Хрв., у Посавини код Веле Горице у Хрв., у шибенском котару у Далм. (RJA), *З̌аб̌ла̌ће* заселак у општини Исток Косово (Елезовић I), етник и презиме *З̌аб̌ла̌ћанин* m., ктетици *з̌аб̌ла̌ћки* adj., *з̌аб̌ла̌ћански* (RJA), *З̌аб̌ла̌ћански̌* презиме (PCA), *г̌а̌зи̌бл̌а̌й̌о* m. реј. ‘нижи чиновник који се размеће, или јер не иде као други људи него као да гази, или јер сматра друге људе као блато’ (RJA); чак. *бл̌а̌й̌о* n. ‘блато’ Драчевица, *Бл̌а̌й̌о* мтоп. име пољане ib. (ČDL), кајк. *бл̌а̌й̌о* ‘блато, измет’ Вараждин (Lipljn), *бл̌а̌й̌о* ‘мека смеша од расквашене прашине, земље’, ‘нечистоћа, прљавштина; талог, отпад’, ‘гној; изметине’ (RHKKJ), *бл̌а̌й̌тарица* f. ‘четка за грубо чишћење ципела’ Вараждин (Lipljn). — Од XIII в. стсрп., српсл. **блато** ‘језеро’ Доментијан (RJA), 1305–1307. (MS 68), **ꙗ блатꙗ сѣдаѣрскомꙗ** 1454. (id. 463), ‘мочвара’: **низ Моравꙗ до влата** (id. 198), ‘расквашена лепљива земља’ (PKC), *бл̌а̌й̌о* Вранчић, Микаља, Бела, Белостенец, Јамбрешић, Волтић, Стулић (RJA), **влатꙗскꙗ: ѡтъ краѣ влатꙗска** 1227. (ЗСПП 112), **З̌аб̌латиѣ** међник манастира Дечана (PKC).

• Од псл. **bolto*, уп. стсл. **блато** ‘језеро, мочвара’, мак. *блато* ‘блато; мочвара’, буг. *blàto*, слн. *bláto*, слч. *blato*, чеш. *bláto*, глуж. *blóto*, длуж., пољ. *bloto*, рус. *болото* ‘мочварна шума’, дијал. ‘блато; мочвара’, укр. *болото*, блр. *балота*, дијал. ‘мочварна шума’ (Skok 1: 168–169; SP 1: 311–312; ЭССЯ 2: 179–182; ПЕРСЈ 1 s.v. *blāiūo*).

Псл. **bolto* ‘блато’ има свој тачан балтски пандан у стпрус. **baltan* ‘мочвара’, посведоченом као други члан сложених топонима, где алтернира са *pelky* ‘id.’ (Топоров 1: 189; Mažiulis 70), које је пореклом средњи род придева лит. *báltas*, лет. *balts* ‘бео’ поред лит. *bālas* ‘id.’, лет. *bāls* ‘блед’, лит. *balà*, лет. *bala* ‘мочвара’, од корена који је у псл. **bēľь* ‘бео’, уп. псл. **bēľь* > блр. *бель*, (ст)пољ., пољ. дијал. *biel* ‘мочварна ливада’, рус. дијал. *биль* ‘блато’ (SP, ЭССЯ l.cc.; Derksen 2015: 77–79 s.vv. *bala*, *balas*; Smoczyński 2007: 42 s.vv. *balà*, *bālas*). Мотивација означавања мочваре као нечега белог може се тражити у беличастој боји мочварног растиња (Smoczyński l.c.), уп. срп. покр. *бела гора*, *белогорица* ‘дрвеће које расте по барама и мочварним местима’ Тамнава (Јома 1994а: 231), или можда у боји осушене глине. Суфикс *-to-* је вероватно из партиципа претерита интранзитивног глагола ‘(по)белети (се)’, лит. *bálti*, уп. аналогна образовања лит. *geltas* ‘жућкаст’, *želtas* ‘id.’ (Otrębski 1965: 235; уп. Vaillant 4: 678, 683, **жут, злато**). За дубљу етимологију в. **бео**. Спорно је да ли овамо спада назив Балтичког мора, срлат. *Mare Balticum*, посведочен од XI века. Неизвесна је веза са италским (?) називом за ‘блато’ одраженим у ит. дијал. *palta* Ломбардија, *pauta* Пијемонт, можда и у лат. глоси *blatea* ‘груда блата’. С обзиром на разгранатост и семантичко-творбену прозирност ове лексичке породице у балтословенском, алб. *baltë*, рум. *baltă*, нгр. *βάλτη*, *βάλτος* све у значењу ‘блато; мочвара’, биће рани славизми, позајмљени у доба пре извршења ликвидне метатезе, пре него ли наслеђе из неког старобалканског („илирског“) супстрата; уп. случајеве као стсл. **алкати** ‘бити гладан’ (в. **лаком**) и нарочито српсл. **бал’тина** ‘земљишно удубљење где се скупља вода’: **бал’тини и дъбѣни** [‘дубодолине’] 1263, варијанту без метатезе од **блатина**; у питању је најстарији сачуван рукопис „Шестоднева“ Јована Егзарха бугарског, где је српски преписивач верно пренео гласовни лик стсл. изворника, насталог на прелазу из IX у X век. Бсл. **baltam* је изворно означавало стајаћу, мртву воду (мртвају), али стерп. потврда из Раваничке повеље: **Село Живица Дониа и мѣга мѣ блато гдѣ истече изъ Мораве и спада оу Моравѣ** 1381. (Младеновић 2003: 53) показује да се могла применити и на периодичан водоток, конкретно отоку Мораве куда је, бар периодично, при вишем водостају, текла жива вода, живица (по којој се и село прозвало). Овамо можда још стерп. **Заблатькъ**, в. **блатити (се)**. Уп. и **блатиште**, **Блаце**, **блатан**.

С. М.

Блаце *Блѣце*, -а п. село у Србији у округу топличком, срезу прокупачком, два села у Босни: једно у округу сарајевском, котару вишеградском, а друго у округу травничком, котару прозорском (RJA), *Блаце* град у

Србији, села: код Тутина, код Суве Реке на Косову, код Коњица, код Прозора, код Вишеграда у БиХ, код Метковића у Хрв. (ИМ), *Блѧца*, *Блѧйѧца* рл. село у Херц., у округу травничком, котару коњичком, у Жупи, етник *Блѧчанин* т. Штимље, *Блѧйѧчница* f. река у Србији код Блаца, *Блѧйѧшница* (RJA). — Стерп. **Блатце**, село код Скопља 1300, **Блат'це** 1308. (ЗСПП 321, 406), **Блатъце** код Призрена, етник **Блатъчане** assus. око 1350. (PKC 3: 556), 1444/6. у турском попису *Доње Блаце* село у Топлици (ВГл 4/1968: 390).

• Од псл. **boltъce*, уп. буг. *blàtце* ‘мало блато’, стчеш. *blátce*, длуж. *blośco* ‘грм на блатишту’, струс. *болотъце* ‘мало блато’, рус. *болотце*, укр. *болітце*, блр. *балотца* (SP 1: 312).

Топоним је по пореклу псл. деминутив, изведен од **bolto* ‘блато’ помоћу суфикса **-ъce* (SP 1.c.). Даље в. **блато**. Од слов. **boltъce* позајмљеница је сргр. βολτέτσι код Манинеје (Vasmer 1941: 150). Облик *Блача* (RJA) упитан, може бити из локатива множине **Бла(ш)чак* од *Блашчане*.

С. М.

блебати *блѧбайи*, *блѧбѧм* impf. ‘ударати (ким или чим) о земљу’ Банија (РСА), ‘id.; јако падати (о киши)’ Поткозарје (Далмација), ‘правити нешто грубо и без укуса’ Гламоч (Бојиновић I), ‘говорити глупости, блебетати’ Банија и Кордун (Петровић Д.), *блѧбайи(и)*, *блѧбѧм* ‘гући, ударати’ Лика (Milković), *блѧбайи* Дрвар (Јовичић), *изблѧбайи*, *изблѧбѧм* pf. ‘истући, изударати’ зап. Босна (Далмација I), *изблѧбайи* Дрвар (Јовичић), *наблѧбайи*, *наблѧбѧм* ‘id.; прејести се’ зап. Босна (Далмација I), *наблѧбайи* ‘id.; појести на брзину, несажвакано; претрпати, препунити, оптеретити’ Дрвар (Јовичић), *зблѧбайи*, *зблѧбѧм* ‘урадити нешто како било’ Поткозарје (Далмација), ‘id., направити без укуса’ Гламоч (Бојиновић I), ~ *се* ‘удебљати се’ Поткозарје (Далмација), *зблѧбан*, -а т. ‘онај који је без елеганције; незграпан’ Гламоч (Бојиновић II); *блѧбнуѧи*, -нѧм pf. ‘треснути (некога о тле)’ Банија (РСА), ‘нагло пасти и лупити (о тле), бупнути’ В. Градуса, Банија (Вујчић), зап. Босна (Далмација I), Бос. Петровац (РСА), ‘id.; ударити некога грубо шаком по телу’ Гламоч (Бојиновић I), ‘рећи нешто несувисло’ В. Градуса, Банија (Вујчић), *блѧбнуѧи(и)*, *блѧбнѧм* ‘пасти плоштимице’, ‘непромишљено проговорити, изрећи’ Лика (Milković), *блѧбнуѧи*, -нѧм ‘id.’, ‘пасти, треснути’ Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *блѧбнуѧи* ‘id.; ударити, одаламити’ Дрвар (Јовичић); *блѧба* f. ‘блебетуша’ (РСА), *блѧбо*, -ѧ т. ‘мушкарац ниског раста, подебео и неинтелигентног изгледа’ Гламоч (Бојиновић II), *блѧбало* ‘батинаш, кабадахија’, *блѧбле* ‘незграпник,

неотесанац, беспризорник’ Дрвар (Јовичић), *блѣбан*, -а ‘онај који је незграпан’ Гламоч (Бојиновић I), *блебекан* ‘сировић, глупак, неотесанац, распусник’ Дрвар (Јовичић); *бљѣб* interj. за подражавање звука (обично потмулог) који се чује при наглom паду нечега или при удару тупим предметом (РСА); чак. *блѣбнуџи*, *блѣбнен* pf. ‘избрбљати’ Брусје (ЏДЛ), *блеба* f. ‘блебетуша’ Пазин, *блебуша* (Skok 1: 171 s.v. *blebèta-ti*), кајк. *блѣбнуџи*, -њем pf. ‘ланути, изговорити бесмислицу или нешто нежељено’ Вараждин (Lipljn).

• Глагол ономатопејског порекла.

Доводи се у везу са интензивом **блебетати** (SP 1: 255; Skok l.c. за чак. *блеба*, *блебуша*). Sadnik/Aitzetmüller 167 § 147 наводе *блѣбаџи*, *блѣбнуџи* заједно са **блебетати**, али их сматрају нејасним и за значење упућују на **бубати**. У основи можда **bleb-* с обзиром на рус. дијал. *блябнуть* pf. ‘ударити у ухо’, *бляблѣ* f. ‘заушница, шамар’, *блябля* / *блябля* за које Аникин 2: 276 s.v. *бляблѣ* претпоставља да су ономатопејска образовања. Из основног значења ‘ударати’ изводе се секундарна ‘падати (о киши)’, ‘радити како било’, ‘трпати, пунити’, ‘гојити се’, ‘јести’, ‘брбљати’, *‘заостајати (ментално, социјално)’, одатле ‘глупак’, ‘неотесанац’, за семантички развој в. детаљније Влајић-Поповић 2002. Од чак. *блебуша* фурил. *bleussa* ‘лудача, језичара’ Трст, Копар (К. Štrekelj, ASPH 26/1904: 410–411; Skok l.c.). Другог је порекла *облѣбиџи*, *облѣбџи* pf. ‘отегнути, обесити, опустити (усну)’ Банија (РСА), чак. *облѣбниџи*, *облѣбнин* ‘омршавети, ослабити у телу’, *блѣбниџи*, *блѣбнин* impf. ‘мршавети, губити меса’, *блѣбан*, -бно, -бно adj. ‘мршав’ Брусје (Dulčić), уп. ЭССЯ 27: 67–68 s.vv. **obxlebat* (se), **obxlebnuti* (?), **obxlebt* (?).

М. В.

блебетати *блѣбѣџиџи*, *блѣбѣџем* impf. ‘говорити којешта, брбљати’ (Вук 1818; Вук; RJA), Никшић (Ђоковић I), Ускоци (Станић), Поткозарје (Далмација), Прошћење (Вујичић), ‘id.; говорити неистину, опањкавати’ Драгачево (Петровић/Капустина I), *блѣбѣџаџи*, *блѣбѣџем* ‘зановетати’, ‘причати којешта’ Васојевићи (Боричић), *блѣбѣџаџи*, *блѣбѣџен* Дубр. (Бојанић/Тривунац), *блѣбѣџаџи*, *блѣбѣџем* / *блѣбѣџам* ‘id., много говорити; говорити неразумљиво, неповезано; тепати (за дете); мицати уснама или језиком’ (РСА), ‘говорити неистину, опањкавати’ Гламоч (Бојиновић I), *блѣбѣџаџи* / *блѣбѣџаџи*, *блѣбѣџем* ‘много причати, брбљати’ Војв. (РСГВ), *блѣбѣџаџи* / *блѣбѣџаџи* ‘говорити без везе и реда’ Мокрин (Вртипрашки-Кувизић), *блѣбѣџаџи*(и), *блѣбѣџем* ‘плазећи језик ругати се коме узвизима: *бле*, *бле*’, ‘брбљати глупости’ Лика (Milković), *блѣбѣџаџи*, *блѣбѣџе* 3. sg. бачки Буњевци (Peić/Vačlija), *блѣбѣџаџи*, -ам ib. (Sekulić), *блѣбѣџаџи*, -џем Косово (Елезовић I), *блѣбѣџаџи*, -бџем

(Sekulić), ‘она која блебеће’ ib. (Peić/Vačlija), НПосл Вук (РСА), Футог (РСГВ), Ускоци (Станић), Дубр. (Бојанић/Тривунац), *блебейуша*, -ѣ Поткозарје (Далмација), *блебейуша* Стара ЦГ (Пешикан), *блебейушина* реј. од *блебейуша* Дубр. (Бојанић/Тривунац), *блебейушка* Ускоци (Станић), *блебейалиише* п. ‘место где се блебеће, где се воде празни разговори (обично раскршће, рогаљ, поред бунара итд.)’ Банат (РСА), *блебейав*, -а, -о adj. ‘који блебеће, брбљив’ (id.), Футог (РСГВ), ‘празан, бесмислен (о речима и сл.)’, *блебейавац*, -авца м. ‘блебейало (в.)’ Лика, *блебейавица* f. ‘блебейуша (в.)’ ЦГ, *блебейљив*, -а, -о adj. ‘блебейав (в.)’, *блебейљивоси* f. ‘особина онога који блебеће, брбљивост’, *блебейљивац*, -љивца м. ‘блебейало (в.)’ (РСА); такође и *блебейаиши* impf. ‘говорити којешта, брбљати’, *блебейуша* f. ‘она која блебеће’ Ускоци (Станић); чак. *блебейаиши*, -бейен impf. ‘говорити којешта’ Брусје (Dulčići), *блебейоиши*, -ейен, *блебейало*, -а п. ‘брбљаво чељаде’, *блебейуша* f. ‘блебетуша’ ib. (ČDL), кајк. *блебейаиши*, -чем impf. ‘брбљати, говорити којешта’ Вараждин (Lipljin), *блебейало* п. ‘брбљивац’, *блебейави* adj. ‘брбљив’, *блебейавец*, -фца м. ‘брбљивац’ ib. (id. I). — Од XVIII в. *блебейаиши* ‘говорити којешта’ Д. Обрадовић, Ј. Крмпотић (RJA).

• Од псл. **blebetati*, *blebet’o*, уп. слн. *blebetāti*, -ām / -ējet ‘говорити непромишљено или неразумљиво, наклапати’, рус. дијал. *блебетать* ‘тепати, мумлати; говорити бесмислице, брбљати без потребе’ (Skok 1: 171; SP 1: 255; Snoj 75–76; ПЕРСЈ 1 s.v. *блебейаиши*).

Псл. глагол ономатопејског порекла је интензив са вокалском хармонијом испред суфикса **-tati* (Sławski 1974: 52), посведочен на слов. југу и истоку, док се на западу јављају варијанте без вокалске хармоније: слч. *blebtat’*, *bleptat’* ‘брбљати’, чеш. *blebtati*, *bleptati* ‘муцати, говорити неразумљиво, којешта’ са суфиксом **-ьtati* и чеш. *blebotati* ‘брбљати, бунцати’ (SP 1.c.; Аникин 3: 242). ЭССЯ 1: 185 реконструирало облик **belbetati*, у чијој основи је непотпуно редуликовано **bel-be*, а рус. *блебетать* изводи од **белебетать*, уз напомену да у оваквим образовањима не треба претпостављати уобичајен гласовни развој. Ако је тако, у с.-х. нерегуларан, доследно екавски рефлекс јата, уп. *блејати*. За сличне ономатопејске глаголе са сугласничком структуром *b-l-b* и различитом вокализацијом у слов. језицима в. Sadnik/Aitzetmüller 166–167 § 147; SP 1.c., 1: 281–282 s.v. *blbotati*, 301–302 s.vv. *bolboliti*, *bolboniti*, *bolbotati*, *bolbositi*, уп. **блабосити*. Уп. даље у ие. језицима: лит. *blebėti* ‘брбљати’, *blebėnti* ‘говорити глупости’ (што указује на бсл. **bleb(e)-* и оспорава реконструкцију у ЭССЯ 1.c.), лат. *balbus* ‘муцав(ац)’, ит. *balbettare* ‘муцати; брбљати’, стинд. *balbalā karoti* ‘чини *balbalā*, муца’, нем. *babbeln* ‘неразговорно говорити (о деци)’ (Skok 1.c.; Fraenkel 31 s.v. *balbėti*; Smoczyński s.v. *plepėti*, Sadnik/Aitzetmüller 166 § 147; SP 1: 255; ERHJ 1: 64), што може упућивати на редуликовано **bl-bl-* ономатопејског

порекла које подражава неразговетан говор (de Vaan 68 s.v. *balbus*). Уп. чеш. *ble ble!* звуци које одаје човек који нема део језика, који не може да говори (SP I.c.), слч. *blbla blbla!* неартикулисани звуци човека коме је одсечен језик (id. 1: 282). Значење оглашавања животиња у потврдама *блебѣйайи*, *блѣбѣћѣм* impf. ‘оглашавати се (о јагњету)’ НП Вук, В. Врчевић (РЈА), ‘производити нарочит испрекидан глас (о ћурану)’ Лика (Ајцановић), *блебѣйайи*, *блѣбѣћѣм* / *блебѣйѣм* ‘производити нарочите дуге гласове који се чују као: бѣ-бѣ, бѣ-бѣ и сл. (кад је реч о ћуранима, пловкама, овцама, јагањцима)’ Змај, Ужице (РСА), *блебѣйайи* / *блебѣћайи*, *блѣбѣ* 3. sg. ‘производити нарочит испрекидан звук (о ћурану)’ Војв., *блебѣйайи*, *-бѣ* Вршац (РСГВ), *одблебѣйайи*, *-лѣбѣћѣм* / *-ѣм* pf. ‘произвести дуге гласове који се чују као бле-бле (о ћуранима и сл.)’ Бачка, *блѣбѣјан*, *-ѣна*, *-ѣно* adj. индив. ‘блебетав’: Та већ откуд трају те блебетне ћурке? Змај (РСА) под утицајем ономотопеја *бле-бле* (о ћуранима), в. *одблебѣйайи*, и *блѣе* interj. којим се подражава блејање јагањаца, телади, в. **блејати** такође са значењима ‘оглашавати се (о овци, телету)’, ‘говорити глупости, блебетати’. Стога и у основи значења ‘говорити којешта или много’ може бити ономотопеја овчјег блејања са редупликацијом и дужењем вокала у поновљеном облику: **ble, блѣ!* Облик *блеблѣйайи* са потпуном редупликацијом првог слога. Да је боље посведочен, упућивао би на изворно **blebletati*, одакле дисимилацијом **blebetati*. Аналошка промена презента *блѣбѣћѣм* у *блебѣйѣм* према инфинитиву *блебѣйайи* и инфинитива *блебѣйайи* у *блебѣћайи* према презенту *блѣбѣћѣм*.

М. В.

блевак в. блаван.

блед *блѣд*, *блѣда*, *блѣдо* adj. (comp. *блѣђи*) ‘pallidus’ (Вук 1818; Вук), ‘без природног руменила, без сјаја’, ‘отворене боје, са јачим примесама белог у себи’ Оток, ‘безбојан’, фиг. ‘слаб, оскудан, непотпун, безизразан’ (РСА), *блѣд* ‘жут’: Куде најде такѡј убаво блѣдо цемпирѣ Црна Трава (Стојановић; значење?), јек. *блѣјед*, *блѣјѣда*, *блѣјѣдо* (comp. *блѣђи*) (Вук 1818; Вук; РСА), Стара ЦГ (Пешикан), ист.-бос. Ере (Реметић), такође *блѣд*, ик. *блѣд* (РСА), изрази: *блед ко мрѣвац*, *блед ко крѣа* ‘веома блед’ Јасеново, *док блѣди блѣдѣју*, *црвѣни љуѣју* ‘болешљиви живе дуже него здрави’ Вршац (РСГВ), *блѣдо* adv. ‘са slabим сјајем, неизразито, безизразно’ (РСА), *блѣдо* Војв. (РСГВ), јек. *блѣјѣдо*; са префиксима: *наблѣд*, *-а*, *-о* adj. ‘помало блед, бледуњав’, *наблѣд*, јек. *наблѣјед*, *наблѣд* (РСА), *ѣдблѣд*, *-а*, *-о* ‘нешто мало блед, бледуњав’, јек. *ѣдблѣјед*, *ѣрѣблѣд*, *-а*, *-о* ‘одвећ, сувише блед’, јек. *ѣрѣблѣјед* (РМС); именске сложенице: *бледѡлик*, *-а*, *-о* ‘који је бледа лица, који је слаба сјаја’, f. ‘жена бледа лица’ ⇒ *бледѡликаси*, *-а*, *-о* ‘који је бледа лица, који је слаба сјаја’ Књажевац, *бледѡликѡси* f. ‘особина онога који је бледолик, онога што је бледолико’,

‘бледа боја коже и слузница, palor’, јек. *бљедѡлик* adj. ⇒ јек. *бљедѡликаси̋*, јек. *бљедѡликѡси̋* f., *бледѡбоља* ‘врста малокрвности код младих девојака у пубертету, chlorosis’, јек. *бљедѡбоља*, *бљѡдобѡлан*, -лна, -лно adj. ‘који болује од бледобоље, малокрван, анемичан’, јек. *бљѡдобѡлан*, *бледѡдок*, -а, -о ‘који има очи отвореноплаве боје’, м. ‘човек отвореноплавих очију’, јек. *бљедѡдок* adj. (РСА); деноминали: **бледети**, **бледити**, **бледнути**; именске изведенице: *блѣдња* f. заст. ‘стање и особина онога који је блед, онога што је бледо; оно што је бледо’: Тиси са свимъ твоимъ постомъ и бледнѡмъ рђа и обешенякъ Доситеј — Бледња, бледило БиХ, Херц., Срем, Хрв., јек. *блијѣдња*, *блѣдило* п. ‘бледња (в.)’, ‘бледа боја коже и слузница, palor’, бот. ‘болест биљака изазвана недостатком хлорофила, хлороза’ Срем, ‘болест вина’ (РСА), *блѣдило* Радимња (Томић II), Косово (Елезовић I), јек. *бљѣдило*, *блѣдина* f. ‘бледња (в.)’, јек. *бљѣдина*, *блѣдица* ‘бледобоља (в.)’, *блѣдица*, јек. *бљѣдица*, *блѣдица* *йешак* бот. ‘врста пасуља који се не пење уз притку’ Жича, *блѣдѡси̋* заст. ‘бледња (в.)’, јек. *блијѣдѡси̋*, *бледѡђа*, јек. *бљѣдѡђа*, *блијѣдња̋к* м. ‘борац’, *блѣдоња* ‘човек бледа лица’, јек. *блијѣдоња*, *блѣђевац*, -а̋вца бот. ‘врста пасуља’ Краг. Јасеница; изведени придеви: *блѣдан* песн. dem./хур. од *блед*: Под планином, крван, бледан, | Мртав лежи коњик један Змај (РСА), *блѣдѡн* Врање (Белић 212; значење?), *блѣднѡси̋* f. заст. ‘бледња (в.)’, јек. *блијѣднѡси̋* / *бљѣднѡси̋*, *блѣднѡђа* заст., *блѣђан*, -а, -о adj. dem./хур. од *блед* ⇒ *блѣђанѡси̋* f. ‘особина онога што је блеђано’, јек. *бљѣђан* adj., *блѣђахан*, -хна, -хно dem./хур. од *блед*, јек. *бљѣђахан*, *блѣђашан*, -ина, -ино (РСА), *блѣдау* ‘блед’ Свиница (Томић I), *блѣдѡви̋*, -а, -о ‘помало блед’ Војв., јек. *бљѣдѡви̋*, *блѣдаси̋*, -а, -о, јек. *бљѣдаси̋* (РСА), *блѣдикав*, -а, -о (id.), Војв. (РСГВ), јек. *бљѣдикав* ⇒ *блѣдикавѡси̋* f. ‘слабо бледило’, јек. *бљѣдикавѡси̋*, *блѣдичаси̋*, -а, -о adj. ‘помало блед’, јек. *бљѣдичаси̋* (РСА), *блѣдӳњав*, -а, -о (id.), Војв. (РСГВ), Прошћење (Вујичић), *блѣдӳњав* Ускоци (Станић), *блѣдӳњав* Радимња (Томић II), *блѣдӳњав* Вршац (РСГВ), *блѣдӳњав* Загарач (Ћупићи), *блѣдӳњав* Црна Река (Марковић I), јек. *бљѣдӳњав*, *блѣдӳњавко* м. ‘блѣдӳњав човек’, *блѣдӳњавѡси̋* f. ‘бледња (в.)’, ‘бледа боја коже и слузница, palor’ (РСА), *блѣдӳњавѡс* Ускоци (Станић), *блѣдӳњаси̋*, -а, -о adj. ‘помало блед’, јек. *бљѣдӳњаси̋* (РСА), *блѣди̋њав*, -а, -о ‘избледео, блѣдӳњав’ Црна Трава (Стојановић), *блѣд̋њикав*, -а, -о, јек. *бљѣд̋њикав*, *блѣд̋њикаси̋*, -а, -о, јек. *бљѣд̋њикаси̋*, *блѣдӳљав*, -а, -о, јек. *бљѣдӳљав*, *блѣдӳшаси̋*, -а, -о, јек. *бљѣдӳшаси̋*, *блѣдӳшав*, -а, -о, *блѣ̋шаси̋*, -а, -о, јек. *бљѣ̋шаси̋* (РСА); чак. *блїд*, *блїдѣ*, *блїдо* Брусје, *блїди̋ло* п. ib., *блїдо̋ђа* f. ib. (ČDL), *кајк*.

(Букумирић), *избледи* 3. sg. ‘бледети, губити боју’ Црна Река (Марковић II), јек. *изблиједјеиџи* / *изблијеђеиџи* (РСА), *изблѣеђеиџи* Ускоци (Станић), *изблијеђеиџи* Дубр. (Бојанић/Тривунац), *изблеђиваиџи* / *избљеђиваиџи* impf. (РСА), *изблеђује* 3. sg. Црна Река (Марковић II), *изблѣдео*, -ла, -ло adj. ‘који је изгубио своју боју, који је постао блед’, фиг. ‘који је изгубио своју моћ, свежину и сл.’, јек. *изблиједио*, *неизблѣдео* ‘који није изблѣдео, који има живе боје’, јек. *неизблиједио*, *неизблѣдив*, -а, -о ‘који не бледи’, јек. *неизблѣдив*, *изблѣделџи* f. ‘особина и стање онога што је изблѣдело’, јек. *изблиједјелџи* (РСА); *облѣдеиџи* ‘постати блед, побледети’, јек. *облиједјеиџи* (РСА), *џоблѣдиџи* intr. ‘постати блед’ Војв. (РСГВ), јек. *џоблиједиџи*, *џреблѣдеиџи* ‘нагло побледети’ (РМС), *џреблѣдѣиџи* Косово (Елезовић II), јек. *џреблиједјеиџи* (РМС), *џреблијеђеиџи* ‘постати блед, пребледети’ Ускоци (Станић), *џриблидиџи* бачки Буњевци (Reić/Vačlija; Sekulić), *џреблеђиваиџи* impf., јек. *џребљеђиваиџи* (РМС), *џреблѣделка* f. ‘она која је преблѣдела’ Врање (Златановић I), *џроблѣдеиџи* pf. ‘постати блед’, јек. *џроблиједјеиџи*, *џроблеђиваиџи* impf., јек. *џробљеђиваиџи*, *ублѣдеиџи* pf. ‘постати блед’, јек. *ублиједјеиџи* (РМС), *ублијеђеиџи* Ускоци (Станић), *ублијеђеиџи* Дубр. (Бојанић/Тривунац); *блѣднуџи*, -нѣм (im)pf. ‘поста(ја)ти блед, (по)бледети’, јек. *бљѣднуџи* (РСА), *џроблѣднуџи*, *џроблѣднѣм* pf. ‘нагло побледети’, јек. *џроблиједнуџи*; *џроблѣднеиџи* ‘нагло побледети, постати сасвим блед (од страха, болести и сл.)’, јек. *џроблиједњеиџи* (РМС), *џреблѣднѣ* 3. sg. Радимња, *џроблѣднѣ* ib. (Томић II); *блѣђаиџи* impf. ‘постајати блед’, ‘губити животну боју, руменило’ (Вук; РСА), ~ *се* ‘бити блед, појављивати се, указивати се као нешто бледо’, јек. *бљѣђаиџи* / *блијеђаиџи*; *блѣдиџи*, *блѣдѣм* ‘чинити да нешто постане бледо, изазивати бледу боју (на нечему)’, јек. *блиједиџи* (РСА), *изблѣдиџи* pf. ‘учинити да нешто постане бледо’ (id.), Војв. (РСГВ), јек. *изблиједиџи*, *облѣдиџи*, јек. *облиједиџи* (РСА), *џоблѣдиџи* (РМС), *џреблѣдѣ* 3. sg. Радимња, *џроблѣдѣ* ib. (Томић II), *ублѣдиџи*, јек. *ублиједиџи*, *ублеђиваиџи* impf. (РМС); чак. *блѣдѣиџи* Брусје (ČDL), кајк. *блѣдеиџи* (RHKKJ). — Од XVI в. српсл. *поблѣдѣти* (LPS); *блидиџи* код приморских писаца, Микаља, Волтић, од XVII в. *блиједиџи* М. Орбин, Бела, *блѣдеиџи* Белостенец (RJA).

- Од псл. **blěděti*, *blědějo*, уп. стсл. *блѣдѣти*, слн. *bledēti*, чеш. *bleděti*, длуж. *blěžeś*, стукр. *блѣдѣти* све ‘бледети’ (SP 1: 259; ЭССЯ 2: 110). Псл. глагол изведен од псл. придева *blědъ(jь)* помоћу суфикса **-ěti* (SP, ЭССЯ I.сс.). За друге деривате псл. **blědъ(jь)* в. **блед**. Глагол **блѣднути** у непрефигираном облику не бележе ни Вук ни RJA; у RJA глагол забележен у

префигираном облику *йреблиједнуџи* pf. ‘сасвим побледети’, посведочен само у примеру: Ту умукну, затрепета и пребледну као стена Б. Радичевић. С.-х. **бледнути** или перфектив од **бледети** или дериват од **блед**; уп. слч. *blednúť*, чеш. *blednouti*, глуж. *blędnuć*, длуж. *blędnuś*, полј. *bladnąć*, *blednąć*, укр. *блі́днути* (ЕССЯ I с.), у питању су вероватно независна и секундарна образовања. Глагол *блѣхати* или итератив од **бледети** или изведен од компаратива *блѣхи*, в. **блед**. Глагол **бледити** или каузатив од **бледети** или деадјектив од **блед** са каузативним значењем. Код глагола *йоблѣдиџи* дошло до промене типа парадигме, са *-џи* на *-иџи*, уп. Vaillant 3: 368. Потврде *йреблѣднѣи*, *йроблѣднѣи* Радимџа (Томић II) настале су или секундарно од **бледети** или су деадјективи од придева *бледан*, в. **блед**. Ове потврде из Радимџе у презенту са *и* не морају нужно да указују на (у грађи непосредочен) инфинитив *бледниџи* са *и*, већ могу ићи заједно са *йроблѣднѣиџи*, *-нѣи* са *е* у инфинитиву и такође *и* у презенту. В. и Спасојевић 2013: 213–216.

А. Ш.

бледити в. **бледети**.

бледнути в. **бледети**.

блез *блѣз*, *блѣза* т. ‘умно и телесно закржљала особа’ Власотинце (РСА; асс.?).

• Нејасно.

Можда апокопом од **блѣзг* т., уп. *блѣзга* f., **блезгав**, заједно их тумачи ЕССЯ 2: 110 s.v. **blesnъ(jъ)*. Или дисимиловано од форме **зблез* настале од *сблѣз* s.v. **блазити** испадањем полугласа и озвучењем *сб* > *зб*. Или од псл. **blez-*, са другим превојем в. **блазан**², где се разматра и семантички развој, и укр. *бевзь* ‘будала, глупак’, *бѣвзень* од **bъlz-*, **bъlzъnъ* (ЕСУМ 1: 158).

М. В.

блезгав *блѣзгав*, *-а*, *-о* adj. ‘блесав, глупав’: Блезгав (блѣзгав) бљу-тав, празан, глуп Змајева збирка речи, А. Г. Матош, Вј. Новак (РСА), *блѣзгав* Дубр. (Бојанић/Тривунац), *блѣзгавиџина* f. ‘глупост, бесмислица, брбљарије’ (РСА), *блѣзга* ‘млитава особа’ Херц., ЦГ (РЈА), (ређе т.) ‘блесава особа’ (РСА), *блѣзге* f. ‘блесава женска особа’, *блѣзго* т. ‘блесава мушка особа’ Дубр. (Бојанић/Тривунац), *блѣзган* И. Франгеш (РМС), *блѣзгоња* М. Врчевић, *блѣзгѡв* Далм., Херц., *блѣзгѹрина* f. augm. и реј. од *блѣзга* Далм., Херц. (РСА), *блѣзгати*, *блѣзгѡм* impf. ‘блебетати, говорити којешта’ Хрв. приморје (РЈА), С. Крањчевић, *блѣзгарија* f. ‘глупост, бесмислица, брбљарије’ (РСА); *блѣзгав* adj. ‘блѣзгав (в.)’ (id. s.v. *блѣзгав*), *блѣзгавиџина* f. ‘блѣзгавиџина (в.)’ (id. s.v. *блѣзгавиџина*), *блѣзгати* impf. ‘баљезгати’ (id. s.v. *блѣзгати*), *блѣзга* 3. sg. Црна Трава (Стојановић), ‘id., говорити бестидне речи’ Пирот (Златковић VI), Лужница (Ћирић I), *блѣзгарим* ‘баљезгати’ Лесковац (Митровић),

блѣзгари 3. sg. Црна Трава (Стојановић), *блѣзгарија* f. ‘блѣзгарија (в.)’ (РСА s.v. *блѣзгарија*), *блѣзгариине* pl. ‘празно причање; увреде, клетве, бестидне речи’ Пирот (Златковић); чак. *блѣзго*, *-оша* m. ‘брбљивац’, *блѣзган*, *блѣзгѡња* Брач (Šimunović), *блѣзгѡи*, *блѣзгон* / *блѣзгѡи*, *-гон* impf. ‘којешта брбљати’, *блѣзгарѡја* f. ‘глупо, испразно брбљање’ Брусје (Dulčić), *блѣзгѡи* impf. ‘баљезгати’ Бакарац и Шкрљево (Turina/Šerić), *кајк. блѣзга* m./f. ‘глупа особа, будала’ М. Крлежа (RHKKJ), *блѣзгѡриѡи*, *-им* impf. ‘говорити бесмислице’, *блѣзгарѡја* f. ‘блѣзгарија’ Вараждин (Lipštin). — Од 1806. *блѣзга* ‘глупак, испразан, приглуп човек’ (Stulli; RJA).

• Подложно различитим тумачењима.

Основа **blezg-* је могла настати озвучењем **blesk-*, в. **блесан**, **блеско**, попут псл. **bl’uzgati* > **бљузгати**, уколико је од **pl’uskati*, или **luzgati* од **luskati* (в. ЭССЯ 16: 215). И Skok 1: 174 s.v. *blúđiti* тумачи *блѣзгѡи* као озвучену варијанту експресивног глагола *блѣскаѡи* impf. ‘тепати (о деци)’, даље в. **блесан**. Или је можда *блѣзгав* експресивна варијанта од **блесав**, за *-с-* : *-зг-* уп. *мусав* : *музгав*, в. ЭССЯ 2: 110 s.v. **blesnъ(jъ)* за *блѣзга* и *блѣзгав*. ERNJ 1: 67–68 s.v. *bljezgàrija* сматра да је посреди експресивна творба и упућује на **бљувати**, **бљузгати** и *бљѡк* interj. за изражавање одвратности, гађења и сл., које тумачи као ономотопеју (id. 67), даље в. **бљувати**. ЭССЯ 2: 139 наводи *блѣзгѡи* s.v. **bl’uzgati*, уп. слч. дијал. *bliazgat’* ‘ићи по блату, локвама, бљузгавици’ (SSN), рус. дијал. *блѣзгѡтѣся* ‘плускати, брчкати се купајући се у плићаку’, *блѣзгѡтѣся*; рус. облике Аникин 3: 244, 273 тумачи као маргиналне континуанте псл. **bl’uzgati*, в. **бљузгати**, а одступајући вокализам објашњава ономотопејском природом речи. О. І. Глиаді, СОЕ 2004: 234, своди с.-х. *блѣзга* на псл. дијал. **belzъga*, девербал са суфиксом **-ъg-* од ***belziti*, чија је основа, по његовом тумачењу, у апофонији са **bъlz-* од пие. **b^hel-* ‘надувати се, дебљати се; нешто избочено’, за семантички развој упућује на укр. дијал. *бевъзъ* ‘будала, блесан’ од **bъlzъ*, в. **блез**. Даље, основа **blezg-* је можда у вези са **blezdzъ*, ако прихватимо реалност тог облика за који БЕР 1: 55 претпоставља да је варијанта стсл. **блѡдъ** ‘заблуда; неразумљив говор’, в. **блести**, и да је у основи буг. дијал. *блѣзно* ‘погрешно, неправилно’, за алтернацију *-zd-* : *-zg-* уп. псл. **drozdzъ* > **дрозд** : јсл. **drozgъ* (SP 4: 259–260). Такође, остаје отворено питање шта је примарно, придев или глагол. Код облика са значењем ‘брбљати’ вероватно је дошло до укрштања са **баљезгати**, уп. тамо за облике са *-а-*: *блѣзгарија* f. ‘глупост, бесмислица’, *блѣзгѡи* impf. ‘баљезгати’ (РСА), уз то и *блѣзга* 3. sg. ‘id., говорити бестидне речи’ Пирот (Златковић).

М. В.

блеј *блѣј*, *блѣја* m., *блѣјови* pl. ‘оков од гвожђа што се ставља на осовину, да се не би оједала’ Сврљиг, Тимок, Пирот (РСА; асс.?), *блѣј* ‘гвоздени део у главчини дрвених запрежних кола који штити осовину од трења

при окретању точка' Пирот (Златковић), *блѐ* (обично *блѐови* pl.) 'оков на осовини кола' Драгачево (Петровић/Капустина I), *блѐи* (обично *блѐови* pl.) ib. (Ђукановић II), *блѐ*, *блѐа* 'блѐј (в.)' Жагодина, Зајечар; *блѐјосаи̑и* impf. 'укивати блеј на колску осовину': Не могу сва кола засад да окујем, само ћу да их блејошем Сврљиг (inf., асс.?); *блѐн*, *блѐна* m. (обично *блѐнови* pl.) 'блѐј (в.)' Гружа, Надибар, Сврљиг, Врњци (РСА), *блѐнови* pl. у изразу: *ко̀ла на* ~ 'воловска кола са дрвеним осовинама' Црна Трава (Стојановић).

• Од нем. *Blech* 'лим'; уп. буг. *блех* 'гвоздена плочица која се ставља на дрвену осовину кола да се не би трла' (БЕР 1: 56; РБЕ).

Варијанта *бленови* најпре од нем. датива множине *Blechen*. За појаву *ј* уместо *х* < нем. *ch* у с.-х. дијалектима уп. *цеј* / *цех* и *кујна* / *кухиња* (Stridter-Temps 70). За облик *блех* у срп. и даљу етимологију в. **плех**.

Ж. С.

блејати *блѐјаи̑и*, *-јѝм* impf. 'пуштати глас блеее (о овци, телету и сл. или о човеку кад подражава глас тих животиња' (Вук 1818; Вук; РЈА; РСА), Војв. (РСГВ), Мокрин (Вртипрашки-Кувизић), Качер (Петровић/Капустина), Драгачево (eid. I), Поткозарје (Далмација), Никшић (Ђоковић I), 'бесвесно гледати, зурити, зијати' (Вук 1818; Вук; РЈА; РСА), Војв. (РСГВ), Мокрин (Вртипрашки-Кувизић), 'блебетати' (РЈА), 'говорити глупости, лупетати' (РСА), Поткозарје (Далмација), Никшић (Ђоковић I), 'следити неког не схватајући ни зашто се то чини ни куда то може одвести; ићи у стопу за неким' Драгачево (Петровић/Капустина I), *блѐ(ј)аи̑и* 'блејати; говорити глупости', фиг. 'проводити време у беспосличењу' Ускоци (Станић), *блѐјаи̑и* 'блејати' Васојевићи (СТИЈОВИЋ); израз: *нѐ зна ни̑и* ~ *ни вѐчаи̑и* о човеку ограничених интелектуалних способности Дубр. (Бојанић/Тривунац); *блѐ(ј)аи̑и* фиг. 'ићи без циља, луњати' Васојевићи, фиг. 'говорити глупости' ib. (СТИЈОВИЋ; БОРИЧИЋ), *блѐаи̑и* 'хватати зјале' ib. (БОРИЧИЋ), *бл'ѐјаи̑и* 'блејати' сев. Метохија (Букумирић), Пећки Подгор (Јашовић), 'бити заљубљен' сев. Метохија (Букумирић), *блѐјаи̑и* 'id.; блејати' Плав и Гусиње (Reković), *блѐаи̑и* фиг. 'губити време' Велика (Jokić), *блѐјаи̑и* 'причати којешта' Стара ЦГ (Пешикан), 'id.; блејати' Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *бл'ѐјаи̑и* 'id.', фиг. и реј. 'гледати разрогачених очију, зачуђено' Зета (Башановић-Чечовић), *блѐјаи̑и* 'блејати' Врака (Марковић Б.), *блѐ(ј)и̑и* 3. sg. Радимња (Томић II), *блѐју* / *блѐју* Криви Вир (Ракић), *блѐју* Лозан (Јоцић), Лужница, фиг. 'загледати се, упиљити се у нешто или кога' ib. (Ћирић I), *блѐју* 'губити време, не радити ништа', 'опуштати се с друштвом' ји. Србија (Марковић/

Трајковић); са префиксима – о блејању (оваца): *заблѣјаѿи* pf. ‘почети блејати’ НП Вук; НПр В. Врчевић (RJA), Банија (РСА), Вршац (РСГВ), Поткозарје (Далмација), *заблѣаѿи* Васојевићи (Боричић), *забл’ѣјаѿи* сев. Метохија (Букумирић), *заблѣјѿи* Косово (Елезовић I), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *заблѣ(j)ѿи* се 3. sg. Радимња (Томић II), *заблѣјѿи* Црна Река (Марковић II) ⇒ *заблѣјаваѿи* се impf. према *заблѣјаѿи* pf. Лика (RJA), *зблѣјаѿи* се pf. ‘сакупити се уз блејање’ Прошћење (Вујичић), *изблѣјаѿи* ‘свршити блејање (о овци)’ Лика (RJA), ‘провести много времена у блејању’ Хрв. (РСА), Ускоци (Станић), *изблѣаѿи* се Васојевићи (СТИЈОВИЋ II, ДОДАТАК), *наблѣјаѿи* impf. ‘блејати’ Хрв. (РСА), ~ се pf. ‘провести дуго времена блејећи’ (RJA; РСА), *набл’ѣјаѿи* се сев. Метохија (Букумирић), *одблѣјаѿи* ‘отићи блејећи (о овцама)’ (РСА), *ѿриблѣјѿи* 3. sg. ‘заблејати’ Црна Река (Марковић II), *ѿроблѣјаѿи* (PMS), Ужице (Цвијетић), Поткозарје (Далмација), Прошћење (Вујичић), Никшић (Ђоковић I), *ѿроблѣјѿи* (се) Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *ѿоблѣјѿ(j)e* 3. sg. impf. iter. ‘блејати с времена на време’ Тимок (Рајковић IV), *разблѣјаѿи* pf. ‘скинути, однети блејањем (у бајалици)’: То ће ... овнови и овце разблејати а јагањци раскмечати, а крвавица са очију нестати Ужице (Цвијетић), *узблѣјаѿи* се ‘јако блејати’ Лика (RJA); о говорењу (глупости): *заблѣјаѿи* фиг. и реј. ‘почети брбљати, оговарати’ Поткозарје (Далмација), ‘почети причати глупости’ Васојевићи (Боричић), *заблѣјѿи* Загарач (Ћупићи), ‘распричати се о неважним стварима’ Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *забл’ѣјаѿи* Зета (Башановић-Чечовић), *изблѣјаѿи* ‘рећи, изговорити што непромишљено, избрбљати’ (РСА), фиг. ‘рећи нешто глупо’ Ускоци (Станић), фиг. ‘id.; одати неку тајну’ Никшић (Ђоковић I), ~ се ‘изговорити што лудо’ (Вук), ‘рећи што непромишљено’ Његош (RJA; РСА), фиг. ‘рећи нешто глупо’ Ускоци (Станић), *изблѣаѿи* се ‘рећи нешто што не треба, што се не сме, одати се’, ‘напричати се шала, неозбиљних прича и сл.’ Васојевићи (СТИЈОВИЋ II, ДОДАТАК), *изблѣјѿи* ‘блејаѿи (в.)’ Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), ~ (се) ‘изрећи се, одати какву тајну несмотрено, у непажњи’ Загарач (Ћупићи), *одблѣјаѿи* реј. ‘изрећи, изговорити нешто непромишљено, глупо’ (РСА), Никшић (Ђоковић I), *ѿроблѣјаѿи* ‘открити нешто, неку тајну; пробрбљати’ Поткозарје (Далмација), фиг. ‘id.; несмотрено рећи, глупости причати’ Никшић (Ђоковић I), *ѿроблѣјѿи* (се) ‘id.; постати причљив’ Загарач (Ћупићи), ‘почети несувислу причу’ Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *разблѣјаѿи* се ‘разбрбљати се, разблебетати се’ Лика (RJA), *разблѣјѿи* се

Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина); о тупом погледу, о занесености: *заблѣјаѿи* ‘забленути се’ Крагујевац (РСА), ~ *се* (Вук 1818; Вук; РСА), Лика (РЈА), Банат (РСГВ), *заблѣ(ј)аѿи* ‘одушевити се, занети се (неким или нечим); залудети (за неким)’ Васојевићи (СТИЈОВИЋ; ead. II), *забл’ѣјаѿи* фиг. ‘заљубити се у знатној мери’ сев. Метохија (Букумирић), *заблѣји (се)* 3. sg. ‘забленути се’ Црна Река (Марковић II); ‘пошашавити’: *изблѣаѿи* Васојевићи (БОРИЧИЋ; СТИЈОВИЋ II, додатак), *ѿоблѣјаѿи* Качер (Петровић/Капустина), *ѿоблѣаѿи* Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), *ѿроблѣјаѿи* Драгачево (Петровић/Капустина I), Никшић (ЂОКОВИЋ I); ‘тешко се опити (не знати од пијанства ништа осим блејања)’: *облѣјаѿи се* (РСА), Братишковци (Urakalo); о кретању: *доблѣаѿи* ‘најзад стићи’ Васојевићи (БОРИЧИЋ), *заблѣјаѿи* реј. ‘отићи, одлутати’ ib. (СТИЈОВИЋ), *заблѣаѿи* ‘отићи куда не треба’ ib. (БОРИЧИЋ), *одблѣјаѿи* погрд. ‘отићи некуд као брав; одврљати некуд’ Никшић (ЂОКОВИЋ I), *одблѣаѿи* ‘отићи некуд без потребе или са закашњењем’ Васојевићи (БОРИЧИЋ); остала значења: *заблѣјаѿи* фиг. ‘закукати за нечим, много осећати потребу’ Косово (ЕЛЕЗОВИЋ I), *изблѣјаѿи* ‘испарити’: ...види да ти не изблеји вода из оне цеве Никшић (ЂОКОВИЋ I), *изблеји* 3. sg. ‘провести време с друштвом’ ји. Србија (Марковић/Трајковић), *одблѣјаѿи* реј. ‘лоше, алкаво отпевати или одрецитовати нешто’ Хрв., фиг. ‘отићи певајући или причајући којешта’ (РСА), *ѿоблѣјаѿи* ‘постати склеротичан’ Качер (Петровић/Капустина); *ѿоизблѣјаѿи (се)* Бањани у ЦГ (Копривица; без значења); *ѿроблѣаѿи* ‘почети певати, лармати, неозбиљно се понашати (обично у припитом стању)’ Васојевићи (СТИЈОВИЋ II); *блејѿкаѿи* impf. iter. dem. од *блејаѿи* Далм. и Херц., *блѣјаѿи* ‘говорити глупости, лупетати’ (РСА), *убле(ј)ѿсаѿи* pf. ‘обманути, опчинити’ Бањани у ЦГ (Копривица); глаголска именица: *блѣјање* п. ‘имитација блејања у дечјој игри „оваца и јагдади“’ Врака (Марковић Б.), *блејање* ‘назив за оглашавањем оваца’ Лозан (Јоцић), *блејање* ‘доколица, нерад’ ји. Србија (Марковић/Трајковић); поствербали: *блѣј* m. (само sg.) ‘блејање’ (РСА), *блѣј* Каменица код Ниша (Јовановић В.), Тимок (Динић), Црна Трава (Стојановић), *блѣја* f. (РСА), *блеја* жарг. ‘дангуба’ ји. Србија (Марковић/Трајковић), *блѣја* interj. за вабљење оваца Ускоци (Станић); остале изведенице: *блѣјач, -а* m. ‘онај који говори глупости’ (РСА), *блејач* ‘онај који проводи време ленчарећи’ ји. Србија (Марковић/Трајковић), *блѣјача* f. ‘овца која често блеји; овца (уопште)’, ‘жена која говори глупости’ ЦГ (РСА), *блѣјкуша* ‘овца која најчешће блеји, која се прва оглашава’ Футог (РСГВ), *блејѿница* ‘овца која често блеји; овца

(уопште) Жупа (РСА), *блејуша* реј. ‘овца која много блеји’ Тимок (Рајковић IV), *блѐуша* ‘особа која говори глупости’ (РСА), *блеуша* ‘овца која превише блеји’ Врање (Златановић I), *блѐо* т. ‘онај који говори глупости’ Дучаловићи (РСА), *блѐјо* ‘особа ограничених умних способности, будала’ Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *блѐјоња* ‘блѐо (в.)’ Дучаловићи, *блѐјав*, -а, -о адј. ‘брбљив’ ЦГ, *блѐјавац*, -авац т. ‘онај који блеји’, ‘онај који говори глупости’ ЦГ (РСА), *Блѐавац* породични надимак Ускоци (Станић), *блѐјавица* f. ‘жена која говори глупости’ ЦГ, *блѐјало* п. (ређе т.) ‘блѐо (в.)’ Банија, *Блѐјало* т. надимак, *блѐе* интерј. којим се подражава блејање јагањаца, телади (РСА); такође ‘блејати’: *блѐјити* импф. Хрв. (ид.), Банат (РСГВ), Ченеј (Марић), Мачва (Лазих), *блѐјити* бачки Буњевци (Реић/Ваџлија; Sekulić), *блѐити* Свиница (Томић I), *заблѐјити* рф. ‘почети блејати’ бачки Буњевци (Реић/Ваџлија; Sekulić), *блѐјити* импф. ‘блејати’ (РСА), *блѐјим* Лесковац (Митровић), Врање (Златановић I), *блѐји* 3. sg. Пирот (Златковић; Живковић), Лужница (Ћирић I), Лозан (Јоцић), *блѐ(ј)и* Тимок (Динић), Заплање (Цветановић), Црна Трава (Стојановић), *блѐи* Каменица код Ниша (Јовановић В.), *блѐјне* / *блѐвне* рф. ‘заблејати’ Пирот (Златковић), *заблѐјим* Лесковац (Митровић), Врање (Златановић I), *заблѐјим* Јабланица (Жугић), *заблѐји* 3. sg. Пирот (Златковић; Живковић), Лужница (Ћирић I), *заблѐи* Каменица код Ниша (Јовановић В.), Црна Трава (Стојановић), Тимок, ~ се ‘почети блејати и не престајати блејати’ ив. (Динић), *ѓроблѐји* ‘заблејати’ Пирот, *ублѐји се* ив. (Златковић), Лужница, *одблѐји* ‘престати блејати’ ив. (Ћирић I), *ѓоблѐји* ‘блејати краће време’ Пирот (Златковић), *ѓреблѐ(ј)и* ‘све време блејати’ Црна Трава (Стојановић), *доблѐји* ‘стићи блејући’ Пирот (Златковић VI); *блѐјање* п. ‘блејање’ Лозан (Јоцић), *блѐј* т. Тимок (Динић), *блѐјна* f. ‘овца која много блеји’ Лозан (Јоцић); ‘бленути’: *блѐјити* импф. Банат (РСГВ), Ченеј (Марић), Мачва (Лазих), *блѐјити* бачки Буњевци, *заблѐјити се* рф. ‘забленути се’ ив. (Реић/Ваџлија; Sekulić), *блѐји* 3. sg. импф. ‘бленути’ Пирот (Златковић), Лужница (Ћирић I), *блѐ(ј)и* Тимок (Динић), Заплање (Цветановић), Црна Трава (Стојановић), *блѐи* Каменица код Ниша (Јовановић В.), *заблѐјим (се)* рф. ‘забленути се’ Јабланица (Жугић), *заблѐји (се)* 3. sg. Пирот (Златковић), Лужница (Ћирић I), *заблѐи (се)* Тимок (Динић), Каменица код Ниша (Јовановић В.), Црна Трава, *ѓреблѐ(ј)и* ‘све време бленути’ ив. (Стојановић); *блѐјало* п. ‘приглупа а доброћудна особа’ Пирот (Златковић), реј. ‘глупа особа’ Тимок (Рајковић IV), ји. Србија (Златковић III; Богдановић VII); ‘дангубити’: *блѐ(ј)и* 3. sg. импф. ‘дангубити, узалуд губити време’

Тимок (Динић), Црна Трава, *ѿребла(ј)ѿ* pf. ‘издангубити, продангубити’ ib. (Стојановић); *блѣјиѿи* impf. реј. ‘лупетати’ Ченеј (Марић), *блајѿ* 3. sg. ‘брбљати’ Пирот, *ублајѿ се* pf. ‘разгаламити се’ ib. (Златковић); чак. *блѣјѿи* ‘блејати (о овци)’ Брусје (ČDL), кајк. *блејаѿи* ‘зурити, буљити’ (РНККЈ). — Од XVI в. *блејаѿи* ‘блејати’: *Ovčica jala bi blejati* М. Ветранић (RJA); кајк. Белостенец (РНККЈ).

• Од псл. **blējati*, *blējō*, уп. цсл. **влѣяти**, мак. *блее*, буг. *блѣя*, слн. *blējati*, чеш. *blejeti*, рус.-цсл. *блѣяти*, рус. *блѣять / блеять*, укр. *блѣяти*, блр. *бляіць* све ‘блејати’ (Skok 1: 171–172; SP 1: 260–261; ЭССЯ 2: 107; ПЕРСЈ 1 s.v. *блѣјаѿи*).

Псл. глагол **blējati* своди се на стару ониматопеју за глас овце (уп. псл. **blē* > **blě* ‘бле’), на бсл. корен **bleʔ-* и пие. корен **b^hleh₁-* (Derksen 43; id. 2015: 528 s.v. *blēt*). Најближу паралелу има у лет. *blēt*, *blēju* ‘блејати’, а даље ствнем. *blāen*, лат. *flēre* ‘плакати’, са гутуралним проширењем гр. βληχάομαι ‘блејати’ (LIV 87; ПЕРСЈ 1.c.). Доследно екавски рефлекс псл. **ě* < **ē* у с.-х. објашњава се ониматопејским карактером који подражава глас овце. В. глаголе **блекати** (**блекнути**¹) и **блечати** истог ониматопејског порекла. Уп. **бекати**. Глагол *блејаѿи* у значењу ‘тупо зурити’ можда је настао од **блехѿи*, *блешем* по испадању -х-; в. **бленути**. Уп. **блеха**.

Ж. С.

блека *блѣка* f. ‘будала; луда’ Бока (Вук; RJA; PCA), Љубиша (RJA), Банат (PCA), *блѣка* Бока (Вук; RJA), m./f. Пољица (PCA), Ускоци (id.; Станић), *блѣка* f. ‘будаласта женска особа’ Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *бљѣка* m./f. ‘глупа особа, будала, бена; особа која другима служи за подсмех’ Ускоци (Станић) ⇒ *блѣчина* f. (ређе m.) augm./реј. од *блека* (PCA), *блѣчина* m./f. ‘не баш интелигентна особа, блесавац’ Дубр. (Бојанић/Тривунац), *блѣко* m. ‘блѣка (в.)’ (RJA; PCA), *блѣкѿ* Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *Блеко* презиме; *блѣк* m. ‘блѣка (в.)’, *блѣкан*, *блѣкача* f. ЦГ (PCA), *блѣкаш*, *-ѣша* m. Далм., *блѣкѿв*, *-ѿва* ib. (RJA; PCA); *блѣкасиѿ*, *-а*, *-о* adj. ‘блесав, сулуд’ Пољица (PCA), Хрв., Далм. (RJA), Војв. (РСГВ); *блѣчкаѿи*, *-ѿм* impf. ‘глупо и неозбиљно причати, свашта брбљати’ ЦГ (PCA), *блѣчкаѿи*, *-ѿм* Стара ЦГ (Пешикан); *блѣчка* f. ‘блечкава особа’ ЦГ (PCA), ‘особа која је склона неодговорном и глупом блебетању’ Стара ЦГ (Пешикан), *блѣчко* m. ‘онај који блечка’ ЦГ, *блѣчкоња* ib., *блѣчкало* n. (ређе m.) подруг. ‘онај који брбља, који много говори; онај који подиже грају, ларму’ Банат; *блѣчкав*, *-а*, *-о* adj. ‘који блечка’ ЦГ (PCA), *блѣчкав*, *-а*, *-о* Стара ЦГ (Пешикан), *блѣчкавац*, *-ѿвца* m. ‘онај који блечка’ ЦГ (PCA), Стара ЦГ (Пешикан), *блѣчкавица* f. ‘она која блечка’ ЦГ (PCA), *блѣчкавица* Стара ЦГ (Пешикан); чак. *блѣка*, *-е* m. ‘глупо чељаде, будала’

Брусје, *блѣко*, *-оша* ib. (Dulčići), *блѣкаси*, *-а*, *-о* adj. ‘блесав, сулуд’ ib. (ČDL).

• Изведеница од **блекати** (Skok 1: 171 s.v. *blējati*).

Уп. за значење рус. дијал. *блекать* ‘олајавати’, укр. *блякати* ‘блебетати’ s.v. **блекати** и сродно **блејати** у значењу ‘говорити глупости’. Можда је и укрштено са формално и семантички сличним придевом **блесав**. И облик *бљѣчало* могао би бити контаминат, уп. **бљечкати**.

М. К.

блекати *блѣкаѝи*, *блѣкѧм* / *блѣчѧм* impf. ‘блејати’ НПр В. Врчевић, Л. Грђић-Бјелокосић (РСА), ист.-бос. Ере (Реметић), *блѣка* 3. sg. iter. ‘повремено кратко заблејати’ Тимок (Динић); *зблекѣваѝи се* ‘дозивати се блејањем’ Пољица (РСА); *блекѣѝаѝи* dem. НП Вук (РЈА; РСА); *бљѣкаѧње* глаголска именица Врака (Марковић Б.); поствербали: *блѣк* m. ‘блејање оваца’ (Вук 1818; Вук; РЈА; РСА), Ускоци (Станић), Стара ЦГ (Пешикан), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), ‘ован на ком је звоно’ В. Богишић (РЈА; РСА), *бљѣк* ‘ехо овчјег гласа’ Врака (Марковић Б.), израз *блѣк ѝе ванѣло* ‘(не) заблејати (у клетви)’: О, блѣк те ванѣло, па не блѣкнуло Пирот (Златковић); *блѣка* f. ‘блејање’ (Вук 1818; Вук; РЈА; РСА), ист.-бос. Ере (Реметић), зап. Босна (Далмација I), Прошћење (Вујичић), Мојковац (Ристић), Ускоци (Станић), Васојевићи (СТИЈОВИЋ), Загарач (Ћупићи), Стара ЦГ (Пешикан), Његуши (Оташевић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), реј. ‘галама’ Загарач (Ћупићи), *блѣка* ‘овца која често блеји; овца (уопште)’ Ускоци, ‘рђав глас, брука’ ib. (РСА; Станић), *бл’ѣка* ‘блејање’ сев. Метохија (Букумирић), Рожаје (Надџић), *бљѣка* Врака (Марковић Б.), Ускоци, *бљѣка* (обично) реј. ‘овца’ ib. (Станић); *блѣкавица* ‘нека овчија болест’ Сврљиг (РСА), *блѣкѣѝи* m. ‘блејање’ (id.), Ускоци (Станић) ⇒ *блекѣѝаѝи* impf. ‘блејати’ Крагујевац (РСА), Ускоци (Станић), *блекѣѝуша* f. ‘овца која често блеји; овца (уопште)’ Херц., ‘крекетуша (жаба)’; *блѣкуша* ‘овца која често блеји; овца (уопште)’ В. Врчевић (РСА), ‘овца’ Ужице, *блѣкуља* ib. (Цвијетић), *блѣкан* m. име јарету (РСА), ‘овца (у загонеси)’ Ужице (Цвијетић); кајк. *блекѣѝаѝи* ‘блејати’ (РНKKJ). — Од XVI в. српсл. **блекотати** ‘labare’ (LPS), од XVIII в. *блекѝи* ‘блејати’ Белостенец (РНKKJ).

• Од псл. **blekati*, *blekaŋo* / *blečŋo*, уп. мак. *блека* ‘блејати’, буг. *бляквам*, дијал. *блѣквам*, слн. *blekāti* ‘id.’; ‘блебетати’, слч. *bliakat* ‘блејати; мукати’, чеш. *blekati* ‘викати’, глуж. *blekać* ‘блејати’, стпољ. *blekanie* глаголска именица, каш.-словин. *blekas* ‘блејати’, струс., рус.-цсл. *блекати*, рус. дијал. *блекать* ‘грдити непотребним речима, олајавати’, укр. *блякати*

‘блебетати, лагати, сплеткарити’ (Skok 1: 171–172 s.v. *bléjati*; SP 1: 256; ЭССЯ 2: 108; Derksen 42 s.v. **blekъ*).

Псл. глагол **blekati* је истог порекла као и **blečati* > **блечати** (в. **блејати**). Основа глагола се реконструује без јата, с обзиром на ономотопејски извор глагола (< псл. **ble!*, уп. с.-х. *бле!*, чеш., пољ. дијал. *ble!* ‘опонашање гласа оваца; дозивање оваца’), при чему би се *-k-* заједно са *-χ-* гр. глагола βληχόμοι ‘блејати’ могло сводити на пие. **kʰ*, такође карактеристично за ономотопеје; уп. срвнем. *bleken*, нем. *blöken* ‘блејати’ (SP 1.c.; ПЕРСЈ 1 s.v. *bléjajiti*). За перфективни облик **bleknōti* в. **блекнути**¹. Уп. **бекати**. Вероватно су следеће лексеме настале семантичким укрштањем са сазвучним облицима: именица *блѣкица* / *блѣкица* f. ‘ситна бела оваца; бело женско јагње’ Ускоци (Станић) са сазвучном основом у придеву *блел-* ‘бео’ на истом терену (уп. *блѣлка* s.v. **белка**); глаголи *зablékaјiti се* pf. и *zablékaријiti се* ‘загледати се дуго у нешто’ са сазвучним глаголима *zabléjaјiti се* и *zablenuјiti се* ‘забленути се’ (s.vv. **блејати**, **бленути**), уп. и *zabékaријiti се* ‘забленути се’ и *zabekнујiti се* ‘збунити се’ Пирот (РСА; inf.?) (s.vv. **бекарити (се)**, **бекати**). О могућој вези овог глагола у значењу ‘говорити глупости’ и псл. лексема **blekъ*, **blekotъ*, **blekota* које имају значење ‘блејање’ и ‘буника’ јер буника изазива делиријум в. Derksen 42, уп. **буника**. Дерксен глаголе **blekati* и **blekotati* пре изводи од именица **blekъ* и **blekotъ*, за разлику од ЭССЯ који, супротно томе, изводи именице од глагола (Derksen 1.c.; ЭССЯ 2: 109 s.v. **blekotati*).

Ж. С.

блекнути¹ *блѣкнујiti*, *блѣкнѣм* pf. ‘заблејати’ (Вук 1818; Вук; РЈА; РСА), ист.-бос. Ере (Реметић), Никшић, фиг. ‘рећи глупост’ ib. (Ђоковић I), *блѣкнујiti* / *блѣкнѣјiti* фиг. реј. ‘id.; изговорити, рећи, бекнути’ Ускоци, ‘заблејати’ ib. (Станић), *блѣкнѣјiti* ‘id.; проговорити’ сев. Метохија (Букумирић), *блѣкнѣјiti* ‘заблејати’ Загарац (Ћупићи), Стара ЦГ (Пешикан), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), реј. ‘рећи нешто ружно, проговорити (најчешће у негацији); рећи, произвести глас сличан блејању’ Загарац (Ћупићи), ‘рећи нешто несувисло’ Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *блѣкне* 3. sg. ‘проговорити, изговорити (једну реч)’: Не може ни да блѣкне Радимња (Томић II), *блѣкне* Тимок (Рајковић IV), ‘блекнути (о овци); замекетати (о кози)’ Пирот (Златковић); *zabléknујiti* ‘блекнути, бекнути, заблејати’, ~ *се* ‘подлећи забуни, смести се’ А. Кузманић 1861. (РСА), *zabléknујiti (се)* ‘изненадити се’ Велика (Јокић); *блѣкнѣјiti* реј. ‘рећи, изрећи нешто ружно или глупо’ Ускоци (Станић), *изблѣкнѣјiti се* ‘изрећи, одати се случајно, рећи несмотрено оно што не треба и што се не сме’ Васојевићи (Стијовић II, додатак).

• Од псл. **bleknŋti*, *bleknŋ*, уп. мак. *блекнам*, буг. *блѣкна*, слн. *blékniti*, слч. *bliaknut*, стчеш. **bleknŋti* (посведочен само аорист *bleče*), глуж. *bleknyć*, каш. *bleknŋc* све ‘блекнути’ (Skok 1: 171 s.v. *bléjati*; SP 1: 256 s.vv. *blekati*, *bleknŋti*).

Псл. глагол је формално перфектив псл. глагола **blekati* > **блекати**, а семантички и псл. глагола **bléjati* > **блејати**. За даљу етимологију в. тамо. За творбену паралелу уп. пар **бекати** || *бекнуџи*, а такође и семантичку с обзиром на то да су оба глаголска пара оноματοпејског порекла (уп. псл. **ble!* > с.-х. *бле!*, чеш., пољ. дијал. *ble!* ‘опонашање гласа оваца; дозивање оваца’), в. **бе**¹. За творбу експресивног глагола *блеџнуџи* уп. пар *звѣкнуџи* || *звѣџнуџи*. В. **блечати**.

Ж. С.

блекнути² в. блечити.

бленути *блѣнуџи*, -нѣм impf. ‘гледати тупо, не мислећи ништа, бесвесно, расејано; гледати зачуђено; гледати укочено’ (РСА), М. Ђ. Милићевић (РЈА), Војв., Иванда, Ловра, Деска (РСГВ), Ченеј (Марић), Мачва (Лазих), Златибор (Миловановић), Ужице (Цвијетић), Поткозарје (Далмација), ист.-бос. Ере (Реметић), Гламоч (Бојиновић I), Прошћење (Вујичић), *блѣнуџи* Никшић (Ђоковић I), *блѣнуџи* / *блѣнуџи* ‘id.; проводити време у нераду, беспосличити’ Ускоци (Станић), *блѣнуџи(и)* ‘тупо гледати’ Мојковац (Ристић), *бленуџи* Дрвар (Јовичић), *блѣнуџи* Косово (Елезовић I), Дубр. (Бојанић/Тривунац), *блѣнуџи* Велика (Јокић), *бл’ѣнуџи* Зета (Башановић-Чечовић), *блѣниџи* бачки Буњевци (Реић/Ваџлија), *блѣне (се)* 3. sg. Радимња (Томић II), *блѣне* Каменица код Ниша (Јовановић В.), Црна Трава (Стојановић), *блене* ји. Србија (Марковић/Трајковић); са префиксима: *збленуџи* pf., израз *збленуџи очи у кога*: Укућани заблену у њих очи као у непозната лица Херц. (РЈА), ‘изненадити, запањити, запрепастити; збунити’ (РСА), ~ *се* ‘загледати се тупо, не мислећи’ (Вук 1818; Вук), НПр Вук (РСА), Нови Сад (РСГВ), Мокрин (Вртипрашки-Кувизић), Мачва (Лазих), Драгачево (Петровић/Капустина), Мојковац (Ристић), разг. ‘заљубити се’ (РСА), *збленуџи се* ‘тупо се загледати’ Никшић (Ђоковић I), Ускоци (Станић), *збленуџи се* ‘id.; заљубити се’ Дубр. (Бојанић/Тривунац), *зблѣнуџи се* ‘загледати се’ Васојевићи (Боричић), ‘id.; збунити се, смести се’ ib. (СТИЈОВИЋ II), *збл’ѣнуџи (се)* ‘загледати се тупо’ Зета (Башановић-Чечовић), *зблѣне се* 3. sg. Црна Трава (Стојановић), *зблениџи се* Ђурђево, Ново Милошево (РСГВ), *зблениџи се* ‘id.; заљубити се’ бачки Буњевци (Реић/Ваџлија) ⇒ *збленуџи*, -џа, -џо adj. ‘забленут’ (Вук 1818; Вук), бачки Буњевци (Sekulić), *збленуџо* adv. (РСА), бачки Буњевци (Реић/Ваџлија), зап. Босна (Далмација I),

Мојковац (Ристић), *забленуїо* Дрвар (Јовичић), *забленуїбсї*, *-осїи* f. ‘тупа загледаност’, *забленуїе* n. И. Војновић, *заблєњайи се* pf. ‘загледати се тупо, не мислећи’ С. М. Сарајлија; *зблєнуїи (се)* ‘запањити се, забезекнути се (од изненађења, страха и сл.)’, ‘изгубити памет, побудалити, шенути’ (РСА), *зблєнїи се* ‘не снаћи се пред неким изненадним догађајем’ бачки Буњевци ⇒ *зблєнуїи*, *-а*, *-о* adj. ‘збуњен’ ib. (Реїс/Ваџлија), *збленуїи*, *-а*, *-о* ‘id.’; запањен (од страха); омамљен (од пића) Далм. (РЈА); *блєнїиав*, *-а*, *-о* ‘будаласт, блесав’ (РСА), Војв., Иванда (РСГВ), Мокрин (Вртипрашки-Кувизић), Ченеј (Марић), Чумић (Грковић), ист.-бос. Ере (Реметић), ‘трапав, незграпан’ (РСА), *блєнїиав* ‘сублесаст, интелектуално заостао’ Драгачево (Петровић/Капустина I), Златибор (Миловановић), Ужице (Цвијетић), Васојевићи (Боричић), Загарац (Ћупићи), Ускоци (Станић), ‘невешт, неспретан’ Драгачево (Петровић/Капустина I), *блєнїиав* ‘будаласт, блесав’ (РСА), ‘луд’ Србија (РЈА), Велико Блашко (Савић), Поткозарје (Далмација), ‘трапав’ (РСА), В. Градуса, Банија (Вујчић), *блєнїиав* ‘луцкаст’ Гламоч (Бојиновић I), *блєнїиав* ‘будаласт’ Лужница (Ћирић I), Црна Трава (Стојановић), *бленїиав* Дрвар (Јовичић), ји. Србија (Марковић/Трајковић), *бл’єнїиав* Зета (Башановић-Чечовић), *блєнїиав* Лесковац (Митровић), *блєнїиав* ји. Србија (Златковић III; Богдановић VII) ⇒ *блєнїиаво* adv. (РСА), *бл’єнїиаво* Зета (Башановић-Чечовић), глаголи *блєнїиїи* impf. ‘бленути’ Ужице (Цвијетић), *бленїиавїи се* ‘понашати се блесаво’ Футог (РСГВ), *бленїиави се* 3. sg. Црна Трава, *забленїиавєје (се)* pf. ‘занети (се), загледати се у кога или што’ ib. (Стојановић), *блєнїиа* impf. ‘говорити без везе’ Лужница (Манић); именице *блєнїио*, *-а* / *-є* m. ‘блентав човек’ П. Кочић, ЦГ, Херц. (РСА), *блєнїио* Драгачево (Петровић/Капустина I), Златибор (Миловановић), Ужице (Цвијетић), ист.-бос. Ере (Реметић), зап. Босна (Далмација I), Доњи Рамићи (Malbaša), Гламоч (Бојиновић I), Никшић (Ђоковић I), Ускоци (Станић), Мојковац (Ристић), *блєнїио* Загарац (Ћупићи), *бл’єнїио* Зета (Башановић-Чечовић), *блєнїиов* (РСА), *бленїиов* Загарац (Ћупићи), *блєнїиав* Никшић (Ђоковић I), *блєнїиеша* Бос. Грахово (РСА), *блєнїиоња* ист.-бос. Ере, *блєнїиоњица* dem. ib. (Реметић), *блєњо* (РСА); *блєнїиа* f. ‘блентава жена’ Ливно (id.), ист.-бос. Ере (Реметић), Ускоци (Станић), m. ‘који је блентав’ Војв. (РСГВ), m./f. Мокрин (Вртипрашки-Кувизић), *блєнїиа* f. Никшић (Ђоковић I), *блєнїиа* m. Лужница (Ћирић I), Црна Трава (Стојановић), *бленїиа* f. ји. Србија (Марковић/Трајковић), *блєнїиача* ‘блентава жена’ ист.-бос. Ере (Реметић), *блєнїиаша* Гламоч (Бојиновић I), *блєнїиара* Доњи Рамићи (Malbaša), *блєнїиуља* (РСА), ист.-бос. Ере (Реметић); такође *блєхнуїи*, *-нєм* impf. ‘гледати тупо, не мислећи ништа, бесвесно, расејано’ (РСА), *заблєхнуїи (се)* pf. ‘забленути се; наћи се у чуду’ (Вук; РЈА; РСА), *заблєхнуїи*, *-а*, *-о* adj. ‘забленут’ (Вук), *блєиїиїи се* impf. ‘усплахилено страховати, узнемилено штрецати’ Бањани у ЦГ

(Копривица), *заблѣишии се* рф. ‘забленути се; наћи се у чуду’ Бока (Вук; RJA; PCA), *заблѣишии* Бањани у ЦГ (Копривица), *заблѣишии се* Косово (Елезовић I), *заблѣишии се* Васојевићи (СТИЈОВИЋ), *заблѣишии (се)* Велика (Јокић), *ублѣишии се* ‘забезекнути се’ Косово (Елезовић II), *ублѣишии се* ‘збунити се’ Васојевићи (СТИЈОВИЋ II), *убл’ѣишии се* ‘уплашити се, забезекнути се’ сев. Метохија (Букумирић), *у̀зблѣишии се* Бањани у ЦГ (Копривица); чак. *блѣнуџи* ‘бленути’ Брач (ČDL). — Од XVII в. *бленуџи* ‘гледати тупо или зачуђено’: ...da ni človik, svak bi reka’, stane blenuć vas pripaden J. Бараковић, ‘слабити, нестајати (о памети)’: Da život ne vene, da lišce ne blidi, da pamet ne blene id. (RJA), *заблењаваџи се* ‘загледати се тупо’ Доситеј 1806. (RJA; PCA).

• Подложно различитим тумачењима.

Нема паралела у другим словенским језицима. Изворни глагол са -х- у основи *блехнуџи* је облик тренутног вида глагола **блехайџи*, *блешим*. Од **блехайџи* се по испадању -х- на једној страни развило *блејаџи* ‘тупо зурити’, на другој без испадања -х- пак *за-блешџи се*. Можда у вези са (з)бла(х)нуџи се, уп. **бланути се**, **бунити (се)** (ПЕРСЈ 1 s.vv. *блѣнуџи*, *бѹниџи (се)*; Skok 1: 172). У ERHJ 1: 65 *бленуџи* се изводи од **blenoti* < посл. **blęsti*, в. ***блести**, али се у том случају занемарују варијанте са -х- (-ш-), а проблематично је и то што глагол на -нуџи (било од **blenoti*, било од **blędnoti* као тренутног вида од **blęsti*, *blędq*) има имперфективно значење. Могуће објашњење било би да је имперфективни симплекс изведен од превербалног перфектива, *бленуџи* од *забленуџи (се)* као *венуџи* од *увенуџи*. Са семантичке тачке гледишта није искључена, али је формално проблематична могућност везе са *блесџи*, в. **блесати** (SP 1: 258 s.v. *blesnъ*); уп., без -х-, посл. **blen-* s.v. **буника**. Или можда **бле-ха-џи* као интензив од **blě-j-ati* > **блејати**, уз пренос значења са гласа на туп поглед живинчета уп. *блѣне ко ѿѣле у шараена вѣѣѣѣ* Војв., *блѣне ко во у ѿѣрабе* Деска (РСГВ) (ПЕРСЈ I.c.). Скок придев *бленѣѣѣѣ* заједно са *блесав* изводи из глагола *блесџи*, *бледем* (Skok 1: 174 s.v. *bluditi*). Нејасно да ли овде и *блѣндѣѣѣѣ* ‘блесавко, блесавица; будала; луда’ (PCA). Уп. **белена**, **белендов**, **блеха**, **бјенути**.

Ж. С.

блесав *блѣсав*, -а, -о adj. ‘умно заостао, сулуд, кретенаст; глуп’ (PCA), ист.-бос. Ере (Реметић), Поткозарје (Далмација), ‘умно заостао’ Војв. (РСГВ), ‘луд, умно поремећен’ Чумић (Грковић), ‘луцкаст’ Велико Блашко (Савићеве), Радимња (Томић II), *бл’ѣсав*, -а, -о ‘id., умно неразвијен’ сев. Метохија (Букумирић), *блѣсѣѣѣѣ*, -аѣѣѣѣ, -аѣѣѣѣ Гламоч (Бојиновић I), *блѣсѣѣѣѣ*, -а, -о Драгачево (Петровић/Капустина I), ‘луд’ Мачва (Лазич), Златибор (Миловановић), ‘id., глуп, малоуман’ Ускоци (Станић), ‘недовољно паметан’ Велика (Јокић), *бл’ѣсѣѣѣѣ*, -ѣѣѣѣ, -ѣѣѣѣ ‘умно заостао, луцкаст; глуп’

Зета (Башановић-Чечовић), *блѣсав*, -а, -о ‘будаласт’ Каменица код Ниша (Јовановић В.), Црна Трава (Стојановић), Бучум (Богдановић VII), ‘id., умно заостао’ Лужница (Ћирић I), *блесав* ‘id., глуп, недоказан’ Дрвар (Јовичић), *блѣсаво* adv. ‘лудо, глупо; безизразно, тупо’ (РСА), *бл’ѣсѣво* ‘глупо, лудо’ Зета (Башановић-Чечовић), *ѣриблѣсѣв*, -а, -о adj. ‘који је поремећеног понашања, сулуд’ Драгачево (Петровић/Капустина I), *блѣсавишѣк*, -ишѣ, -ишѣ ‘ћакнут’ Тимок (Рајковић IV), Пирот, ‘приглуп’ ib. (Златковић), *наблѣсавичав*, -а, -о Врање (Златановић), *блѣсавѣсѣи*, -осѣи f. ‘стање и особина онога који је блесав, онога што је блесаво, глупавост, сулудост; идиотизам (као болест); старачка слабоумност’ (РСА), *блѣсавѣс*, -осѣи ‘будалаштина, глупост’ Ускоци (Станић), *блесѣвило* n. ‘стање и особина онога који је блесав, онога што је блесаво, глупавост, сулудост’ ЦГ (РСА), *блесавѣло* ‘глупост’ Црна Река (Марковић II), ‘id., лудост’ Тимок (Рајковић IV), *блесѣвлук* m. ‘будалаштина, глупост’ Ускоци (Станић), ‘id.’, ‘оно што је блесаво (говор, поступак и сл.)’ (РСА), *бл’ѣсѣвлѣк* Зета (Башановић-Чечовић), *блесѣвина* f. ‘глупост, глупа навика’ Пирот (Златковић), *блесѣвишѣина* ‘блесавлук (в.)’, (ређе m.) ‘блесав човек’ (РСА), *блѣсавишѣина* f. Тимок (Динић), ‘неурачунљива и глупа особа; особа која се недолично понаша’ Пирот (Златковић), *блесавѣишѣина*, -ѣ ‘малоумност, лудорија, неодговорност’ Гламоч (Бојиноввић I), *блѣсѣвац*, -ѣвѣц m. ‘блесав човек’ (РСА), *блѣсѣвац*, -вѣц Футог (РСГВ), *блѣсѣвац* Црна Река (Марковић II), *блѣсѣвица* f. ‘блесѣва жена’ ЦГ (РСА), Ускоци (Станић), Никшић (Ђоковић I), *бл’ѣсѣвица* сев. Метохија (Букумирић), *блесѣвѣица* Радимња (Томић II), *блѣсѣвица* Црна Река (Марковић II), ‘неурачунљива и глупа особа; особа која се недолично понаша’ Пирот (Златковић), *блесѣвко* m. ‘блесав човек’ (РСА), Војв. (РСГВ), *блесѣвко* Радимња (Томић II), *блѣсѣвко* ‘глуп мушкарац’ Ускоци (Станић), *блѣсѣвко* Црна Река (Марковић II), *блѣсѣвка* f. ‘блесѣва, глупа женска особа’ Ускоци (Станић), *блѣсѣвка* Врање (Златановић I), *блѣсѣвче*, -ѣи n. ‘блесаво, кретенасто дете’ Ускоци (Станић), *блѣсѣв(ј)ѣишѣ*, -вѣи impf. ‘постајати блесав’, (за-, из-, о-, ѣо-) -*блесѣв(ј)ѣишѣ*, -ѣсѣвѣи / (из-, ѣ-, ѣѣ-) -*блесав(ј)ѣишѣ*, -вѣи pf. ‘постати блесав, изгубити разум’, *ѣоблесѣвео* / *ѣоблесѣвео*, -ѣла, -ѣло / *ѣоблесѣвио* / *ѣоблесѣвио*, -вѣјѣла, -вѣјѣло pt. perf. act. од *ѣоблесав(ј)ѣишѣ* у придевској служби, *ѣоблесав(ј)ѣлѣсѣи* / *облесѣв(ј)ѣлѣсѣи*, -осѣи f. ‘стање онога који је облесавио, блесавост’ (РСА), *блесѣвѣје* 3. sg. impf. ‘постајати неурачунљив, лудети’ Лужница, за- pf. ‘учинити кога неурачунљивим’ ib. (Ћирић I), ‘почети неразумно се понашати; залудети се’ Пирот (Златковић), ~ (се) ‘залудити (се),

занети (се)' Црна Трава (Стојановић), из- 'поблесавети' Лужница, *йо-* ib. (Ћирић I), Црна Трава (Стојановић), (*о-*, *йо-*) -*блесавее* Тимок (Рајковић IV), *блѣсавиѣи*, -*ѣм* impf. 'чинити некога блесавим', 'постајати блесав' ЦГ, ~ *се* 'правити се блесав, млатити се' (РСА), *блесáвиѣи*, *блѣсáвѣм* 'радити или говорити неразумно, глупо' Ускоци (Станић), *блесáвиѣи се*, *блѣсáвим се* 'понашати се блесаво' Футог (РСГВ), *бл'есáвѣиѣ*, -*áвѣм* 'блесáвиѣи (в.)' Зета (Башановић-Чечовић), *блесáви се* 3. sg. 'чинити глупости' Црна Река (Марковић II), Лужница (Ћирић I), *зàблесавиѣи*, -*ѣм* / *зàблесáвиѣи*, -*ѣсáвѣм* pf. 'учинити блесавим, залудити', 'постати блесав, изгубити разум' (РСА), *зàблесáвиѣи*, -*ѣсáвѣм* 'id.; глупо, блесаво се загледати у нешто; глупо се задржати око нечега', 'изгубити памет у заљубљености' Ускоци (Станић), *зàблесáвиѣи се*, -*ѣсáвим се* Орловат (РСГВ), *зàблесáви* 3. sg. 'ошамутити; замајати' Пирот (Златковић), 'залудети, опчинити' Лужница, ~ *се* 'заљубити се' ib. (Ћирић I), 'id., замајати се' Пирот (Златковић), 'поступити непромишљено; побудалити' ib. (id. VI), *зàблесáвен*, -*а*, -*о* adj. 'замајан, залуђен' Каменица код Ниша (Јовановић В.), 'id.; ћакнут' Пирот (Златковић), 'залуђен, омађијан' Тимок (Рајковић IV), Лужница (Ћирић I), *ѣоблесáвиѣи*, -*ѣсáвѣм* pf. 'постати блесав, заглупети' Ускоци (Станић), *ѣоблесáвиѣи*, -*ѣсáвѣм* / *ѣòблесавиѣи*, -*ѣм* 'id.', (за неким, нечим) 'силно завоleti (некога, нешто), занети се (неким, нечим)', trans. 'учинити некога блесавим, утицати да неко постане блесав' (РСА), *ѣоблесáви* 3. sg. 'поблесавити' Радимња (Томић II), *ѣоблесáви* 'id., постати неозбиљан, неурачунљив' Каменица код Ниша (Јовановић В.), *изблесáвѣм* 'поблесавити, полудети' Јабланица (Жугић), *изблесáвим се* Лесковац (Митровић), *òблесавиѣи*, -*ѣм* / *облесáвиѣи*, -*ѣсáвѣм* 'id.; учинити некога блесавим', фиг. 'постати неупотребљив, изветрити, исхлупити (нпр. о ђубриву)' Тршић (РСА), *облесáвен*, -*а*, -*о* adj. 'облесављен, залуђен' Тимок (Рајковић IV), *ѣоизблесáвиѣи (се)*, -*блѣсáвѣм (се)* pf. 'до неке мере или заредом блесавити (се)' Угљевик и Забрђе (Ђуркин), *блесавује* 3. sg. impf. 'чинити глупости' Црна Река (Марковић II), *ѣоблесавује* 'постајати блесав', *о-*, *за-* 'чинити блесавим, залуђивати', *за-* *се* 'блесавити се, чинити нешто недолично' Тимок (Рајковић IV); кајк. *блесав* adj. 'неразуман, глуп; луд' Крлежа (РНККЈ), *блѣсáвец*, -*áфца* m. 'блесав, приглуп човек', *блѣсáфка* f. 'она која је блесав, приглупа' Гола (Večenaj/Lončarić).

- Изведеница од **блесати** суфиксом -*ав* (ПЕРСЈ 1 s.v. *блѣсав*).

С.-х. основа *блес-* без *-н-* у **блесати**, *блесав* итд. секундарна је и настала је реанализом псл. придева **bles(k)nъ* као **bles-ънъ*, в. **блесан**, **блеско**. Насловни придев је добро посведочен, развијене деривације, али са рецентним потврдама (нема Вук, RJA). За творбу дијал. придева *блѣсавиѣ* в. Белић 433. Слн. *bl̥esav* ‘stultus’ пре из с.-х. (Snoj 76) него домаћа, слн. реч (како држи Bezlaž 1: 26).

М. В.

блесак *блѣсак* / *блѣсак*, *-ска* т., ијек. *блѣјесак* / *блијесак*, *блѣсак* / *блѣсак*, ик. *блѣсак* ‘тренутна јака светлост која засени; јак одсев, одсјај’, ‘сјајност, сјај’, име брзом коњу (РСА), *блѣјесак* ‘splendor’: У блијеску па блијеску огањ гори, а у огањ човјек стоји (огледало) НЗаг (RJA), ‘муња’ Васојевићи (Боричић), *блијесак* ‘зрак светлости, светлица пред очима; цик зоре, праскозорје, освит’ Никшић (Ђоковић I), *блијесак*, *-ска* ‘свитање, зора’: Ћишли су у блијесак љ планину Ускоци, ‘зрак, трачак светлости; вид, светлица пред очима’: Извадише му ђеца блијесак из очӣ иб. (Станић), *блѣсак* ‘блесак’ Војв. (РСГВ), ‘id.; одсјај; сјај’ зап. Босна (Далмација I), *блѣсак* Тимок (Динић); придеви: *блѣскав*, *-а*, *-о* адј., ијек. *блѣскав* ‘који светлуца; који блешти’ ⇒ *блѣскаво* adv., ијек. *блѣскаво* ‘блиставо’, ијек. *блѣскавица* f. ‘севање муње’ Хрв. (РСА), ‘јак одсев, светло које засени’ Пива (Гаговић), ијек. *блѣскѡвиѣ*, *-а*, *-о* адј. ‘сличан блеску’ (РСА), ‘сјајан као блесак’ Прошћење (Вујичић) ⇒ ијек. *блѣскѡвиѡ* adv. ‘на блѣсковит начин’, ијек. *блѣскасѣ*, *-а*, *-о* адј. ‘блескав (в.)’; деноминали: *блѣснуѣи* pf. ‘одједном јако синнути, засијати, заблистати’, ‘учинити да (нешто) засија’ (РСА), ијек. *блѣснуѣи* ‘синнути’ Бока (Вук), ‘разведрити се’ С. Љубиша (RJA), ‘блѣснуѣи (в.)’, ~ се Сврљиг (РСА), *блѣснуѣи* ‘нагло засијати, севнути (о муњи, грому, блеску)’ Никшић (Ђоковић I), ‘засијати’ Прошћење (Вујичић), *блѣснуѣи* Војв. (РСГВ), ‘севнути, планути’ Драгачево (Петровић/Капустина I), *блѣсне* 3. sg. ‘синнути, блеснути’ Тимок (Динић), ‘засветлети, засијати’ Црна Река (Марковић II) ⇒ *блѣшѣак* т. ‘светлац’ (Вук), pl. (РСА), *блѣшѣак* зоол. ‘свитац, Lampyris postilusa’ (id.), ијек. *блѣшѣак* ‘светлац’ ЦГ (Вук; RJA), pl. (РСА), Загарач, ‘свитац’ иб. (Ћупић), *блѣшѣак* ‘светлац’ (Вук); *зблѣснуѣи* / *зблѣснуѣи* pf., ијек. *зблѣснуѣи*, *зблѣјеснуѣи* ‘одједном јако синнути, заблистати, засијати’, ‘заслепити, засенити (блеском, изненадном светлошћу и сл.)’ ⇒ *зблѣсѣваѣи* impf., ијек. *зблѣсѣваѣи* ‘засењивати, заслепљивати сјајем, јаком светлошћу и сл.’, *одблѣснуѣи* pf., ијек. *одблѣснуѣи* ‘показати се у виду одблеска, одсјаја; засијати, засветлуцати, блеснути’, фиг. ‘изразити, исказати, представити’, ~ се ‘одбити се блештећи’ (РСА), *ѣрблѣснуѣи*, ијек. *ѣрблѣснуѣи* ‘кратко блеснути, засветлети; мало се разведрити’

(РМС); **блештати (се)**; *блѣскаѣи (се)* / *блѣскаѣи (се)* *imprf.*, *ијек. блијѣскаѣи (се)*, *блѣскаѣи (се)* ‘одавати блеске; одсјајивати, светлוצати’ (РСА), *блѣскаѣи* Пива (Гаговић), *блѣскаѣи* Загарац (Ћупићи), ‘*id.*; свиткати’ Зета (Башановић-Чечовић), *блѣска (се)* 3. *sg.* ‘сијати (се), пресијавати (се), лаштити (се), сјајити’ Црна Трава (Стојановић), *блѣска* ‘давати одсјај од себе, светлוצати’ Тимок (Динић), Црна Река (Марковић II) ⇒ *блѣскаѣи се imprf.* ‘*блѣскаѣи (се)* (в.)’, *блѣскаѣи*, *ијек. блѣскаѣи* ‘блескати slabим сјајем, светлוצати’, *блѣскаѣав, -а, -о adj.* ‘који се пресијава, светлוצав’, *зблѣскаѣи / заблѣскаѣи pf.*, *ијек. зблѣскаѣи, зблѣскаѣи* ‘почети блескати, севати, засјати; синути’; *изблѣскаѣи imprf.*, *ијек. изблѣскаѣи* ‘испуштати, одавати одблеске; појављивати се са блеском’, *одблѣскаѣи (се)*, *ијек. одблѣскаѣи; доблѣскаѣи*, *ијек. доблѣскаѣи* ‘слати одблесак, одсјајивати’, *зблѣскаѣи* ‘одавати блескове, блескати, светлוצати’, *ијек. зблѣскаѣи* ‘*id.*; засењивати, заслепљивати сјајем, јаком светлошћу и сл.’, *изблѣскаѣи*, *ијек. изблѣскаѣи*, ‘испуштати, одавати одблеске; појављивати се са блеском’, *одблѣскаѣи*, *ијек. одблѣскаѣи* ‘сијати одбијеном светлошћу’, ‘одбијати се од нечега, рефлектовати се блештећи, сијајући; светлети се, светлוצати се’, *фиг. ‘заслепљивати сјајем, светлошћу, обасјавати’, фиг. ‘посредно изражавати, одражавати, одсликавати, рефлектовати (нешто); одражавати се, одсликавати се’, ~ се ‘одбијати се од нечега, рефлектовати се блештећи, сијајући; светлети се, светлוצати се’, ‘сијати одбијеном светлошћу, одавати светлост, одсјајивати, блештати’, ‘одсликавати се (у води и сл.), огледати се’, фиг. ‘огледати се, испољавати се, одражавати се у нечему’, одблѣскаѣи се* И. Ћипико (РСА), *ѣроблѣскаѣи imprf.* и *iter.* према *ѣроблѣскаѣи*, *ијек. ѣроблѣскаѣи* према *ѣроблѣскаѣи* (РМС), *ѣроблѣскаѣи* 3. *sg.* ‘проведравати се у једном делу (о небу), пробијати се кроз облаке (о сунцу); разведравати се местимично’ Црна Река (Марковић II); именице: *одблесак, -ска m.*, *ијек. одблесак, одблијесак* ‘одбијена светлост, одраз, сјај који долази од одбијене, рефлектоване светлости, одсјај, одсев’, *фиг. ‘посредан израз, испољаване, одраз нечега; карактеристична особина, обележје, траг’, одблеск ‘одблесак’* Његош, *облес(а)к, -ска, облес(а)к, одблес, одблес ⇒ одблѣскаѣи imprf.* *песн. ‘заслепљивати сјајем, светлошћу, обасјавати’* (РСА), *ѣроблѣсак m.*, *ијек. ѣробблијесак* ‘трачак светлости који се појави на кратко време; блесак очију као одраз каквог унутрашњег стања’, *фиг. ‘први почетак неке делатности’* (РМС); такође *блѣска f.* ‘блесак’ (РЈА; РСА), *зоол. ‘свитац, L. postilusa’* Ј. Борјановић (РСА), *ијек. блијѣска (pl.) ‘светлаци’* Рисан

(Вук; RJA; PCA), Бањани у ЦГ (Копривица), ‘блесак’ Никшић (Ђоковић I), ‘јак одсјај, одсев, тренутно јака светлост’ Пива, ‘замућеност очног сочива, мрена, катаракта’ *ib.*, ‘радост на лицу, озареност’ *ib.* (Гаговић), *блијеска* ‘свитање’ Ускоци, ‘вид, моћ гледања’ *ib.* (Станић), *блијеска*: скочише ми блијеске пред очи Рисан (Пешикан), *бл’ијеска* ‘муња’ Зета (Башановић-Чечовић), *дбл’иеска* ‘појава, зрак белине’ Ускоци (Станић), *блѣск* т. ‘блесак (в.)’ Стерија, *блѣск* В. Богишић, *блијеск*, *блѣс* песн. ‘блесак’ А. Шантић, *блијес* Х. Бадалић (PCA), *бл’ијес* ‘блесак (муња)’ Зета (Башановић-Чечовић); чак. *блиск* Врисник, ‘Aufblitzen, kurzes Aufleuchten’ Драчевица (ČDL), кајк. *блеск* ‘блесак; сјај’, *блесек*, *блиск* ‘муња’ (RHKKJ). — Од XIV в. српсл. **блѣскъ** ‘splendor’, **блѣскъ** ‘color’ XV в. (LPS), *блијесак* ‘муња’: Od prestola ishajahu bliski i gromi А. Далматин XVI в. (RJA).

• Од псл. **blěskъ*, уп. мак. *блесок* ‘блесак’, буг. *бляськ*, слн. *blěsk*, слч., чеш. *blesk* ‘id.; муња’, глуж. *blěsk* ‘блесак’, пољ. *blask*, словин. *blăsk*, *bljěsk*, струс., рус.-цсл. *блѣскъ* ‘id.; боја; муња’, рус. *блеск* ‘блесак’ (Skok 1: 172–173; SP 1: 261; ЭССЯ 2: 113–114; Derksen 43; Аникин 3: 247–248; ПЕРСЈ 1 s.v. *блѣсак*).

Псл. именица је помен actionis и изводи се од глагола **blysk-ěti* > **blyščati* ‘блистати’ са превојем *i* > *oi* > *ě* (ПЕРСЈ I.c.). За овакав творбени тип поствербала у којима је дошло до превоја уп. псл. парове **bojъ* : **bъjъ*, *biti*, **brodъ* : **bredъ*, *brъsti*, **lěpъ* : **lъpěti* итд. (Sławski 1974: 58–59). Најближа паралела псл. именици јесте лет. *blaiskums* ‘пега’, те се могу свести на бсл. **bloisko-* и даље на пие. **b^hloig-sko-*. Дерксен реконструира бсл. предложак без глотала (Derksen 43, 48 s.vv. **blěskъ*, **blyskъ*; id. 2015: 527–528 s.v. *blaiskums*), сматрајући, као и Дибо, да је Винтеров закон, иако би се очекивао, био блокиран у овом етимону сугласником **s* који следи (Dybo 2002: 490). У с.-х. се развио секундарни полуглас који се вокализовао у непостојано -а- у *бл(и)јесак*, *блеска*, уп. *ѿпр(и)јесак*, *ѿпреска* (< **trěskъ*). У стсл. споменицима није потврђена континуанта псл. **blěskъ*. Облици *блеск* и *одблеск* код Његоша су славенизми. Код Његоша (у РЈЊ) посведочене су следеће речи: *блѣсак* т. ‘сјај’, *блѣск* и *блѣск* ‘блесак’, *ддблѣск* ‘одблесак, сјај’, фиг. ‘посредан утицај, израз, траг’, *блѣснѹвши*, -а, -ѣ adj. ‘који је блеснуо’. У славенизмима *блеск* и *блеснувши* код Његоша, вокал *e* би могао потицати или од српскословенског *e* (< *ъ*) или од рускословенског рефлекса *ь* (Стијовић С. 65, 147). Уп. рус.-цсл. *блѣскъ* ‘splendor’ 1073, ‘color’ XI в., ‘aether’, *блѣскъ* ‘color’ 1296, ‘tactum’ XIV в., *блескы* pl. ‘fulmen’ XV в. (Срезневский s.v. *блѣскъ*; СРЯ s.v. *блескъ*), *блѣснѹти* ‘conscire’ (Срезневский; СРЯ s.v. *блеснути*). Славенизам *одблеск* припада руском слоју (Стијовић С. 181), уп. рус. *отблеск* т. ‘одсјај’ (СРЯ XVIII в.; Даль s.v. *отблескивать*). За наизглед ијекавску основу *блѣс-* у источној Србији: *блѣсак* Тимок, *блѣсне* 3. sg.

ib., Црна Река итд. уп. *блѣсну*, *йљесніво* у Белић 221. За секвенцу *бље-* у екавским примерима уп. Николић 1983: 52–53. За облике *бљеџнуџи* ‘севнути; јако синнути’ и *бљеџкаџи* ‘севати; светлוצати’ из ЦГ в. **бјенути**. Нејасно спада ли овамо и *блѣсѣи*, *блѣсѣи* f. заст. ‘блесак’ Стерија, *блѣшиѣи* ‘сјајност, сјај’ Љ. Вуличевих (РСА). М. Зорић не бележи *блесѣи* (ни *блеск*) међу славенизмима у раним драмама Ј. Стерије Поповића, али наглашава да јат у Стеријином језику има стабилну вредност [е] (Зорић 2018: 41). Уп. **блистати**, **блештати (се)**, ***блштати**, ***блскати**.

Ж. С.

блесан *блѣсан* m. ‘stultus, блесав човек’ (Вук 1818; Вук; RJA; РСА), Гламоч (Бојиновић I), ‘id., глуп мушкарац’ Ускоци (Станић), бачки Буњевци (Sekulić), ‘онај који се понаша блесаво’ Футог (РСГВ), *блѣсан*, *блѣсана* ‘блесав мушкарац’ Драгачево (Петровић/Капустина I), *блѣсандер* ‘онај који се понаша блесаво’ Футог (РСГВ), *блесаносѣи* f. ‘глупост’ 1859. (Михајловић 1982–1984), *блѣсансѣиво* n. заст. ‘глупавост, тупавост, сулудост; стање и особина онога који је блесав, онога што је блесаво’, *блѣсанлук* m. ‘оно што је блесаво (говор, поступак и сл.), будалаштина, глупост’ (РСА); *блѣсна* f. ‘блесава жена’ (id.), Ускоци (Станић), *блѣсна* ‘глупача; уврнута женска особа’ Пирот (Златковић), *блеснило* ‘глупост’ 1859. (Михајловић 1982–1984), *блѣснасѣи*, -а, -о adj. индив. ‘блесав’ И. Гарашанин (РСА); кајк. *блѣсан* m. ‘блесавац’ Вараждин (Lipljin).

• Поименичење псл. дијал. придева **bles(k)nъ*, уп. стпољ. *blesny* ‘луд, суманут’, каш.-словин. *blesni* (ПЕРСЈ 1 s.v. *блѣсав*).

Псл. придев се изводи од основе **blesk-* (ПЕРСЈ l.c.) или **bles-* помоћу суфикса **-нъ* (SP 1: 258 s.v. **blesnъ*; ЭССЯ 2: 109 s.v. **blesnъ(jъ)*; SEK 1: 120). Уп. **јасан**, пољ. *jasny* < псл. **ěsknъ*, **тесан**, *ѣиѣсан*, пољ. *ciasny* < псл. **těsknъ* за упрошћење *-skn-* > *-sn-* и за с.-х. а од секундарног полугласа које је у поимениченом облику *блѣсан* прешло у основу косих падежа (уп. SP 1: 257). Псл. **blesk-*, можда очувано у облицима s.v. **блеско**, да се тумачити као образовање од ономатопеје за глас овце **ble!* и(ли) неразговоран говор *ble ble!*, уп. **блејати**, **блекати**, **блебетати**, и суфикса *-sk-*, за творбу в. Sławski 1974: 50 (уп. ПЕРСЈ l.c.). Под претпоставком метатезе у сугласничкој групи *-skn-* > *-ksn-* > *-хп-*, цела породица може се повезати са **blexnōti* > **бленути**, уп. паралелизам облика и значења између (за-)блесѣѣи (се) и заблешѣѣи се s.v. **бленути**, можда и са *бла(х)нуѣи*, в. **бунити** (id. ib.). Реанализом придева **bles(k)nъ* као **bles-ънъ* добијена је секундарна с.-х. основа *блес-* без -н- у **блесати**, **блесав** (id. ib.). Према ERNJ 1: 65, псл. **blesnъ* је дисимиловано од **blęsnъ* < **blend-snъ*, са истим кореном који је у ***блести**. С творбене пак тачке гледишта, ваљало би претпоставити апстрактум на **-snъ* женског рода (тип **pěsnъ* > **песма**), маскулинизован у с.-х. и адјективизован у пољском. SP 1: 258 пореди с.-х. материјал са стпољ. *zblesieć* ‘полудети’ и сматра да им је у основи **bles-* ‘блистати’, одакле и рус. дијал. *блѣсѣи* ‘id., искрити се’, пољ. дијал.

blesać ‘непријатељски гледати, бости’ са развојем значења као у псл. дијал. **blěščiti* > с.-х. *бл(и)ешииши*, в. **блештати (се)** (тако и SEK 1: 120–121). Према Сноју, значењска мотивација можда као код **блазан**¹, **блазан**² или је изворно значење *‘као муњом погођен’, уп. с.-х. *муњен* ‘будаласт, сулуд’ од **муња** (Сној 76). Основа **bles-* се обично изводи од упитног пие. корена **b^hles-* ‘блистати’ (одраженог само у герм. језицима, уп. стсас. *blas* ‘блистав’, срвнем. *blas* ‘бакља, буктиња’, енгл. *blaze* ‘ватра, пламен’) који се тумачи као проширење пие. **b^helH-*, одакле псл. **bělъ* > **бео** (SP I.c.; ЭССЯ 2: 109–110). Такође се указује на могућу везу са псл. називом за халуциногену биљку **belnъ* > **блен**, в. **бун** (Skok 1: 99 s.v. *balam*; SP I.c.; ЭССЯ 2: 110). Скок на другом месту претпоставља да је од ***блести** изменом сугласника у циљу експресивизације настало *блескаши* ‘тепати (о деци)’ са ономатопејским *-каши*, и даље *блѣска*, *блесаси* и *блесан* (Skok 1: 174 s.v. *bliditi*). Уп. **блезгав**.

М. В.

блесати *блѣсаши*, *-ām* impf. ‘бленути, зајавати’ НПр БиХ (РСА), *блѣсаши*, *блѣсам* ‘блесавети, будалисати’ ист.-бос. Ере (Реметић), *зablѣсаши се*, *-ām се* pf. ‘учинити се блесавим, заблесавити’; *блѣсиши*, *блѣсім* impf. ‘бленути’ ЦГ, Херц. (РСА), *блѣсиши*, *-īm* ‘id.’; радити нешто глупо, блесаво’ Ускоци (Станић), *блѣсиш(и)*, *-īm* ‘упорно и тупо гледати’ Мојковац (Ристић), *блѣсиши*, *-īm* ‘чинити нешто недолично, блесаво’ Драгачево (Петровић/Капустина I), *zablѣсиши (се)*, *zablѣсім (се)* / *zablѣсиши (се)*, *-īm (се)* pf. ‘загледати се тупо, не мислећи’ (РСА), *zablѣсиши*, *-īm* Аранђеловац (Реметић I), *zablѣсиши*, *zablѣсім* ‘id.’; глупо се задржати око нечега; постати блесав, изгубити памет; изгубити памет у заљубљености’ Ускоци (Станић), *~се* ‘загледати се с чуђењем; изгубити памет’ Никшић (Ђоковић I), *zablѣсиш(и)*, *zablѣсім* ‘тупо се загледати, замислити се’ Мојковац (Ристић), *zablѣсиши*, *-им* ‘поступити као блесав (гледајући или ходећи)’ Бањани у ЦГ (Копривица), *izblѣсиши*, *izblѣсім* ‘забленути се’ Херц., ЦГ (РСА), *ioizblѣсиши*, *ioizblѣсім* ‘до неке мере или заредом блесити’ Угљевик и Забрђе (Ђуркин), *oblѣсиши се*, *oblѣсім се* ‘опустити се, направити фацу’ В. Градуса, Банија (Вујчић); *блѣса* m./f. ‘блесава особа’ Хрв. (РСА), m. ‘онај који је блесав’ Банат (РСГВ), f. ‘она која је блесава’ Гламоч (Ђојиновић I), Ускоци (Станић), *блѣса*, *блѣсѣ* Васојевићи (СТИЈОВИЋ), *блѣса* m. ‘онај који је блесав’ Бачка (РСГВ), f. ‘луда’ Мачва (Лазих), Златибор (Миловановић), ‘блесава особа’ Васојевићи (СТИЈОВИЋ), Никшић (Ђоковић I), m./f. Ускоци (Станић), Драгачево (Петровић/Капустина I), *блѣса* / *блѣса* f. Бањани у ЦГ (Копривица), ‘блесава жена’ ист.-бос. Ере (Реметић), *блѣса* ‘онај који је блесав’ Тимок (Динић), Црна Трава (Стојановић), *блѣсо*, *-а* (јз.

кр.) / -ē (зап. кр.) т. Банија, ЦГ (РСА), *блѐсо*, -ē ‘мушкарац редукованих менталних способности’ Гламоч (Бојиновић II), *блѐсо* ‘блесав човек’ ист.-бос. Ере (Реметић), Ускоци (Станић), Васојевићи (СТИЈОВИЋ), *бл’ѐсо* сев. Метохија (Букумирић), *блѐсо* Бањани у ЦГ (Копривица), *блѐсо*, -а ‘муцавко, тупавко’ Његуши (Оташевић), *бл’ѐсѡ*, -а ‘блесав човек’ Зета (Башановић-Чечовић), *Блѐсо* погрд. надимак, *Блѐсѡв*, -а, -о adj. ‘који припада Блесу’ Ускоци (Станић), *Блѐсић* надимак и презиме (РСА), *блесина* f. ‘замлата, будала’ Црна Трава (Стојановић), *блѐсоња* т. ‘блесав човек’ (РСА), Бањани у ЦГ (Копривица), Ускоци (Станић), ‘глупак’ бачки Буњевци (Реић/Ваџлија; Sekulić), *блѐсѡња* ‘id., блесавко’ Васојевићи (СТИЈОВИЋ), *бл’ѐсѡња* augm. од *бл’ѐсо* сев. Метохија (Букумирић), ‘блесав човек’ Зета (Башановић-Чечовић), *блѐсоња* Тимок (Рајковић IV), *блѐсоѿна* ЦГ (РСА), *блесѡѿина* т./f. Лужница (Ћирић I), f. Тимок (Динић), Црна Трава (Стојановић), ‘глупача; уврнута женска особа’ Пирот, *блесѡча* ib. (Златковић), *блесѡрина* augm. и реј. од *блесѡ* ЦГ (РСА), *блесѡрина* ‘онај који је блесав’ Тимок (Динић), *блѐсѡћ*, -ѡћа т. Дучаловићи (РСА), *блѐсиле*, -а Ускоци (Станић), *блѐсѡв*, -ѡва ист.-бос. Ере (Реметић), *блѐсѡѿан* Ускоци (Станић), *блесѡјко* ЦГ, *блѐсѡјка* f. ‘блесава жена’ ib., *блѐсѡка* ib. (РСА), *бл’ѐсѡјка* сев. Метохија (Букумирић), *блѐсара* Банат (РСА), Драгачево (Петровић/Капустина I), Ускоци (Станић), Гламоч (Бојиновић I), *блѐсача* Банат, ЦГ (РСА), ист.-бос. Ере (Реметић), Бањани у ЦГ (Копривица), *блѐсуља* Никшић (Ђоковић I), Ускоци (Станић), *блѐсуља* Чумић (Грковић), *бл’ѐсуља* Зета (Башановић-Чечовић), *блѐсуша* Ускоци (Станић), *блѐсеша* т./f. ‘блесава особа’, *блѐсешко* т., *блѐсешка* f. Бањани у ЦГ (Копривица), **блесав**, *блѐсасѿ*, -а, -о adj. ‘stultus’ (Вук), ‘stupidus’ (RJA), ‘блесав’ (РСА), ‘помало блесав’ Ново Милошево (РСГВ), *блѐсѡс*, -ѡсѿа, -ѡсѿо ‘глуп, луд, малоуман’ Ускоци (Станић), *блѐсасѿ*, -а, -о ‘будаласт’ Црна Трава (Стојановић), *блѐсас*, -сѿа, -сѿо Каменица код Ниша (Јовановић В.), *блѐсасѿо* adv. ‘блесаво’ (РСА), *блесасѿо* (RJA s.v. *blësast*), *блѐсасѿѡсѿ* f. ‘стање и особина онога који је блесав, онога што је блесаво, глупавост, сулудост; идиотизам (као болест); старачка слабоумност’ (РСА), *блѐскасѿ*, -а, -о adj. ‘помало блесав’ Бачка (РСГВ), *блесуњѿкав*, -а, -о Чумић (Грковић), *наблѐсњѿкав*, -а, -о ‘луцкаст’ Лужница (Ћирић I), ‘који је мало или прилично блесав’ Тимок (Динић), ‘прилично глуп; ђакнут’ Пирот (Златковић), *наблѐсњѿкаво* adv. ‘ђакнуто, сулудо’ Пирот (Златковић).

- Сродно са **блесан**, **блесав**, **блеско**.

С.-х. глагол с основом *блес-* насталом реанализом придева **bles(k)nъ* као **bles-ьнъ*, в. **блесан** (ПЕРСЈ 1 s.v. *блѣсав*). Хипокористици попут *блеса*, *блесо* и сл. могу бити и од *блесавац*, *блесавица* и сл., в. **блесав**. С обзиром на значење *блѣсийи* ‘бленути’, *блѣсѡка* можда од сложенице **блесѡ-ока*, одакле и *блѣсѡјка* са секундарним *-ј-*, уколико није изведеница са суфиксом **-ѡј-ька*, уп. у творбеном погледу **белојка**. Није јасно спада ли овамо *аблѣсинѣси*, *-а*, *-о* adj. ‘приглуп, заостао’ Никшић (Ђоковић I).

М. В.

блеско *блѣско* m. ‘блесавко’ Тимок (Рајковић IV), *блѣска* f. ‘блесаста особа’ Бока (Вук; RJA; PCA), *блѣска* ‘блесава женска особа’ Тимок (Рајковић IV), *блѣшча* m. ‘блесавко’ ib. (Динић), Каменица код Ниша (Јовановић В. I), Црна Трава (Стојановић), Лужница (Ћирић I), Јабланица (Жугић), Пирот (Златковић); *блѣснуѣи*, *-нѣм* pf. ‘нешто блесаво рећи, лупнути’ М. Шеноа (PCA). — Од XVII в. *блѣцнуѣи* ‘изрећи што глупо, изланути, бубнути’ Ј. Хабделић, *блеснуѣи* Х. Гашпароти 1755. (РНККЈ), *блескаѣи* ‘balbutire, тепати (о деци)’ А. Канижлић XVIII в. (RJA).

• Сродно са **блесан**, **блесати**, **блесав**.

Облик основе може се двојако тумачити. Посреди може бити првобитна основа **blesk-*, при чему би *блѣшча* био изведен помоћу суфикса **-ja > -ја*, а *блѣснуѣи* упрошћено од **blesknѡti* (ПЕРСЈ 1 s.v. *блѣсав*). Уп. са *-sk-* и стпољ. *bleskotnik* ‘брбљивац, сплеткар, оговарач’ поред синонимног пољ. *blekotnik* (SJP) са *-k-* које је од стпољ., српољ., пољ. дијал. *blekotać* ‘брбљати, трабуњати’ < псл. **blekotati*, интензива од псл. **blekati* (SP 1: 256–257), в. **блекати**. Или је можда у питању секундарна основа *блес-*, в. **блесати**, **блесав**; у том случају *-к-* би било део суфикса у хипокористичима *блеско*, *блеска*, *блешча* и глаголу *блескаѣи*, но посреди може бити и реанализа изведеница *блеск-о* као *блес-ко* и сл. Даље в. **блесан**. Уп. и **блезгав**.

М. В.

†**блести** *блѣсти*, *блѣдем* impf. ‘хулити’ Н. Рањина XVI в., ‘блебетати’ М. Држић, Микаља, П. Радовчић, ‘блејати’ Микаља (RJA), Белостенец, ‘говорити глупости, брбљати; муцати’ id., Хабделић, Хорватски календар 1827. (РНККЈ), *наблѣсти* pf. ‘наблебетати’ М. Држић, *блѣда* f. ‘бесмислице, брбљарије’ Ј. Кавањин (RJA); српсл. **блѣдениѣ** n. ‘блебетање’ 1262. (LPS s.v. **блѣдениѣ**), **блѣсти**, **блѣдоу** ‘говорити бесмислице’ 1324, ‘блудничити’: ~ *пѣѣдъ людьми* XIV в. (id. s.v. **блѣсти**), **блѣдити** ‘говорити бесмислице’: *блѣдѣѣ оукофизнами* око 1503. (PKC; RJA s.v. *blesti*), **блѣдовати** XVI в. (LPS s.v. **блѣдовати**); **блѣдъ** f. ‘превара’, ‘лаж, обмана’, ‘грдња’, ‘прељуба’: ~ *паѣѣцоу въсхласти* XVI в., *въ* ~ *завѣсти* ‘преварити’ XIV в. (id. s.v. **блѣдъ**).

• Од псл. **blęsti, blędę*, уп. стсл. **блѣсти, блѣдѣ** ‘блебетати’, слн. *blęsti, blędem* ‘бунцати; говорити глупости’, стчеш. *blęsti, bledeš* 2. sg. ‘блебетати’, пол. дијал. *blęść, blędę* ‘бунцати’, струс., рус.-цсл. *блѣсти, блѣдѣ* ‘лутати; блебетати; варати се, грешити; блудничити’ (Skok 1: 174 s.v. *blúditī*; SP 1: 258–259; ЭССЯ 2: 115).

Уп. и српсл. придеве **блѣдѣнь** ‘nugax’ (LPS s.v. **блѣдѣнь**), **блѣдивѣ** (RJA), **блѣдливиѣ** ‘garrulus’ (LPS s.v. **блѣдливиѣ**) и сложенице **блѣдиволюбивѣ** adj. ‘nugax’ (id. s.v. **блѣдиволюбивѣ**), **блѣдословити** impf. ‘nugari’ (PKC 3: 556; RJA), **блѣдословие** n. (Zett 154), **блѣдословѣць** m. (LPS s.v. **блѣдословѣць**), **блѣдословѣнь** adj. (Zett l.c.), **блѣдослововати** (LPS s.v. **блѣдослововати**). Сродно са лит. *blęsti, blendžiū* ‘спавати; мешати брашно у чорбу’, *blęstis* ‘тмурити се, мутити се’, лет. (курон.) *blenst* ‘слабо видети; причати глупости’, од пие. **b^hlend^h*- ‘мутити (се)’, одакле и гот. *blinds*, ствнем. *blint*, нем., енгл. *blind*, стисл. *blindr* све ‘слеп’ (Skok, SP, ЭССЯ l.c.; LIV 89; Smoczyński s.v. *blęsti*; Derksen 2015: 93–94; Kroonen 66–67 s.v. **blandan-*, 69 s.v. **blinda-*; Heidermanns 133–134 s.v. *blenda-*). Изворно значење корена се спецификовало везивањем за различите сфере: нпр. (визуелне) перцепције, просторне оријентације, вербалне и когнитивне активности и, тек у хришћанству, за етичко-еротску сферу (в. Sadnik/Aitzetmüller 341–342 § 272; ESJS 67; Grković-Major 2015). Облици *блидиѣи*, -им impf. ‘сметати, мутити’ Д. Рађина, А. Коста, *блѣда* f. ‘превара, лаж’ Далм. (RJA) објашњавају се као псеудоикавизми (id. s.v. *blida*; Skok l.c.). Уп. поствербал са о-вокализмом **блуд** и итератив или каузатив **блудити (се)**¹. В. и **блендов**.

М. В.

блеф *блѣф* m. ‘завааравање, обмањивање тобожњом сигурношћу; опсена, обмана’ (РСА), Војв. (РСГВ), Ускоци (Станић), Никшић (Ђоковић I), *блѣфер* ‘онај који блефира’ Војв. (РСГВ), *бл’ѣфер* Зета (Башановић-Чечовић), *блѣфѣраѣи*, *блѣфѣрѣм* (im)pf. ‘обмањивати, обманути’ (РСА), Војв. (РСГВ), Ускоци (Станић), Никшић (Ђоковић I), *бл’ѣфѣраѣи*, *бл’ѣфѣрѣм* impf. ‘варати’ Зета (Башановић-Чечовић); *блѣв* m. ‘завааравање, обмањивање’ Ускоци (Станић).

• Вероватно од нем. *Bluff* ‘обмана’.

Уп. и енгл. *bluff*, фр. *bluff* те рус. *блеф* све ‘обмана’. Не може се искључити могућност да су неки с.-х. облици позајмљени посредством једног од ових облика, француског нарочито. Такође, још једна могућност могла би бити и мађ. *blöff*, од крајњег енгл. *bluff* (в. EWU 1: 112), пре свега узимајући у обзир изговор мађ. речи. Англицизам није у питању, јер би енгл. *bluff* / [blaf] дало с.-х. **блаф*. Нем. *Bluff* изговара се [blœf], што је важан податак за непосредни извор с.-х. речи и позајмљеница је од енгл. *bluff* (Kluge 134), од крајњег хол. *bluf* ‘блеф’, а то је поствербал изведен од глагола *bluffen* ‘хвалисати се’. Хол. *bluffen*

неразјашњеног је порекла; в. de Vries 67. С.-х. облик *блев* из Ускока показује замену *в* за *ф* која је типична за источнохерцеговачке говоре.

А. Ш.

блеха *блѣха* f. покр. ‘трава којој се у народном веровању приписује чаробна моћ’: Дјевојка стави у суд у оној води ... блехе — „да момци блече за њом“, *блѣја* (РСА), *блѣјан* m. ‘нека трава (само у басми)’: Ја се умих са блејана, да свако у ме блене Љ. Ковачевић (РЈА).

• Нејасно.

Све три потврде су из народних љубавних бајања, укључујући и књижевну *блѣја* у песми „Добровољац“ Властимира М. Јовановића: Некад је и блеје било испод главе, | Јер је чудно дејство те опоре траве; | Ком досади блеја, тај за женом блеји *Ошацибина* 18/1888: 253. Јовановић је био рођени Шапчанин који је службовао у Ваљеву, а Љубомир Ковачевић, приносник речи *блѣјан* за РЈА, рођени Ваљевац који се школовао у Шапцу, те обе потврде указују на сз. Србију. У примерима се путем етимолошке магије везује за **блекати** и **бленути**, а како је овај други глагол од *блехнутии* та друга веза се с обзиром на *блеха* чини реалнија, док би извођење од **блејати** било могуће само под условом да је у тој потврди -х- хиперкоректно. Симоновић *блѣја* идентификује као назив за биљку *козлац* ‘*Agum maculatum* L.’; како он наводи само (Јовановићеву) потврду из РСА, није јасно на чему се та идентификација заснива.

М. К., А. Л.

блечати *блѣчаѝи*, *блѣчѝм* impf. ‘блејати, блекати’: Ово нама овђе овца блечи НП (РЈА), Обноћ је у торовима блечало благо П. Кочић (РСА), ист.-бос. Ере (Реметић), Поткозарје (Далмација), *зablѣчаѝи* pf. ‘почети блечати’ БиХ (РЈА), Банија (РСА), *блѣчан*, -чна, -чно adj. ‘који блечи, блеји’: Рано јави блечне овце двору С. М. Сарајлија (РЈА; РСА), *блѣчан*, -чна, -чно ‘који често блеји’ Врање (Златановић), Тимок (Рајковић IV). — Око 1700. *блечаѝи* ‘блејати’: *Влеће овце* Ј. Каванѝин (РЈА).

• Од псл. **blečati*, *blečr*, уп. слн. *blečáti*, чеш. дијал. *blečeti*, слч. *blečat*, *blečet*, *bl’ačat*, глуж. *blečeć*, каш.-словин. *blečec* све ‘блечати’ (Skok 1: 171 s.v. *blējati*; SP 1: 255–256; ЭССЯ 2: 107).

Ономатопејског порекла као **блекати**. За даљу етимологију в. **блејати**. За творбени пар *блечаѝи* || *блекаѝи* уп. *бечаѝи* || **бекати**. В. **блехнути**¹.

Ж. С.

блечити *блѣчиѝи*, -ѝм pf. tr. ‘треснути (некога о тле)’, intr. ‘нагло пасти и лупити (о тле), бупнути’ Дивосело, Банија (РСА), *блѣчиѝи* ‘треснути некога на земљу’ Доњи Рамићи (Malbaša), *бљѣчиѝи*, -ѝм Банија, *бљѣчаѝи*, -ѝм impf. ‘бацати (кога, што) о земљу’ ib., *блѣкнуѝи*, *блѣкнѝм*

pf. ‘блечийи (в.)’ (РСА); чак. *блѣкнууи* intr. ‘пасти лупивши на земљу (само о човеку)’; Блкнул је Крк (RJA).

• Варијанта од **бречити**, *брекнууи*.

За псл. порекло глагола **бречити** и *брекнууи* в. ЭССЯ 3: 22–23 svv. **bręčiti*, **bręknęti* I. Ономатопејско варирање *бл-* < *бр-* или можда неко укрштање. Облик *блѣшнууи*, *-нѣм* pf. ‘бацити о земљу’ Лика, Хрв. са *ин* < *чн* од **блечнууи*, одатле *блѣшиуи*, *-ѣм* ib. (РСА).

М. К.

блештати (се) *блѣшиѡаѡи* (се), *-ѡѡѡм* (се) impf., ијек. *блијѣшиѡаѡи* (се), покр. *блѣшиѡаѡи* (се) ‘сијати засењујућим сјајем, блистати, цаклити се’ (РСА), ‘засенити очи јаком светлошћу’: Обилићу, змају огњевити, ко те гледа, блијеште му очи Његош (RJA), ‘постајати засењен, засењивати се’ И. Мажуранић (РСА), *блијѣшиѡаѡи* ‘јако сјајити, расипати блештав сјај’ Никшић (Ђоковић I), *блѣшиѡаѡи* ‘(о очима) због великог умора или услед чега другог испољавати више белине него у редовно време’ Ускоци (Станић), *блѣшиѡаѡи* ‘блештати’ Вршац (РСГВ), ~ (се) ‘сијати засењујућим сјајем’ Гружа (Стевовић), ‘јако сјајити, сијати, шљаштити’ Никшић (Ђоковић I), *блѣшиѡаѡи* Стара ЦГ (Пешикан), *блијѣшиѡаѡи* ‘(о-)давати сјај, светлост’ Загарач (Ћупићи), *блѣшиѡаѡи* ‘сијати засењујућим сјајем, блистати (се), цаклити (се)’ Зета (Башановић-Чечовић), *блѣшиѡи* 3. sg. ‘сјајити, светлети’ Радимња, ‘бити широм отворен’ ib. (Томић II), *блешѡи* ‘блистати, одавати јак сјај’ Пирот (Златковић), Црна Трава (Стојановић), *блѣшиѡи* Црна Река (Марковић II), ‘јако грејати и светлети (о сунцу)’ Сврљиг (Пејчић-Митић), ~ (се) ‘сјајити (се), светлети (се)’ Каменица код Ниша (Јовановић В. I), *блешѡи(ј)е се* ‘блештати се, јако се сијати’ ib. (Јовановић В.), *блешѡије* ‘јако сијати, блештати’ Тимок (Динић); са префиксима: *зблѣшиѡаѡи* (се) pf., ијек. *зблијѣшиѡаѡи* (се), *зблѣшиѡаѡи* (се) ‘почети блештати, засијати, заблистати, зацаклити се’, ‘постати засењен, засенити се’, ‘засенити, заслепити јаком светлошћу, сјајем и сл.’ (РСА), *зблијѣшиѡаѡи* ‘помутити вид од сјаја; јако засјајити, заблистати’ Никшић (Ђоковић I), *зблѣшиѡаѡи* ‘(о очима) изгубити јасност вида, помутити се; засенити се; побелети’ Ускоци (Станић), *зблијѣшиѡаѡи* ‘заслепити светлошћу’ Васојевићи (Боричић), *зблѣшиѡи* (се) 3. sg. Радимња (Томић II), *зблѣшиѡи* ‘почети блештати’ Каменица код Ниша (Јовановић I), *зблѣшиѡије* ‘зблештати, стати блештати; засијати, заблистати’ Тимок (Динић) ⇒ iter. *зблешѡаѡаѡи* impf., ијек. *зблѣшиѡаѡаѡи*, *зблешѡуѡаѡи* pf. det., ијек. *зблѣшиѡуѡаѡи* (РСА), *ѡдблѣшиѡи* 3. sg. ‘блеснути (о сунчевој светлости

која блесне кроз облак, али не падне директно на посматрача, него негде на ближу околину, али и он осети наглу промену светлости)’ Тимок (Динић); *блѣшѣав* / *блѣшѣав*, -а, -о adj., ијек. *блијѣшѣав*, *блѣшѣав* ‘који је толико сјајан да засењује очи; који је пун сјаја, сјајан’ (РСА), *блѣшѣав* Војв. (РСГВ), *блѣшѣав* Тимок (Динић), Црна Река (Марковић II) ⇒ *блѣшѣаво* / *блѣшѣаво* adv., ијек. *блијѣшѣаво*, *блѣшѣаво* ‘на блештав начин, блиставо, засењујући’, *блѣшѣавѡсѣи* / *блѣшѣавѡсѣи*, -осѣи f., ијек. *блѣшѣавѡсѣи* / *блѣшѣавѡсѣи* ‘особина онога што је блештаво; блиставост, сјај, раскош’, *блѣшѣавило* n. ‘сјајност, сјај’, *блѣшѣавило* Хрв. (РСА), *блѣшѣавило* ‘јака светлост, јак одсјај’ Тимок (Динић), *блѣшѣоња* m. ‘плавокос дечак, плавушан’ Качер (Петровић/Капустина), *блѣшѣарије* f. pl. индив. ‘женски ручни радови који служе за украс’ Хрв., *блѣшѣак* m. ‘сулфидна руда цинка, сфалерит’ 1903. (РСА), *блѣшѣак* ‘луч’ Ниш (Белић 362; РСА); такође *блѣшѣиши* impf. ‘блѣшѣаши (в.)’ (РСА), ијек. *блијѣшѣиши*: блијѣште му очи (Вук; РЈА), Хрв. (РСА), Прошћење (Вујичић), *зблѣшѣиши* pf., ијек. *зблѣјѣшѣиши* ‘засенити, заслепити јаком светлошћу, сјајем и сл.’, ‘засјати, зацаклити (очима)’, ~ *се* ‘постати засењен, засенити се’ (РСА), *зблѣјѣшѣиши* ‘блеском заслепити’ Лика, Љубиша (РЈА), *зблѣшѣиши(и)* ‘почети блештати, засијати (о очима)’ Г. Цапарде (Ђукановић I) ⇒ *зблѣшѣишѣаши* impf., ијек. *зблѣшѣишѣаши* ‘засењивати, заслепљивати сјајем, јаком светлошћу и сл.’, *зблѣшѣишѣаши*, ијек. *зблѣшѣишѣаши* (РСА), *ублѣшѣиши* pf., ијек. *ублѣјѣшѣиши* ‘засенити, заслепити’ (РМС); *блѣшѣѣи* impf. ‘од велике светлости изгубити моћ спокојног гледања’: Блѣштѣ ми очи од сунца Косово (Елезовић I), *блѣшѣѣи*, -иши m. Стара ЦГ (Пешикан), *зблѣшѣѣи* / *зблѣшѣѣи* pf. ‘почети блештати’ Косово (Елезовић I), *зблѣјѣшѣѣи* ‘засјати, засенити, јако засветлети’, ‘заблестати, заискрити’, ‘за тренутак обневидети од сјаја, напорног рада’ Пива (Гаговић); чак. *блѣшѣи* *се* ‘светлуцати’ Брач, ‘блештати (пред очима)’ Хвар (ЏДЛ), кајк. *блѣшѣаши (се)* ‘светлети се, светлуцати се’ (РНККЈ). — Од XVI в. *блијѣшѣаши* ‘веома отвореним очима гледати не трепћући’: Када [човјек на смрти] буде очима узметати и завраћати блијѣштећи њима Либро од мнозијех разлога 1520. (РЈА).

• Од псл. **blěšcati*, *blěšćo*, уп. мак. *блешѣам*, буг. *блѣшѣа*, слн. *blěšcati*, чеш. дијал. *blěšćeč*, глуж. *blěšćeč*, пол. дијал. *blěszczec*, словињ. *blěščec* све ‘блештати’ (SP 1: 276 s.v. *blěšcati*).

Псл. глагол са секундарним вокализмом (-ѣ-) млађи је облик деноминала **blěsk-ěti* од псл. именице **blěskъ* ‘блесак’ (SP 1.c.; ПЕРСЈ 1 s.v. *blěsak*). С.-х. облике *блѣшѣаши* / *блијѣшѣаши* (уз друге облике) ЭССЈ и Дерксен стављају под континуанте псл. глагола **blěšcati* (в. **блштати*, уп. **блскати*), не објашњавајући

Ж. С.

A. III.

ближи *ближѝ*, *-ā*, *-ē* adj. (само comp. и sup.) ‘пречи, најпречи; подробнији; одређенији, ужи; који не траје дуго; недавни, скорашњи; наредни, следећи; који је у тесној родбинској вези’, *ближје* adv. (РСА), *ближе* (Вук), *ближѝна* f. ‘мало одстојање од нечега; мали временски размак’ Пољица (РСА), Банија и Кордун (Петровић Д.), *ближѝна* Аранђеловац (Реметић I); *ѿближѝ*, *-ā*, *-ē* adj. ‘који се налази недалеко, у блиској околини; који станује, пребива, живи у близини, у суседству’, *ѿближѝју* / *ѿближѝју*, *-ā*, *-ē*, *ѿближина* f. ‘близина, околина’, *ѿближе* праер. ‘означава место, положај на (нешто) мањој удаљености (од неког места), (нешто) ближе (неком месту)’; *ѝзближѝ*, *-ā*, *-ē* adj. ‘мање удаљен, ближи; подробнији, детаљнији’, *ѝзближе* adv. (РСА), бачки Буњевци (Peić/Bačlija), *ѝзближѝ* (РСА), Ускоци (Станић), *ѝзближѝ* бачки Буњевци (Sekulić) ⇒ *ѝѿзближѝ* / *ѝѿѝзближѝ* ‘подоста, прилично изближе’ (РМС), *ѝзближѝг(a)* (РСА), *ѝзближѝг* бачки Буњевци (Peić/Bačlija), *ѝзближицѝ* ‘изблиза’ Змајева збирка речи (РСА); *ѿѿближѝ*, *-ā*, *-ē* adj. ‘који је у доста блиској вези с

чиме', *йѡближѣ* adv. (PMC), *йѡближе* бачки Буњевци (Sekulić); *нѡближѣ* 'на мањем растојању, на мање растојање, ближе; више, јаче' (РСА); *ѡближе* 'нешто ближе' (PMC); чак. *ближје* сопр. Брусје, Драчевица (ČDL). — Српсл. **ближше** сопр. 1262, Иловичка крмчија, **ближство** XIV в. (LPS), *блишѣво* XVI в., *блишѣина* XVI в., од XVIII в. *ближина* (RJA).

• Од псл. **blizъjъ* (**blizъš-*), уп. стсл. **ближе** adv. 'ближе', слн. *bližji* 'ближи', слч. *bližší*, стчеш. *bliži*, (ст)чеш. *bližší*, глуж. *bližšy*, длуж. *bliši*, пољ. *bliższy*, рус. *ближе* adv. 'ближе' (SP 1: 268).

Псл. **blizъjъ* компаратив је од **blizъ* 'близ, близак' (SP 1.с.; ЭССЯ 2: 123); даље в. **близ**. Од компаративске основе **blizj-* обликоване су различите изведенице међу којима именица **blizjika* (> **ближика**) придев **blizъnъ(jъ)* (> **ближњи**), деноминални глагол **blizjiti* (> **ближити**) итд. Од компаратива *ближи* прилог је *ближе*; уп. стсл. **ближе**, рус. *ближе*. С.-х. компаратив *ближи* и прилог *ближе* темеље се на номинативу псл. компаратива, **blizъjъ*, док се српсл. прилог **ближше** темељи на косој основи псл. компаратива, **blizъš-*.

А. Ш.

ближика *ближика* f. 'родбина, својта, род; сродник' ЦГ, Пољица (РСА), Бањани у ЦГ (Копривица), *ближѣка* 'родбина; суседство' Његуши (Оташевић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *ближикаѣи се* impf. 'својакати се' Бањани у ЦГ (Копривица). — Од XIII в. стсрп., српсл. **ближика** (MS 242, 312, 314, 382, 413, 470, 471, 495; РКС; LPS), Житије Св. Симеона (Šaf. Pam.), **ближикъ** XIV в., **ближичество** (LPS; РКС), **ближичавство** 1442. (РКС).

• Од псл. **blizjika* > **bližika*, уп. стсл. **ближика** 'ближњи', струс. *ближика* 'сродник, род' (SP 1: 270; ЭССЯ 2: 123).

Псл. **blizjika* изведено је помоћу суфикса **-ika* од компаратива **blizъjъ*; в. **ближи**. Уп. и *близика* од **близ**¹.

А. Ш.

ближити (се) *ближѣиѣи*, *ближѣи* impf. 'доводити ближе, приближавати, примицати' Сврљиг, Гружа, Надибар, ~ *се* 'прилазити ближе, приближавати се, примицати се; временски се примаћи' (РСА), *ближѣиѣи се*, *ближѣи се* Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *ближња* f. (у игри пловкама и у неким другим играма) 'што ближе бацање мети пловке или чега другога, приближавање' Ускоци (Станић), *доближѣиѣи*, *дѡближѣи* pf. 'приблизити, примаћи; учинити блиским, довести у блиске односе', ~ *се* 'прићи, приблизити се; ступити у ближе односе' Змајева збирка речи, 'приблизити се, примаћи се временски' (РСА), *доближѣиѣи се* Војв.

(РСГВ), *добліжи се* 3. sg. Црна Река (Марковић II), *добліжи (се)* Црна Трава (Стојановић), *доближáваїи*, *-їжáвāм* impf. (РСА), *збліжїиї*, *збліжїм* pf. ‘створити блискост, довести у додир, приближити, повезати, спријатељити’, ~ *се* ‘постати међусобно близак, сродан, спријатељити се, сродити се; доћи ближе, приближити се, примакнути се’ (id.), Васојевићи (Боричић), *зближáваїи (се)*, *збліжáвāм (се)* impf. (РСА), *зближавам* Врање (Симоновић Б.), *зближїваїи*, *збліжујем* ‘чинити међусобно сличним, блиским, сродним, приближавати, спријатељивати, здруживати’, ‘чинити да се нешто приближи, примакне, прилагоди, асимилира нечем другом’, ~ *се* ‘доспевати у међусобну блискост, сродност, развијати везу, пријатељство с неким’, ‘приближавати се, примицати се (међусобно или према некоме, нечему)’, *збліжєње* п. ‘смањење просторног растојања, приближење; приближеност’, ‘доспевање у ближу везу, стварање контакта (нематеријалног)’, ‘остварење блиског познанства, пријатељства, присности, интимности’, ‘сексуално општење’, *збліжилац* т. ‘онај који зближава, онај који ствара контакте’, *збліжен* adj., *збліженōсїї* f., *збліжњен* adj. (РСА), *їребл’їжїи (се)*, *-їм (се)* pf. ‘примаћи се’ сев. Метохија (Букумирић), *їребліжи (се)* 3. sg., *їреближљје (се)* impf. Радимња (Томић II), *їреближáваїи се*, *-áвам се* Иланца (РСГВ), *їреближáва (се)* 3. sg. Радимња (Томић II), *їрєближан*, *-жна*, *-жно* adj. ‘у близини’ Мрче код Куршумлије (Радић), *їрибліжїиї (се)*, *їрибліжїм (се)* pf. ‘примаћи; учинити блиским интересима или потребама кога или чега; учинити ближим по времену, убрзати извршење чега; учинити кога блиским себи, ступајући с њим у пријатељске односе; учинити сличним, сродним, присним с ким; доћи, примаћи се близу коме или чему; поред, покрај, уз кога или чега, преместити се ближе коме или чему; доћи, постати близу по времену; постати близак, сличан коме, стећи сличност с ким; ступити с ким у блиске, пријатељске односе’ (Вук; РМС), Ускоци (Станић), *їрибліжїиї се*, *їрибліжїм се* Војв. (РСГВ), *їрибл’їжїиї (се)*, *-їм (се)* сев. Метохија (Букумирић), *їрибліжи (се)* 3. sg. Радимња (Томић II), *їриближїваїи*, *-їжујем* impf. (Вук), ~ *(се)* (РМС), *їриближїваїи (се)*, *-їжујем (се)* ‘admotio’ (Вук 1818), Ускоци (Станић), *їриближљје (се)* 3. sg. Радимња (Томић II), *їриближљје (се)* Тимок (Рајковић IV), *їриближáваїи (се)*, *-їжáвāм (се)* (Вук 1818; Вук; РМС), Ускоци (Станић), *їриближáва (се)* 3. sg. Радимња (Томић II), *їриближđваї се*, *їриближљјем се* ‘приближивати се’ Косово (Елезовић II), *їриближїваїи се*, *-їжїва се* Војв. (РСГВ), *їриближан*, *-жна*, *-жно* adj. ‘који није сасвим тачан, који је више или мање близак истини или

стварности', *йриближно* adv. 'готово, замало, отприлике', *йриближнѡсѣи* f. 'својство, особина онога што је приближно' (РМС), *йриближѡван*, -а, -о adj. 'примицан' Тимок (Рајковић IV), *йроблѣжи* (се) 3. sg. pf. Радимња, *йроблѣжѡје* (се) impf. ib., *йроблѣжѡва* (се) ib. (Томић II), *йроблѣжѣи* pf. 'приблизити' Свинаца, *йроблѣжѡваи* impf. 'приближавати' ib. (id. I), *наблѣжим* pf. 'приблизити се' Пирот (Живковић); чак. *йриблѣжѣи* се Брусје (ČDL). — Од XVII в. *ближѣи* се Микаља, Стулић (RJA).

• Од псл. **blizjiti* (se), *blizjo* (se) > **bližiti* (se), *bližo* (se), уп. мак. *ближи* (се), слч. *blížiti* 'sa, чеш. заст. *blížiti* (se), глуж. *bližić* (so), длуж. *bližys* (se), пољ. заст. *bliżyc* (sie), каш. *blążac*, словињ. *blāžec*, струс. *ближитиса*, рус. дијал. *бли́житься*, укр. дијал. *бли́жити*(ся), блр. дијал. *блі́жыць*, *блі́жыцца* све 'ближити (се)' (SP 1: 263–264; ЭССЯ 2:123–124).

Псл. **blizjiti* (se) могло би бити или каузатив на **-iti* изведен од компаратива **blizьjь* (> **ближи**) или секундарни инфинитив настао упливом презентске основе глагола **bliziti* (se) (> **близити** (се)) која гласи *blizj-*; уп. *bliz-jō* 1. sg. > *bližo* итд. Даље в. **близ**¹.

А. Ш.

ближњи *бли́жњи*, -ā, -ē adj. 'који је на малом одстојању од нечег, недалек, суседан, оближњи; који се недавно десио или ће ускоро наступити, недавни, скорашњи; који не траје дуго, кратак; који одговара нечијем интересовању, схватању, осећању, идеологији; духовно сродан; који је тесно везан другарством, пријатељством, симпатијама; присан, интиман; који привлачи нечију наклоност, драг, мио; сличан, сродан; приближан, скоро једнак; који је без посредника, који се врши без посредника, непосредан, тесан; онај који је у тесном сродству, сродник; сабрат, човек уопште' (РСА), *бли́жњи* бачки Буњевци (Reić/Vačlija), Косово (Елезовић I), бл 'и́жњи сев. Метохија (Букумирић), *бли́жњи* (РСА), *бли́жњи* бачки Буњевци (Reić/Vačlija; Sekulić), Радимња (Томић II), *бли́жњи* Црна Река (Марковић II), Каменица код Ниша (Јовановић В. I), *бли́жањ*, -жња, -жње (-жњо) Тимок (Динић), црнотравска Кална (Богдановић III), Црна Трава (Стојановић), *бли́жњи* т. 'рођак; сусед' бачки Буњевци (Reić/Vačlija), Мартонош, Вршац (РСГВ), Радимња (Томић II), *бли́жњи* ји. Србија (Богдановић III), *бли́жња* f. 'рођака; сусетка' Ускоци (Станић), *бли́жњѣк* т. 'блиски сродник', *бли́жњѣк* ЦГ (РСА), *бли́жњѣка* f. 'родбина, својта, род; сродник' (id.), Ускоци (Станић), Никшић (Ђоковић I), *бли́жњѣка* ЦГ (Пешут), *дбли́жњи* / *дбли́жњи*, -ā, -ē adj. 'који се налази недалеко, у блиској околини; који станује, пребива, живи у близини, у суседству; који је у блиском или ближем сродству, близак по родбинској вези;

ближњи, сабрат; који пада у блиску прошлост, скорашњи, недавни; који се налази непосредно поред неког другог, најближи, суседни (о бројевима, величинама) (РСА), *дближњи* ‘adjacens, vicinus’ (Вук 1818), *дближњи* бачки Буњевци (Sekulić), *дближњи* f. ‘оближњи положај, близина’, *ддближњи*, -ā, -ē adj. ‘који је у близини, оближњи’, *нѣближњи* / *нѣближњи*, -ā, -ē ‘онај који није близак, који није род, који није сабрат’ (РСА), *йдближњи*, -жња, -жње сопр. од *ближњи* Тимок (Динић), т. ‘ближи род’ Пирот (Златковић I); *ближњи* / *ближњи*, -ā, -ō adj. ‘ближњи (в.)’ (РСА), *ближни* Крашово (РСГВ; s.асс.), *ближник* т. ‘блиски сродник’, *ближница* f. ‘прека стаза, пречица’ Хрв., *дближњи* / *дближњи*, -ā, -ō adj. ‘ближњи (в.)’, *дближњи* / *дближњи* f. (РСА); *кајк. ближник* т. ‘сваки човек у односу на друге; сусед’ (РНKKJ). — Од XIII в. стерп., српсл. *ближњъ* (MS 290; LPS; PKC), Житије Св. Симеона (Šaf. Рам.), *ближностъ*, *ближњикъ* XVI в. (LPS), *ближан* XVI и XVII в., *ближнина* Раднић XVII в., *ближњак* Раднић XVII в., *ближница* XVI и XVII в., *ближноћа* Добретић XVIII в., од XVII в. *ближност* (RJA).

• Од псл. **blizn’ъ(jъ)*, уп. стсл. *ближѣнии*, мак. *ближен*, буг. *ближен*, слн. *bližnji*, слч. *bližný*, чеш. *bližní*, глуж. *bližny*, длуж. *blizny*, пол. *bliźni*, струс., рус-цсл. *ближѣнии*, стукр. *ближний* све ‘ближњи’ (SP 1: 266; ЭССЯ 2: 124).

Изведено од псл. **blizъ* (> **близ**¹) помоћу суфикса **-n-* и **-j-* (SP I.c.), након чега **blizn’ъ(jъ)* > **bližn’ъ(jъ)* асимилацијом **-zn’-* > **-žn’-*, или пак од псл. **blizjъjъ* (> **ближи**) помоћу суфикса **-ьn-* (ЭССЯ I.c.), у ком би случају псл. облик гласио **blizjъnъ(jъ)* > **bližъnъ(jъ)*. Уп. и Vaillant 4: 445. Даље в. **близ**¹.

А. III.

близ¹ *близ*, *близа*, *близо* adj. ‘који је на малом одстојању од нечег, недалек, суседан, оближњи’ (РСА), *близ* Стара ЦГ (Пешикан), *близ* бачки Буњевци (Sekulić), *близо* adv. ‘близу’ (РСА), Војв. (РСГВ), бачки Буњевци (Reić/Vačlija), слав. Срби (Секереш I), Нашице (Sekereš III), Вировитица (id. VI), јуж. Барања Хрвати (id. IX), Поткозарје (Далмација), Стара ЦГ (Пешикан), праер. ‘близу’ (РСА), Војв. (РСГВ), бачки Буњевци (Reić/Vačlija; Sekulić), сев. Метохија (Букумирић), Стара ЦГ (Пешикан), Поткозарје (Далмација), *близо* adv. Вировитица (Sekereš VI), *близо* Радимња (Томић II), *бл’изо* Зета (Башановић-Чечовић), *близо* Каменица код Ниша (Јовановић В.), Црна Трава (Стојановић), Црна Река (Марковић I), Тимок (Динић), Врање (Златановић I), Свиница (Томић I), Јабланица (Жугић), Призрен (Чемерићи), *близица* f. ‘родбина, својта, род; сродник’ ЦГ (РСА), *близѣца* Загарач (Ћупићи), *близика* ‘id.; сродничка

веза, сродништво' (РСА), *близѝка* Васојевићи (СТИЈОВИЋ), Загарач (ЋУПИЋИ), Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА) ⇒ *близѝкаѝи се*, -ѝм се impf. 'сматрати се, називати се рођацима; рођакати се, својакати се' ЦГ (РСА), *бл'изѝкаѝи се*, *бл'изѝкаѝм се* Зета (БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ), *близѝкаѝч* т. 'онај који фаворизује, повлашћује близику, родбину' Кучи (РСА), *близѝкаѝи* 'заштитник, покровитељ својих рођака' Кучи (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *близѝкаѝиѝво* п. 'повлашћивање своје близике' ib. (РСА), *близѝкаѝиѝво* 'протекционаштво' ib. (ПЕТРОВИЋ/ЋЕЛИЋ/КАПУСТИНА), *близѝѝа* f. 'близост' (РСА), *близѝи* т. 'блиски род' Каменица код Ниша (ЈОВАНОВИЋ В.), Црна Трава (СТОЈАНОВИЋ), *близѝо* adv. 'близу' Врање, *наѝблизѝо* 'најближе' ib. (ЗЛАТАНОВИЋ И); *ѝблизѝ* т. 'блиска околина, близина', *ѝблизѝје* п. 'непосредна, ближа околина, околни простор' Ликодра код Крупња (РСА); чак. *близѝо* Дуга Реса и Карловац (РЕЊУЋИЋ I), кајк. *близ* adv. (РНККЈ), *близѝо* Подравске Сесвете (МАРЕЋИЋ). — Од XIII в. српсл. **близѝ** adj.: **близѝ бо господѝ въсѝѝхъ боѝшѝтиѝхъ се** IEГГО Мљетска повеља Стефана Првовенчаног (препис) 1222/28. (MS 9; LPS; РКС), од XVII в. *близѝѝа* Микаља, Бела, Белостенец, Стулић (РЈА).

• Од псл. **blizъ(jъ)*, уп. чеш. заст. *blíz* 'близак, суседни', стпољ. ЛИ *Bliz*, струс. *близѝ* 'близак, суседни', рус. дијал. *близѝый* 'кратковид' (Skok 1: 173; SP 1: 268; ЭССЯ 2: 121–122).

Од крајњег пие. **b^hleig-* 'бити, ударати' (IEW 160–161; LIV 88); уп. нпр. пие. **b^hleig-* > лет. *bliēzt* 'id.' и пие. **b^hleig-e-* 'id.' > лат. *fligō* 'id.'. Промена значења на први поглед чуди ('бити, ударати' → 'бити близу'), али недвојбену паралелу ипак проналази у лат. *pressus* 'притиснут' > ит. *presso* 'близ; близу'. Псл. **blizъ* изворно је вероватно био придев *и*-основâ; в. **близу**. Од његовог корена образоване су различите изведенице међу којим се истиче псл. секундарни придев **blizъkъ* (> **близак**), псл. компаратив **blizъjъ* (> **ближи**), псл. апстрактне именице **blizja* (> **ближа**), **blizostъ* (> **близост**) и **blizina* (> **близина**), псл. деноминал **bliziti* (> **близити**) итд. На ие. равни нема паралела за *и*-основу. У слов. језицима псл. *и*-основа углавном је тематизована. Од тематског придева изведен је затим прилог *близо*; уп. буг. *близѝо*, слн. *blizo*, слч., пољ. дијал. *blizo*. У српскословенском се као прилог тематског придева јавља и његов стари локатив, српсл. **близѝѝ** у изразу **на близѝѝ** 'малопре' (LPS); уп. нпр. с.-х. **блазе** interj. < псл. **boldzē* loc. sg., од **bolgъ* (> **благ**). Од с.-х. *близ* изведено је *близиѝа* помоћу суфикса **-ica* > *-иѝа*, *близѝа* (уп. **ближѝа**) помоћу суфикса **-ika* > *-ика*, *близѝѝа* помоћу суфикса **-oѝja* > *-ѝѝа* итд. За именицу *ѝблизѝ* т. 'блиска околина, близина' (у *облизѝу*, *из облизѝа*) РСА има потврде само из једног писца друге половине XIX века (Милан Јовановић, родом Банаћанин), али изведеница *ѝблизѝје* п. 'непосредна, ближа околина, околни простор' Ликодра код Крупња (РСА) указује да посреди није ауторова кованица већ реч коју је узео из народног говора и која може бити доста стара (**ob-blizъ*), ако је од ње изведен придев

оближњи, посведочен још у словеначком *obližnji* (Pleteršnik), а не префиксом **ob-* од придева *ближњи* (тако ЭССЯ 26: 109 s.v. **obbližnje*). Уп. струс. *облизу* ‘близу, около’ (СРЈ), рус. дијал. *облиз*, такође *облизь*, *облизи* (СРНГ).

А. Ш.

близ² данас само у спојевима: *збли́за* adv. ‘с малог одстојања, из близине, изблиза’, ‘из места, из краја који није удаљен’ (РСА), бачки Буњевци (Reić/Vačlija), *збли́за* (РСА); *ѝзбли́за* ‘cominus’ (Вук), ‘из близине, из непосредне близине’ (РСА), Војв. (РСГВ), Ускоци (Станић), бачки Буњевци (Sekulić), *избли́за* (Вук 1818; Вук; РСА), Избиште (РСГВ), *из бли́за* Радимња (Томић II), *из близа* (Вук), *ѝзбли́з* (РСА), *ѝдизбли́за* / *ѝоѝзбли́за* ‘подоста, прилично изблиза’ (РМС); *бли́за* ‘близу’ Пирот (Панајотовић; Живковић), *одблиза* ‘изблиза’ ib. (eid.; Златковић IV). — Од XIII в. стерп. **близъ**, -а m. ‘близина’: ако ли си кѣто ѡнехъ ꙗзюби стати близа ѡди или на гѣници или гдѣ, да си стане, и винѣ да даю дохѡдыкъ господьски 1253. (MS 41; РКС), српсл. на **близѣ** ‘малопре’ (LPS).

• Од псл. **blizъ*, -а / -и, уп. стсл. **близъ**, рус.-цсл. *воблизъ*, укр. *близ* m. (? само у ген. *коло близу, до близу*) све ‘близина’ (Skok 1: 173; ЭССЯ 2: 121–122).

Старији је облик *и*-основе одражен у локативу и генитиву **близу** (*изблизу*); већ у старосрпском је дошло до мешања *о*- и *и*-основа, при којем је уз локатив на -у могао стајати генитив на -а. За стерп. спој **близа ѡди** в. **близурад**. Упоредо је постојала и именица *и*-основе **blizъ*, -и, одражена у стчеш. *bliz*, и *blizi* ‘близина’, рус. *вблизи* ‘близу’. Облик *близа* из Пирота декомпован је из *одблиза* посведоченог на истом терену, пошто се са губљењем деклинације у тамошњем говору изгубила свест да је у том споју *близа* кос падеж.

А. Ш.

близак *блѝзак*, *блѝска*, *блѝско* adj. ‘који је на малом одстојању од нечега, недалек, суседан, оближњи; сличан, сродан; присан, интиман, непосредан, тесан; драг, мио; који се недавно десио или ће ускоро наступити, недавни, скорашњи; кратак’ (РСА), Војв. (РСГВ), бачки Буњевци (Sekulić), Васојевићи (Боричић), *блѝзак* Радимња (Томић II), *блѝско* adv. ‘на малом одстојању, недалеко, у близини; на мало одстојање, у близину; у кратком временском размаку, ускоро; присно, интимно’ (РСА), Војв., *блѝско* Помаз (РСГВ), *ѝобли́ска* ‘ближе’ Пирот (Златковић I), *блѝскѡсѝѝ* f. ‘мало одстојање од нечега; мали временски размак; стање или особина онога што је блиско, сродност, присност, повезаност, непосредност’ Гружа, *блѝскѡдѣа* ‘мало одстојање од нечега’; *нѣблизак*, -иска, -иско adj. ‘који није близак’; *ѡблизак*, -иска, -иско ‘оближњи’,

ðблискѡсѣ f. ‘близина, блискост; блиска околина’ (РСА); чак. *блѣзак*, *блискѣ*, *блѣско* adj. ‘близак’ Драчевица, *блѣзак* Брусје (ČDL).

• Од псл. **blizъkъ* (jъ), уп. мак. *близок*, буг. *блѣзък*, слн. *blizek*, слч. *blízky*, чеш. *blízky*, глуж. *bliski*, длуж. *blizki*, пољ. *bliski*, рус. *блѣзкий*, укр. *блѣзкий*, блр. *блѣзкі* све ‘близак’ (SP 1: 269; ЭССЯ 2: 122).

Псл. **blizъkъ* секундарни је придев изведен помоћу суфикса **-ъk-* од основе **bliz-* (ЭССЯ, SP 1.сс.); в. **близ**¹. На исти начин тематизовани су и многи други придеви старих *и*-основа; уп. нпр. **танак**. Од с.-х. *близак* прилог је *блиско*; уп. псл. **blizъko* > буг. *блѣзко*, слч., чеш. *blízko*, глуж. *blisko*, длуж. *blízko*, пољ. *blisko*, рус. дијал. *блѣзко*, укр. *блѣзко*, блр. *блѣзка* све ‘близу’. Од с.-х. *близак* изведено је помоћу суфикса **-otja* > *-oħa* *блискоħa*, а помоћу суфикса **-ostъ* > *-osѣ* *блискосѣ*. Но, творба с.-х. *блискосѣ* могла би бити и нешто старијег датума (SP 1: 268); уп. мак. *блискосѣ*, слн. *blizkŏst*, слч., чеш. *blízkořt*, пољ. *bliskořć*, рус. *блѣзкостъ*, укр. *блѣзкѣсть* све ‘блискост’.

А. Ш.

близан *блѣзан*, -зна т., *блѣзни*, *блѣзнови*, *блѣзани* pl. ‘свако од двоје (или више) деце или младунчади рођене при истом порођају (код жена или оних животиња које обично доносе на свет по једно); мушко дете рођено као близанче’, ‘особе или ствари (обично две) које су нечим врло сличне једна другој’, *блѣзни* pl. ‘близанци’, ‘два срасла плода неке воћке, сраслица’ Крагујевац (РСА), *блѣзнови*, *близноѡвѣ* ‘gemini’ (Вук 1818), *блѣзан* ‘близанац’ (РСА), *близѣн* Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *блѣзан*, *блѣзна*, -зно adj. ‘који је близанац, близнакиња, близанче’, ‘(за неке воћне плодове) двојан, двогуб’ Косово (РСА), *блѣзно* само у изразу: ~ *јѣгње* ‘јагње ојагњено истовремено са још једним јагњетом’ Војв. (РСГВ), *блѣзна* f. име овци која се близнила Пољница, име овци или кози близнакињи Доброљупци (РСА), *блѣзнѣ* Ускоци (Станић), *блѣзна* (РСА), Бањани у ЦГ (Копривица), *блѣзна* Пећки Подгор (Јашовић), *блѣзна* Тимок (Динић; Рајковић IV), Црна Трава (Стојановић), *Блѣзна* име селима у ЦГ у Пиперима, у Далм. близу Трогира, у Бос. у сарајевском округу (РЈА), *зблѣзна* (о овци, крави, жени) ‘која је оплођена, која има у себи плод’ Ускоци (Станић), Никшић (Ђоковић I), Велика (Јокић), Пива (Гаговић), *блѣзнара* ‘она која се близни, обично овца’ ист.-бос. Ере (Реметић), Прошћење (Вујичић), Ускоци (Станић), *блѣзнура*, *блѣзнуре* pl. ‘две суваје, куће близу једна другој’ бачки Буњевци (Реић/Ваћлија), *блѣзнуша* ‘блѣзнара (в.)’ ист.-бос. Ере (Реметић), *блѣзник* т. ‘блѣзан (в.)’ (РСА), Ускоци (Станић), Пива и Дробњак (Вуковић), Бањани у ЦГ (Копривица), ист.-бос. Ере (Реметић), *блѣзник* Кучи (Петровић/Ћелић/

Капустина), *Близни́ки* pl. три извора у Бабиној Пољани која се спајају Врање (Златановић I), *близни́че* n. ‘младунче близанац’, *блѝзничѝд* f. coll. ‘оближњена коза или овца’, ‘сточни и људски близанци’ Бањани у ЦГ (Копривица), *Близни́чков ѿрай* m. узвишење под виноградима и ливадама Сврљешка котлина (Богдановић III), *блѝзнић* ‘младунче близанац’ Бањани у ЦГ (Копривица), *близни́ћи* pl. (*близнић* sg.) ‘близанци (у стоке)’ Каменица код Ниша (Јовановић В. I), Црна Река (Марковић I), *близни́на* f. ‘близанци, пар’ Извор-Јаловик (Белић 382; РСА), *близнина* Тимок (Динић), *блѝзница* ‘она која је истовремено рођена са неком другом (жена, женско дете или животиња)’ Банија, име овци близнакињи Лика (РСА), *ib.* (Ајџановић), Бањани у ЦГ (Копривица), ист.-бос. Ере (Реметић), *блѝзница* Ускоци (Станић), Прошћење (Вујичић), Поткозарје (Далмација), *близни́ца* Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *близница* ‘коза која је рођена као близне или која се редовно близни’ Никшић (Ђоковић), *блѝзнице* pl. ‘оближњене козе или овце’ ‘сточни или људски близанци’ Бањани у ЦГ (Копривица), *Блѝзница* мтоп. пашњак, ливада Загарач (Ћупићи). — Од XVI в. *близан* М. Држић; од XVIII в. *близница*: *Božja ljubav i vira jesu dve bliznice* Бановац (RJA).

• Од псл. **bliznъ*, уп. мак. дијал. *блѝзна* m./f., *блѝзну* n. ‘близак’, слн. *blízen* ‘блиски’, слч. дијал. *blizna* ‘овца која је ојагњила двоје јагњади’, стдлуж. *blizny* ‘близак, суседни’, ‘близак сродник’, *blizny* pl. ‘близанци’, пољ. *Blizne* име места, струс. *близно* adv. ‘близу’ (Skok 1: 173 s.v. *bliz*; SP 1: 266).

Псл. реч изведена од крајњег псл. **blizъ* ‘близ, близак’ помоћу суфикса *-*нъ* (SP 1.c.), уп. **близ**¹. Сингулар *близан* / *близна* ређе је посведочен у односу на плурал *близни* (у примерима у РСА само се једном јавља у сингулару, уп. ‘Близан ми је’, — тј. рођак ми је Врање (Влајинац)); на ову појаву указује и Скок наводећи да се у сингулару јавља само у топониму *Блѝзна*, као и у одређеном облику *блѝзни* на Космету (Skok 1.c.), исто и у RJA где се наводи да је данас у употреби искључиво облик *блѝзнови*, а за облик *блѝзан* даје се пример из М. Држића: *Blizan se razbludio, a blizan mlađahan gorsku vil vidio, ne javi neg u san*. С.-х. облици већином су засновани на непалаталној варијанти придева, за образовање од палаталне варијанте у с.-х. уп. **ближњи**. В. и **блијун**.

А. III.

близанац *близанац, -нца* m. ‘geminus’ (Вук 1818; Вук), ‘свако од двоје (или више) деце или младунчади рођене при истом порођају; мушко дете рођено као близанче’, ‘особе или ствари (обично две) које су нечим врло сличне једна другој’, ‘два срасла плода неке воћке, сраслица’, ‘две или више јединки истога минерала које су правилно срасле по одређеним

законима симетрије’, ‘два узастопна непарна проста броја’, ‘двоглед’, ‘у загонеци (за очи)’: Два смо брата а близанци | и у свачем једнолици, | и ноћ и дан другујемо, | један другог не видимо Вила 1876, ‘споредна дуга’: Поред главне дуге на небу често се јавља и друга споредна дуга. Народ њу зове близанац Хомоље (РСА), ‘један од двојице рођених у истом порођају’ ист.-бос. Ере (Реметић), Поткозарје (Далмација), *блѝзанац* (РСА), Војв., Вршац (РСГВ), Мачва (Лазих), бачки Буњевци (Реић/Ваџлија), *близанѝц* Загарач (Ћупићи), *бл’изанац* сев. Метохија (Букумирић), *близанац* бачки Буњевци (Sekulić), Слав. Подравина (Sekereš V), јуж. Барања Срби (id. XI), јуж. Барања Хрвати (id. IX), *Близанци* pl. мтоп. њива, пашњак, шума, неплодно земљиште, вода Загарач (Ћупићи), *Близанци* село у Хрв., село у Херц. (РЈА), *блѝзанацкѝ*, *-ā*, *-ō* adj. ‘који је близанац, који се односи на близанце’, ‘који има исти почетак, који се рачва у два крака’, *блѝзанацкѝ*, *облѝзанац* m. ‘свако од двоје (или више) деце или младунчади рођене при истом порођају (код жена или оних животиња које обично доносе на свет по једно); мушко дете рођено као близанче’, ‘особе или ствари (обично две) које су нечим врло сличне једна другој’ (РСА), *блѝзанче* n. dem. од *близанац* Банија (id.), Војв. (РСГВ), бачки Буњевци (Реић/Ваџлија), Мачва (Лазих), *близанче* ‘близанац’ Загарач (Ћупићи), Радимња (Томић II), *близанче* Тимок (Рајковић IV), *блѝзанѝд* f. coll. (РСА), *блѝзанѝди* m. coll. Војв. (РСГВ), *близанѝчи* suppl. од *близанче* (РСА), Мачва (Лазих), бачки Буњевци (Реић/Ваџлија), *блѝзанаѝтво* n. ‘стање оних који су близанци’ (РСА), *близанѝца* f. ‘gemella’ (Вук 1818; Вук; РСА), Војв. (РСГВ); *близанак* m. ‘geminus’ (Вук), ‘*облѝзанац* (в.)’ (РСА), *близанѝк* ‘близанац’ Његуши (Оташевић), *блѝзанка* f. име овци (Вук), ‘близнакиња’ Ужице (РСА), *блѝзанка* Поткозарје (Далмација), *блѝзанкиња* Војв. (РСГВ); *блѝзнац* m. ‘близанац’ (РСА), Поткозарје (Далмација), Лика (Ајџановић), јуж. Барања Срби (Sekereš XI), ‘особе или ствари (обично две) које су нечим врло сличне једна другој’ Буковица (РСА), *близнаѝци* pl. ‘два младунчета омлађена од исте мајке и у исто време’ Пећки Подгор (Јашовић), *бл’изнаѝци* Рожаје (Надџић); *блѝзнѝк* ‘geminus’ (Вук), ‘близанац’ Пирот, Његош (РСА), Драгачево (Ђукановић II), Лазаревац, Аранђеловац (Реметић I), име овну близанцу Доброљупци (РСА), *близнѝк* Војв. (РСГВ), Косово (Елезовић I), *бл’изнѝк* Рожаје (Надџић), Пећки Подгор (Јашовић), *близнѝк* Радимња (Томић II), *бл’изнѝк* сев. Метохија (Букумирић), *близнѝк* црнотравска Кална (Богдановић III), Лесковац (Митровић), Каменица код Ниша (Јовановић В.), Тимок (Динић), Јабланица (Жугић), Црна Трава (Стојановић), Лозан (Јоџић),

Свиница (Томић I), Призрен (Чемерикић), *близнак* Врање (Симоновић Б.), *близна́че* n. dem. од *близнак* (РСА), *близна́че* ‘близанац’ Лазаревац (Реметић I), *близна́че* Косово (Елезовић I), Криви Вир (Ракић), *бл’изна́че* Пећки Подгор (Јашовић), сев. Метохија (Букумирић), *близна́че* Радимња (Томић II), *близна́че* dem./hur. од *близанац* Каменица код Ниша (Јовановић В.), Црна Река (Марковић I), Црна Трава (Стојановић), *близна́чићи* m. suppl. од *близна́че* (РСА), ‘близанци, близници’ Аранђеловац (Реметић I), *близначи́ћи* Косово (Елезовић I), *близначи́ћи* Призрен (Чемерикић), *блѝжња́чки* adv. ‘као близанац, као близанци; сасвим, потпуно’, *блѝзнака* f. ‘близнакиња’ (РСА), *близна́ка* Јасеново (РСГВ), Радимња (Томић II), *бл’изна́ка* ‘која увек млади по двоје младунчади’ Пећки Подгор (Јашовић), ‘девојчица рођена са другим дететом при истом порођају’ сев. Метохија (Букумирић), *блѝжњака* (РСА), *близна́киња* Морава, ‘два срасла плода неке воћке, сраслица’, ‘пушка двоцевка’ Србија, ‘крава, овца која се близни’ (id.), Војв. (РСГВ), ‘женско дете рођено с другим у истом порођају’ бачки Буњевци (Reić/Ваџлија), Мачва (Лазих), Поткозарје (Далмација), Никшић (Ђоковић I), *близна́киња* ‘овца која је оближњена’, ‘шљива, бресква итд. која је састављена из две’ Шум. (грађа РСА), *блѝзнакиња* ‘женско дете рођено с другим у истом порођају’ Вршац (РСГВ), Косово (Елезовић I), ‘овца која редовно јагњи по два јагњета’ Криви Вир (Ракић), *бл’изна́киња* ‘која увек млади по двоје младунчади’ Пећки Подгор (Јашовић), ‘девојчица рођена са другим дететом при истом порођају’ сев. Метохија (Букумирић), *близна́киња* ‘коза која окузи двоје’ Лозан (Јоцић), ‘близнакиња’ Призрен (Чемерикић), *близна́киње* pl. ‘двојке (женске)’ Црна Река (Марковић I), Каменица код Ниша (Јовановић В.), *блѝжња́киња* (РСА); *близнаку́ља* ‘близнакиња’, ‘она која се близни’ Васојевићи (Боричић), *близнаку́ља* ‘овца која млади двоје’ Бабушница (Богдановић III), ‘близнакиња’ Врање (Златановић), Јабланица (Жугић), Црна Трава (Стојановић), *близнаку́ље* pl. ‘близнакиње’ Лесковац (Митровић), *близна́куша* ‘близнакиња’ Шум.; *близна́нац* m. ‘облизанац (в.)’ (РСА); чак. *близна́нац* Драчевица, *близна́киња* f. Брусје (ЏДЛ). — Од XV в. српсл. **БЛИЗНАЦЪ** ‘близанац; тестис’, **БЛИЗНАЦЪ** ‘преживели близанац’, **БЛИЗНАЧЬНЪ** XVII в., **БЛИЗНАЧЬНИКЪ** (LPS); од XV в. *близанац* Микаља, Белостенец, Бела, Стулић, *близанак* Стулић (RJA).

• Од псл. **bliz(b)ъnъsъ*, уп. стсл. **БЛИЗНАЦЪ**, буг. заст., дијал. *близне́ц*, слч. *blíženec*, (ст)чеш. *blíženec*, *blíženec*, стпол. *blizńies*, рус. *близне́ц*, -*ецá*, стукр. *близне́цъ*, укр. дијал. *близне́ць* све ‘близанац’ (Skok 1: 173 s.v. *bliz*; SP 1: 266–267; ЭССЯ 2: 123; ПЕРСЯ 1 s.v. *блѝзанац*).

Псл. реч је изведеница на *-ьсь од псл. **bliznъ* / **blizъn* 'близак, сродан', за даљу етимологију в. **близ**¹. Код речи *близанац* и осталих поименичења (*близнац*, *близнак*, *близанак*) у српском се између з и н развио секундарни полуглас: *близнѣцъ*, *близнѣнца*, одатле *блѣзнац*, *близанца*; књижевно *блѣзанац* је плод уједначења основе према косим падежима, где секундарно а може или отпасти, уп. pl. *близнѣци*, gen. pl. *близнѣца* или остати, уп. *блѣзнац*, gen. sg. *близанца*. За облике на -ак уп. мак. *близнак*, буг. *близнак*, слн. *bliznják*, слч. дијал. *blizniak*, *blizniak*, пољ. *blizniak*, каш. дијал. *bləźńok*, *blizńok*, рус. дијал. *близняк*, стукр. *близнякъ* (SP I.c.). Хапаксно *близнанац* из 1851, ако није штампарска грешка, може бити компромис између *близнац* и *близанац*.

А. Ш.

близарка *блѣзѣрка* f. 'овца која ојагњи два јагњета истовремено' Јаша Томић (РСГВ).

• Нејасно.

Можда од **близнарка*. Уп. *блѣзнара* f. 'она која се близни, обично овца' ист.-бос. Ере (Реметић), Прошћење (Вујичић), Ускоци (Станић) s.v. **близан**.

А. Ш.

близати (се) *блѣзати (се)*, *блѣжѣм (се)* impf. 'лизати (се)': Говеда се ближу ЦГ, *блѣзѣн* m. 'улизица' Цетиње (РСА).

• Декомпоновано од *облизати (се)* (Јома 2000: 604).

Декомпонована реч, од об- и **лизати**, која је подељена као о-*близати* место као об-*близати*. Од *близати* је девербал *близун*, изведен помоћу суфикса -ун (од ит. -one).

О. Л.

близ-дубача *блѣз-дѣбача* f. 'двогубо челично длето': Има и близ-дубача [дунђерска алатка] са две кабасте или полуокругле сечивке Расина (РСА).

• Вероватно сложеница од близ- 'двојни, двосекли' и **дубач** 'длето'.

Сложеница типа *извор-вода* (= *вода са извора*). Мање је вероватно да је у питању сложеница од с.-х. **близ* (в. **близна**¹) 'челик' и **дубач**, с могућим упрошћењем од **близн-дубача*. С.-х. **дубач** је изведено од **дупсти**, **дубем** 'правити удубину, дубити', од псл. **dьlbtī* (Skok 1: 460 s.v. *dūpstī*; ЭССЯ 5: 206; Derksen 134), за дубљу етимологију в. **дупсти**. Уп. **близан**, **близанац**, **близарка**.

А. Ш.

близина *блѣзина* f. 'мало одстојање од нечега; мали временски размак' Сврљиг, Гружа, Надибар (РСА), Војв. (РСГВ), ист.-бос. Ере (Реметић), бачки Буњевци (Peić/Bačlija; Sekulić), *близина* Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *блѣзина* Каменица код Ниша (Јовановић В. I); чак. *близина* 'близина' Брусје, Драчевица (ČDL).

• Од псл. **blizina*, уп. мак. *близина*, буг. *близина*, слн. *blizina*, рус., укр. *близина* све ‘близина’ (Skok 1: 173 s.v. *bliz*; SP 1: 268).

Псл. **blizina* изведено је помоћу суфикса **-ina* за грађење придевских апстраката (Vaillant 4: 355–359); в. **близ**¹. Уп. и *близина* f. ‘близина’ Пирот (Живковић).

А. Ш.

близити (се) *блѝзити (се)*, *блѝзим (се)* impf. ‘доводити ближе, приближавати, примицати; прилазити ближе, приближавати се, примицати се; временски се примицати’ Сврљиг, Гружа, Надибар; *блѝженѝк* m. ‘блиски сродник’ ЦГ (РСА); *доблѝзи (се)* 3. sg. pf. Тимок (Динић), Црна Трава, *доблѝзу(ј)е (се)* impf. ib. (Стојановић), *зблѝзити (се)*, *зблѝзим (се)* pf. ‘створити блискост, довести у додир, приближити, повезати, спријатељити; учинити да нешто буде ближе; приближити се, примакнути се; постати међусобно близак, сродан, спријатељити се’ (РСА), *зблѝзи се* 3. sg. Црна Трава (Стојановић), Каменица код Ниша (Јовановић В.), *зблизујем* impf. Врање (Симоновић Б.), *наблѝзи* 3. sg. pf. Тимок (Динић), ~ *се* ib. (Рајковић IV); ~ *(се)* ‘приближити, примаћи (се)’ Црна Трава (Стојановић), *наблѝзим* Пирот (Живковић), *наблизује* 3. sg. impf. Тимок (Рајковић IV) ⇒ *ѝонаблѝзи (се)* pf. ‘приближити (се), прићи’ Црна Трава, *ѝонаблизује (се)* impf. ib.; *ѝриблѝзи (се)* pf. ‘приближити (се)’ ib. (Стојановић), *ѝриблѝзи се* Каменица код Ниша (Јовановић В.), Тимок (Рајковић IV), Врање (Златановић I), *ѝриблизује (се)* impf. Црна Трава (Стојановић), *ѝриблѝзен*, -а, -о adj. ‘приближен, примакнут’ Тимок (Рајковић IV); *изблѝзати се*, -ам *се* pf. ‘измаћи се, одмаћи се’ Ускоци (Станић). — Од XVI до XVIII в. *ѝриблизати се* Н. Рањина, Наљешковић, Димитровић, Лукаревић, Д. Бараковић (RJA).

• Од псл. **bliziti (se)*, *blizor (se)*, уп. каш. *blazac (sq)*, струс. *близитиса*, рус. *близить(ся)*, укр. *близити(ся)*, блр. *блѝзица* све ‘приближавати (се)’ (SP 1: 263–264; ЭССЯ 2: 123–124).

Псл. **bliziti (se)* изведено је од псл. придева **blizъ* помоћу суфикса **-iti* (SP, ЭССЯ I.с.с.), в. **близ**¹. Уп. и **ближити**.

А. Ш.

близна¹ *блѝзна* f. ‘челик, надо’ Тупижница (РСА), *блѝзна* Тимок (Рајковић IV; Динић), *блѝзница* Лесковац, Врање, Г. Тимок (РСА), Стари Влак (RJA), *близница* Лесковац (Митровић), Пирот (Живковић), Каменица код Ниша (Јовановић В.), Црна Река (Марковић I), Тимок (Динић), Црна Трава (Стојановић); *блѝзниѝти*, -ѝм impf. ‘надити, превлачити слојем челика’ Тимок, *блѝзничиѝти*, -ѝм Зоруновац, Сврљиг, Пирот, ~ *се* ‘челичити се’ ib. (РСА), *близничим* ‘пресвлачити слојем челика’

ib. (Живковић), *близнічи* 3. sg. Каменица код Ниша (Јовановић В.), Црна Река (Марковић I), Тимок (Динић), *наблізничийи* pf. ib. (РСА), *наблізнічи* 3. sg. ib. (Динић), *близнічен*, -а, -о ‘очеличен, ојачан челиком (о оштрици челика)’ ib. (Рајковић IV). — Од XIV в. стерп. **близница**: **И приложи ц(а)р(с)тво ми ковача роудла с коломъ гвоздѣнымъ ... и съ доходькомъ цю је давааь ц(а)р(с)твомъ ми за годице сед’мьдесятъ над’ мѣснхъ и близнице колико је тѣбѣ цр(ь)кви** 1348. Арх. Пов. (РКС 3: 556); *близница* ‘челик’ Микаља, Бела, Белостенец, Стулић (RJA), *близница* (*bylyznuxa*) ‘руда доброг квалитета, а и челик’ турски рукопис из 1751/2, БиХ (Лома 2022). • Подложно различитим тумачењима; уп. и мак. *близна*, буг. дијал. (зап.) *близнѧ*, *близница* све ‘челик’ (Skok 1: 173 s.v. *bliz*; SP 1: 265 s.v. **blizna*²; ЭССЯ 2: 119–120; Лома 2022).

Највероватније германизам из језика средњовековних саских рудара, потекао од неке сложенице која у другом делу има стсас. *isen* ‘гвожђе’ (Лома l.c.), као нпр. **blī-isen* ‘оловно гвожђе’ (где је *blī-* од стсас. *blī* ‘олово’, по боји?) или, вероватније, **blæ-isen* (где је **blæ-* од стсас. *blæn* / *blæjen* ‘дувати’). У прилог потоњем решењу иде семантичко подударање са лат. *flātum ferri* ‘издувак гвожђа, изливак гвоздене руде добивен дувањем’ као термином средњовековног рударства. У македонском и бугарском реч би била из старосрпског (Лома l.c.). Први део срвнем. сложенице, стсас. *isen* ‘гвожђе’ потиче од пгерм. **īsarna-* / **īzarna-* ‘id.’ (Kroonen 271); уп. гот. *eisarn*, стнорд. *īsarn*, стенгл. *īsern*, ствнем. *īsarn* / *īsan* све у значењу ‘гвожђе’. Пгерм. **īsarna-* / **īzarna-* позајмљено је из келтског (Kroonen l.c.), од неког облика попут пкелт. **īsarno-* (Matasović 172); уп. стир. *iarn*, срвелш. *haearn*, стбрет. *hoiarn*, сткорн. *hoern* све у значењу ‘гвожђе’. Даља етимологија келтске речи није сигурна. Други део сложенице, стсас. *blæn* / *blæjen* ‘дувати’ потиче од пгерм. **blēan-* ‘id.’ (Kroonen 67–68); уп. стенгл. *blāwan* и стфриз. *on-blē*, обоје у значењу ‘дувати’. Пгерм. **blēan-* потиче од пие. **b^hleh₁-* ‘id.; завијати’ (LIV 87); уп. лат. *flō* ‘id.’, лет. *blēt* ‘блејати’, псл. **blējati* (> **блејати**) итд. Мање је вероватно досадашње традиционално тумачење (Skok, SP, ЭССЯ l.c.) према ком је с.-х. *близна* изведеница помоћу суфикса **-n-* од псл. **bliz-* у значењу ‘ударати’, о чему в. више **близ**¹, уп. **близна**², **близна**³. О *близница* као металуршком термину в. В. Симић, ОП 1/1979: 87–88; још детаљније Симић 1988. Уп. и **близница**¹, **близница**², **надо**, **челик**.

А. Ш.

близна² *blīzna* f. ‘ожиљак’ Врање, Близномъ рана укрштени, | Вични мрза, вични слоте, | То су брате Суліоте Стерија, Ту реч [близна] чуо сам у значењу: зараслица, ожиљак, обживак Српски архив за целокупно лекарство 1895. (РСА).

• Од псл. **blizna* / **blizno*, уп. чеш. *blizna* ‘модрица’, морав. *blizna*, *lizna* ‘осип на лицу’, пол. *blizna*, каш. *blizna*, *blizma*, струс., рус.-цсл. *близна*,

укр. *блізна*, блр. *близна* све ‘ожиљак’ (Skok 1: 173 s.v. *bliz*; SP 1: 264–265 s.v. **blizna*¹; ЭССЯ 2: 118–120; Derksen 45).

Од крајњег пие. **b^hlig-n-* ‘ударац’; уп. лет. *bliznis* ‘хрпа посечених стабала’ (Derksen l.c.). Више в. **близ**¹. У прасловенском поред **blizna* постоји и **b^hluzna*; уп. стпољ., длож. *bluzna* и глож. *bluzna* све у значењу ‘ожиљак’. Претпоставља се да је **blizna* примарна, а **b^hluzna* секундарна варијанта (Derksen l.c.). Развој ‘ударати, тући’ → ‘рана, посекотина’ (одакле метонимијом онда и ‘ожиљак’) исти је као и у лат. *vulnus* ‘рана’ < пие. **uelh₃-* ‘ударати’; уп. хет. *u^halh⁻ⁱ* ‘id.’. Уп. и **близна**³.

А. Ш.

близна³ *блїзна* f. ‘грешка у ткању’ (РСА), ‘кад се у ткању прекине једна жица (било од потке или од основе) и тако се изатка те се у платну познаје; жене после увлаче иглом конце у близне да се не би познавале’ Срем (Вук), *блїзна* ‘грешка у ткању’ Стара Дикленица (Škrbina), *блїзна* ‘једна од две жице погрешно уведене у један прорез ткачког брда; грешка у ткању која настаје услед прекидања жице’, *бл’їзна* сев. Метохија (Букумирић), *блїзна* ‘нит која се изомчила (испала из омче-петље на ткачким нитима)’ црнотравска Кална (Богдановић III), Призрен (Чемерикић), Тимок, ‘тканина ткани у две нити’ *ib.* (Динић), ‘рупа на ћилиму услед лошег ткања’ *ib.* (Рајковић IV), ‘нит основе која се прекинула у ткању’ Црна Трава (Стојановић), *блїзне* pl.t. ‘врста тканине са по две жице’ Лугавчина, Кучево, Херц. (РСА), Скуцане, Доманкуш (Škrbina); *блїзан*, -зна m. ‘грешка у ткању’ Мачва (Јазић); *блїзно* n. (РСА), *блїзно* Призрен (Чемерикић); *блїзни* f. pl. ‘кад се у брдо уведу две жице уместо једне и тако остане у платну’ Тршић (Вук 1818; Вук), ‘грешка у ткању’ (РСА), Лика (Ајџановић); *близна(j)ив*, -а, -о adj. ‘који је пун близни (о платну)’, *ближњаив*, -а, -о (Вук; РСА), *ближњаив*, -а, -о Драгачево (Ђукановић II), *близничи* 3. sg. impf. ‘саставити од две’ Лужница (Манић).

• Од псл. **blizna* / **blizno*, уп. буг. дијал. *близна*, рус. дијал. *блізна* / *близня* / *близно*, укр. дијал. *близна* / *близно* / *блізна* / *блїзна* све ‘грешка у ткању’ (Skok 1: 173 s.v. *bliz*; SP 1: 264–265; ЭССЯ 2: 118–120; Derksen 45; БЕР 1: 56).

Псл. **blizna* / **blizno* реконструише се и у значењу ‘ожиљак’ које се сматра изворним (в. **близна**²) а ‘прекид, грешка у ткању’ била би метафора, са значењем које се сматра још балтословенским, с обзиром на лит. *bližė* ‘грешка у ткању’ (Derksen l.c.). С.-х. облици *близна* и *близно* настављају псл. етимон, а с.-х. *близан* и *близни* f. pl. су каснија обликовања; облик *близан* изведен је од плурала *близни* од *i*-основе **bliznъ*, -zni f. која, без обзира што нема паралела, може бити стара,

чак и старија од *a*-основе, док је облик *близни* могуће постао метаплазмом секундарног генитива плурала *a*-основа, *близни*, натраг у *i*-основе, тј. *близни* gen. pl. одакле онда *близни* nom. pl.

А. Ш.

близне *блѣзне*, *блѣзнѣиѣ* n. ‘geminus (sine discrimine sexus)’ (Вук 1818; Вук), ‘свако од двоје (или више) деце или младунчади рођене при истом порођају (код жена или оних животиња које обично доносе на свет по једно); мушко дете рођено као близанче’, ‘особе или ствари (обично две) које су нечим врло сличне једна другој’ (РСА), ‘једно од двоје деце, или двоје јагњади, рођених одједном’ Прошћење (Вујичић), Ускоци (Станић), Никшић (Ђоковић I), ист.-бос. Ере (Реметић), Загарац (Ђупићи), *блѣзне* Стара ЦГ (Пешикан), ист.-бос. Ере (Реметић), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *блѣзне* Бањани у ЦГ (Копривица), *близнѣ* Пирот (Златковић I; Живковић), Лужница (Манић), Бабушница (Богдановић III), Лозан (Јоцић), Каменица код Ниша (Јовановић В. I), Тимок (Динић), Црна Трава (Стојановић), *близне* Кривошије (Суботић; s. ass.), Дрвар, ‘несамостална особа, слабић’ ib. (Јовичић), *блѣзе* ‘близанац’ Загарац (Ђупићи), *блѣзнѣ* f. coll. ‘gemini’ (Вук), coll. од *близне* (РСА), Ускоци (Станић), Никшић (Ђоковић I), Мојковац (Ристић), ист.-бос. Ере (Реметић), В. Градуса, Банија (Вујичић), ‘јаје са два жуманца, двојуче’ (РСА), *блѣзнад* coll. Итебеј (РСГВ), Бањани у ЦГ (Копривица), *блѣзнад* n. Плав и Гусиње (Reković), *близнеиѣиѣ* f. pl. ‘близанци’ Лужница (Манић), Пирот (Панајотовић), Тимок (Рајковић IV). — Од XVI в. стерп. и српсл. **близнѣта** (LPS).

• Од псл. **blizne*, *bliznete*, уп. буг. *близня*, дијал. *близнѣ*, *близнѣта* pl., слч. дијал. *bl'izne*, *bl'izneta* pl., *bl'iznă*, стчеш. *blizně*, чеш. дијал. *bliz'ňata* pl., пољ. *bliznie*, словин. *blizna*, струс., рус.-цсл. *близна*, рус. дијал. *близня*, *близнятко*, стукр. *близня*, укр. *близня*, блр. *блізня*, *блізнѣ* све ‘близанац’ (SP 1: 265–266; ЭССЯ 2: 122–123).

Изведено од псл. **blizъ* ‘близ, близак’ помоћу суфикса *-n- и *-et- (SP, ЭССЯ I. cc.). Даље в. **близ**¹. Уп. и **близан**.

А. Ш.

близнити се *блѣзнийи се*, *блѣзнѣм се* impf. ‘geminos pario’ (Вук 1818; Вук), ‘доносити на свет близанце’ Зајечар, Сврљиг, Гужа, Надибар (РСА), Ускоци (Станић), Никшић (Ђоковић I), Мојковац (Ристић), Прошћење (Вујичић), Бањани у ЦГ (Копривица), ист.-бос. Ере (Реметић), Поткозарје (Далмација), Лика (Ајџановић), Војв. (РСГВ), Мачва (Лазич), Банија и Кордун (Петровић Д.), ‘удвајати се, множити се, појачавати

се' (РСА), 'дупло се повећавати, доносити двапут већи плод, приплод' Ускоци (Станић), 'срастати по одређеним законима симетрије' (РСА), *блѝзнѝи се* 'доносити на свет близанце' Вршац (РСГВ), *блѝзни се* 3. sg. Радимња (Томић II), *блѝзнѝи се* Стара ЦГ (Пешикан), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *близнѝи се* Његуши (Оташевић), *бл'ѝзнѝи се* Пећки Подгор (Јашовић), сев. Метохија (Букумирић), *блѝзним* Лесковац (Митровић), *блѝзни* 3. sg. Лозан (Јоцић), Бабушница (Богдановић III), Каменица код Ниша (Јовановић В.), Тимок (Динић), Црна Трава (Стојановић), *близнѝла* Лужница (Манић), *изблѝзнѝи се* pf. '(о овцама) донети близнад на свет' Ускоци (Станић), Бањани у ЦГ (Копривица), *изблѝзни* 3. sg. Црна Трава (Стојановић), *облѝзнѝи* 'донети на свет, родити близанце, двојке' Пољица (РСА), ~ *се* 'geminos pario, geminum partum edo' (Вук 1818; Вук), '(о женама и женкама животиња) донети на свет, родити близанце, двојке', 'родити се као близанац или близнакиња' (РСА), Војв. (РСГВ), Мачва (Лазих), Ускоци (Станић), Никшић (Ђоковић I), Поткозарје (Далмација), Лика (Ајџановић), В. Градуса, Банија (Вујчић), Бањани у ЦГ (Копривица), *облѝзнѝи се* ист. Лика (Зобеница), *облизнѝи се* Товаришево (РСГВ), *обл'ѝзнѝи се* (се) Рожаје (Надџић), *облизнѝи* 'id.; увећати иметак, укаматити' Дрвар (Јовичић), *облѝзнѝи се* 'донети на свет близанце' Чумић, *облѝзнѝи се* ib. (Грковић), Загарач (Ћупићи), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *обл'ѝзнѝи се* сев. Метохија (Букумирић), Гораждевац (id. II), Пећки Подгор (Јашовић), *облѝзни се* 3. sg. Радимња (Томић II), Криви Вир (Ракић), *облѝзним се* Јабланица (Жугић), *облѝзни се* 3. sg. Каменица код Ниша (Јовановић В. I), Бабушница (Богдановић III), Тимок (Динић), *облѝзнѝи се* Плав и Гусиње (Рековић), *облѝзнѝи се* Ускоци (Станић), Бањани у ЦГ (Копривица), *блѝжњѣње* n. 'partus geminorum' (Вук), *блѝжњѣваѝи се*, *блѝжњѣвѣм се* impf. 'донети на свет близанце' Сврљиг, Гружа, Надибар (РСА), *блѝжњѣва* 3. sg. Тимок (Динић), Црна Трава (Стојановић), Лозан (Јоцић); *облизѣниѝи се* pf. (РСА). — Од XVII в. српсл. **близнити се**, **близњествовати** (LPS), *близниѝи* XIX в. Стулић (РЈА).

• Од псл. **blizniti*, *blizn'ǫ*, уп. цсл. **близнити сѧ**, мак. *близни се*, буг. *близня*, укр. *близни́ти* све 'родити близанце' (SP 1: 266).

Псл. **blizniti* је деноминал од псл. **blizne* 'близанац' (SP I.c.), уп. **близне**, **близ**¹.

А. Ш.

близница¹ *блѝзница* f. 'недопечени, гњецави слој на дну хлеба': Близница зову ону црну пругу близу доње коре на непеченом гњецавом хлебу Ниш (РСА;

асс.?), *близни́ца* Јабланица (Жугић), Пирот (Златковић I), Тимок, ‘мокра земља’ *ib.* (Динић), ‘смонишава, глинаста земља’ Пирот (Златковић I), *блѝзничав*, -а, -о adj. ‘недопечен, гњецав (о хлебу)’ Ниш (РСА; асс.?), *близни́чав* Пирот (Живковић), *близничáв* Јабланица (Жугић).

• Неодвојиво од **близна**¹, уп. мак. *близна*, буг. дијал. *близна* све ‘слој недопеченог, гњецавог теста’ (Лома 2022).

То што сазвучне речи на истом подручју значе ‘челик’ и ‘пруга (црносива, оловносива, модрикаста) на дну недопеченог хлеба’ неће бити случајно, јер је у бугарском грецизам *стомана* ‘челик’ попримио и ово друго значење, а у руском се таква пруга назива *закáл* ‘каљење’ (в. **калити**). Очито је термин из металургије прешао у кулинарство. Значење ‘глинаста, мокра земља’ изводи се од ‘гњецаво тесто’. Традиционално се реч тумачи као рефлекс псл. **blizna* ‘ожиљак, модрица’ (ЭССЯ 2: 119–120; БЕР 1: 56), в. **близна**².

А. III.

близница² *блѝзница* f. ‘лој увијен у опну’: Лој из једног брала завијен у лојану кошуљицу зове се близница БиХ — Близница се осоли и метне на дим да се суши па се зими троши у јела *ib.* (РСА).

• Нејасно.

Евентуално, као и **близница**¹, метафорична примена металуршког термина *близн(и)ца* (в. **близна**¹), ако се за њега пође од значења ‘слој тврдог гвожђа или челика којим се превлачи дотрајало сечиво’ (в. **надо**), овде примењено на лојану кошуљицу у коју се завија лој.

А. III.

близост *блѝзѝстѝ*, -осѝи f. ‘блискост’ (РСА).

• Од псл. **blizostъ*, -*sti*, уп. мак. *близосѝ*, буг. *блѝзост*, слн. *blizôst*, слч. дијал. *blizost’*, рус. *блѝзость*, блр. *блѝзасць* све ‘блискост’ (Skok 1: 173 s.v. *bliz*; SP 1: 268).

Псл. **blizostъ* изведено је помоћу суфикса **-ostъ* од **blizъ* (SP 1.c.); в. **близ**¹.

А. III.

близу *блѝзу* adv. ‘на малом одстојању, недалеко, у близини; у кратком временском размаку, ускоро; безмало, готово, скоро’ (Вук 1818; Вук; РСА), Војв. (РСГВ), јуж. Барања Срби (Sekereš XI), ист.-бос. Ере (Реметић), Прошћење (Вујичић), Ускоци (Станић), Дубр. (Бојанић/Тривунац), граер. + gen.: Кад је био близу б’јела двора НП Вук (ПЕРСЈ 1 s.v. *блѝзу*), ‘покрај, код’, (за време) ‘пред’ (РСА), Војв. (РСГВ), бачки Буњевци (Sekulić), ист.-бос. Ере (Реметић), Васојевићи (СТИЈОВИЋ I), Ускоци (Станић), *блѝзу* adv. Вировитица (Sekereš VI), *блѝзу* Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *близу* Врање (Симоновић Б.), *зблѝзу* ‘на

блиском растојању; у пријатељству, у срдчним односима', *ѿблизу* 'изблиза', *изблизу* (РСА), *изблизѹ* Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *наблизу* 'проге' (Вук), 'на малом растојању, у близини, близу, недалеко', 'отприлике, готово, скоро, приближно', 'блиско, присно' (РСА), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), бачки Буњевци (Sekulić), *наблизу* 'проге', *на близу* (Вук 1818), *наблиз* (РСА), *ѿнаблизу* 'готово с непосредном близином' Бањани у ЦГ (Копривица), *ѿблизу* 'у близини, доста близу, поблизу' (РСА), *ѿблизу* (РМС), Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *ѿрѣблизу* 'сасвим близу' (РМС), *сѹблизу* 'приближно' Ускоци (Станић), 'доста близу, недалеко, непосредно' Никшић (Ђоковић I), *ѹблизу* 'проге' (Вук), 'на малој раздајини, близу другога' (РМС), Мачва (Лазих), у *близу* (Вук); чак. *близѹ* adv. Вргада (Јуришић), Драчевица, Брусје, праер. Драчевица, Брусје (ČDL), кајк. *близу* Туропоље (Šojat). — Од XIII в. стсрп., српсл. **близоу** праер. (MS 203, 290; РКС), Доментијан (RJA), XVI в. (LPS).

• Од псл. **blizu*, уп. цсл. **близоу**, мак. *близу*, буг. *близу*, слн. *blízu*, стпољ. *blizu*, струс. *близоу*, рус. дијал. *близу* све 'близу' (SP 1: 267 s.v. *blizo*; ЭССЯ 2: 121–122 s.v. **blizъ*(jъ); ПЕРСЈ I с.).

Псл. **blizu* пореклом је окамењени локатив сингулара придева *и*-основâ **blizъ* (> **близ**!) који се временом у прилошкој функцији окаменио. В. **близурад**. У прилошко-предлошкој функцији окаменио се и акузатив сингулара овог придева, уп. стсрп. **близъ** adv., праер. 'близу': **близъ** Коуметице, **близъ** селъ монастырскиихъ, такође т. 'близина': **близа** ѿди (РКС), **ближъше** comp. 1261. (LPS), са варијантама, пре графичким неголи фонетским, **влизъ**: ~ во господъ вьсѣхъ воиештихъ се ѿго 1222/28. (парафраза 88. псалма где је стсл. **влизъ** = гр. ἐγγύς) Мљетска повеља Стефана Првовенчаног (MS 9; РКС), **вльъъ** 1262. Иловичка крмчија (LPS), стсл. **влизъ** поред **близъ**, рус. *близ* / *близъ*, нпр. ~ дома 'покрај куће', уп. горе *наблиз* итд., где је разликовање између *и*-, *о*- и *і*-основе у српском формално немогуће.

А. Ш.

близурад *близѹрад* adv. 'на дохват руке, близу': Метни то ођен на близурад, вазда ти треба Његуши (Оташевић), *Близурад* т. извор Његуши, *Близурадска Продо* f. Њеклићи, *Локва Близурада* Херц. (Ердељановић 1926: 373, 463, 513–514), *близѹрадѣ* т. 'мало одстојање од нечега', 'мали временски размак' (РСА), *близѹрак* ЦГ (id.), Никшић (Ђоковић I), *близѹрак* Загарач (Ћупићи), израз *на бл'изѹрак* 'у близини (просторно или родбински)' Зета (Башановић-Чечовић), *наблизѹрак* adv. 'врло близу, при руци' Никшић (Ђоковић I), Бањани у ЦГ (Копривица), *наблизѹрак* Загарач (Ћупићи). — Од XIII в. стсрп. **близа** ѿди 'ради близине' (MS 41; РКС).

- Вероватно сложеница од **близ**¹ и **рад** ‘вољан, спреман’.

У првом делу сложенице налази се датив; уп. с.-х. *злурад* и сл. Исти облик бележи и хидроним *Близумила* (врело у Дубљевихима у Херц.), с тим да у другом делу место *рад* стоји *мио*. Према другом тумачењу, у питању би могао бити спој **blizu radi* ‘(погодно) услед близине’, са старим генитивом *и*-основе, в. **‘близь, близу**. Хидроним *Близурад* би се могао изводити од личног имена **Близурад* (тако Ердељановић 1926: 373), али ће пре бити топонимизован апелатив (близина извора са којег се доносила вода била је важна мотивација за његово именовање). Облик на *-аи* са обезвучењем финалног *-д*, пренесеним у косе падеже, онај на *-(а)к* преосмишљењем завршетка у продуктиван суфикс **-џкџ*. Одатле декомпозицијом *Близу*_р, извор у Боки у Кутима (Ердељановић l.c.).

А. Ш.

†**близь** в. **близу**.

блијати *блијаџи*, *блијаџ* impf. ‘пљуштати, лити; тећи, избијати’ (РСА), ‘имати пролив (о стоци)’ (Вук 1818; Вук), Оток (РСА), *блијаџи се*, *блија се* 3. sg. ист.-бос. Ере (Реметић), *блијаџи* ‘видно слабити, једва се вући (најчешће о стоци)’ Ровци (Пижурица, М.), *блија* 3. sg. ‘врло јако тећи’ црнотравска Кална (Богдановић III), Црна Трава (Стојановић), *блијање* п. глаголска именица од *блијаџи* (РСА), ‘пролив, честа и житка столица (обично код стоке)’ (Вук 1818; Вук; РСА), *блијавица* f., *блинуџи*, *блинџ* pf. ‘нагло потећи, покуљати; линути (за воду, кишу, крв, огањ, дим и сл.)’ (РСА), *блине* 3. sg. ‘одједном потећи’ црнотравска Кална (Богдановић III), ‘id., надоћи’ Црна Трава (Стојановић), *блиња* f. ‘низина у коју се вода стаче с брда и на њој дуже лежи’ Св. Ђоровић (РСА), *блиња* Далм. (РЈА), *заблињаџи се*, *-ња се* ‘укаљати се, заблатити се’ БиХ (РСА); *блихаџи*, *блихан* impf. ‘прљати нешто нечим, размазивати нешто из непажње или немара’, ~ *се* ‘прљати се нечим што оставља видног трага’, *изблихаџи*, *изблихан* pf. ‘испрљати нешто’, ~ *се* ‘испрљати се нечим приликом јела или иначе’ Дубр. (Бојанић/Тривунац), *йоблихаџи*, *йоблихан* ‘испрљати, испоганити житким изметом’ БиХ (РСА), *йоблихаџи*, *йоблихан* ‘испрљати нешто бојом, храном и сл.’, ~ *се* ‘испрљати се приликом јела, кухања, рада с бојама и сл.’ Дубр. (Бојанић/Тривунац; РСА), *наблихаџи се*, *наблихан се* ‘наситити се житке или течне хране’ БиХ, *блихавица* ‘блијавица (в.)’ Лика (РСА); такође *бља* 3. sg. impf. ‘преливати се; шибати, шикљати’, фиг. ‘сипати’ Црна Трава (Стојановић), *бљаје* ‘тећи јаким млазом’ Пирот (Златковић), *бље* ‘бља (в.)’ Црна Трава (Стојановић), ‘преливати преко нечега’ Каменица код Ниша (Јовановић В.), *бљине* pf. ‘почети нагло и обилато тећи’ Пирот (Златковић), ‘плинути, покуљати (о води)’ Тимок

(Рајковић IV); кајк. *блїхашїи* impf. ‘плъускати течност из посуде’, *блїхнушїи* pf. ‘плъуснути воду из посуде’ Вараждин (Lipljin). — Од XVII в. *блїхашїи* ‘преливати, плавити’ И. Гундулић (Stulli; RJA), ‘бљувати’ Јамбрешић, *блїхнушїи* ‘полити; плъуснути шамар’ Белостенец, ‘попрскати’ Волтић, ‘потећи’ Стулић (RJA).

• Подложно различитим тумачењима.

На основу с.-х. грађе и буг. дијал. зап. *блїя*, *-ешъ* ‘шикљати, излазити’ Дупница (Геров, Доп.), *блїя*, *-еш* ‘лити (о киши)’ Ћустендил, уп. и *блїе* ‘јако извирати (о извору)’ Брезник (СБНУ 49/1958: 774), SP 1: 274 s.v. *blykati* : *blychati* реконструирше јсл. **blyxati*, *-ajq*, сродно са **бљувати**, уп. са другим суфиксом јсл. **blykati* (Skok 1: 172 s.v. *blīhati*; SP l.c.). ЭССЯ 2: 135–136 наводи с.-х. и буг. глаголе s.v. **bl’uxati* / **bl’ukati*, а насловне облике тумачи као експресивне изведенице од презентске основе **bl’u-*, в. **бљувати**, са проширењем *-х-* и *-к-*. Према БЕР 1: 57 s.v. *блїкам* и Bezlaž 1: 27 s.v. **blinja*, од псл. **blyjq*, сродно са **бљувати**. Уколико је *х*, потврђено само у с.-х. грађи, хиперкоректно, посреди би могло бити укрштање *бљувашїи* и *об-лијашїи*, уп. *облїјашїи*, *-ам* pf. ‘облити, залити (малтером), омалтерисати’ (РСА); у прилог томе говори одсуство облика са протетским *-v-* (**блївашїи* итд.) које би се, пре него *-j-*, очекивало иза *у*, но и од **духати* имамо *дијашїи*, а, обратно, од **лијати ливашїи*, *лијевашїи*. Овамо можда и ономастичка грађа: *Блија* f. река у Босни (RJA) = *Блиха* (<https://bs.wikipedia.org/wiki/Bliha>), *Блиња* село код Петриње у Хрв. (RJA). Овде и *одблїснушїи*, *-нѣм* pf. ‘прелити се (о течности), плъуснути’ А. Крстић (РСА) ако је од **блїсашїи* impf. : *блїхашїи*, уп. **дисати** поред *дихашїи*. Дијал. *бљїкне* 3. sg. pf. ‘почети нагло и обилато тећи’ Пирот (Златковић) може бити од перфективног **blyknqti* (в. SP l.c.), уп. мак. *блїкне* ‘шикнути; избити’, буг. *блїкна* ‘потећи’, или је настало укрштањем дијал. *бљїне* и *бљукне* ‘*бљїкне* (в.)’, в. **бљувати**. Потврда из Роваца можда укрштена са *илїјашїи*, *илїјам* / *илїјам* ‘једва дисати (о човеку, с душом у носу)’ (Пижурица, М.).

М. В.

блијун *блїјун* m. нур. од **близанац** (Вук; РСА), *блїја* f. ‘близнакиња’, *блїјан* m. ‘близанац’ Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина).

• У вези са **близан**, **близанац**, **близне**.

А. Ш.

блиндирати *блїндїрашїи*, *блїндїрām* (im)pf. вој. ‘заштитити, заштићавати челичним оклопом, земљаним радовима, конструкцијама од дрвета’; *блїндāжа* f. / *блїндāж*, *-āжа* m. вој. ‘челични оклоп за заштиту бродова, возова, аутомобила и др.; облагање бродова и др. челичним оклопом; покривено склониште на борбеном положају у циљу заштите од непријатељске ватре; заклон’ (РСА).

• Од фр. *blinder* ‘блиндирати’ (Popović M. 2005: 88); уп. мак. *блиндира* (ТРМЈ), буг. *блиндирам* (РБЕ), слн. *blindirati* (SSKJ).

С.-х. глагол *блиндирајући* непосредно је изведен од фр. *blinder* (Popović M. l.c.). Књишка позајмљеница заснована је на француској графичкој, не на изговору [blēde], на основу којег би се очекивало **блендирајући*. С.-х. именице *блиндажа* f. и *блиндаж* m. изведене су од фр. *blindage* (Клајн/Шипка 226), такође на основу графичкој, а не према изговору (**блендаж*). Уп. буг. *блиндаж* ‘одбрамбени објекат у земљи с дебелим зидовима и покривен дрветом, армираним бетоном и сл., намењен заштити од бомби’, ‘специјални оклоп од гвожђа на броду или војном аутомобилу намењен заштити од метака’ (РБЕ), рус. *блиндаж* ‘земуница покривена дебелим слојем земље ради заштите од бомби’ (Аникин 3: 257), укр., блр. *бліндаж* (ЭСБМ 1: 360).

Ж. С.

блисара *блѝсара* f. ‘жена која се радо кити адиђарима, накитом’ Банат (РСА).

• Нејасно.

Можда ‘она која жели да блиста’: *блѝс-ара* са пејоративним суфиксом од окрњене основе *блѝс(к)-* која је у *блѝснујући* s.v. **блистати (се)**.

О. Л.

блистати (се) *блѝстѝајући (се)*, *-ѝм (се)* impf. ‘јасно сијати; пресијавати се’ (Вук), Његош, Д. Обрадовић, Ђ. Даничић (РЈА), М. С. Српкиња, Стерија, Змај (РСА), Војв. (РСГВ), ‘истицати се, одликовати се, имати преимућство у нечему над другим’ (РСА); *блѝстѝајући (се)* ‘*блѝстѝајући (се)* (в.)’ Вршац (РСГВ), *блѝстѝаји* (се) ‘сјајати (се); сијати (се)’ бачки Буњевци (Sekulić); са префиксима: *заблѝстѝајући* pf. фиг. ‘истаћи се, показати преимућство у нечему над другим’ (РСА), *~ (се)* ‘почети блистати, засветлети, засијати’ (РЈА; РСА), *заблѝстѝаји* ‘постати блистав’ бачки Буњевци (Sekulić), *изблѝстѝајући* ‘чишћењем, брисањем и сл. учинити да нешто блиста, сија’ (РСА), *облѝстѝајући* песн. ‘обасјати се, озарити се, заблѝстати’ (РЈА; РСА); итеративи: *заблѝстѝавајући* impf. ‘заблескивати, светлуцати; почињати блистати, почињати одавати светлост’, *облѝстѝавајући* нераспр. ‘чинити да нешто блиста, јасно обасјавати’, *одблѝстѝавајући* ‘одсликавати се, огледати се блистајући, светлуцајући’; перфектив: *блѝснујући* / *блѝснујући* pf. ‘одједном јасно синутти, засијати, заблѝстати’, *заблѝснујући* / *заблѝснујући*; девербали: *блѝстѝи* m. песн. ‘блистање, сјај’ Змај, Ј. Дучић, *блѝстѝај* ‘треперава сјај, искра, отсјај’, *блѝстѝац* ‘место у реци, потоку где је вода бистра’ Бос. Грахово (РСА); придеви: *блѝстѝав* / *блѝстѝав*, *-а*, *-о* adj. ‘који јасно сија, сјајан; који је пун светлости, светао’ (id.; РСГВ), фиг. ‘који се истиче лепотом или чим другим, ванредан, диван, изврстан’

⇒ *блѣсѣаво* / *блѣсѣаво* adv., *блѣсѣавѡсѣи* / *блѣсѣавѡсѣи*, -осѣи f., *блѣсѣавило* n. ‘оно што се блиста (злато, драго камење и сл.)’, *блѣсѣавац*, -авца m. заст. ‘сулфидна руда цинка, сфалерит’ С. М. Сарајлија, заст. ‘драги камен’ 1862, индив. ‘звезда’ 1861, *блѣсѣавица* f. ‘живчани рефлекс у очима, изазван ударом или болом’ Пољица, *блѣсѣава* ‘блистање, сијање’ Змај; *блѣсѣаѣлѣан*, -лна, -лно adj. заст. ‘блистав’ Његош, *блѣсѣаѣлѣан* М. Цар; такође *блѣскаѣи* (се) impf. ‘одавати блеске; одсјајивати, светлוצати’; *зблѣскаѣи* pf. ‘засјати, синути’; *зблѣскаѣи* impf. iter. ‘одавати блескове, светлוצати; засењивати, заслепљивати сјајем и сл.’; *блѣскаѣи* dem. ‘блескати’, *блѣскаѣи* (се) ‘одавати блеске; светлוצати; изазивати светлוצање’ (РСА); чак. *блѣскаѣи* ‘блескати’ Дуга Реса и Карловац (Регушић I), кајк. *блѣскаѣи* се ‘светлети се, светлוצати се’, *блѣскаѣи* (се) ‘id.; севати’ (РНККЈ). — Од XIII в. српсл. **блистати** ‘fulgere’: **благодѣтъ божииа блистааше въсоудѡу** Теодосије (РЈА) ⇒ **блѣстание** ‘fulgur’: **блѣстаниа и мѣньные** Теодосије (ПКС; РЈА), *блѣскаѣи*: **Сунце блиста светлије** Ј. Рајић — Није све што се блиста драги камен Д. Обрадовић (РЈА), **облистати** ‘обасјати’: **свѣтъ небесный облиста** Теодосије ⇒ **облиставати** (ПКС; РЈА); од XVII в. *блѣскаѣи* ‘fulgurare’ (РЈА).

• Од псл. **blistati* (se), *blistaję* (se), **bliskati* (se), *bliskaję* (se), уп. стсл. **блискати** сѡ, **блисцати** сѡ (и цсл. **блистати** сѡ) ‘светлети, блистати, блештати’, слн. *blískati se* ‘сијати’, чеш. дијал. *bliskač se* ‘указивати се (о муњама)’, каш. *blěskac* ‘гледати испод ока’, рус.-цсл. *блискати* ‘блистати’, рус. дијал. *блискать*, рус. *блистать*, укр. *бліскати*, блр. *бліскаць* (SP 1: 263; ЭССЯ 2: 116–117; Derksen 44; ESJS 67–68 s.vv. *bliskati* (se), *blistati se*; ПЕРСЈ 1 s.v. *блѣскаѣи* (се); LPS s.vv. **блискати**, **блистати**, **блисцати**).

Псл. **blistati* је новији облик настао дисимилацијом од **bliscati*, а овај прогресивном палатализацијом од **bliskati* (ПЕРСЈ I.c.). Сѡм псл. глагол **bliskati* је итератив од глагола **blěščati* (SP I.c.); в. **блештати** (се), ***блштати**. Зсл. *blýskati* ‘блештати’ је секундарно уп. слч. *blýskat*, чеш. *blýskati* (se), пољ., глуж. *blýskać*, длуж. *blýskaś* (se) (SP I.c.). Укр. *бли-* може бити од псл. **bli-* или **blь-* са полугласом у слабој позицији (ЕСУМ 1: 210 s.v. *блиск*). Рус. *блистать* је преузето из цсл. језика (Аникин 3: 258). Одсуство потврда из дијал. речника упућује на то да би и код нас глагол *блѣскаѣи* могао бити цсл. порекла, као у рус. језику, али с обзиром на то да Вук у свом речнику овај глагол бележи у интранзитивној и рефлексивној варијанти, а посведочен је и у језику усмених народних песама, то ипак није вероватно у случају нашег језика. Стога треба узети да је у с.-х. и стсл. језику настао у исходу паралелних гласовних развоја (ПЕРСЈ I.c.). Перфектив *блиснути* своди се на новије **blisknęti* (< псл. **blěsknęti*)

— Од XVI в. *блиѿва* Вранчић, Микаља, Бела, Стулић, *блиѿвени* Бела, Белостенец, Стулић, *блиѿвеница* ‘човек незграпан и недотупаван’ Бела, Белостенец (RJA).

• Од влат. **blēta* ‘блитва’, уп. ит. *bieta*, фурл. *blede*, окц. *bleda* све ‘блитва’ (Skok 1: 163 s.v. *bīta*; ПЕРСЈ 1 s.v. *блѿѿва*).

Влат. **blēta* варијанта је лат. *bēta* (REW § 1064); уп. ит. дијал. *veta*, калабр. и сард. *beda* све ‘блитва’. Није сасвим јасно откуд *l* у влат. **blēta*. REW l.c. тврди да је влат. **blēta* постало укрштањем лат. *bēta* и гр. βλίτον ‘штир, *Amaranthus blitum*’ (нгр. βλίτα; лишће и млади изданци ове биљке у Грчкој се прокувани и зачињени користе као прилог јелу или салата), док Skok l.c. сматра да је потекло од деминутива лат. *bēta*, тј. *bēt(u)la*, и да је *bl-* резултат асимилације *C – Cl > Cl – Cl*, тј. *bētila > blētila*, по чему би онда дисмилацијом било *blētila > blēta*. Крајња етимологија лат. *b(l)ēta* није разрешена. Већина облика у с.-х. позајмљена је од варијанте **blēta*. Влат. **blēta* прешло је приликом заимања у слов. *ѿ-основе*; према томе, слов. праоблик био је **blity*, *-ѿve*. Касније, **blity*, *-ѿve* прешло је из слов. *ѿ-* у с.-х. *a-*основе те је **blitъv-* постало *блиѿва*. Мањи број облика позајмљен је од лат. варијанте **bēta*. Лат. **bēta* такође је при позајмљивању прешло у слов. *ѿ-основе*; према томе, словенски праоблик био је **bity*, *-ѿve*. Касније је **bity*, *-ѿve* прешло из слов. *ѿ-* у с.-х. *a-*основе те је **bitъv-* постало *биѿва*. С.-х. *блиѿвеница* ‘човек незграпан и недотупаван’ и *блиѿвењак* ‘id.’ нису домаће кованице, како може да се чини, него калкови према ит. *bietolone* ‘будала, глупан’, од ит. *bietola* ‘блитва’ (< лат. *bētula* ‘id.’).

О. Л.

бличити *блѿчиѿѿи*, *-им* impf. ‘личити, бити налик на кога’ Подгора, Далм. (RJA; PCA).

• Декомпоновано од *обличѿѿи* (Skok 1: 150; ЭССЯ 28: 7–8 s.v. **obličiti* I; Лома 2000: 604).

Без декомпозиције *обличѿѿи* ‘уочити’ Истра, Крк (RJA), *облѿчѿѿи* ‘угледати, опазити’ Вргада (Јуришић), са другачијом семантиком *обличѿѿи* ‘разобличити’. Уп. **билич**.

М. К.

блишњак в. бљечка.

блок *блѿк*, *блѿка* m., *блѿкови* pl. ‘велики, масиван комад нечега (стене, метала, леда и др.)’ (PCA), ‘id.; мноштво, гомила,клада, трупац, целина’ Никшић (Ђоковић I), ‘опека већих димензија за зидање која има шупљине’ сев. Метохија (Букумирић III), ‘четвртасти комад печене иловаче или бетона који се употребљава у грађевинарству као материјал за зидање’ Велико Блашко (Савићеве), ‘известан број зграда које чине неку засебну целину’ (PCA), Радимња (Томић II), ‘свеска састављена од посебних

листова, чистих или са одштампаним текстом (улазнице, бланкети, формулари и др.), обично повезаних на ужој страни и перфорираних, тако да се могу лако одвојити' (РСА), 'нотес, свеска' Никшић (Ђоковић I), 'више удружених држава или политичких странака' (РСА), Никшић (Ђоковић I), штамп. 'тип слова код којих су све црте исте дебљине' (РСА), *блѡк* 'опека већих димензија за зидање која има шупљине' Каменица код Ниша (Јовановић В. I), *блок* 'блок' Свиница (Томић I); *блѡковскѣ*, -*а*, -*ѡ* adj. 'који се односи на блок (о зградама, о државама)', *блѡкѡвнѣ*, -*а*, -*ѡ*, *блѡкѡвно* adv. 'укупно, заједно, у целини', *блѡкхаус* / *блѡкхауз* т. 'утврђење од бетона, раније у виду брвнаре, за одбрану једног посебног положаја' (РСА).

• Од нем. *Block* 'блок, необрађена маса' (Stridter-Temps 105; ПЕРСЈ 1 s.v. *блѡк*), уп. мак. *блок* (ТРМЈ), буг. *блок* (БЕР 1: 57), слн. *blōk* (Snoj 77), слч. *blok* (Králik 73), чеш. *blok* (Holub/Lyer 100), пољ. *blok* (Bańkowski 1: 57–58), рус. *блок* (Аникин 3: 260–261), укр., блр. *блок* (ЕСУМ 1: 211). Изворно значење нем. речи је 'трупац, греда' ствнем. *bloh*, *bloc* (Kluge 133) и вероватно је у вези са *Balken* 'греда' које се преко ствнем. *bolko* 'даска (за искрцавање и укрцавање)' своди на пгерм. основу **bulkan-* < пие. **b^hlǵ^h-n-* (Kroonen 58). Најближа слов. паралела је рус. дијал. *бѡлозно* 'широка даска' и заједно са лит. *balžienas* 'попечна греда на колима, дрљачи' своди се на германско-балтословенско **b^helǵ^h-on-* (id. ib.); уп. *блѡзина* 'јастук, перина; део кола'. Испочетка се множина *Blocke* 'трупци, греде' почела користити у колективном значењу 'грађевински материјал', одатле 'камени, бетонски блокови', онда у једнини да означи скупину зграда, заједницу држава. При позајмљивању могло је у неким случајевима посредовати фр. *bloc*, холандског порекла; уп. срхол. *bloc* 'негве; греда; клонпа; ограђено поље' које је сродно са ствнем. *bloc* (de Vries 66 s.v. *blok*; MNW s.v. *bloc*). У холандској речи је дошло до укрштања двају значења – 'греда': хол. *balk* = нем. *Balken* и 'оградити': пгерм. **bi-lūkan* < **lūkan-* 'затворити' (de Vries l.c.; Kroonen 334). Буг. *блок* преко руског из немачког (БЕР l.c.). Новије значење 'блок папира за цртање' такође је преузето од нем. *Block* (Schneeweis 107; Stridter-Temps l.c.). Остала новија значења преузета су и из енгл. *block* или фр. *bloc* 'скупина зграда', 'заједница земаља' (уп. Клајн/Шипка 227); прилог *ан блѡк* 'у целини, у комаду, све заједно' од фр. *en bloc* (eid. 118). Сложеница *блокхаус* / *блокхауз* из војне терминологије, непосредни германизам (< нем. *Blockhaus*), има крајње холандско порекло – срхол. *bloc-hūs* 'кућа од греда; одбрамбени објекат од греда' (Kluge 133 s.v. *blockieren*; Клајн/Шипка 227). В. **блокада** и **блокирати**.

блокада *блока́да* f. ‘потпуно опкољавање тврђаве, краја или неке државе војном силом’ (РСА), ‘id.; изолација неке државе ради политичког притиска’ зап. Босна, ‘затварање за саобраћај неке улице’ ib. (Далмација I), мед. ‘повремени или трајни престанак функције каквог органа, живца, крвног суда и сл.; лекарска интервенција којом се постиже такав престанак’ (РСА), зап. Босна (Далмација I), *блòкада* ‘затвореност, опсада града, обустава промета, граница и др.’ Никшић (Ђоковић I), *блòкàднì*, -ā, -ō adj. ‘који се односи на блокаду’ (РСА). — Од XVIII в. *блокада* ‘опкољавање неке тврђаве или града’: блокадаг wставити 1790. — нìе судìо чиновну обсаду противъ града поставити, но само блокадомъ срећно кушати 1793. (Михајловић).

- Од нем. *Blockade* ‘блокада’ (Striedter-Temps 105), уп. мак. *блокада* (ТРМЈ), буг. *блока̀да* (БЕР 1: 57 s.v. *блок*), *blokáda* (Snoj 77 s.v. *blokîrati*), слч. *blokáda* (Králík 73 s.v. *blok*), чеш. *blokáda* (Holub/Lyer 100), пољ. *blokada* (Bańkowski 1: 58), рус. *блока́да* (Аникин 3: 261), укр. *блока́да* (ЕСУМ 1: 211), блр. *блака́да* (ЭСБМ 1: 356).

Нем. реч је изведеница од *blockieren*, најпре у значењу ‘затворити улицу, пролаз’, а одатле се значење уопштило (Kluge 133 s.v. *blockieren*). За даљу етимологију в. **блокирати** и **блок**.

Ж. С.

блокирати *блокира́иши*, *блòкìрāм* (im)pf. ‘(из)вршити блокаду’: Инглези блокираше пристаниште, те трговина беше застала С. Матавуљ (РСА), pf. ‘опколити’: Блокíрали су нас у Кòзари са свì странā Поткозарје (Далмација), (im)pf. ‘(у)чинити непокретним, (у)кочити’: Блокирати точкове (подметачима) (РСА), *блокира* 3. sg. жарг. ‘не моћи се сетити, збунити се’ ји. Србија (Марковић/Трајковић), такође *блòковаиши* / *блокòваиши* (im)pf. заст. ‘блокира́иши (в.)’: Капетанъ Халлъ остае у ботничкомъ заливу, да блокуе пристаништа Световидъ 1854. (РСА). — Од XVIII в. *блокираиши* ‘опколити’: Еданъ градъ естъ жестоко блокиратъ 1767. — пише се, да от три дана Ландрецы блокира се 1793. (Михајловић).

- Од нем. *blockieren* ‘блокирати’ (Striedter-Temps 105), уп. мак. *блокира* (ТРМЈ), буг. *блокìрам* (БЕР 1: 57 s.v. *блок*), слн. *blokîrati* (Snoj 77), слч. *blokovat* (Králík 73 s.v. *blok*), чеш. *blokovat* (Holub/Lyer 100 s.v. *blokada*), пољ. *blokować* (Bańkowski 1: 58), рус. *блоки́ровать* (Аникин 3: 262), укр. *блокува́ти* (ЕСУМ 1: 211 s.v. *блока́да*), блр. *блакìрава́ць* (ЭСБМ 1: 356). Нем. реч је од фр. *bloquer* (Kluge 133), и у већини слов. језика реч је преузета нем. посредством. Изворно се односила на сферу војне терминологије. Фр. *bloquer* је изведено од фр. *blocus* ‘бастион’ < срхол. *bloc-hūs* (*blochiuus*)

‘одбрамбени објекат од греда’ (FEW 15/1: 163–169 s.v. *blok*; Kluge l.c.; de Vries 66 s.v. *blokkeren*). Уп. и с.-х. *блѡкус* т. ‘потпуно опкољавање тврђаве, краја или неке државе војном силом’ (РСА), директну позајмљеницу од фр. *blocus*. За даљу етимологију в. **блок**. Уп. **блокада**.

Ж. С.

***блскати** *блска* 3. sg. impf. ‘бити, ударати’ Тимок (Динић), Пирот, фиг. ‘причати неразумно; причати безобразно’ *ib.* (Златковић), ‘гњечити буве, вашке, бискати’ Тимок, ~ *се* ‘бити се, ударати се’ *ib.*, ‘бавити се узалудним послом, много радити а ништа не зарадити’ *ib.* (Динић), Пирот, изрази: ~ *але* ‘*id.*; правити вулгарне алузије’ *ib.*, ~ *си главу* ‘размишљати; секирати се’ *ib.* (Златковић); *бласкам се* ‘сијати се’: Бласкаше се вода Врање (Златановић I); са префиксима: *заблска* 3. sg. pf. ‘забити, набити; кренути насумице’ Тимок, ~ *се* ‘занети се у неки посао и заборавити на време’ *ib.*, ‘заљубити се страсно’ *ib.* (Динић), Пирот (Златковић), *зблска* ‘ударцима затупити оштрицу; згњечити, поломити’, ~ *се* ‘смлатити се, поломити се; уморити се од претераног рада, па се чинити да су се ноге скратиле’, *наблска* ‘ударцима утерати у што, набити; натоварити’, ~ *се* ‘свом силином се набити у што’ Тимок (Динић), *набл’скам* ‘напунити, натоварити’ Лесковац (Митровић), *облска (се)* 3. sg. ‘искрзати се’ Пирот, ‘отрести (се); изломити (се)’ *ib.*; придеви: *блскав, -а, -о* adj. ‘који је отвореније, светлије боје’ *ib.* (Златковић), *блјскан, -а, -о* ‘млаћен, ломљен, замаран’ Тимок (Рајковић IV), *зблскан, -а, -о* ‘ударцима затупљен, смлаћен’ Тимок и Лужница (*id.*; Глишић), ‘премлаћен; изобличен (при ударању, паду, ваљању)’ Пирот (Златковић), ‘преморен’ Тимок, *наблјскан, -а, -о* ‘набијен, јаким млаћењем натеран у земљу (колац и сл.); натоварен до врха, претоварен’ *ib.*, *облјскан, -а, -о* ‘окрзнут, обијен, трљањем оштећен’ *ib.*, *облјскан шѡња* т. ‘тупавко’ *ib.* (Рајковић IV); такође *блсне* 3. sg. pf. ‘синути, блеснути’ Пирот, фиг. ‘треснути; јако ударити’ *ib.* (Златковић), ‘ударити тупим предметом; ударити главом у што’ Тимок; ~ *се* ‘ударити се, ударити се у главу; уразумити се’ *ib.* (Динић), *блсне се* ‘блеснути, засјајити се’ Лужница (Ћирић I), *блице се* Пирот (Златковић VI), *блјснуи, -а, -о* adj. ‘јако ударен, одгурнут’ Тимок (Рајковић IV); *изблса* 3. sg. pf. ‘искрзати услед дуге употребе’ Пирот (Златковић), ~ *се* ‘искрзати се’ Тимок (Рајковић IV), *облса* ‘обити, окрзати’ *ib.*, ‘затупити оштрицу ударом у неки тврд предмет’ *ib.*, ~ *се* ‘од дуге употребе окрзати се, обити се’ *ib.* (Динић), ~ (*се*) ‘искрзати се (о предмету од длаке или текстилних влакана, четки, одевном предмету, врећи)’ Пирот, ‘отрести (се); изломити (се)’: Ветѣрат че облса житата *ib.* (Златковић), *изблсан, -а,*

-o adj. ‘искрзан’ *ib.*, *објсан*, -а, -о Тимок (Рајковић IV), *објсан* Пирот (Златковић); *блс* interj. за опонашање звука који се чује при судару или при тупом удару Тимок, *блсак* m. ‘туп удар, судар’ *ib.* (Динић). — Од XVI в. српсл. **БЛЪСКАТИ** (LPS s.v. **БЛИСКАТИ**), од XV в. хрв.-цсл. **БЛЪСКАТИ** **се** ‘светлети’ (RCJHR).

• Од псл. **blъskati*, *blъskaję*, уп. цсл. **БЛЪСКАТИ** **сѧ** ‘fulgere’, мак. *болскам*, буг. *блѣска* ‘ударати’, дијал. ‘блештати’, слн. *bólaskati se*, слч. дијал. *bl̩skat*, пољ. дијал. *bleskać* (SP 1: 263 s.v. *bliscati*); од псл. **blъsknęti*, *blъsknę*, уп. стсл. **БЛЪСНЈТИ** ‘блеснути’, мак. *болсне*, буг. *блѣсна* ‘ударити’, слч. *bles(k)-nūt* ‘блеснути’, дијал. *blsknūt*, стчеш. *blesknūti*, чеш. *blesknouti*, словин. *blesknęc* ‘засветлети, заблистати’, рус.-цсл. *блѣсноути* ‘заблестати’, рус. *блеснѹть* ‘блеснути’, дијал. *блескнѹть*, укр. *бліснути* ‘заблестати’, блр. *бліснуць* (id. 275; ЭССЯ 2: 130–131).

Псл. **blъskati* је новији синоним глагола **bliskati* ‘блистати’ са секундарним нулским вокализмом (SP 1: 263); уп. **БЛШТАТИ**. За даљу етимологију в. тамо. Облик *бласкам* (< **blъsk-*) из Враћа пре је варијанта са нулским вокализмом него депрефигирани облик од **ob-lъsk* / **ob-lъsk-* (Лома 2000: 614). У именици *блсак* налази се вокализован секундарни полуглас, као и код именице **блесак**. Буг. *блѣсна* је и формална и семантичка паралела глаголу *блсне* ‘ударити’. Но у другим слов. језицима нема тога значења, као ни код **блшійаиши* на истом терену. У Влајић-Поповић 2002 није забележена ниједна светлосна метафора за ударање, али уп. *муњен* ‘сулуд, сметен’ ← ‘ударен муњом’ (муња и блешти и удара). Могућа је хомонимија. Евентуално у значењу ‘ударати’ **блснѹиши* од **ob-lъp-sk-nę-ti* од корена који је у **лупати**, за нулску базу уп. буг. *лѣнна* ‘ударати’ (ЭССЯ 16: 247). В. **блештати** (**се**). Уп. **ЛЪСКАТИ**, **ЛЪШТИТИ**, **ЛАШТИТИ**.

Ж. С.

блуд *блѹд*, -а m., *блѹду* loc. ‘недопуштено полно општење, ванбрачно полно општење, претераност у полном уживању, полна распуштеност, раскалашан живот, разврат, сладострашће’ (РСА), Војв. (РСГВ), бачки Буњевци (Реіс/Ваџлија; Sekulić), ‘мрест’ Војв. (РСГВ), *блѹ(д)сѣиво* n. заст. ‘претераност у полном уживању, полна распуштеност’ (РСА), *блѹдсѣиво* ‘блуд’ Ускоци, *блѹсѣиво* *ib.* (Станић), Бањани у ЦГ (Копривица), *блѹдсѣивоваиши* impf. заст. ‘живети блудно, порочно, неморално, претеривати у полном уживању’, *блѹ(д)чина* f. augm./реј. од *блудник* (РСА); *блѹдан*, -дна, -дно adj. ‘који се односи на блуд, развратан’, ‘који лута, који је залутао’, фиг. ‘који је пошао рђавим путем у животу, који је пун порока’, ‘залудан, докон’ (id.), Војв. (РСГВ), ‘који врши блуд’ бачки Буњевци (Реіс/Ваџлија; Sekulić), ‘пресит, засићен’ Радимња (Томић II), изрази: *блудна ваиѣра* ‘слаб и несталан пламичак који се често јавља над

барама', *блудни огањ*, *блудна кућа* 'јавна кућа', *блудни дом* заст., *блудно* adv. 'на блудан начин, порочно, развратно'; *блуднѡсѣи* f. 'блуд, блудни живот', фиг. 'порок, порочност, разврат' (РСА), бачки Буњевци (Sekulić), *блуднѣи* m. 'човек који се одао блуду, развратник, похотљивац' (РСА), 'луталица, скитница' (id.; Вук), Футог, Вршац (РСГВ), бачки Буњевци (Sekulić), *блуднѣи*ов, -а, -о adj. 'који припада блуднику', *блуднѣи*кѣи, -а, -ѡ 'који припада блуднику, блудници, који се односи на блуд' (РСА), *блудница* f. 'жена која се одаје блуду, развратница' (id.), бачки Буњевци (Sekulić), 'место где се проводи блуд, јавна кућа' (РСА), *блудница* (id.), Вршац (РСГВ), *блудничин* / *блудничин*, -а, -о adj. 'који припада блудници', *блудничѣи*и / *блудничѣи*и impf. 'живети блудно, порочно', *изблудничѣи*и се pf. 'науживати се у блуду', *блуднѣи*к m. 'човек који се одао блуду, развратник, похотљивац' Пољница (РСА), *блудѣи*и impf. 'чинити блуд' бачки Буњевци (Sekulić); чак. *блудан* adj. Драчевица, Брусје (ČDL), кајк. *блуд* m., *блуд*, *блуден* adj., *блуден*, *блудник* m., *блудник*, *блудница* f., *блудница*, *блудно* adv., *блудно*, *блудња* f. (РНККЈ). — Од XIII в. стрп., српсл. *блудѣи*: ~ *творѣи*ти, *въ блудѣи* живѣтъ Иловичка крмчија 1262. (LPS), ~ *оучинити* XIV в. Душанов законик (РКС), *блудѣи*нь: *блудѣи*ньи сынѣ Св. Сава, Житије Св. Симеона (РКС), *блудѣи*е *вставленіе* *гѣхѣи*мѣ *подавѣи* деспотица Јелена Хиландару 1502. (MS 547; РКС), *блудна* *нечистота*, *блудна* *пѣснь*, *блудѣи*ница, *блудѣи*ничѣи: -ска *пѣснь* (LPS).

• Од псл. **blodъ*, уп. стсл. *владѣи* 'распуштеност, развратност', мак. *блуд* 'блуд, разврат', буг. *блуд* 'развратност; тешка времена, невоље', слн. *blôd* 'заблуда, грешка; сладострашће', слч. *blud* 'заблуда; јерес; лутање', чеш. *blud* 'заблуда, грешка, забуна; јерес', *bloud* 'будала', глуж. *blud* 'заблуда, грешка', длож. *blud* 'заблуда; варљива светлост', пољ. *blqd* 'заблуда, грешка', струс. *блудѣи* 'lenocinium, adulterium', рус. *блуд* 'скретање с пута у основном и пренесеном значењу', стукр. *блудѣи* 'заблуда, грешка; разврат', укр. *блуд* 'развратност; нечиста сила; врста дечије игре', дијал. 'грешка', блр. дијал. *блуд* 'скретање с пута, губитак правца' (Skok 1: 173–174; SP 1: 271–272; ЭССЯ 2: 126–127; ПЕРСЈ 1 s.v. *блуд*).

Поствербал изведен од бсл. глагола одраженог у псл. **blęsti* 'лутати; причати којешта', лит. *blęsti* 'спавати; помрачивати се (о свести); говорити којешта' и лет. *blēnst* 'слабо видети' (SP, ЭССЯ l.с.); уп. лит. *blāndas* 'поспаност; помрачење свести', уп. **блести*, *блудити* (се)¹. На основу рукописа реконструирше се првобитно значење стсл. деривационог гнезда *владѣи*- 'лутати, тумарати; грешити', док је метафоричко значење 'разврат, похотност' каснија књижевна творевина; јавила се као еуфемизам за псл. **kurъv-* заменивши тако раније коришћено *любодѣи*- (Grković-Major 2015: 155). Ово метафоричко значење није

типично за словенске дијалекте, већ само за оне језике који су се развијали у контакту са цсл. (ead. 149). У с.-х. говорима бележе га пре свега речници који нису дистинктивни и који доносе и књижевни материјал, нпр. РСА, РСГВ; Вук 1818 нема, док је у другом издању забележено *блудник* у значењу ‘скитница’ (Вук); у РЈА у метафоричком значењу такође само из књижевних извора. У с.-х. дијалектима развила су се и народна значења, уп. ‘мрест’ Војв. (РСГВ); за *блудан* ‘размажен’ Црна Трава, Лика (РСА), *блудан* ‘пресит, презасићен’ Црна Трава, као и *блудник* у значењу ‘пресит, аздисао од преситости’ *ib.* (Стојановић) в. **блудити (се)**². За изразе *блудна ваџра*, *блудни огањ* в. сличне словенске називе у СлДрев 3: 511, можда су преузети одатле, или калкови, уп. слично нем. *Irrwisch* (тумачење: <https://www.dwds.de/wb/Irrwisch#d-1-1>); за наше термине в. детаљније СлМит 448 s.v. *џриказа*.

А. Ш.

блудети *блудеџи*, -џм impf. ‘ићи без циља, лутати, тумарати’ (РСА), Војв. (РСГВ), *блудеџи* ‘отворених очију сањарити’ Косово (Елезовић I); са префиксима: *заблудеџи* pf., јек. *заблудеџи* ‘заћи с правог пута, залутати, одлутати’, ‘наћи се, обрести се’, ‘изгубити се’, ‘пасти у заблуду, згрешити’, ‘довести у заблуду, обманути’, ‘изгубити, побркати (пут, правац)’, ~ *се* ‘заћи с правог пута, залутати’, ‘наћи се, обрести се’, ‘предати се потпуно нечему, занети се’ (РСА), *заблудеџи* ‘изнемоћи од глади (о младунчету животиње)’, фиг. ‘изгубити разум, избезумити се’ сев. Метохија (Букумирић), *заблудеџи* ‘изгубити свест, изгубити се’ Косово (Елезовић I), *одблудеџи* ‘отићи без циља, блудећи, одлутати, отумарати’, јек. *одблудеџи* (РСА); и *блудеџи* impf. ‘лутати’ Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *заблудеџи* pf. ‘јакو зажелети нешто (човек неко јело, а стока со и сл.)’ Васојевићи (СТИЈОВИЋ).

• Неодвојиво од **блудити (се)**¹.

Облици *заблудеџи* / *заблудеџи* и *одблудеџи* / *одблудеџи* у РСА нису раздвојени, већ се наводе као напоредне варијанте, што може довести у питање прецизно раздвајање значења и облика. У потврдама *заблудеџи* ‘изнемоћи од глади (о младунчету животиње)’, фиг. ‘изгубити разум, избезумити се’ сев. Метохија (Букумирић), *заблудеџи* ‘изгубити свест, изгубити се’ Косово (Елезовић I) јављају се специфична значења која нису потврђена у другим с.-х. и словенским говорима, али за сличан развој у балтским језицима уп. лит. *blęsti* ‘спавати; помрачивати се (о свести); говорити којешта’, *blāndas* ‘поспаност; помрачење свести’.

А. Ш.

блудити (се)¹ *блудити*, -џм impf. intr. ‘ићи без циља, лутати, тумарати’, ‘бити у заблуди, грешити, варати се’, ‘живети блудно, порочно,

неморално, претеривати у полном уживању' (РСА), *блудити* фиг. 'грешити' бачки Буњевци (Peić/Bačlija), 'заћи с пута, лутати' ib. (Sekulić); са префиксима: *заблудити* pf. 'залутати, одлутати', 'обрести се', 'изгубити се', 'пасти у заблуду, згрешити', 'довести у заблуду, обманути', 'изгубити, побркати (пут, правац)', ~ *се* 'залутати, одлутати', 'обрести се', 'предати се потпуно нечему, занети се' (РСА), *заблудити* 'поћи погрешним путем, залутати, погрешити', 'на превару задобити' бачки Буњевци (Peić/Bačlija; Sekulić), *заблудити* 'залутати' Свиница (Томић I), *заблудити* impf. 'доводити у заблуду', 'падати у заблуду' (РСА), *заблудује* 3. sg. pf. Пирот (Златковић IV), *заблуден*, -а, -о adj. 'који је жртва обмане, заблуде, занесен, преварен' Војв. (РСГВ), *заблуденик* m. 'онај који је заблудео, грешник', *заблуденица* f. 'она која је заблудела, блудница', *заблуденост* 'стање и особина онога који је заблуден, онога што је заблудено', *заблудење* n. 'заблуда', *заблудити* m. заст. 'погрешно схватање, уверење' (РСА), *заблуд* 'збуњива особа, незналица' Ускоци (Станић), *заблуда*, *заблудница* f. dem., *заблудан*, -дна, -дно adj. 'блудан, развратан', 'који се односи на заблуду, погрешан' (РСА), *заблудан* Војв. (РСГВ), *заблудан* m. 'нерадник, беспосличар' Ускоци (Станић), *заблудно* adv. 'погрешно, неправилно', *заблудно*, *заблудник* m. 'онај који је заблудео, грешник', *заблудност* f. 'особина и стање онога који је заблудан, онога што је заблудно', *заблудност*, *заблудство* n. заст. 'погрешно схватање, уверење', *одблудити* pf. 'отићи без циља, одлутати' (РСА), *одблудује* 3. sg. 'изиграти се, наиграти се' Црна Трава (Стојановић), *разблудити се* 'постати разблудан, распустити се', *разблуд* m. 'распусност, блуд', 'ужитак, милина', *разблуд*, *разблуда* f., *разблудник* m. 'распусник, покварењак', *разблудник* (РМС); девербали: *блудити* n. 'јавна кућа', фиг. 'недоумица', *блудити* 'јавна кућа', *блудило* заст. 'заблуда', *блудионица* f. заст. 'јавна кућа', *блудња* заст. 'полна распуштеност, раскалашан живот', 'лутање, тумарање без циља', 'заблуда, погрешно схватање' (РСА); чак. *рѡзблудница* 'проститутка' Брусје (ЏДЛ), кајк. *блудити* impf. 'кретати се без циља, лутати, тумарати', 'бити у заблуди, грешити; варати се; застрањивати', 'заводити, обмањивати; варати', 'проводити живот у блуду, разврату, жудети за блудом', ~ *се* 'варати се', *блудити* (РНККЈ). — Од XIII в. српсл. **блѡѡдити**: ~ **съ женами** (LPS), **за-блѡѡдити** Житије Св. Симеона, **заблѡѡждение** 'заблуда' Теодосије (РКС).

• Од псл. **blōditi* (*se*), *blōd'q* (*se*), уп. стсл. **блѡдити** 'лутати; живети развратно', мак. *бладам* 'бунцати, говорити бесмислице', буг. дијал. *блѡда* 'грешити; бунцати; тешко ходати', слн. *blōditi* 'лутати; бити у заблуди;

говорити бесмислице; грешити', слч. *blúdit'* 'скретати с пута, лутати; бити у заблуди', дијал. *blúzit*, чеш. *blouditi*, глуж. *bhudzíc* 'id.; доводити у заблуду', длуж. *blúziś* 'лутати; бити у заблуди', ~ *se* 'бити у заблуди', пољ. *blądzić* 'id.; скретати с пута', рус. *блудить* 'лутати, скретати с пута; бити неваљао; живети распусно; (о животињама, обично о мачкама) узети, носити', дијал. 'лутати, скретати с пута; радити нешто недозвољено', укр. *блудити* 'лутати, скретати с пута; бити у заблуди' (Skok 1: 173–174; SP 1: 270–271; ЭССЯ 2: 125–126; ПЕРСЈ 1 s.v. *блудити*).

Псл. глагол могући каузатив, али пре ће бити итератив од псл. **blęsti*, *blędo* 'залутати, причати којешта' (SP 1: 271; ЭССЯ 2: 115; Skok l.c.) < од пие. **b^hlend^h*- 'бити/постати слабијег интензитета', уп. лит. *blendžiū*, (*blęsti*) 'спавати; мешати са брашном', *blįstu*, *blįsti* 'постати таман; надути се' (LIV 89), уп. и **блести*. Полазећи од значења пие. **b^hlend^h*- 'бити нечист, нејасан' → 'бити/постати слабијег интензитета' на псл. плану **blōditi* је развило значење 'лутати, тумарати' (као последица лошијег вида) (Grković-Major 2015: 149). У случају да је псл. глагол каузатив, интранзитивно значење изводило би се из рефлексивног *блудити се*. Део облика своди се на интранзитив **blōdēti*, са преносом *и* у инфинитивну из презентске основе а у јекавским и шумадијско-војвођанским говорима и из положаја пред вокалом (*заблудио*, *заблуд(ј)ела* > *заблудио*, *заблудила*), в. **блудети**. Уп. и стчеш. *oblūditi* 'обманути, довести у заблуду', чеш. *oblouditi* 'обманути', слц. *oblúdit'*, стпољ. *obladzić się* 'скренути с пута; погрешити', струс. *облудити* 'навести на блуд' од глагола образованог помоћу префикса **ob-* и **blōditi* (ЭССЯ 26: 110 s.v. **obblōditi*), али и стчеш. *oblūditi* 'обманути, довести у заблуду', чеш. *oblouditi* 'обманути', глуж. *wobludzić* 'довести у заблуду', стпољ. *obludzić* 'обманути' од глагола насталог префиксацијом од **lūditi* (id. 28: 29 s.v. **oblūditi*); у случају ових одредница долази до преклапања облика, што отежава прецизно разграничење етимологија. Потврђени и облици из цсл. *заблуждѣније*, *заблуждѣње* (РСА); код Његоша *заблуждѣње* (Стијовић С. 162). За *блудити* у значењу 'миловати, мазити' в. **блудити (се)**². За значење 'изиграти се, наиграти се' у *одблудује* Црна Трава (Стојановић) уп. укр. *блуд* 'развратност; нечиста сила; врста дечије игре' (ЭССЯ 2: 127). В. **блуд**.

А. Ш.

блудити (се)² *блудити*, *блудим* impf. tr. 'мазити, миловати' Дубр., ~ *се* 'мазити се' (Вук; РСА), *блудити се* Дубр. (Бојанић/Тривунац); с а п р е ф и к с и м а: *наблудити* 'мазити некога, угађати некоме' Лика, Банија, 'неговати, пазити некога, нешто' ib., БиХ, *наблудавати*, *наблудивати*, *наблудовати* (РСА), *разблудити* pf. 'размазити, навикнути на мажење', 'навикнути на слободан однос према човеку (домаћу животињу)' (РМС), *разблуди (се)* 3. sg. impf. (sic) 'презаситити се, покварити (се)'

Црна Трава (Стојановић; s.асс.), *разблѹђиваѹи* (се) impf., *разблѹђеник* m. ‘онај који је размажен’ (РМС), *разблѹден*, -а, -о adj. ‘размажен преко мере; презасићен’ Црна Трава (Стојановић), *разблѹдник* m. ‘онај који је разблѹжен, размажен’, *разблѹдник* (РМС), *разблѹдница* f. ‘припитомљена овца’ (Вук), *разблѹдница* ‘припитомљена животиња’, *разблѹдница* (РМС); девербали: *блѹде* само у изразу: ~ *мајчина* ‘размажено дете, материна маза’ Дубр. (РСА; Бојанић/Тривунац), *блѹдан*, -дна, -дно adj. ‘размажен’ Црна Трава, Лика (РСА), *блѹдан* ‘пресит, презасићен’, *блѹдник* m. ‘онај који је пресит, аздисао од преситости’ Црна Трава (Стојановић), *блѹдница* f. име умиљатој овци, *блѹдница* Лика (РСА); чак. *разблѹдѹи* pf. ‘разблудити’, *разблѹдѹѹи* impf. према *разблудѹи*, *разблѹкоѹи* pf. ‘размазити’, ~ *се* ‘постати размажен, размазити се’ Драчевица, *разблѹдница* f. ‘размажено дете’ Брусје, *блѹкаси*, -а, -о adj. ‘размажен’ Драчевица (ČDL). — Од XVI в. *блудѹи* Марулић, Ветранић (RJA).

• Подложно различитим тумачењима.

С обзиром на транзитивно значење и разлику у акценту презента различито од итеративног **блудити** (се)¹, било као независно изведен каузатив од **blesti*, било као декомпонован лик од псл. **obluditi*, перфектива од **luditi* ‘мамити, вабити, заваравати, заводити’, уп. нарочито пол. дијал. *цижіс* ‘давати нешто деци да би се задобило њихово поверење’ (уп. ЭССЯ 16: 167 s.v. **luditi* (se), 28: 29 s.v. **obluditi*), с.-х. *лѹд* у значењу ‘млад, недорастао, незрео’: лудо чедо / д(и)јете (в. **луд**).

А. III.

блуза *блѹза* f. ‘горњи део женске одеће, најчешће од лаког материјала’ (РСА), Војв. (РСГВ), Ченеј (Марић), Ускоци (Станић), сз. Бока (Musić), Дубр. (Бојанић/Тривунац), Поткозарје (Далмација), ‘врста кратког мушког капута који носе претежно радници и војници’ (РСА), сз. Бока (Musić), *блѹза* Черевих (РСГВ), *блѹза* ји. Бока (Lipovac-Radulović I), ЦГ (Шоћ), Радимња (Томић II), *блѹза* Свиница (Томић I), *блуза* Будва и Паштровићи (Lipovac-Radulović II; s.асс.), *блѹзица* dem. (РСА), Дубр. (Бојанић/Тривунац), *блѹзица* Војв. (РСГВ), Дубр. (Бојанић/Тривунац), *блѹзица* Чуруг (РСГВ), *блѹзица* Радимња (Томић II), *блѹзеѹина* augm. Војв.; *блѹзна* ‘горњи део женске одеће’ ib., *блѹзница* (s.асс.) dem. Вршац; *блѹзна* ‘блѹзна (в.)’ Футог (РСГВ); чак. *блѹжа* Брусје (ČDL).

• Од фр. *blouse* ‘кошуља, огртач са дугмадима’ (Popović M. 2005: 194; ПЕРСЈ 1 s.v. *блѹза*).

Истог порекла и нем. *Bluse*, ит. *blusa*, енгл. *blouse* итд. све у значењу ‘блуза’ (Kluge 135; DELI 149; Аникин 3: 268). Фр. *blouse* непознатог је порекла, в. FEW

21: 518. С.-х. облици из унутрашњости позајмљени су посредством нем. *Bluse* (Striedter-Temps 105), а они са обале Јадрана посредством ит. *blusa*. Чак. *блужа* је од вен. *bluxa*. Од нем. *Blusen* pl. и(ли) *Bluschen* dem. позајмљено је пак с.-х. *блузна* и *блузња*.

А. Ш.

блуна *блѹна* f./m. ‘будала, луда’ (Вук), *блѹница* f. dem./hyp., *блѹнчина* augm./rej. (РСА), *йоблѹнийи се, йѡблѹнѣм се* pf. ‘постати блуна’ Лика (РЈА).

• Нејасно.

Можда би се могло поћи од **blōd-n-*, изведенице од основе која је у **блуд**, **блудити** (**се**)¹; као посредујућа карика замислив је перфектив **blōdnoŕti*, са закономмерним испадањем *d* испред *n*. За глагол *йоблѹнийи се* оставља се могућност да је настао декомпоновањем од **(o)б-лу(д)найи*, уп. ЭССЯ 28: 28–29 s.v. **obluda*.

О. Л.

блута *блѹѣа* f. ‘плесан на вино; плесниво, покварено вино’ (РСА), Дубр. (Бојанић/Тривунац), *блѹѣина* augm. ЦГ (РСА), *блѹѣина* rej. ‘особа која говори којешта’ Дубр. (Бојанић/Тривунац), *блѹѣиш* m. Рисан (Вук), ‘*блѹѣа* (в.)’ ЦГ, *блѹѣиша* ‘човек који говори којешта’, *блѹѣав*, -а, -о adj. ‘плеснив’, *блѹѣаѣи се, -ѣм се* impf. ‘плесnivити се, кварити се’ ЦГ, Далм. (РСА), *блѹѣишии, блѹѣиш* ‘говорити којешта’ Рисан (Вук; РСА), *блѹѣиш*, -ѣн Дубр. (Бојанић/Тривунац), *узблѹѣишии се, узблѹѣиш се* pf. ‘покварити се (о вино)’ Рисан (Вук), ‘покварити се, узмутити се’ (РМС), Ивековић (РЈА); *блѹѣа* f. ‘плесниво, покварено вино’ ЦГ, *блѹѣа* ib., *блѹѣиш* m. ‘блута; особа која говори којешта’ ib., *блѹѣишии, -ѣм* impf. ‘добацити, рећи незгодну реч’ ib., *блѹѣишии се, блѹѣиш се* ‘плесnivити се, кварити се’ ib. (РСА); *кајк. блѹѣа* f. ‘плесан’, *блѹѣишии се* impf. ‘плесnivити’ (РНKKJ). — Од XVII в. *блѹѣа* Микаља, Бела, Белостенец, Волтић, Стулић, *блѹѣав* Микаља, Бела, Стулић, *блѹѣавишии се* Стулић, *узблѹѣавишии се* Бела, Стулић, *блѹѣан* ‘плеснив’ Микаља, Стулић, *блѹѣишии се* ‘бити плеснив, покварен’ Микаља, Белостенец, Волтић, Стулић (РЈА).

• Можда од влат. **bruttus* ‘груб; покварен’ (Лигорио 2018); уп. ит. *brutto* ‘id.’.

Позајмљеница из вулгарног латинитета и(ли) далматске романштине. Skok 1: 174 следећи REW § 32 изводи с.-х. *блѹѣа* од лат. *ablūtus* ‘испан’, али Vinja 1: 57 то извођење одбацује сматрајући га семантички неодрживим. Лигорио 2018 као етимон предлаже влат. **bruttus* ‘груб; покварен’. Влат. **bruttus* варијанта је лат. *brūtus* ‘id.’, од пие. **gʷrh₂(-u-t-o)-* ‘тежак’ (de Vaan 76); уп. лет. *grūts* ‘id.’. За извођење од влат. **bruttus* нарочито говори потврда *bruta* ‘блута, покварено вино’ која се налази у дубровачким архивалијама из XIV века. До дисимилације

терену (в. ***блскати**), уз разлику у акценту у односу на основно значење *блиић* ‘светлети’. Уп. **блистати**, ***лѣштити**, **лаштити**.

Ж. С.

бљечка *бљѣчка* f. бот. ‘средоземна зељаста украсна биљка, *Zacynthia verrucosa*’ Херц. (Симоновић; s. acc.; РСА).

• Вероватно од *мљечика*, в. **млечика**.

У том случају са *мљ-* > *бљ-* и са синкопом *-и-* након преноса акцента, а пренесени акценат био би краткоузлазни а не краткосилазни (ако је тачно забележен). С друге стране, *мљешка*, које се може поистоветити са *бљешка*, указује на суфикс *-ка* а не *-ика*. За ову средоземну биљну врсту која самоникло расте у Грчкој, Сев. Македонији, Далмацији и Херцеговини, Белостенец у свом речнику даје латински синонимни назив *Cichorium verrucosum* и домаће називе који се користе за цикорију, женетргу, *Cichorium intybus*, уп. Vajs 2003: 323. У народној номенклатури и систематици биљке из рода *Cichorium* такође улазе у ред *млечика*, уп. називе *мљјеч*, *мљјечак* Херц. (РСА). Млечике се карактеришу млечно белим соком; с обзиром на то да у још један род млечика (*Euphorbia*) улазе биљне врсте под називом *велики мљечак*, *мали мљечак*, *мљешка* могло би се помишљати да овамо спада и фитоним *блишњак* т. ‘горчика, *Sonchus oleraceus*’ који се појављује и у синтагми *дивљи блишњак* ‘драгушац, *Senecio vulgaris*’ Лошињ (РСА) < **мљчњак*, уп. *мљчњак*, јек. *мљјечњак*, ик. *мличњак* као назив за исте или сличне биљке (РСА), за прелаз *мљ-* > *бљ-* в. **бљечкати**, за *чи* > *ши* на том терену уп. *блешнући* < *блечнући* s.v. **блечити**.

М. К.

бљечкати *бљѣкаѣи*, *-ām* impf. ‘бљузгати’ ист.-бос. Ере (Реметић), Поткозарје (Далмација), ‘лепити се, шљапкати (о житком блату)’ Каћ (РСГВ), Мокрин (Вртипрашки-Кувизић), ~ (*се*) ‘одавати шум при нечијем ходу (кад је реч о води, житком блату и др.)’ (Вук; РЈА; РСА), ~ *се* ‘купати се у води (о деци); мућкати се (о води у боци која није пуна)’ В. Градуса, Банија (Вујчић); *ра̀збљѣкаѣи се*, *-ām се* pf. ‘постати бљечкав, бљузгав’ Лика (РЈА); *бљѣкѣње* п. ‘strepitus’ (Вук), *бљѣкѣње* ‘звук који чини вода у шупљој обући’ Доњи Рамићи (Malbaša); *бљѣкав*, *-а*, *-о* adj. ‘жидак, водњикав’ Мокрин, ‘упрљан житким блатом’ Меленци (РСГВ); *бљѣкавица* f. ‘viae lubricitas et odor’ Дубр. (Вук; РЈА; РСА); *бљѣчак*, *-чка* т. ‘житко блато’ Војв. (РСГВ); *бљѣкаѣи*, *-ām* impf. ‘изазвати шум гацањем по води и житком блату’, ~ *се* ‘брчкати се’ Бачки Буњевци (Peić/Bačlija), *бљѣкаѣи*, *-ам* ‘производити звук при гацању по ретком блату (уз јачи шум)’ ib. (Sekulić), *бљѣкав*, *-а*, *-о* adj. ‘жидак, водњикав’ Сомбор (РСГВ).

• Глагол вероватно ономатопејског порекла (Skok 1: 174).

Овамо можда и *бљечити* impf. ‘натопити се водом’: Тако сам покисо да одело бљечи на мени Нови Кнежевац (РСГВ; значење?). Уп. *мљѝчкаѝи* ‘шљапкати, производити шум при ходу по блатњавом тлу’, *мљѝчкаѝи* поред **мљацкати** такође о ходу по блату, расквашеном снегу (РСА), стога можда и овде *бљ-* < **мљ-*, уп. **бљечка** и ЭССЯ 19: 64–65 s.vv. **ml’askati*, **ml’aščiti*.

М. К., А. Л.

бљувати *бљ̀уваѝи, бљ̀ујѝм* impf. ‘повраћати’ (Вук 1818; Вук; РСА), Мачва (Лазих), Златибор (Миловановић), Поткозарје (Далмација), Гламоч (Бојиновић I), В. Градуса, Банија (Вујчић), ‘нагло и у великим количинама избацивати из себе (воду, ватру, дим, лаву и сл.); снажно избијати, куљати; прљати нешто бљувањем’ (РСА), *бљ̀уваѝи, бљ̀ујѝм* ‘повраћати садржај из желуца’ Драгачево (Петровић/Капустина I), *бљ̀уваѝи, бљ̀ујѝм* Војв., Деска, Ченеј (РСГВ), *бљ̀уѝаѝи, бљ̀ујѝм* Ускоци (Станић), *бљ̀уаѝи, бљ̀ујѝм* ист.-бос. Ере (Реметић), *бљ̀уваѝи(и), бљ̀ујѝм* Велико Блашко (Савићеве), *бљ̀уваѝи, бљ̀ујѝм* бачки Буњевци (Reić/Ваѝлија), *бљ̀уваѝи, бљ̀ујѝм* ib. (Sekulić), *бљ̀уваѝи, -јѝм* Вршац (РСГВ), *бљ̀уѝаѝи, -ем* Ускоци (Станић), *бл̀уваѝи, -(ј)ѝм* ‘id.; услед повишене температуре кроз лулу избацивати комину из казана за дестилацију’ сев. Метохија (Букумирић), *бљ̀уваѝи, -јѝм* ‘повраћати’ Прошћење (Вујчић), *бљ̀уваѝи, -јѝм* Рожаје (Надѝић), *бљ̀уваѝи, -јѝм* Загарач (Ћупићи), *бљ̀уваѝи, -јѝм* ‘id.’, фиг. ‘обезвређивати’ Зета (Башановић-Чечовић), *бљ̀уаѝи, -ем* ‘повраћати’ Васојевићи (Боричић), *бл̀уваѝи, -јѝм* Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *бљ̀уваѝи / бљ̀уваѝи, -јѝм* Стара ЦГ (Пешикан), *бљ̀ује* 3. sg. Радимња (Томић II), *бљ̀уваѝи / бљ̀уваѝи* Свиница (id. I), *бљ̀ујѝм* Лесковац (Митровић), Јабланица (Жугић), *бљ̀ује* 3. sg. црнотравска Кална (Богдановић III), Сврљиг (Глишић), Лужница (Ћирић I), ‘јаче извирати (о води)’ Врање (Златановић), *бљ̀у(ј)ѝе* ‘повраћати’, фиг. ‘лупетати, трачарити, нападати’ Црна Трава (Стојановић), *бљ̀ује* ‘повраћати’ Тимок (Динић), фиг. ‘избијати у снажном млазу’ ib. (Рајковић IV), *бљ̀у(ј)ѝе* ‘повраћати’ Каменица код Ниша (Јовановић В.), *бљ̀уваѝи* ‘id.; извирати, кључати, куљати; оговарати, оцрњивати, истресати злобу’ Дрвар (Јовичић), *избљ̀уваѝи, избљ̀ујѝм* pf. ‘испљувати, изригати’ (Вук 1818; Вук), ‘избацивати (обично из желуца) на уста храну, пиће или шта друго, повратити’, фиг. ‘рећи, изговорити (ружне речи, псовке, клевете и сл.)’, фиг. ‘избацивати, испалити (о ватреном оружју, вулкану и сл.)’, фиг. ‘испустити из себе у великој количини’ (РСА), ~ *се* ‘испљувати се, изригати се’ (Вук 1818; Вук), ‘повратити све из себе, исповраћати се; упрљати се избљувком’ (РСА), ~ (*се*) ‘повратити’ Поткозарје (Далмација),

избљувати, избљујем Војв., ~ *се* ‘повратити све из себе, исповраћати се’ Орловат (РСГВ), *избљувати, избљуем* ‘повратити (храну); испричати гадости’ Драгачево (Петровић/Капустина I), *избљувати(и), избљујем* ‘повратити’ Велико Блашко (Савићеве), *избљувати, избљујем* бачки Буњевци, ~ *се* ‘упрљати се бљувањем’ *ib.* (Reić/Bačlija), *избљувати, избљујем* ‘повратити’ *ib.* (Sekulić), *избљувати, избљуем* ‘id.; упрљати избљувком’ Ускоци (Станић), *избл’увати, -(j)ем* ‘повратити’, фиг. ‘у афекту рећи саговорнику истину, реплицирати’ сев. Метохија (Букумирић), *избл’увати се, -јем се* ‘исповраћати се’ Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *избл’ује (се)* 3. sg. ‘избљувати (се)’ Радимња (Томић II), *избл’ује* ‘повратити’ Лужница (Ћирић I), фиг. ‘створити, положити, дати (новац и сл.)’ Црна Река (Марковић I), *избл’у(ј)е* Каменица код Ниша (Јовановић B.), ‘id.; повратити’, израз ~ *оштров* ‘разгоропадити се, нагрдити кога речима’ Црна Трава (Стојановић), *избл’ује* ‘повратити; платити одједном велику своту новаца’, ~ *се* ‘повратити’ Тимок (Динић), *избљувавати, -увавам* *impf. iter.* ‘повраћати’ (RJA; PCA), ~ *се* ‘повраћати храну из себе; прљати се избљувком’ (PCA), *избљувује* 3. sg. ‘избљувавати’, *избљувуван, -а, -о* *adj.* ‘избљуваван, повраћан’ Тимок (Рајковић IV), *иоизбљувати, иоизбљујем* *pf.* Бањани у ЦГ (Копривица), *избљувак, -ува* *m.* ‘оно што се у један пут избљује’ (Вук 1818; Вук; PCA), фиг. ‘гадна, ружна реч’ Нови Сад (PCA), *избл’увак* ‘оно што се повраћањем избацити’ бачки Буњевци (Sekulić), *избл’увак, -ува* Загарач (Ћупић), *избљувина* *f.* Ретковци у Слав., *избљувовина* Далм. и Херц. (PCA), *иобљувати, иобљујем* *pf.* ‘избацити на уста (обично несварену храну из желуца), повратити’ (id.), Гламоч (Бојиновић I), ‘упрљати (некога, нешто) бљувотином из уста’ (Вук 1818; Вук; PCA), Поткозарје (Далмација), ~ *се* ‘повратити све из себе, исповраћати се; упрљати се својом бљувотином’ (Вук 1818; Вук; PCA), Поткозарје (Далмација), ‘повратити комину кроз казанску лулу (о казану за печење ракије)’ Тршић (PCA), *иобљувати, иобљуем* ‘исповраћати се по нечему; испричати оно о чему се не прича при чистој свести’ Драгачево (Петровић/Капустина I), *иобљувати (се), иобљувам (се)* ‘избацити бљујући’, ‘повратити’ бачки Буњевци (Sekulić), *иобл’у(в)ати / иобл’у(в)ати, иобљуем* Ускоци (Станић), фиг. ‘(о каквој тканини, вуни и сл.) не обојити се једнако свуда, отпустити боју од себе у воду’ *ib.* (id.; PCA), *иобл’увати, -јем* ‘повратити’ Загарач (Ћупић), *иобл’увати, -јем (се)* Косово (Елезовић II), *иобл’увати, -ј(ј)ем* ‘id.; при производњи ракије избацити кроз лулу комину под дејством велике ватре (о казану)’

сев. Метохија (Букумирић), *убљувати*, *убљујем* ‘бљувањем упрљати’ (Вук 1818; Вук; RJA; РМС), ~ *се* ‘бљувањем се упрљати’ (RJA; РМС), Поткозарје (Далмација), *убљувати* (*се*), *убљујем* (*се*) бачки Буњевци (Реић/Ваšлија), *убљувати* *се*, *убљујем* *се* ib. (Sekulić), *убљувати* *се*, -*јем* *се* Орловат (РСГВ), *убљувати*, *убљујем* ‘бљувањем упрљати’, ~ *се* ‘исповраћати се по себи’ Косово (Елезовић II), *убљује* (*се*) 3. sg. ‘убљувати (*се*)’ Радимња (Томић II), *убљује* (*се*) ‘упрскати (*се*) при повраћању’ Црна Трава (Стојановић), Лужница (Ћирић I), *убљује* ‘повраћајући испрљати што’, ~ *се* ‘повратити по себи’ Тимок (Динић), *убљуван*, -*а*, -*о* adj. ‘упрљан од повраћеног јела’ ib. (Рајковић IV), *убљувати* (*се*), -*увавам* (*се*) impf. iter. према *убљувати* (*се*) (РМС), *убљувати* (*се*), -*увавам* (*се*) бачки Буњевци (Реић/Ваšлија), *убљувати* f. ‘место испрљано при повраћању; садржина повраћања’ Црна Трава (Стојановић), *забљувати*, *забљујем* pf. ‘избљувати, побљувати (некога, нешто), бљувањем упрљати’ БиХ (РСА), Лика (RJA), ~ *се* ‘избљувати се, побљувати се, бљувањем се упрљати’ (РСА), Бачка (RJA), *забљује* 3. sg. ‘почети бљувати’ Пирот (Златковић), Лужница (Ћирић I), *одбљувати*, *одбљујем* ‘повратити’ (РСА), *пробљувати*, *пробљујем* ‘почети бљувати’ (РМС), *узбљувати* *се*, *узбљујем* *се* Лика (RJA), *набљувати*, *набљујем* ‘напунити бљувањем’ (Вук 1818; Вук; RJA; РСА), ‘избацити доста, довољно садржине из желуца, наповраћати; испрљати бљувотином’, фиг. разг. ‘изговорити много увредљивих речи’ (РСА), ~ *се* ‘доста, много повраћати, наповраћати се’ (RJA; РСА), фиг. ‘избацити нагло доста, много нечег, наригати се’, фиг. ‘наговорити се увредљивих речи’ (РСА), *набљувати*, *набљујем* ‘напунити нешто бљувотином’ бачки Буњевци (Sekulić), *набљује* 3. sg. ‘побљувати’ Пирот (Златковић), ~ *се* ‘исповраћати се’ Црна Трава (Стојановић), *набљује* *се* ‘id. у што’ Тимок (Динић), **бљунути**, **бљувати*, -*ам* impf. iter. ‘више пута узастопце помало бљувати’, *бљувати* n. глаголска именица од *бљувати*, *бљувак*, -*вка* m. ‘упљувак, ларва муве или других инсеката’ (РСА), *бљувка* f. ‘избљувак’, *бљунка* Заплање (Цветановић), *бљувало* n. (ређе m.) ‘човек који бљује, повраћа’, ‘средство за повраћање, emeticum’, *бљувик*, -*ика* m., *бљувара* f. мик. ‘врста отровне гљиве, Russula emetica’ (Šulek; s. acc.; РСА), *бљувара* Тимок (Рајковић IV), *бљувара* ‘id.; Boletus satanas’, ~ *бела ошровна* ‘R. emetica’ (Симоновић), *бљувара* ‘низак зимзелени жбун из Бразила и Боливије, Uragoga ipescuanha, чији се корен употребљава за изазивање повраћања’ (РСА), *бразилијанска бљувара*, *бљувара* *индијска* ‘Strychnos nux vomica’ (Симоновић), *бљувач*, -*ача* m. ‘човек који повраћа’

• Од псл. **bl'vati*, *bl'uju*, уп. стсл. **БЛЪВАТИ**, **БЛЮЖ**, цсл. **БЛЮВАТИ**, **БЛЮВАЖ** / **БЛЮЖ**, мак. *блуге*, дијал. *болва*, буг. *бълвам* и ‘обилно избацивати’, дијал. *блювам*, *блюя*, слн. *bljuvāti*, *bljujem* / *bljuvam*, *bljevāti*, *bljuti*, слч. *bl'uvat*, дијал. *bliat*, *bl'uc*, *bl'uju*, *bl'avac*, стчеш. *blvati*, *bl'uju* и ‘пљувати’, *blivati*, чеш. *blíti*, *blíji*, дијал. мор. *bl'ut*, глуж. *bleć*, *bluji* и ‘пљувати’, *bluwać*, -*wat*, длуж. *bluwaś*, -*wat* и ‘пљувати’, стполь. *blwać*, *bluje*, поль. *bluć*, полап. *bl'āvā* 3. sg. и ‘пљувати’, рус.-цсл. *блъвати*, *блюю*, *блевати*, рус. *блевать*, *блюю*, стукр. *блевати*, укр. *блювати*, *блюю*, дијал. *блѹти*, блр. *бляваць*, *блюю*, *блѹваць* све ‘бљувати’ (Skok 1: 175–176; SP 1: 276–277; ЭССЯ 2: 140–141; ЭСБМ 1: 363; ПЕРСЈ 1 s.v. *блѹвати*).

Псл. глагол се најчешће пореди са лит. *bliąuti* ‘блејати, мукати; викати’, лет. *blāūt* (< бсл. **bljou*?-, Derksen 46), гр. φλέω ‘преливати се’, лат. *fluō* ‘тећи’ < пие. *b^hleuH-* ‘преливати се, изливати се’ (Skok, SP1.cc.; Smoczyński s.v. *bliąuti*; LIV 90).

Према LIV I.c., лит. значење је можда претрпело утицај глагола **blē-* ‘блејати, мукати’, уп. лет. *blēt*, в. **блејати**. Skok I.c. изводи слов. значење ‘повраћати’, које прате разни звуци, из балт. ономотопејског значења, али је оно могло настати и сужењем изворног ‘изливати се’ → ‘изливати се из уста’, можда под утицајем **pl'bvati*, в. **пљувати**, уп. значење ‘пљувати’ код слов. паралела и ширу семантику ‘потећи, линути’ у **бљунути**. Machek 57 пореди само с балт. глаголима, проналазећи изворно значење у чеш. дијал. *ubl'vat' koho* ‘надвикати кога’ и сматра да је псл. **bl'bvati* истиснуло пие. **uemh₁-* ‘повраћати’ – иначе очувано у балт., уп. лит. *vėmti*, лет. *veĩt* (Smoczyński s.v. *vėmti*) – означавајући првобитно пратећи звук повраћања. Snoj 77 такође полази од поређења са лит. облицима претпостављајући да је првобитно значење било ‘испуштати неартикулисане гласове, мекетати, крулити’, а везу са пие. *b^hleuH-* сматра упитном. ALEW 1: 122 из семантичких разлога исто доводи у питање наведено пие. порекло балт. глагола, али помишља да је у пбалт., као у псл., а под утицајем сазвучног лет. *blēt* ‘блејати’ (ишчезлог у лит.), дошло до секундарног сужења семантике на звук при повраћању. Следећи Цимерлинга и Дибоа (В. Дыбо, OrCl 19/2008: 581), али уз оgradu, Аникин 3: 243 указује на могућу везу слов. и балт. са гот. *bliggwan* ‘дерати, бити’ од упитног пие. **b^hleuH-* ‘ударати’ (в. LIV I.c.), при чему би бсл. исходишно значење било ‘дерати (грло)’. Уп., међутим, алтернативно тумачење према коме је гот. *bliggwan* од **mleu-* (Kroonen 69 s.v. **blewwan-*). ЭССЯ I.c. одбацује поређење са наведеним балт., гр. и лат. облицима, сматрајући да се само гр. и лат. речи свode на пие. **b^hleuH-* ‘преливати се’, да је код балтских посреди ономотопејска основа **bl-eu-*, а да је псл. **bl'bvati* парно образовање са епентетским *l'* према псл. **pl'bvati*, в. **пљувати**. Потоњи глагол има неспорне ие. паралеле, те би **бљувати** могло бити плод његове ономотопејизације. У многим слов. језицима дошло је до секундарног уједначавања инфинитивне и презентске основе (SP 1: 276), уп. нпр. с.-х. инфинитив са *-ju-* (Skok 1: 175) и уопштавање инфинитивне основе у буг. *бълвам* (БЕР 1: 99). Јавља се и секундарни инфинитив **bl'uti* > чеш. *blíti*, пол. *bluć*, укр. дијал. *блѹти* (ПЕРСЈ I.c.). Према *бљувати* : **бљувотина** изведено је *избљувати* : *избљувотина* и *убљувати* : *убљувотина*. За изведенице са значењем ‘L. *temulentum*’ уп. мак. дијал. *бълвѣвица* Крушево, *бълвайца* Струга, *бълвѣйца* Ресен (БЕР 1: 98 где се објашњава мотивација: јер му класови падају у сламу и изазивају повраћање); са ‘R. *emetica*’ уп. укр. дијал. *бљовѣк* ‘*Agaricus emeticus* (Russula)’ (ЕСУМ 1: 213). За *бљукне* в. синонимно *бљѣкне* s.v. **блѣјати**. Овамо можда и *бљѣк* interj. за изражавање одвратности, гађења и сл., ако је настало упрошћењем из **бљѣк* < **bl'bvъкъ* ‘избљувак’, в. **блезгав**. Није јасно спадају ли овамо *обљѣва се* (махом perf.: *обљѣвало се*) 3. sg. ‘осипати се, оресати се (о тканини)’: Платно трѣба да се поруби (опшије), да се не обљѣва, *обљ(ув)ѣ се* Црна Река (Марковић I), мада први облик цитира ЭССЯ 26: 109 s.v. **obbl'bvati (se)*, као и *бљѣнуѣши* pf. ‘брзо, нагло увенути (о биљу)’ Никшић (Ђоковић I). Можда од **обљухаѣши*, **о-бљу(х)-нуѣши*, за симплекс в. ЭССЯ 15: 207–208 s.vv. **l'uhati*, **l'uxnōti*, где се тумаче као

M. B.

Изведено помоћу суфикса **-ina* од псл. дијал. **bl'ǃvota* (SP, ЭССЯ I.c.), што је *nomen actionis* од **bl'ǃvati* (SP I.c.), в. **бљувати**. Облик **bl'ǃvotina* од новијег инфинитива **bl'ǃvati*, **bl'ǃuti* (id. ib.). Форма *бљвоџина* f. 'бљувотина' Ускоци (Станић) можда архаизам, уколико је од **бљвоџина* < **bl'ǃvotina*. Облик *блѐвоџина* f. заст. 'id., ружне речи' М. Костич, Примери добродјетели...

M. B.

бљудо *бљѹдо* п. ‘земљан суд за јело’ Паштровићи (Вук; РСА), *бљѹдо* заст. ‘id., чинија’ Карашевци (грађа ЕРСЈ), ‘дрвени суд за јело’ Свиница (Томић I), ‘плитка посуда у виду тањира од дрвета или керамике’ Пирот (Златковић VI), Какво је то̀ва: половин бљѹдо на страну? (уво) НЗаг ib. (Златковић); деминутиви: *бљѹде* ‘чанак’ Јаловик Извор (Белић 149), *бљѹце* Лужница и Нишава (РСА; асс.?), *бљѹце* ‘плитка здела од керамике, тањир’ Пирот (Златковић), ‘омања глиненa чинија’ ib. (Живковић), ‘чанак’ Јаловик Извор (Белић l.c.); *бљѹда* f. ‘земљан суд за јело’ Паштровићи (Вук), ‘id., здела’ С. М. Љубиша, С. Матавуљ (РСА), ‘чинија, порцеланска, за супу или нека варива’ Спич (Поповић/Петровић), *бљѹдица* dem., зоол. ‘прилепак, *Patella vulgaris*’ Вл. Арсенијевић, *бљѹда* ‘бљуда (в.)’ ЦГ, *бљѹдица* dem. ib.; *бљѹдва* ‘бљуда (в.)’ Ријечка нахија (РСА), *бљудва* ‘округла плитка земљана посуда, глазирана, мала или велика’ ЦГ (ЭССЯ 2: 132). — Од XIII в. српсл., стсрп. **блюда** ‘patina’: великоу сребрѹноу блюдоу чѣстнаго каменѣа граднаго наложиѡ, краљу оудаеть (Теодосије 156; LPS), една блюда, тегли четири литре... 1441, Дубровчани о покладу деспота Турђа Бранковића (MS 407; РКС), српсл. **блюдо** ‘здела’: Калежи и блюда наѡфѡнаа архиепископ Данило (RJA), **блюдь** ‘patina; catinus’, **блюдьце** ‘patina’, **блюдва** ‘canistrum’ (LPS).

• Од псл. **bl’udo* п., **bl’uda* f., **bl’udъ* m., можда и **bl’udy*, -*dъve* f., уп. стсл. ***блюдо** п. ‘чинија, пладањ’, **блюдъ** m., мак. *бљудо* п., *бљуд* m. ‘округла даска на којој се меси хлеб или једе’, буг. *бљудо* п. ‘чинија, тањир, пладањ; јело’, дијал. ‘глинени суд, чинија; обредни хлеб, кољиво; сто за ручавање’, дијал. *блюд* m. ‘округао пладањ за стављање хлеба у пећ’, глуж., длуж. (и дијал.) *blido* п. ‘сто’, стполъ. *bluda* f. ‘чинија’, каш. *blida* ‘глиненa здела’, струс., рус.-цсл. *блюдо* п. ‘здела; диск(ос); корпа’, *блюда* f. ‘здел(иц)а’, *блюдва* ‘корпа’, рус. *блюдо* п. ‘пладањ, чинија; јело’, дијал. ‘чинија, већи тањир’, дијал. *блюда* f. ‘тањир, обично дубок’, укр. *блюдо* п. ‘чинија, пладањ’, дијал. ‘здела (пре свега глиненa); тањир; пладањ; неукусно, лоше спремљено јело; дрвени суд за овчји сир’, дијал. *бл’уда* f. (без значења), блр. *блюда* п. ‘чинија, пладањ’, дијал. ‘тањир’ (Skok 1: 174–175; SP 1: 277–278; ЭССЯ 2: 132–134; Pronk-Tiethoff 2013: 77).

Сматра се раном позајмљеницом из герм., уп. гот. *biups*, *biudis* m. ‘сто’, стнорд. *bjóðr* m., *bjóð* п. ‘id.; здела’, стengl. *bēod* m. ‘сто’, pl. ‘здел(иц)е’, ствнем. *biot* ‘сто’ (SP 1: 278; ЭССЯ 2: 134), највероватније из гот., с обзиром на фонолошку адаптацију (Skok 1: 175; ESJS 69; Pronk-Tiethoff 2013: 78). Пгерм. **beuda-* m. ‘тањир; сто’ (по некима, можда и предложак псл. речи, в. SP, ESJS l.c.) вероватно је девербал од **beudan-* ‘нудити, пружати’ < пие.

b^heud^h*- ‘бити свестан, будан, опрезан’ (Pronk-Tiethoff l.c.; уп. и SP l.c.; ЭССЯ 2: 135; другачије Seebold 1970: 109 који оспорава везу с **beudan*-, уп. и NIL 37, нап. 8), в. **бљусти, с развојем значења ‘служити, нудити’ → ‘предмет на коме је нешто послужено’, тј. ‘тањир, посуда’ и ‘сто’ (Lehmann 74; Pronk-Tiethoff l.c.; уп. и SP l.c.; EWA 2: 89), уп. стнорд. *bjóðr* m. ‘сто’, песн. ‘онај који нуди, позива’ (Cleasby/Vigfusson). За значење уп. позајмљенице герм. **diska*- ‘сто; посуда’ (Pronk-Tiethoff 2013: 175), псл. **dъska* ‘даска; тањир’, **misa* ‘чинија’ (ead. 78, 175–176; SP l.c.). О комплементарном ареалу псл. **bl’udo* и **misa* в. ЭССЯ 19: 59 s.v. **misa*. Слов. облици показују парадигматску варијантност, што говори у прилог позајмљивању (SP l.c.), с најзаступљенијом формом *о*-основе средњег рода (о спорности стсл. потврде в. id. 277; ESJS 68) и посведоченим облицима *о*-основе мушког рода и *ā*- и *ī*-основа женског рода (о поузданости стпољ. потврде в. различите ставове у ЭССЯ 2: 134; SEK 1: 127 s.v. *bluda*). Претпоставља се да је слов. позајмљеница испрва била мушког рода (уп. стсл. **вљудъ**), попут герм. предлошка (Pronk-Tiethoff 2013: 78; уп. Skok l.c.), и да је још у псл. доба постала средњег рода, могуће зато што је интерпретирана као збирна именица на *-а* у значењу ‘тањир, посуђе’, услед чега је формиран нов сингулатив средњег рода на *-о* са значењем ‘тањир, посуда’ (Pronk-Tiethoff l.c.). Skok l.c. тумачи облик *ā*-основе аналогijом према **здела**, што доводи у питање Pronk-Tiethoff l.c. Можда је варијантности допринео исти локатив једине за сва три рода (*въ*) *bl’udě*. Из словенског рум., арум. *blid* n. ‘чинија’ (Skok 1: 174; Cioranescu 88), алб. *blude* f. pl. ‘дрвена чинија’, сингуларизовано дијал. *bl’udë* f. (Skok 1: 175; Meyer 40; Orel 30–31), (ст)лит. *bliūdas* m. ‘чинија’ (Fraenkel 50; Smoczyński s.v. *bliūdas*; ALEW 1: 124) и лет. *blūda* (Аникин 3: 272 s.v. *blūda*; Smoczyński l.c.). За друга мање вероватна тумачења псл. речи в. ЭССЯ 2: 134–135. С.-х. континуанте су данас посведочене у периферним дијал. зонама (ЦГ, ји. Србија, Банат), в. И. Поповић, НЈ 2/1951/5–6: 206. Деминутиви на **-ъсе* јављају су још у буг., длуж., рус. и укр., в. ЭССЯ 2: 135 s.v. **bl’udъсе* / **bl’udъсь*. За *ъ > j* иза лабијала у многим говорима ЦГ в. Ивић 1985: 162. Зоол. назив **бљудица**, уп. и рус. *морское блюдечко* ‘*Patella*’ (<https://ru.wikipedia.org/wiki/Patella>), мотивисан је обликом кућице морског пужа, за семантизам ‘зделица’ (уп. лат. име рода *Patella*) у називима за *P. coerulea* в. Vinja 1986/1: 150–152, уп. и с.-х. *lāīvišica* ‘*P. vulgaris*’ (РСА), слн. *lātvica* ‘морски пуж *Patella*’, у основном значењу ‘земљана здела за млеко’. Није јасно да ли овамо спада **бљушће** n. coll. ‘посуђе’: И угледаше рибе билице, | И угледаше и уфатише, | И метнуше их у златно бљушће НП Рекаш (РСА).

М. В.

бљуждати в. бљузгати.

***бљужђати** *бјужђаџиџи*, -џим impf. ‘гадити се на нешто’ Јајце (РСА), *бљуждавац*, -авца m. ‘појава да нагло потече вода на уста услед

подригивања или гађења’, *бљу̀згавица* f. ‘подригивање услед враћања киселине из желуца у једњак, горушица, Dyspersia’ Мачва (Лазих; ead. I).

• Вероватно варијанта од **бљузгати**.

За суфикс **-ěti* в. Slawski 1974: 48. Особине *жћ < *ždž* и *ј < *l*’ одлика су млађег икавског дијалекта, в. Ивић 1985: 177. В. синонимно **бљуштати**. Глагол *бју̀жћати* се у извору (М. Павловић, СДЗБ 3/1927: 109) наводи без значења и истиче творбена веза с *бју̀зг*, такође без значења: „Али у Поугарју забележио сам према *бју̀зг* — *бју̀жћати*, са *ћ* у коме је палатални моменат изразитији, и чак, код једног старца католика *бју̀жји* са *ј* нешто звучнијим...“. Вероватно је да је аутор, у својству једног од уредника РСА I, у одредницу накнадно унео податак о значењу. Именица *бљу̀згавица* изведена је од глагола *бљу̀згати* у значењу непосредног у коришћеним изворима ‘извирати на уста (о желудачној киселини, пљувачки); гадити се’.

М. В.

бљузгати *бљу̀згати*, -ам / *бљу̀згати*, *бљу̀згām* impf. ‘одавати шум при нечијем ходу (кад је реч о води, житком блату и сл.)’, ‘производи шум газећи по подводном земљишту, житком блату и сл., или у мокрој обући, шљапкати’ Банија, ‘тећи, избијати’: Из оваквог [младог] дрвета кад се осече, бљузга (блија) вода Илустровани пољопривредни речник, фиг. ‘говорити којешта, што не приличи’ Хрв., израз ~ у *масћи* ‘бити претерано мастан’ Бос. Крајина (РСА), *бљу̀згати*, -ам ‘пљуштати’ Хрв. приморје (РЈА; РСА), *бљу̀згати*, -а 3. sg. ‘прскати, шљапкати (о лапавици)’ Војв. (РСГВ), *бљу̀згати*, -ам ‘шиклјати, бризгати’ бачки Буњевци (Sekulić), *бљу̀згати*, *бљу̀згām* ‘говорити којешта, баљезгати’ Лика (РЈА, акцентовано у id. s.v. *nablъ̀zgati*; РСА), *бљу̀згати се*, -ам се ‘испрскати се, запрљати се бљузгавицом, житким блатом’, *збљу̀згати*, -ам реј. ‘изговорити тешке, одвратне речи’ (РСА), *набљу̀згати*, *набљу̀згām* ‘наблебетати’: Доста си већ набљузга на Илију Лика, ~ се ‘наблебетати се’ ib., *бљу̀знути*, -нем ‘нагло потећи, линути (за воду, кишу, крв и сл.)’ (РЈА; РСА), *бљу̀зни*, -ем бачки Буњевци (Sekulić), *бљу̀жда* impf. ‘пљуштати (за кишу)’, *бљу̀зак*, -уска m. ‘пљусак’ Мачва (Лазих), *бљу̀зга* / *бљу̀зга* f.: Удари киша бљузгом ко из кабла Краље, ‘житко блато, лапавица’, *бљу̀зге* pl. ‘врста краста на лицу, пљузге’ (РСА), *бљу̀зга* ‘кашаст снег помешан с водом; каљаво тло, житко блато’ Поткозарје (Далмација), ‘расквашена земља по којој се тешко хода’ Гламоч (Бојиновић I), ‘младо борово дрво лошијег квалитета’ Тара (Николић В.; Цвијетић), *бљу̀зга* ‘снег који се много, нагло топи; снег и много воде’ Врање (Златановић I), *бљу̀зго* m. надимак мушкарцу који изгледом подсећа на блато, велике тежине и тромих покрета Гламоч (Бојиновић II), ‘врста кожне болести, врста сврабежа’ ист.-бос.

Ере (Реметић), *бљу̀згача* f. мик. ‘врста гљиве која расте на кладама и сувом грању, *Auricularia auricula*’ Подриње (РСА), ‘крушка водењача, бљускача, плјускача, јерибасма’ Србија (РЈА; РСА), pl. ‘красте по лицу, плјускаче’ ib. (РЈА), *бљу̀згача* ‘врста водене крушке, плјускача’ Мачва (Лазих), *бљу̀згаче*, -āčā pl. ‘врста краста на лицу’ Србија, *бљу̀згара* ‘нека шљива, као цанарика, танке љуске и врло сочна’ Пакра у Слав. (РСА), *бљу̀ждика* ‘стабло јеле (ређе смрче) које расте на влажном терену, брже напредује и лошијег је квалитета, мекше је грађе’: Бљу̀жд“ка-је, бѡлан, јѣл“ка, ѡна-је пѹна вѡдѣ и тѣшка кѡ-гѹч ист.-бос. Ере (Реметић), *бљу̀згоѡшине* pl. ‘оно што изазива осећај или осећање гађења (ружне речи, псовке, увредљиви поступци и др.)’ Хрв. (РСА), *бљу̀згав* adj. ‘о времену кад се земља од многе кише раскваси тако да се бљечка кад се иде’ Лика (РЈА), ‘који обилује житким блатом, блатњав (и о времену)’ (РСА), ‘који је од снега помешаног с водом, блатњав’ Поткозарје (Далмација), ‘упрљан бљу̀згавицом’ Војв. (РСГВ), ‘кашаст; размочен; млитав, безвољан, јадан’ Лика (Milković), ‘који бљу̀зга, којешта говори’ Лика (РЈА; РСА), *бљу̀згāв* ‘расквашен; неукусан, отужан’ Васојевићи (Боричић), *бљу̀згāв*, -ава, -о ‘расквашен, блатњав (о терену)’ Гламоч (Бојиновић I), *бљу̀згаво* adv. ‘блатњаво, клизаво’ Лужница (Ћирић I), *бљу̀згавица* / *бљу̀згавица* f. ‘житко блато, лапавица’, ‘младо борово дрво које још нема здрвењено срце’ Златибор (РСА), *бљу̀згавица* ‘пут са житким блатом те се бљечка кад се иде’ Хрв., ‘јака киша која бљу̀зга, плјусак’ Ријека (РЈА), ‘лапавица’ Војв. (РСГВ), Његуши (Оташевић), Прошћење (Вујичић), бачки Буњевци, ‘расквашено блатњаво тло’ ib. (Reić/Vačlija), ‘раскрављени снег пун воде, снег помешан са блатом’ Зета (Башановић-Чечовић), Мачва (Лазих), ‘мокар, воден снег (по којем је тешко ходати)’ Гламоч (Бојиновић I), Драгачево (Петровић/Капустина I), ‘снег који се нагло топи, снег и вода’ Доњи Рамићи (Malbaša), Васојевићи (СТИЈОВИЋ), Загарач (Ћупићи), ‘id.; каљаво тло, житко блато’ Поткозарје (Далмација), ‘расквашен снег’ Никшић, ‘снег и киша, суснежица’ ib. (Ђоковић I), Пива (Гаговић), ист.-бос. Ере (Реметић), *бљу̀згавица* ‘снег и много воде, снег који се много, нагло топи’ Врање (Златановић I), Тимок, ‘лапавица’ ib. (Рајковић IV), ‘id.; расквашено, каљаво тло’ Лужница (Ћирић I), ‘клизав, мокар пут’ Црна Трава (Стојановић), *бљу̀згавац*, -гāвца m. ‘бљу̀згара (в.)’ Србија (РЈА; РСА), *бљу̀згавац* / *бљу̀згавац*, -āвца ‘винова лоза црног грождја’ Шулек, ‘младо борово дрво које још нема здрвењено срце’ Златибор (РСА); чак. *бљу̀згави* impf. ‘плјуштати; говорити којешта’ Црес (Skok 1: 176), *бљу̀згавица* f. ‘бљу̀згавица’ Брусје (ČDL), *бљу̀згавица* ‘отапање

снега или леда када се при корачању чује шум попут мљацања’ Селца на Брачу (Vuković), кајк. *блѹзгаѿи*, -ам impf. ‘гацати по води или блату; свашта причати, говорити глупости’, *блѹзга* f. ‘бљузгавица; глупост, бесмислица’, *блѹзгавица* ‘бљузгавица’ Вараждин (Lipljin I). — Од XVIII в. *бљузгаѿи* ‘говорити којешта’ М. Кухачевић, *бљузнуѿи* ‘линути’ М. Павишић (RJA).

• Од псл. **bl'uzgati*, *bl'uzgajǫ*, уп. слн. *bljūzgati* ‘гацати по блату, брчкати, плѹскати’, срп. *bluzgać* ‘брбљати бесмислице, глупости’, пољ. *bluzgać* ‘прскати, распрскавати се, куљати млазом; псовати, клети’, рус. дијал. *блѹзгатѣ* ‘брбљати, говорити глупости’ (можда полонизам, в. Аникин 3: 273), *блѹзгатѣся* ‘плѹскати у води купајући се’ (Skok l.c.; SP 1: 280; ЭССЯ 2: 139; Boryś 30 s.v. *bluzgać*; Аникин l.c.).

Порекло псл. речи различито се тумачи. Обично се сматра да је посреди иста основа која је у **бљувати** раширена експресивним суфиксом **-zg-* (Skok, SP, ЭССЯ l.c.) и пореди се са лит. *bliauzgóti* ‘причати глупости’, *bliaũgti* ‘id.; непристојно говорити’, *blūzgēti* ‘лupati, куцати, брујати’, лет. *blaužgēt* ‘зүјати, праскати, лupati, разлегати се (о звуцима); брбљати’, *blūžgēt* ‘плѹскати (се), брчкати’ (SP l.c.; Fraenkel 49 s.v. *bliaũkti*). За творбу в. Ślawski 1974: 50. Smoczyński s.v. *bliaũgti* изводи лит. *bliaũgti* и *bliauzgóti* од узвика **bliauzg* и сматра да њихова сличност са псл. **bl'uzgati* може бити случајна. Пошавши од претпостављеног фонетског развоја **bl'-u- < *bjou-* у **бљувати** ЭССЯ l.c. одбацује то поређење истичући ономатопејску природу речи. Као ономатопеју тумачи већ Verneker 1: 65. Аникин 3: 273 s.v. *блѹзгатѣся*, 244 s.v. *блѣзгатѣся* држи да веза с **бљувати** није нужна и упућује на облике с другим вокализмом основе, рус. дијал. *блѣзгатѣся* ‘купајући се у води прскати’, *блѣзгатѣся*, објашњавајући варијантност ономатопејском природом речи. Према Даничићу (RJA 1: 460), истог порекла као и **бризгати** од псл. ономатопејског **bryzgati* ‘одавати оштар звук; (рас)прска(ва)ти (се)’, уп. и **br'uzgati* / **bruzgati* ‘плѹскати, прскати; мрмљати’ (SP 1: 405–406, 413–414). За сличност рус. дијал. *блѹзгатѣ* и *брюзгáтѣ* в. Аникин 3: 273 s.v. *блѹзгатѣ*. Упадљива је семантичка блискост с **плѹскати** (уп. Verneker l.c.), уп. деривате: *ѿбљѹске* f. pl. ‘некакве красте, варичела’ ЦГ, *ѿбљѹскача* ‘врста воденaсте крушке’, pl. ‘некакве красте’ (Вук), *ѿбљѹскавац* m. ‘врста крушке’, ‘врста винове лозе црног грожђа’, *ѿбљѹсковица* f. ‘id.’, обично pl. ‘некакве красте’: Дивље (мале, водене) богиње (плѹсковице) Батут (РМС), *ѿбљѹсковице* pl. ‘id., варичела’ (Вук), те се може говорити, у најмању руку, о експресивној асоцираности попут оне између псл. **druzgati* и гнезда **trusk-* (ЭССЯ 5: 133–134 s.v. **druzgati*). Bańkowski 1: 58 s.v. *bluzgać* тумачи **bl'uzgati* као озвучену експресивну варијанту псл. **pl'uskati* > **плѹскати**. Овамо вероватно -**бљускати**, **бљуштати**, **бљушт¹**, можда и **бљушт²**, **бљушт³**. ЭССЯ 2: 139 s.v. **bl'uzgati* наводи и с.-х. **баљезгати** и сл. ‘говорити којешта’, другачије ЕРСЈ 2: 137–138. Ако се допусти да је -а- иза б- секундарно уметнуто, *баљузгаѿи*,

као варијанта од **баљезгати**, *баљизгаџи*, тачно би одговарало лит. *bliauzgōti* ‘брбљати бесмислице’. Алтернација -зг- / -жд- резултат је јотована (нпр. у презенту, ако је изворно био **bl'uzg-jō > *bl'uzdžō*) или палатализације (нпр. у *бљуждика* и у *бљуждаџи* < **bl'uzg-ēti* попут **дреждати** < **dręzgēti*). Облик *бљузгом* instr. sg. из примера за *бљўзга* / *бљўзга* f. можда и из парадигме *бљузак* / *бљузаг*, -зга m., в. горе *бљузак*, -ска, полј. *bluzg*, -и ‘млаз, прскање, плускање’ (SP 1: 280), такође *брўзаг*, -зга ‘силно течење’: брузгом текући П. Зоранић (РЈА), *брўзаг* / *брўзак*, -зга ‘млаз’: крв на брузаг А. Вуковић, крв на брузак Далм. (РСА), за развој **-zgъ* уп. *мозак*, -зга. Изведеница *бљўзгоџине* f. pl. ‘оно што изазива осећај или осећање гађења (ружне речи, псовке, увредљиви поступци и др.)’ формирана је вероватно према истозначном **бљувотина** (обично pl.). РЈА s.v. *bl'uzniti* за *бљизнуџи* ‘линути’ и *бољузуџи* [*bogliuuzni*, 3. sg. aor.] помишља да су штампарске грешке, али у вези с првим обликом в. *бљўзгавица* f. ‘житко благо, лапавица’ (РСА), *бљўзгавица* Лужница (Ћирић I), ‘клизавица’ Црна Трава (Стојановић), за варирање уп. варијанте ономотопејских псл. глагола **xl'upati* : **xlipati* (ЭССЯ 8: 34–35). У *бљёузгавица* f. ‘житко благо, лапавица’ (РСА) можда *ле = љ*. За дијал. *бљазгуша* f. ‘врста јеле слабијег квалитета грађе, посебна врста јеле, сочна водена јела са ретким годовима’ Ужице (Цвијетић) в. *бљўзгавац* / *бљўзгавац* m., *бљўждика* f. у сличном значењу. Значење ‘говорити којешта’ развијено из основних значења ‘одавати, производити звук’, уп. **лупати**, затим ‘прскати’, уп. нем. *herausplazen* ‘прснути; избрбљати’, даље ‘потећи (о води, плувачки, избљувку)’, уп. **бљувати**. Мотивациона сема назива за воће и красте на кожи – уколико није посредни декомпозиција **o-bl'uzgati se < *ob-l'uzgati se* ‘ољуштити се’, в. ЭССЯ 28: 31 s.v. **obluzgati*, за декомпозицију *об-* > *б-* в. детаљније Лома 2000 – највероватније је ‘воден’ (у својству семантичке паралеле уп. *бљускавице* ‘варичела, водене богиње’, нем. *Wasserpocken*, са везикулама које прелазе у крусте, слн. дијал. *plívek* adj. ‘сочан (о воћу)’ вероватно од **plyti*, **plěvati* ‘тећи’, в. М. Фурлан у Bezljaj 3: 58–59), ‘који прска’, за дрвну грађу ‘влажан, мек’ или ‘који расте на влажном терену’, за гљиву *A. auricula* ‘прозиран, желатинозан’, ‘благот укуса, безукусан’ (в. *бљўзгав* ‘неукусан, отужан’) или ‘који расте или се рехидрира по влажном времену, након падавина’. Значења придева *бљўзгав* ‘неукусан, отужан’, *бљўсан* ‘бљутав’ s.v. **бљускати**, могла су настати од ‘који изазива гађење, повраћање’ или ‘течан, воден, неукусан’, в. **бљутати**, **бљуштати**, уп. слн. дијал. *plívek* / *plóvek* ‘безукусан’ од **plov-*, **plivě-* ‘тећи, падати’ (М. Фурлан у Bezljaj 3: 59 s.v. *plivěti*). Није јасна мотивација фитонима *бљўзга* f. ‘кантарион, *Hypericum perforatum*’ Книн (РСА), који је хапакс из збирке Симе Симића (1902), *бљўзгавац* m. Тимок (Рајковић IV), уп. у истом значењу *бљўскавица* f. Срем (Вук).

М. В.

бљунути *бљўнуџи*, -нѣм / *бљўнуџи*, *бљўнѣм* pf. ‘одједном избацити, повратити на уста крв, јело и сл.; нагло и у великој количини избацити из

себе (воду, огањ, дим, лаву и сл.); нагло потећи, покуљати, линути (за воду, кишу, крв, огањ, дим и сл.)', фиг. вулг. 'одједном исплатити, издати (већу суму)' Ретковци у Слав. (РСА), *бљунуџи*, -нѣм 'повратити, избљувати' (Вук 1818; Вук), НП Вук (РЈА), Драгачево (Петровић/Капустина I), В. Градуса, Банија (Вујчић), 'нагло потећи, линути, покуљати' ист.-бос. Ере (Реметић), *бљунуџи*, -нѣм 'id.', 'повратити нагло' Пива (Гаговић), *бл'унуџи*, -нѣм Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *бљунуџи*, *бљунѣм* 'повратити садржај из желуца у јаком млазу' Гламоч (Бојиновић I), 'покуљати, потећи; плъуснути' зап. Босна (Далмација I), *бљуне* 3. sg. 'мало и брзо повратити део садржине желуца; јурнути нагло у великој количини (о води или некој другој течности, кад јој се намах склони препрека)' Тимок (Динић), 'повратити; нагло почети падати, плъуснути (о киши, граду); јурнути, надоћи (о води)', фиг. 'казати у афекту; (ис-)платити' Црна Трава (Стојановић), 'нагло повратити у снажном млазу; снажно ударити' Лужница (Ћирић I), *избљунуџи*, -нѣм 'избацили на уста, повратити' (РСА); *бљунуџи*, *бљунѣм* dem. од *бљунуџи* (РЈА; РСА), *бљунуџи*, -нѣм (РСА), 'мало повратити (обично о одојчету)' Драгачево (Петровић/Капустина I), *бљунуџи*, -нем Војв. (РСГВ), *бл'унуџи*, -нѣм Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *бљунуџи*, -нѣм шаљ. 'издати шаку новаца', 'мало бљунути, грцнути' бачки Буњевци (Reić/Vačlija), *бљунуџи*, -нем ib. (Sekulić), *бљуне* 'бљуне (в.)' Тимок (Динић), *бљунуџи*, -ām impf. 'мало повраћати (обично о одојчету)' Драгачево (Петровић/Капустина I), *бл'унуџи*, -ām Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина). — Од XV–XVI в. *избљунуџи* 'једанпут избљувати' М. Марулић (РЈА), XVI в. српсл. *бљунуџи* 'повратити': *азъ бљунуџи љдъ мои на камики* Физиолог (St. Novaković, Starine 11/1879: 198; РЈА).

• Од псл. **bl'unoti*, *bl'unō*, уп. буг. *бљвна* 'избацили, избљувати (храну, садржај желуца)', слн. *bljúniti* 'повратити (храну)', струс. *бљунути* 'плъунути', укр. *блѣнути* 'повратити' (ЕССЯ 2: 136).

Изведено од презентске основе **bl'u-*, в. **бљувати**, помоћу суфикса *-пр-* (Skok 1: 175 s.v. *bljivati*; ЭССЯ I.c.). У с.-х. *бљунуџи*, -нѣм pf. 'нагло и у великој количини избацили из себе (воду, огањ, дим, лаву и сл.)' Сарајлија (РСА) -х-вероватно секундарно, уп. и *bgluhati*, *bgl(i)uhagne* код М. Раднића (РЈА s.vv. *bljivati*, *bljivâne*). За друго тумачење в. **бљускати**. За деминутивне глаголе *бљунуџи*, *бљунуџи*, уп. *бљунуџи*, *бљунуџи*, в. И. Грицкат, ЈФ 21/1955–6: 45–96. Уп. и *бљунуџи*, -нем pf. 'мало повратити (обично о беби после сисања)' Рожаје (Hadžić).

-бљускати *забљускайи*, *-ām* pf. ‘произвести шум газећи по житком блату и сл., зашљапкати’, *бљўснуйи*, *-нём* ‘нагло потећи, покуљати, линути (за воду, кишу, крв и сл.)’ Срем, ‘нагло пасти и лупити (о тле), бупнути’ Банија (РСА), *бљўснуйи(и)*, *-нём* ‘бучно пасти’ Лика (Milković), *йобљўйишайи*, *-йм* ‘пљуштећи потећи’ (RJA; РСА), *бљўска* f. ‘винова лоза црног грождја’ Далм., БиХ, Срем, Хрв., *бљўшка* БиХ, Срем, Хрв., *бљўскача* ‘крушка водењача’ Лозница (РСА), *бљўйишка* ‘стабло јеле (ређе смрче) које расте на влажном терену, брже напредује и лошијег је квалитета, мекше је грађе’ ист.-бос. Ере (Реметић), *бљўскац* interj. за подражавање звука (обично потмулог) који се чује при нагом паду нечега или при удару тупим предметом Банија (РСА), *бљўс* m. ‘излив крви’ М. Водопић (RJA; РСА), *бљўсан*, *-сна*, *-сно* adj. ‘бљутав’ (РСА).

• Вероватно варијанта од **бљузгати** с безвучним *-ск-* (уп. Boryś 30 s.v. *bluszczy*).

Уп. на **-nǫti* с.-х. *бљўснуйи* ‘нагло потећи’ и слн. (и дијал.) *bljúsniiti* ‘бубнути, изланути (примедбу)’ и на **-ěti* с.-х. *йобљўйишайи* ‘пљуштећи потећи’ и срп. *bluszczeć* ‘бљузгати, прскати (о крви)’, уп. **бљуштати** (SP 1: 280 s.vv. **bl’uščь*, **bl’uzgati*; Boryś l.c.). За *-zg-* : *-sk-* уп. псл. **bryzgati*, в. **бризгати**, с варијантом **bryskati* (SP 1: 405–406). SP 1: 280 s.v. **bl’uščь* допушта везу именице *бљўс* са стпољ. *bluszczeć*, Skok 1: 175 s.v. *bljǔvati* је тумачи као основу, која је у **бљувати**, раширену са *-с*, а Даничић у RJA 1: 457 као изведеницу од *бљўснуйи*. Називи за воће можда деривати декомпонованих глагола **o-bl’uščiti se* / **o-bl’usknǫti se* < **ob-l’uščiti se* / **ob-l’usknǫti se* ‘ољуштити се’, в. ЭССЯ 28: 31 s.v. **oblusčiti*, за декомпозицију *об-* > *б-* в. детаљније Лома 2000. За облик узвика *бљўскац* в. *йљўскац* interj., *йљёскац* (РМС). SP l.c. s.v. **bl’uzgati* наводи међу континуантама **bl’uzgnǫti* и *бљўхнуйи*, в. **бљунути**, укр. *блїхнути* ‘бљузнути, праснути’. За алтернатију *-sk-* / *-х-* уп. Н. Schuster-Sewc, SEB 1/2000: 23–35. Није јасно да ли *бљўйишайи*, *-йм* ‘добацити, рећи незгодну реч’: Он је нерасудан па човјеку без разлога бљушти какву грдну незгодну реч ЦГ (РСА) спада овамо (в. SP 1: 280 s.v. **bl’uzgati*) или s.v. **блута**. За значења ‘рећи незгодну реч’, ‘врста винове лозе’, ‘врста крушке’, ‘мекше стабло јеле’, ‘бљутав’ в. **бљузгати**.

М. В.

бљусти *бљўсйи*, *бљўдём* impf. заст. књиж. ‘чувати, пазити, с пажњом надгледати, мотрити’ Његош, М. Пуцић, *набљусйи*, *набљўдём* pf. заст. ‘припазити на нешто, узнастојати око нечег, придржати се нечег’ Његош, *набљудийи*, *-йм* impf. заст. ‘пазити, гледати, неговати некога’: ...ето Томе па нека га набљуди [ждребе], док му не крепа Невесињски, *набљўдайи*, *набљўдём* заст. ‘чувати, пазити; одржавати’: Твога слова ова чада ц’јела | равновјесност свету набљудају... Његош, *набљўдавайи*, *-ўдём* заст.

‘пазити, гледати, неговати некога’ Невесињски, ‘пазити на нешто; настојати око нечег’ М. Ненадовић, ‘поштовати нешто, придржавати се нечег’, ‘извршавати, испуњавати’ (РСА), *набљудáваѝѝ*, -*удáвāм* / *набљудајем* ‘одржавати; пазити’: Равновјесност свету набљудају | међу своје двоструке половине..., ‘имати на уму, поштовати, уважавати’ (РЈЊ), *набљудíваѝѝ*, -*удујēm* заст. ‘пазити на нешто; настојати око нечег’, ‘поштовати нешто, придржавати се нечег’ Вук, Оточанин, Ћ. Поповић, *набљудòваѝѝ*, -*удујēm* заст. ‘гледати, посматрати’ Ћ. Поповић, ‘пазити, гледати, неговати некога’ Невесињски, ‘пазити на нешто; настојати око нечег’ Оточанин, ‘поштовати нешто, придржавати се нечег’ Ћ. Поповић (РСА), *набљудáѝель* т. ‘посматрач’ (РЈЊ). — Од XII в. српсл. **съблѹда-ти** ‘conservare’ Немања Хиландару 1198–1199. (MS 4; РКС s.v. **съблѹда-ти**; ЗСПП 68), од XIII в. стерп., српсл. **блѹсти**, **блѹдоу** ‘custodire’ Св. Сава, Стефан Првовенчани, **да блѹдоу стражѹ** Душанов законик (РКС; РЈА), **града да не работаю, ни га блѹдѸ** краљ Милутин Дубровнику 1302. (РКС; РЈА; ЗСПП 345), **градоблѹдениѝ** ‘стражарење у тврђави’ Јевдокија и Константин Хиландару 1379. (MS 192; РКС; РЈА), од XV в. *блѹсѝѝ* (се) ‘чувати (се), пазити (се)’ дубр. писци, М. Марулић, П. Хекторовић (РЈА).

• Од псл. **bl’usti*, **bl’udq*, уп. стсл. **блѹсти**, **блѹдж** ‘гледати, пазити; чувати, штитити; придржавати се, извршавати’, ~ **сѡ** ‘обраћати пажњу, пазити; чувати се, пазити се (кога, чега)’, мак. дијал. *блѹdia* ‘чувати, пазити’, струс., рус.-цсл. *блѹсти*, *блѹдѸ* ‘посматрати; придржавати се; чувати, штитити; стражарити; опомињати; чувати се’, *блѹстисѝа* ‘чувати се, пазити’, рус. *блѹсти́*, *блѹду́* ‘будно, помно чувати, штитити; одржавати ред, управљати; мотрити, пазити’, дијал. *блѹсть* ‘чувати, пазити’, *блѹсти́сь* ‘чувати се, пазити се’, стукр. *блѹсти* ‘чувати, мотрити’, укр. дијал. *блѹсти́*, блр. *блѹсць*, *блѹду* ‘чувати’ (SP 1: 278–279; ЭССЯ 2: 136–137; ЕСУМ 1: 214), *блѹсѝѝся* ‘чувати се; бити штедљив’ (Носовичъ).

Псл. **bl’ude-* од пие. **b^heud^h-e-*, уп. стинд. *bódhati* ‘примећује, пази, обазире се’, ставест. *baodant-* ‘пажљив’, млавест. *baodaite* ‘пазити’, тох. А *potā-*, Б *pauiā-* оба ‘частити, ласкати’, гр. (епски облик) *πεύθομαι* ‘сазнавати, обавестити се, опажати’, гот. *ana-biudan* ‘заповедати, наређивати’ (SP 1: 279; ЭССЯ 2: 137; ESJS 69; LIV 82–83; Derksen 46; Kroonen 61; уп. Skok 1: 175). Други превој истог корена у **бадар**, **бдети** и **будити**. С.-х. лексичка породица има богате историјске потврде, није посведочена у ексцерпираним дијалекатским изворима, у савременом књиж. језику има статус застареле лексике (уп. Skok l.c.). У РСА једино потврде из књиж. дела Невесињског и Оточанина

(*набљудиии, набљудавиии, набљуддвиии*) упућују на то да су наведене лексеме присутне и у народним говорима од XIX в. наовамо, док су остале потврде књишке, употребљене у административном и религијском стилу или контексту, што упућује на то да су делом ове речи славенизми, уп. рус.-цсл. *наблюдать* (РЈН 1: 468 s.v. *набљудавиии*, уп. и Стијовић С. 175 s.v. **набљудиии*), рус. *наблюдатель* (РЈН 1.c. s.v. *набљудатељ*). За колебања у погледу парадигме потврда уп. исти Његошев пример s.v. *набљудиии* и *набљудавиии*. На судбину разматраних лексема могла је утицати, с једне стране, конкуренција са неком синонимном лексичком породицом, уп. нпр. псл. дијал. **raziti* (Skok 2: 626 s.v. *pāziti* (se); Derksen 392), а с друге, избегавање хомонимије с лексичком групом образованом око глагола **блудити (се)**¹ и именице **блуд**, уп. *блуди* М. Пелегриновић, Ц. Палмотић (RJA s.v. *blūsti*), *блуде* Ђ. Бараковић (id. s.v. *bluditi*), српсл. **блудѣно** adv. Хиландарски типик (Савић В. 2013: 562 s.v. **блудѣно**), као и **блудѣть** Шишатовачки апостол (LPS s.v. **блѣдити**). Skok 1: 175 наводи и *наблидоваиии, -дѹјѣм* impf. ‘долазити једно за другим’: у кући му све једнако болест наблидује Далм., ‘чешће падати (о киши)’; киша наблидује *ib.*, уп. и: ја сам га гонио од куће, а он наблидује долазити М. Павлиновић — Пијанство је у броју најгрђих, најудеснијих и најнеподобнијих напасти, које младост наблидују *id.* (RJA) с могућим фонетским развојем *бљу-* > *бли-*, али му није јасан семантички развој. М. В.

бљутав в. -бљутати.

-бљутати *обљутиии, -ѣм* pf. ‘постати гадан, одвратан, непријатан; досадити, смучити се’: Остарила сам, па сам обљутала себи и свету Ђ. Рајковић, Јавор 1875, *збљутиии се, -ѣм се* индив. ‘згадити се, смучити се’ Змај, *бљутѣа / бљутѣа* f. ‘млитавост’ ЦГ, *бљутѣииина* ‘неслано, неукусно јело или пиће’ Врање, ‘избледело одело’ *ib.* (РСА), *бљутѣара* ‘врста крушке’ Ужице (Цвијетић), *бљутѣи, бљутѣа, бљутѣо* adj. индив. ‘бљутав’: А пољубаца сласт повлачи бљуту преситост Змај, *бљутѣасѣи, -сѣа, -сѣо* ‘који је у малој мери бљутав’, *бљутѣан, -ѣна, -ѣно* ‘бљутѣав’ (РСА), *бљутѣав, -а, -о* ‘неслан, неукусан (о јелу)’ (Вук 1818; Вук), ‘безукусан (о јелу и пићу)’ Мачва (Лазичић I), Радимња (Томић II), ‘који је непријатног укуса, безукусан, неукусан; гадан, одвратан’ (РСА), ‘*id.*, досадан’ Поткозарје (Далмација), ‘неукусан; вулгаран, ружан’ Војв. (РСГВ), ‘неукусан, неслан; млитав, млак’ Лика (Milković), *бљутѣѣв* ‘који је без укуса и мириса (о храни)’ Плав и Гусиње (Reković), ‘неукусан’ Прошћење (Вујичић), Васојевићи (Боричић), ‘*id.*, непријатан’ Драгачево (Петровић/Капустина I), ‘*id.*, одвратан’ Гламоч (Бојиновић I), ‘*id.*, неслан (о јелу)’ Никшић (Ђоковић I), ‘неслан, неукусан; огаван, одвратан (нпр. о говору)’ Ускоци (Станић), *бљутѣѣв* ‘бљутав’ Стара ЦГ (Пешикан), *бљутѣаво* adv. ‘безукусно, неукусно;

гадно, одвратно’ (РСА), *бљуџи̑авдѣсї*, -осїи f. ‘безукусност’ (RJA), ‘id., особина или стање онога што је бљутавао, неукусност’ (РСА), зап. Босна (Далмација I), ‘одвратност; осећање непријатности, одвратности, гађење, мука; оно што је бљутавао, неукусно, одвратно’ (РСА), *бљуџи̑авило* n. ‘*бљуџи̑авосї* (в.)’, *бљуџи̑авина* f. заст. ‘особина или стање онога што је бљутавао, безукусност, неукусност, одвратност’, *бљуџи̑авиши̑ина* ‘id.; оно што је бљутавао, неукусно, одвратно’ (РСА), *бљуџи̑авица* ‘врста крушке Ужице (Цвијетић), *бљуџи̑авица* ‘неукусна шљива, добра само за ракију’ Лужница (Ћирић I), *бљуџи̑авиши̑*, -їм / *бљуџи̑авиши̑*, *бљуџи̑авїм* impf. ‘чинити нешто бљутавим; постајати бљутав’ (РСА), *обљуџи̑авиши̑*, -їм pf. ‘постати бљутав, неукусан’ (Вук; RJA), *обљуџи̑авиши̑*, -їм / *обљуџи̑авиши̑*, -ї̑и̑авїм ‘id.; добити бљутав, непријатан укус’, фиг. ‘постати гадан, одвратан, непријатан; досадити, смучити се’, фиг. ‘изгубити ведрину, веселост, осетити учмалост, досаду, монотонију’ (РСА), *обљуџи̑авиши̑*, -ї̑и̑ави 3. sg. ‘постати бљутав (о непосољеном јелу)’ Драгачево (Петровић/Капустина I), *обљуџи̑ављї̑авиши̑*, -ављї̑ујем impf. ‘чинити бљутавим, неукусним, кварити укус нечега; постајати бљутав, неукусан, добијати бљутав укус’, *избљуџи̑авиши̑*, -їм / *избљуџи̑авиши̑*, -ї̑и̑авїм pf. ‘постати бљутав’ БиХ (РСА), *збљуџи̑авиши̑ се*, *збљуџи̑авїм се* ‘постати бљутавао, неугодно, досадно, мрско’ (RJA), *збљуџи̑авиши̑ се*, *збљуџи̑авїм се* / *збљуџи̑авиши̑ се*, -їм се ‘згадити се, смучити се’, *обљуџи̑авеши̑*, -їм / *обљуџи̑авеши̑*, -ї̑и̑авїм ‘обљуџи̑авиши̑ (в.)’ (РСА), *обљуџи̑авје* 3. sg. impf. ‘постати неукусан’ Пирот (Златковић VI), *бљуџи̑авасї̑* adj. ‘који је у малој мери бљутав’ (РСА); такође *бљу̀ни̑ав* ‘бљутав, неукусан’ Тимок (Динић), *бљу̀и̑ав* ‘неслан, неукусан; огаван, одвратан (нпр. о говору)’ Ускоци (Станић), *бљу̀и̑ау*, -ава, -аво ‘бљутав’ Свиница (Томић I), *блү̀ни̑ав* Тимок (Рајковић IV); *бљу̀шак*, -ї́ка, -ї́ко ‘бљу̀шав (в.)’ (Вук 1818; Вук; RJA; РСА), Драгачево (Петровић/Капустина I), *бљу̀шкав*, -а, -о ‘неукусан’ Косово (Елезовић I; РСА), Радимња (Томић II), *бљу̀шкав* Црна Трава (Стојановић), Лужница (Ћирић I), Каменица код Ниша (Јовановић V.), Тимок (Динић; Рајковић IV), ‘брбљив, приглуп’ ib., *бљу̀шкавица* f. ‘*бљу̀шкавица* (в.)’ ib. (Рајковић IV), *обљу̀шкāvиши̑*, -кāvим pf. ‘постати бљутав’ Косово (Елезовић II); такође *блү̀шкав*, -а, -о adj. ‘бљутав’ Црна Река (Марковић I), Пирот (Златковић VI); чак. *бљу̀ши̑ина* f. ‘осећање непријатности, одвратности, гађење, мука’: У стомаку ми је нека бљутина како кад бих изригала Брач (РСА), *бљу̀шов* adj. ‘бљутав’ Брусје, Драчевица, *обљу̀шовиши̑*, -ин pf. ‘обљутавити’ ib. (ČDL), кајк. *бљу̀шави* adj. ‘бљутав’ Вараждин (Lipljin I), *бљу̀шав* ‘бескрван, блед; млитава’ 1830. (RHKKJ).

— Од XVII в. *бљуџав* ‘модар, блед’ Белостенец, Јамбрешић, ‘бескрван’ Белостенец, Волтић, ‘неугодног укуса’ Ђ. Рапић, Ј. С. Рељковић, ‘млитав, слаб’ Стулић, *бљуџикав* ‘безукусан’ Стулић (RJA).

• Вероватно у вези са **бљувати** (Skok 1: 175 s.v. *bljivati*; ПЕРСЈ 1 s.v. *бљуваџи*), уп. мак. *бљуџикав* ‘бљутав’ (TRMJ).

Уп. и буг. *бљудкав* ‘неукусан; непријатан, незанимљив’, дијал. *бљудкав*, ретко *бљудџк*, в. **бљудак**. Творба није јасна. Полазни облик могао би бити насловни глагол, уколико је то интензив на **-tati* од **бљувати**, али је он слабо и касно посведочен, уз то само с превербима, и може се схватити и као деноминал (ПЕРСЈ 1.с.). Skok 1.с. придеве *бљуџав* и *бљуџак* тумачи као изведенице на **-avъ* и **-ъкъ* у чијој је основи *nomen abstractum* **bl’utъ*, *-i* изведен од **bl’uti*, варијанте глагола **бљувати**, а облик *бљуџикав* као резултат укрштања тих двају придева. БЕР 1: 57 s.v. *бљудкав* изводи буг. придеве помоћу суфикса *-кав* од стсл. именице или партиципа претерита пасива **блѹѣтъ* на **-to-* од глагола **блѹвати**, **блѹѣж**, в. **бљувати**. Ова извођења такође су хипотетична, јер облици **bl’utъ* и **блѹѣтъ* нису посведочени (изузев хапаксног придева *бљуџи* код Змаја); поред тога, секундарни инфинитив **bl’uti* је присутан у ссл. језицима, в. **бљувати**, док је ова лексичка породица ограничена на јсл. ареал (уп. ПЕРСЈ 1.с.). Претпоставља се да је изворно значење придева *бљуџав* и сл. **‘који гони на повраћање’* (id. ib.; уп. RJA s.v. *bl’utav*). Значења ‘избледео (о одећи)’, ‘приглуп’, ‘блед, бескрван’, ‘млитав, слаб’ могу се извести из негативно конотираног основног ‘неизразит, слаб (о укусу)’. За везу претпоследњег и последњег значења уп. с.-х. дијал. *мљакав* adj. ‘млитав’ ЦГ, ‘благ, неслан, бљутав (о јелу)’ ib. (Вук). Уколико је *бљуџав* у вези с **бљувати**, а ово сводиво на **пие*. **b^hleuH-* ‘преплавити, преливати се’, уп. у својству семантичких паралела слн. лексеме s.v. **бљуштати**, такође и слн. *plúhek* ‘безукусан’, *pólhek* ‘id.’, *plígek* / *plíhek* ‘неслан, празан’, чеш. *plihý* ‘мек, млитав’, рус. *плюгáвый* ‘неугледан, ружан’, од псл. **pl’ugъкъ*, **pl’ugavъjъ*, **plъgъкъ* < *пие*. **pleu-* ‘тећи, точити, лити, пливати’ (М. Сној у Bezlaž 3: 62 s.v. *plúhek*, 80 s.v. *pólhek*). Није искључена ни претпоставка о страном, романском пореклу, уп. **блута** / *бљуџа* ‘плесниво, покварено вино’, *бљуџав* = *бљуџан* ‘плеснив’ (пореди и БЕР 1.с.), можда и лат. *bliteus* ‘бљутав; глуп’ грчког порекла са могућим развојем *blit-* > **bl’yt-* > *бљуџи-* по аналогiji са **bl’vati* > **bl’uvati*, **bl’votina* > **bl’uvotina* (ПЕРСЈ 1.с.).

М. В.

бљушт¹ *бљуџиџ* т. бот. ‘некаква трава, која горе расте као лоза, а корен јој је као ротква [*Tamus communis* L.]’ (Вук), Васојевићи (Боричић), ‘*Tamus* L.’ Панчић, Шулек (RJA), ‘вишегодишња зеляста повијуша брдских предела, чије се подземно стабло употребљава у народном лекарству, *Tamus communis*’, *бљуџиџац* ‘дебелица, *Bryonia alba*’, *бљуџиџина* f. augm. ‘бљушт’ Лошинь, ЦГ (РСА); такође *бљуџ* т. Тимок (Рајковић

IV), ‘*T. communis*’ Каменица код Ниша (Јовановић В.), ‘једногодишња биљка коју још зову змијино грозје, отрован је и корен се употребљава за облоге’ црнотравска Кална (Богдановић III); *бљуш* ‘бљушт’ Тимок (Рајковић IV), *бљуш* ‘коровска биљка’ Ниш (Богдановић III), *бљушац* ‘дебелица, *B. alba*’; *бљузак*, -зга Лика (РСА), *бљуж* ‘бљушт’ Тимок (Динић; Рајковић IV), *бљуж* Ниш (РСА); непоуздано *блуси* ‘id.; хмељ’, *блуси* (RJA), *блуси* ‘хмељ’ (РСА); чак. *бљушић* (Nemanić I 369, 428), *бљушић* ‘врста биљке сличне шпароги чији се млади изданци једу’ Трогир (Geić/Slade-Šilović II), кајк. *бљушч* ‘шпаргла, *Asparagus acutifolius*’ (RHKKJ). — Од XV в. (Šulek 19 s.v. *bljušč*, *bljušt*), кајк. *blyusch* ‘*Asparagus sylvestris*’ XVII в. (Belostenec).

• Од псл. **bl’uščь*, уп. буг. дијал. *бљуш* ‘хмељ, *Humulus lupulus*’ Трнско, слн. *bljušč* ‘бљушт, *T. communis*’, ‘дебелица, *B. alba*’, слч. *bl’ušt* ‘бршљан, *Hedera helix*’, ‘помоћница, *Solanum nigrum*’, чеш. дијал. *blůšč* само у изразима: *bledý jak* ~ ‘блед’, *je jag* ~ ‘јадан, бедан’, глуж. *blušč* ‘бршљан’, длуж. *blušč*, *blišć*, дијал. *blyšč*, стпољ. (XV в.) *bluszcz* ‘добричица, самобајка, *Glechoma hederacea*’, *blotny bluszcz* ‘пасквица, горкослад, *Solanum dulcamara*’, пољ. (од XVI в.) *bluszcz* ‘бршљан’, дијал. и ‘пасуљ’, рус.-цсл. *блющ* ‘бршљан’, струс. *блющ* XVI в., рус. дијал. *блющ*, стукр. *блющ*, укр. *блющ* ‘пасквица’, блр. *блющик* ‘добричица’ (Skok 1: 175; SP 1: 279–280; ЭССЯ 2: 138).

Врсте *H. helix* (вероватно још псл. денотат), *T. communis*, *S. dulcamara* и *H. lupulus* су пењачице (повијуше), осим последње све отровне али коришћене у народној медицини, посебно за изазивање повраћања; *G. hederacea* је изузетак, али се, пре хмеља, користила као додаток пиву; у збиру, подводе се под дефиницију ‘врезаста биљка чији плодови изазивају мучнину, повраћање’, тако да је највероватније тумачење псл. фитонима **bl’uščь* као изведенице на *-*ь* од **bl’uskati* (в. -**бљускати**), типа **пришт** < **pryščь* од **pryskati* (в. **прскати**) или као директног поствербала од **bl’uščēti* (уп. *бљушић*, *бљушић* s.v. **бљуштати**, уп. и **бљушт**³), у изворном значењу ‘повраћање’ → ‘оно што га изазива’, за крајњу етимологију в. **бљувати**. Уп. мак. *бљујавица* ‘бљувотина’ као назив за отровни коров љуљ (*Lolium temulentum*). Ствар се посложњава постојањем још псл. варијанте **pl’uščь*, уп. срп. дијал. *ѿљушић* ‘бршљан’ Срем, Бачка (Вук), буг. дијал. *пљуш* ‘id.; бљушт’ (једине потврде су из архива Љубена Каравелова одн. из Поганова у ист. Србији близу буг. границе; стандардни буг. називи су за бршљан *бршљан* а за бљушт *брей*), полап. **pl’ušč*, рус., укр. *плющ*, блр. *плюшч* све ‘бршљан’. Варијанта на *b-* преовлађује на западно- и јужнословенском, она на *p-* – на источнословенском простору; ова друга обично се везује са псл. **p(l)’ьvati*, *p(l)’ujō* (в. **пљувати**), глаголом аналогне структуре и блиског значења са **bl’ьvati*, *bl’ujō*, где су у игри алтернације безвучних и звучних сугласника

карактеристичне за ономатопејску лексику (уп. поред **-бљускати** – **бљузгати**, уп. горе *бљу́зак*, *-зга*, *бљу́ж*, поред **pryskati* – **bryzgati* > **бризгати** итд.). У *бљу́ж*, *бљу́ж* < **бљу́жд* као и у *бљу́ш* < *бљу́шии* и у буг. *бљуш*, *плюш* имамо отпадање завршног сугласника у говорима где се реч употребљава само у номинативу/ акузативу. Облик *бључ* изводи се преко **бљу́хч* од **бљу́шч* са дијалекатским развојем *шч* > *хч* и потоњим испадањем *х*. Што се тиче варијанти *бљуси́*, *блуси́* Даничић у RJA 1: 458 сумња у њихову реалност. Ако ипак нису све плод непрецизних записа и погрешних читања, основа **bl'ust-* могла је настати дисимилацијом у варијанти глагола **bl'uscati*, уп. **блистати (се)** < **bliscati*.

А. Л.

бљушт² *бљу́шии* f. ‘врста краста на лицу’: Изела те бљушт [клетва] Шум., *бљу́ш*: Бљуш те појела [клетва] Дучаловићи, *бљу́шаси́*, *-а*, *-о* adj. ‘који је пун бљуши, крастав’: ...бљушаст у лицу Ј. Капић (РСА).

• Нејасно.

Основна реч је посведочена једино у клетвама, без потврда ван фолклорног контекста. Уп. за семантику *бљу́ша* f. ‘болест која се развија животињама под вратом’: бљу́та те убила! [у псовци] Водице у Истри (Ribarić). Ако је значење доиста ‘врста краста на лицу’, нема формалних ни семантичких препрека да се уврсти у изведенице од **-бљускати**, уп. синонимно *бљу́зге*, *бљу́згаче* s.v. **бљузгати**, за облик уп. *бљу́шии* f. s.v. **бљуштати**. Можда од псл. дијал. **bl'uščь*, SP 1: 280 пореди с.-х. *бљу́шии* с пољ. дијал. *bluszcz* ‘израштај на храсту и букви’ сматрајући да су ове именице, заједно са **бљушт¹**, највероватније у вези са псл. глаголом **bl'vati*, в. **бљувати**. У прилог томе в. рус. дијал. *плющ* m. ‘*Glechoma hederacea*’, pl. ‘бубуљице’ (СРНГ 27: 173), али у овом другом значењу може бити изведено и од *плюска́ть*, попут псл. **пру́сь*, уп. с.-х. *ѵ́ришии*, рус. *прущ*, од псл. **pryskati*, уп. с.-х. *ѵ́рискаи́и* М. Ветранић (RJA), рус. *пру́ска́ть* (Skok 3: 45; Фасмер 3: 392; Snoј 603 s.v. *prīšč*). Значење ‘краста’ такође допушта могућност да се реч тумачи као дериват декомпонованих глагола **o-bl'uščiti se* / **o-bl'usknoti se* < **ob-l'uščiti se* / **ob-l'usknoti se* ‘ољуштити се’, в. ЭССЯ 28: 31 s.v. **obluščiti*, за декомпозицију *об-* > *б-* в. детаљније Лома 2000.

М. В.

бљушт³ *бљу́шии* f. ‘скрама на вино чије стварање проузрокује гљивица, *Mycoderma vini*; плесниво, покварено вино’ ЦГ, *бљу́шии́ачина* augm. ib., *бљу́шии́ака* реј. ‘слаба, рђава ракија’ ib., ‘особа слабог карактера’ ib. (РСА), *бљу́шии́ура* ‘слаба, рђава ракија’ Црна Река (Марковић I).

• Нејасно.

С.-х. *бљу́шии* ‘плесниво, покварено вино’ вероватно је у вези са *бљу́ша* ‘id.’ (Лигорио 2018), даље в. **блута**. Но, творба није јасна. Облик *бљу́шии* теоретски би могао бити поствербал изведен од непосредног глагола **бљу́шишайи* ‘постајати плеснивији, покваренији’ (op.cit. 27) под условом да је **бљу́шишайи*

> бљушћиаџи као веџиџаџи > веџиџаџи; в. **ветях**. Оставља се и могућност истог порекла као **бљушт**¹, са мотивацијом ‘нешто бљутаво, што изазива мучнину, тера на повраћање’.

О. Л.

бљуштати бљушћиаџи, -џм impf. ‘гадити се на нешто’ Л. Бакотић (РСА), бљушћиџџи, -џм ‘извирати на уста (о води коју изазива на већ кисела уста поглед на предмете који имају киселину)’: Бљуштџи ми вода на џуста Косово (Елезовић I; РСА), бљушћиџиџи, -џм (обично у 3. sg. или безл.) ‘гадити се на нешто, стуживати се’: бљушти ми срце (н. п. кад човјек једе много грожђа) (Вук; РЈА; РСА), ...да му се бљушти гледати их Е. В. Цар, бљушћи f. ‘течна пљувачка која се лучи пред бљување’, бљушћи А. Вуковић (РСА); чак. бљушћиџиџи impf. (значење као шток.) Водице у Истри (Ribarić).

• Вероватно од псл. дијал. *bl’uščati, уп. срп. блушчећ ‘бљузгати, прскати (о крви)’ (ЭССЯ 2: 137–138; уп. SP 1: 280 s.vv. *bl’uščb, *bl’uzgati; Boryś 30 s.v. bluszczy).

Могуће и да су посредни каснија и независна образовања у с.-х. и пол. (SP 1.c. s.v. *bl’uzgati). Вероватно глагол са основом која је **-бљускати** и суфиксом *-џти. ЭССЯ 1.c. га тумачи као експресивни глагол образован под утицајем парних облика *bl’vati / *pl’vati, в. **бљувати**, **пљувати**. SP 1.c. наводи и облик *bl’uščiti на основу с.-х. потврда. Скок тумачи бљушћиџиџи као глагол на *-i-ti од основе која је у **бљувати**, раширене са *-sk- (Skok 1: 175 s.v. bljívati). РЈА s.v. bljívati напомиње да другим облицима осим презентских нема потврде, те може бити да инфинитив није бљушћиџиџи већ бљушћиаџи, уп. дијал. бљушћиџџи и срп. блушчећ, в. и *бљужђати. Или је инфинитив на *-џти замењен обликом *-џти. О тенденцији преласка с.-х. глагола на *-џти у *-џти у многим дијалектима и у књиж. језику в. Белић 2006: 364. У својству семантичких паралела уп. слн. plivěti, -í impf. ‘лоше се осећати (о желуцу)’: plivě mi ‘мука ми је’, plivěk adj. ‘немоћан, безукусан’ од *plivě- ‘пропадати, слабити’, изворно ‘тећи, падати’, уп. и лит. plivėti ‘слабост желуца; пролив’ (М. Фурлан у Bezlaž 3: 59 s.v. plivěti), plėhek adj. ‘безукусан, воден’, pleščàva ‘слабост услед поквареног стомака’, pleščí me impf. ‘тишти ме у желуцу’, вероватно од *plexati, уп. рус. plexátъ ‘пљускати, лити, бризгати’ (М. Сној у Bezlaž 3: 53 s.v. plėhek).

М. В.

бљуштур бљушћиџур m. бот. ‘штавел, Rumex crispus’ Ужице (РСА), Ускоци (Станић), ‘врста биљке из породице Rumex, слична дивљем зељу, дивље зеље’ Загарач (Ћупићи), ‘трава са лишћем налик на лишће дувана, нема стабла, него је лишће одмах до земље’ (РЈА), ‘коров’ Драгачево (Ћукановић II), фиг. ‘невешто и неспретно дете или момче’: Е мој бљуштуре, од тебе ништа бити не може, као ни од бљуштуре пита Ужице

(РСА), *бљѹшиѹр*, -*ѹра* ‘*R. crispus*’ Прошћење (Вујичић), *бљушиѹр* ‘лопур, трава широког листа за лечење рана’ Никшић (Ђоковић), *бл ѹшиѹр* ‘широколисни коров из породице *Rumex*’ сев. Метохија (Букумирић), *бљѹшиѹра* f. ‘штавелъ, *R. crispus*’ (РСА), *бљѹшиѹра* ‘горка коровска трава’ Васојевићи (Боричић), ‘врста штавелја великог, крупног лишћа’ ib. (Стијовић), ‘врста траве (даје се кувана прасадима, има лист сличан спанаћу)’ Велика (Јокић), *бљушиѹра* ‘трава налик ливадском зељу’ Коњухе (Рајковић I), *бл ѹшиѹра* ‘растиње дивљи спанаћ, *Amaranthus retroflexus* L.’ Кучи (Петровић/Ћелић/Капустина), *бљушиѹрина* *augm./pej.* од *бљушиѹр*, мтоп. *Бљушиѹрина* = *Бљѹшиѹрнѹ дѡ т.* Ускоци (Станић).

• Изведеница од **бљушт**¹ суфиксом *-ур(a)*.

Штавелъ је, као и бљушт, повијуша са отровним плодовима, који имају надражујуће и пургативно дејство. Стока на испаша га избегава. Суфикс *-(j)urъ*, *-(j)ura* може бити и домаћи (в. Vaillant 4: 656–657), али није искључено да је овде позајмљен из рум. множине на *-uri* као термин из говора средњовековних влашких пастира, уп. *шиѹре*, *шиѹрци* s.v. **шипак**.

А. Л.

САДРЖАЈ

Уз Четврту свеску ЕРСЈ	5
Извори и литература (допуне)	7
Скраћенице (допуне)	16
Речник блабан – бљуштур	17

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

811.163.41'374.4(038)

ЕТИМОЛОШКИ речник српског језика. Св. 4, Бл–Бљ / [ауторска обрада одредница: Марија Вучковић ... [[и др.]] ; уредник [свеске] Александар Лома ; оснивач Павле Ивић. – Београд : САНУ : Институт за српски језик САНУ, 2023 (Београд : Планета принт). – 212 стр. ; 24 cm

На спор. насл. стр.: Dictionnaire étymologique de la langue serbe. – Тираж 300. – Стр. 5–6: Уз Четврту свеску ЕРСЈ / Уређивачки одбор. – Библиографија: стр. 7–15.

ISBN 978-86-82873-93-8

ISBN 978-86-82873-03-7 (низ)

1. Вучковић, Марија, 1974- [аутор]
2. Лома, Александар, 1955- [аутор] [уредник]

а) Српски језик – Речници, етимолошки

COBISS.SR-ID 124874761

ISBN 978-86-82873-03-7

ISBN 978-86-82873-93-8

